

1855

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA GMINY OLSZANICA
NA LATA 2004-2015**

Spis treści

1. WPROWADZENIE

- 1.1. Cel i przedmiot opracowania
- 1.2. Podstawa prawna opracowania, merytoryczna dokumentacja źródłowa

2. AKTUALNA ANALIZA STANU ŚRODOWISKA W GMINIE OLSZANICA

2.1 CHARAKTERYSTYKA GEOGRAFICZNO-GOSPODARCZA

- 2.1.1 Położenie administracyjne, powierzchnia, dane demograficzne
  - 2.1.1.1 Dane demograficzne
- 2.1.2. Położenie geograficzne i morfologia
  - 2.1.2.1. Budowa geologiczna
  - 2.1.2.2 Klimat
  - 2.1.2.3 Gleby
- 2.1.3. Sytuacja gospodarcza
- 2.1.4. Istniejąca infrastruktura gminy
  - 2.1.4.1. Systemy zaopatrzenia w wodę
  - 2.1.4.3 Ogrzewanie
  - 2.1.4.4 Zaoptowanie w energię elektryczną
  - 2.1.4.6. Drogi i linie kolejowe
  - 2.1.4.7 Formy użytkowania terenu, majątek gminy
- 2.1.6. Kierunki rozwoju Gminy Olszanica
- 2.1.7. Wnioski wynikające z analizy ekonomiczno-finansowej

3. ZASOBY I STAN ŚRODOWISKA

- 3.1. Wody - zasoby i stan sanitarny
  - 3.1.1. Wody powierzchniowe
  - 3.1.2. Wody podziemne
    - 3.1.2.1. Zasoby i stan sanitarny wód podziemnych
- 3.2. Klimat
- 3.3. Surowce mineralne
- 3.4. Lasy
- 3.5. Powietrze atmosferyczne

4. SYSTEM OBSZARÓW CHRONIONYCH

- 4.1. Obszary o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych
  - 4.1.1 Parki krajobrazowe
  - 4.1.2 Rezerваты przyrody
  - 4.1.3 Indywidualne formy ochrony przyrody
  - 4.1.4. Inne formy ochrony.
- 4.2. Obszary ochrony wód
  - 4.2.1. Ochrona wód powierzchniowych
  - 4.2.2. Ochrona wód podziemnych

5. ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA

- 5.1. Zagrożenia jakości wód
- 5.2. Odpady
- 5.3. Hałas
- 5.4. Powietrze
- 5.5 Degradacja środowiska glebowego
- 5.6. Poważne awarie i klęski żywiołowe
  - 5.6.1. Informacje ogólne
  - 5.6.2. Poważne awarie
    - 5.6.2.1 Skażenia chemiczno-ekologiczne
    - 5.6.2.2 Zagrożenie katastrofalną falą powodziową
    - 5.6.2.3 Zagrożenia pożarowe
    - 5.6.2.4 Skażenie promieniotwórcze
    - 5.6.2.5 Awarie sieci gazowych
  - 5.6.3. Katastrofy naturalne

- 5.6.3.1. Zagrożenie powodziowe
  - 5.6.3.2. Osuwiska
  - 5.6.3.3. Huragany
  - 5.6.3.4. Gradobicia
  - 5.6.3.5. Susze
  - 5.6.3.6. Trzęsienia ziemi
  - 5.6.3.7. Pożary
  - 5.7. Elekromagnetyczne promieniowanie nie jonizujące
    - 5.7.1. Informacje ogólne
    - 5.7.2. Linie energetyczne
    - 5.7.3. Stacje nadawcze radiowo telewizyjne
  - 5.8. Zanieczyszczenia transgraniczne
- 6. POZYSKIWANIE ENERGII ZE ŹRÓDEŁ ODNAWIALNYCH**
- 7. EDUKACJA EKOLOGICZNA**
- 8. PODSUMOWANIE**
- 9. ANALIZA SWOT**
- 9.1. Czynniki wewnętrzne
  - 9.2. Czynniki zewnętrzne
- 10. ZAŁOŻENIA WYJŚCIOWE DO PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA**
- 10.1 Analiza obowiązującego stanu prawnego
    - 10.1.1 Wprowadzenie
    - 10.1.2 Konwencje i porozumienia międzynarodowe
    - 10.1.3 Programy sektorowe i regionalne
    - 10.1.4 Krajowe uwarunkowania prawne w zakresie ochrony środowiska
    - 10.1.5. Europejska Sieć Ekologiczna NATURA 2000
    - 10.1.6 Cele polityki ekologicznej województwa podkarpackiego
  - 10.2 CELE I FUNKCJE PROGRAMU
    - 10.2.1 Priorytety ekologiczne
    - 10.2. Struktura Planu gospodarki odpadami
  - 10. 3. KRYTERIA WYBORU CELÓW I PRORYTETÓW EKOLOGICZNYCH
  - 10. 4. STRATEGIA OCHRONY I POPRAWY STANU ŚRODOWISKA
    - 10.4.1. Ochrona jakości i zasobów wód powierzchniowych i podziemnych oraz poprawa stosunków wodnych - cel strategiczny nr 1
    - 10. 4.2 Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne użytkowanie zasobów przyrody - cel strategiczny nr 2
      - 10.4.2.1 Racjonalne wykorzystanie zasobów środowiska
        - 10.4.2.1.1 Lasy
        - 10.4.2.1.2 Środowisko przyrodnicze, różnorodność biologiczna, krajobraz
          - 10.4.2.1.3 Odnawialne źródła energii
          - 10.4.2.1.4 Gleby
          - 10.4.2.1.5 Kopaliny
        - 10.4.3.1 Gospodarka odpadami
        - 10.4.3.2. Hałas i wibracje
        - 10.4.3.3. Poważne awarie
        - 10.4.3.4 Powietrze atmosferyczne
        - 10.4.3.5. Promieniowanie elektromagnetyczne
      - 10.4.4. Edukacja ekologiczna
- 11. SYSTEM ZARZĄDZANIA PROGRAMEM**
- 11.1. Instrumenty i narzędzia realizacji Programu
  - 11.2 Organizacja działań przygotowawczych, realizacyjnych i kontrolnych
    - 11.2.1. Działania przygotowawcze
    - 11.2.2. Realizacja Programu

- 11.2.3. Kontrola Programu
- 11.2.3.1. Informacje ogólne
- 11.2.3.2. Monitoring środowiska
- 11.2.3.3. Monitoring wdrażania i realizacji Programu
- 11.2.3.4. Monitoring skutków realizacji Programu
- 11.2.4. Struktura zarządzania Programem

12. KOSZTY I ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU

- 12.1. Koszt realizacji programu

- 12.2. Źródła finansowania Programu

13. UWARUNKOWANIA REALIZACJI PROGRAMU

14. RODZAJ I HARMONOGRAM REALIZACJI DZIAŁAŃ EKOLOGICZNYCH

14. ZAŁĄCZNIKI

- 14.1 Załączniki tabelaryczne
- 15. Słownik użytych terminów

1. WPROWADZENIE.

Dokument: „Program Ochrony Środowiska dla Gminy Olszanica”, zwany w dalszej części Programem opracowany został w związku z obowiązkiem nałożonym na gminy przez ustawę z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2001 r., Nr 62, poz. 627, z późniejszymi zmianami).

Uwzględnia on w szczególności: cele ekologiczne, priorytety ekologiczne, rodzaj i harmonogram działań proekologicznych oraz środki niezbędne do osiągnięcia założonych celów.

Program sporządzany jest na okres 4 lat, z uwzględnieniem działań perspektywicznych, a co 2 lata Wójt Gminy Olszanica ma obowiązek sporządzić raport z jego realizacji i przedstawić go Radzie Gminy. Projekt Programu opiniowany będzie przez organ wykonawczy powiatu.

1.1. Cel i przedmiot opracowania.

Zasadniczym zadaniem, jakie niniejsze opracowanie ma spełnić jest określenie celów, priorytetów i w konsekwencji działań, jakie stoją przed samorządem gminnym w dziedzinie ochrony środowiska. Ich podjęcie i wykonanie ma na celu realizację międzynarodowych zobowiązań naszego kraju, a w szczególności, podjętych w związku z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej oraz w znacznej mierze wynikającej z nich Polityki Ekologicznej Państwa.

Program swą strukturą bezpośrednio nawiązuje do Polityki Ekologicznej Państwa na lata 2004-2007 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2008-2011. Podejmuje więc zagadnienia ochrony dziedzictwa przyrodniczego, racjonalnego użytkowania zasobów przyrody, surowców, materiałów i energii oraz poprawy jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego. Zagadnienia te są analizowane w odniesieniu do zasadniczych komponentów środowiska, a więc przyrody i krajobrazu, lasów, gleb, kopalni i wód podziemnych, wód powierzchniowych i powietrza oraz skutków bytowania i prowadzenia działalności gospodarczej przez człowieka, czyli odpadów stałych i ciekłych, hałasu, pól elektromagnetycznych, chemikaliów i awarii.

Bardzo ważnym i całkowicie nowym elementem Programu jest zbilansowanie potrzeb z możliwościami finansowymi, a więc osadzenie go w realiach ekonomicznych.

„Program ochrony środowiska dla Gminy Olszanica” składa się z 2 części opisującej stan aktualny środowiska i strategicznej. Plan gospodarki odpadami sporządzony zostanie zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 9 kwietnia 2003 r. w sprawie sporządzania planów gospodarki odpadami. Uwzględnione zostały wymagania planów gospodarki odpadami: wojewódzkiego i powiatowego. Struktura planu, szczegółowo cele i kierunki działań, rozwiązania systemowe oraz harmonogram i koszty realizacji gospodarki odpadami zostały omówione w integralnym opracowaniu „Plan gospodarki odpadami”

Reasumując, Program realizuje cele polityki ekologicznej państwa na obszarze Gminy Olszanica do 2011 roku, określa strategię ochrony, racjonalnego wykorzystania zasobów i poprawy standardów jakości środowiska gminy, w tym: cele ekologiczne (długo- i krótkookresowe), kierunki działań strategicznych w zakresie ochrony i poprawy stanu środowiska oraz racjonalnego wykorzystania jego zasobów, priorytety inwestycyjne i pozainwestycyjne oraz narzędzia i instrumenty realizacyjne.

1.2. Podstawa prawna opracowania, merytoryczna dokumentacja źródłowa.

Dokument opracowany został w oparciu o następujące:

akty prawne:

- [1] ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2001 r., Nr 62, poz. 627, z późniejszymi zmianami) – art. 17 i 18;
- [2] ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (Dz. U. z 2001 r., Nr 62, poz. 628, z późniejszymi zmianami) – art. 14 ust. 6;
- [3] ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz. U. Nr 115, poz. 1229, z późniejszymi zmianami);
- [4] ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o wprowadzeniu ustawy Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz zmianie niektórych ustaw (Dz. U. z 2001 r., Nr 100, poz. 1085, z późniejszymi zmianami) – art. 10;
- [5] rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 kwietnia 2003 r. w sprawie sporządzania planów gospodarki odpadami (Dz. U. z 2003 r., Nr 66, poz. 620);
- [6] ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (j.t. - Dz. U. z 2004 r., Nr 92, poz. 880, z późniejszymi zmianami);
- [7] projekt ustawy o ochronie przyrody.

polityki, programy, plany i inne dokumenty rządowe:

- ♦ II Polityka ekologiczna państwa (RM 2000, uchwała Sejmu RP 2001);
- ♦ Polityka Ekologiczna Państwa na lata 2003 - 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 - 2100 (RM 2002);
- ♦ Polityka leśna państwa (MŚ 1996);
- ♦ Strategia rozwoju turystyki w latach 2001 - 2006 (MG 2001);
- ♦ Wytyczne dotyczące zasad i zakresu uwzględniania zagadnień ochrony środowiska w programach sektorowych (RM 2002);
- ♦ program ochrony różnorodności biologicznej: SIEĆ NATURA 2000.

programy, plany, rejestry, dane administracji rządowej i samorządowej województwa i powiatu:

- ♦ Stan środowiska za lata: 1996, 2000, 2001, 2002 (WIOŚ Rzeszów);
- ♦ rozporządzenie Nr 10 Wojewody Krośnieńskiego z dnia 2 lipca 1998 r. w sprawie utworzenia obszarów chronionego krajobrazu na terenie województwa

Krośnieńskiego (Dz. Urz. Woj. Krośnieńskiego z 1998 r. Nr 17, poz. 223, z póź. zm.);

- ◆ rozporządzenia Wojewody Krośnieńskiego w sprawie utworzenia parków krajobrazowych;
- ◆ Program Ochrony Środowiska dla Województwa Podkarpackiego;
- ◆ Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Leskiego;
- ◆ dane dostępne w opracowaniach WIOŚ Rzeszów;
- ◆ dane z programów ochrony rezerwatów, parków krajobrazowych, parków narodowych;
- ◆ dane o planach urządzania lasów i lasach ochronnych;
- ◆ dane z Policji i Straży Pożarnej dotyczące katastrof i stanu bezpieczeństwa pożarowego na terenie powiatu leskiego;
- ◆ dane uzyskane z urzędów gmin drogą ankietyzacji.

Zakres merytoryczny Programu określono w oparciu o Wytyczne sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i lokalnym (MŚ grudzień 2002 r.) oraz Poradnik powiatowe i gminne plany gospodarki odpadami.

2. AKTUALNA ANALIZA STANU ŚRODOWISKA W GMINIE OLSZANICA

2.1 CHARAKTERYSTYKA GEOGRAFICZNO - GOSPODARCZA

2.1.1 Położenie administracyjne, powierzchnia, dane demograficzne

Gmina Olszanica położona jest w woj. Podkarpackim w południowo-wschodniej części województwa leży na pograniczu parku Krajobrazowego Gór Słonnych i Bieszczad. Łączy Bieszczady poprzez Góry Sanocko-Turczańskie z Pogórzem Przemyskim. Od północnego i południowego wschodu sąsiaduje z Gminą Ustrzyki Dolne. Od strony południowej graniczy z Gminą Solina, a od zachodu z Gminą Lesko. Gmina Olszanica położona jest przy dużej i małej obwodnicy bieszczadzkiej i drodze krajowej do granicy państwowej z Ukrainą w Krościenku jest często odwiedzana przez turystów.

Gmina ma charakter rolniczo-przemysłowy, a funkcjami uzupełniającymi są usługi rekreacja i wypoczynek. Powierzchnię 9402 ha zamieszkuje aktualnie 5181 stałych mieszkańców skupionych w 8 sołectwach (Olszanica, Uherce Mineralne, Orelec, Zwierzyn, Rudenka, Stefkowa, Wańkowa, Paszowa).

Gmina znajduje się w jednym z bardziej atrakcyjnych pod względem krajobrazowym, turystycznym i przyrodniczym regionów kraju. Teren gminy posiada bardzo urozmaiconą i malowniczą rzeźbę o charakterze podgórskim. Tworzą ją pasma wzniesień poprzedzielane dolinami rzek i potoków. Dodatkową atrakcyjność rzeźby terenu podkreślają lasy porastające pasma wzniesień o bogatej florze i faunie.

Wysokie walory krajobrazowe gminy znalazły swój wyraz w postaci objęcia jej obszaru w Ramach Parku Krajobrazowego Gór Słonnych - Rozporządzenie nr 19 Wojewody Krośnieńskiego z dnia 27 marca 1992 r. (Dz. Urz. Woj. Krośnieńskiego nr 17/98, poz. 223) oraz Wschodniobeskidzkiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Ponadto na terenie gminy znajdują się dwa rezerваты

przyrody. Obszar o powierzchni 14,60 ha w miejscowości Uherce Mineralne uznano za rezerwat przyrody pod nazwą Bobry w Uhercach - Zarządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 12 września 1994 r. (MP Nr 51, poz. 432), a w miejscowości Wańkowa obszar lasów o powierzchni 98,68 ha uznano za rezerwat przyrody pod nazwą Buczyna w Wańkowej - Rozporządzenie Nr 69/00 Wojewody Podkarpackiego z dnia 27 marca 2000 r. (Dz. Urz. Woj. Podkarpackiego Nr 24, poz. 195).

Tutejszy klimat wyróżnia się również występowaniem bodźców klimatycznych o różnym natężeniu, od umiarkowanych do silnych, głównie w strefie brzegowej jak i częstym występowaniem mgieł i silnych wiatrów.

Lasy w gminie posiadają niezwykle bogatą szatę roślinną, są także ostoją bardzo licznej dzikiej zwierzyny, m.in. dzików, rysiów, żbików, wilka, żubra oraz niedźwiedzia brunatnego.

Przez tereny gminy przepływa wiele górskich potoków oraz rzeki zasilające bezpośrednio zbiornik solincki. Rzeki i potoki płynące krętymi, głęboko wyciętymi dolinami o stromych prawie pionowych zboczach tworzą piękne przełomy i progi skalne utworzone przez potężne głazowiska. W płynących wartko wodach utrzymuje się bogate życie biologiczne, a przebywające w nich pstrągi stanowią dużą atrakcję dla chętnie przyjeżdżających tu wędkarzy.

Niezwykle piękne i dzikie tereny Gminy Olszanica przyciągają ludzi pragnących spędzić wypoczynek w bezpośrednim kontakcie z nieskażoną przyrodą. Zdrowy klimat, czysta woda i powietrze, urozmaiconą rzeźba terenu oraz przede wszystkim niepowtarzalny urok krajobrazu to walory Gminy, wciąż jeszcze posiadającej atrakcyjne i dziewicze tereny.

Piękny krajobraz cisza, bliskość czystych rzek i potoków, a także znakowane szlaki spacerowe skłaniają do pieszych wędrówek, przejażdżek konnych i rowerowych oraz wędrowania zapewniając znakomity wypoczynek. Można zatem bezpiecznie poznawać duże kompleksy leśne z bogatą florą i fauną bieszczadzką.

Na terenie gminy występują również źródła wód mineralnych w Uhercach Mineralnych, Orelecu i Zwierzyniu, w tym odwiedzane nieustannie przez turystów „cudowne źródło” w Zwierzyniu znane już od XIII wieku z corocznych pielgrzymek górali Rusi, Polski i Węgier.

2.1.1.1 Dane demograficzne.

Gmina Olszanica liczy łącznie 5142 mieszkańców. Największym ośrodkiem jest siedziba Gminy Olszanica oraz Uherce Mineralne gdzie w każdej mieszka ponad 1 tys. osób (około 50 % ludności gminy).

Liczbę ludności dla Gminy Olszanica w okresie 2003 - 2015 r. określono zgodnie z „Prognozą ludności województwa krośnieńskiego na lata 1999 -2020” opracowaną przez Wojewódzki Urząd Statystyczny w Krośnie w lipcu 1999 r.

Tabela Nr 2.1. Prognoza ilość ludności w Gminie Olszanica w latach 2004-2015

Wyszczególnienie		2004	2007	2011	2015
		Mk	mk	Mk	mk
Razem		5162	5228	5228	5297

Aktualnie liczba ludności w gminie jest stabilna. Zakładana duża migracja ludności ze wsi do miasta nie nastąpiła. Niewielki wzrost liczby mieszkańców występuje w Olszanicy i niektórych wsiach ( ). Przyrost naturalny systematycznie spada. Zakładane tempo rozwoju ludności w analizowanej gminie: około 0,3% średniorocznie.

Migracja ludności od 1990 roku praktycznie nie występuje. Realną szansą na przyrost liczby mieszkańców jest napływ ludności z rejonów skażonych. Z analizy struktury wiekowej ludności, wynika iż na omawianym obszarze występuje niekorzystne zjawisko starzenia się społeczeństwa.

Tabela Nr 2.2. Ilość mieszkańców i budynków w poszczególnych typach zabudowy wg danych z ankietyzacji oraz GUS spisu powszechnego i danych Urzędu Gminy

Typ zabudowy	Ilość Budynków	Liczba mieszkańców	udział procentowy
wielorodzinna	20	582	
jednorodzinna	85	307	
Razem	105	889	18,3
zagrodowa	860	4253	82,7
Gmina razem:	965	5142	100

• dane wg Urzędu Gminy.

Dominującą formą mieszkalnictwa na terenie Gminy Olszanica jest zabudowa zagrodowa. Mieszkańcy zabudowy zagrodowej i jednorodzinnej stanowią około 82,7% ogółu. Liczbę mieszkańców w poszczególnych miejscowościach gminy przedstawia powyższa tabela (dane wg „Strategii Rozwoju Gminy” oraz ankiet).

2.1.2. Położenie geograficzne i morfologia

Gmina Olszanica położona jest w obrębie makroregionu Karpat Wschodnich, w południowo - wschodniej części województwa podkarpackiego. Od wschodu graniczy z Gminą Ustrzyki Dolne, od południa z Gminą Solina od zachodu z gminami: Lesko i Tyrawa Wołoska.

Gmina Olszanica położona jest w obrębie makroregionu Karpat Wschodnich, region ten na całym obszarze ma ten sam styl budowy - jest to równoległość grzbietów i obniżeń oraz kratowy układ sieci rzek. Obejmująca północno - wschodnią część gminy Wyżyna Wańkowej wyznacza północno - zachodnią granicę Karpat Wschodnich. Jest ona przedłużeniem na południowy - wschód Pogórza Dynowskiego i poza wschodnią granicą kraju przechodzi w tzw. Karpaty Brzeżne. Jest to region podniesiony do wysokości 550-650 m n.p.m. Składa się on z równoległych garbów i grzbietów o wysokościach poziomu śródogórskiego, które rozdzielają obniżenia z garbami poziomu pogórskiego lub przydolinowego. Morfologia terenu ma tu ścisły związek z budową geologiczną podłoża jego odpornością i głębokością rozcięcia. Szerokie strefy piaskowców rozdzielają tu wąskie smugi łupków - stąd wąskie doliny, w dodatku słabo odmłodzone w strefie wododziału Sanu i Strwiąży. Zbudowane są one z odpornych piaskowców inoceramowych i krośnieńskich. Wyżyna Wańkowej

od południowego - zachodu graniczy z Bieszczadami Niskimi, które obejmują południowo - zachodnią część Gminy Olszanica. Oba regiony rozgranicza linia przebiegająca przez Tyrawę Wołoską - Wałkową - Serednicę - Ustrzyki Dolne. Bieszczady stanowią najbardziej zachodni i najniższy człon wypiętrzenia Karpat Wschodnich. Należąc do makroregionu Karpat Zewnętrznych dzielone są one na 2 regiony: Bieszczady Wysokie i Niskie. Bieszczady Niskie stanowią przedłużenie na wschód Dołów Jasielsko - Sanockich. Jest to kraina. pogórzy, w obrębie której występują odizolowane, twarde, grzbiety górskie. Grzbiety wznoszą się powoli ku wschodowi i południowi, gdzie przechodzą w Bieszczady Wysokie. Bieszczady Niskie to szereg kotlinowatych obniżeń, najczęściej rozciętych o rzeźbie niskich pogórzy, których wysokość zmienia się od 400 do 650 m n.p.m. i rośnie ku południowemu - wschodowi. Nieliczne w zachodniej części regionu płaty średnich pogórzy i grzbietów mają wysokości względne wyższe 100 - 200 m w stosunku do otaczających je niskich pogórzy.

W obrębie granic administracyjnych gminy wydzielone zostały następujące jednostki morfologiczne:

- dolina rzeki San - jest rozległą formą wklęsłą przebiegającą w południowej części gminy. Szerokość jej w tym rejonie dochodzi do 1200 m. Największa część doliny na odcinku Zabrodzie - Myczkowce obecnie zajęta jest przez zbiornik wodny - Zalew Myczkowce.

W obrębie doliny Sanu zostały wydzielone fragmenty teras rzecznych tj.:

- ◆ terasę zalewową - zajmuje niewielkie powierzchnie jest to teren płaski o spadkach nie przekraczających 8% i wznosi się do wysokości ok. 340,00 m n.p.m.
- ◆ terasę nadzalewową - wznosi się do wysokości ok. 360,00 m n.p.m. terasę wysoką - wznosi się do wysokości około 380,00 m n.p.m.

Terasy są terenami płaskimi. Spadki w ich obrębie dochodzą do 8%. Terasy oddzielone są od siebie stromymi skarpami o wys. 3 - 11 m o doliny boczne jego dopływów rzeki San - są formami wklęsłymi, w rym rejonie osiągają szerokości 50 - 600 m. Jedną z większych dolin jest dolina rzeki Olszanki. W jej obrębie stwierdzono występowanie (lokalnie) teras rzecznych. W dolinie tej została wyodrębniona terasa zalewowa i nadzalewowa. Terasy te są terenami płaskimi. Spadki w ich obrębie nie przekraczają wartości 8%. Terasa zalewowa w dolinie Olszanki wznosi się do wysokości 275,00 m n.p.m., a terasa nadzalewowa do wysokości ok. 400,00 m n.p.m. Pozostałe doliny boczne są przeważnie dolinami płaskodennymi, gdzie rozległe płaskie ich dna ograniczone są stromymi zboczami często w formie skarp o wysokości 3 - 50 m. Dna tych dolin w większości są podmokłe. W obrębie stromych stoków występują doliny V - kształtne nazywanych wciosowymi. Są to wąskie, głęboko wcięte formy wklęsłe. Szerokości ich nie przekraczają 50 m a długość 2000 m. Zbocza tych dolin są stromymi skarpami o wysokościach ok. 5 - 35 m o stoki - występują na kulminacjach otaczających doliny. Charakteryzują się zróżnicowanymi nachyleniami. W obrębie gminy przeważają stoki o dużych nachyleniach. Dominują w ich obrębie spadki w granicach 12 - 20%. Dużo jest też stoków o spadkach powyżej 20%. W obrębie stoków występują osuwiska. Osuwiska w tym rejonie są nieczynne, utrwalone roślinnością krzewiastą i drzewiastą. Na oddzielną uwagę zasługują tereny przylegające bezpośrednio do linii brzegowej zalewu. Są to tereny niszczone w wyniku falowania i zmiany poziomów wody w zalewie a tym samym i podłoża tych terenów. Występuje tu szereg drobnych osuwisk i obrywów skalnych. Niszczenie linii brzegowej najsilniejsze jest w obrębie bardzo stromych stoków i skarp o zrównania wierzchołkowe - są to niewielkie powierzchniowo obszary płaskie występujące w strefie grzbietowej wzniesień. Występują na wysokościach powyżej 400,00 m n.p.m. Spadki w ich obrębie wahają się w granicach 0 - 12%. W tym rejonie występują lokalnie i zajmują niewielkie powierzchnie.

2.1.2.1. Budowa geologiczna

W podziale geologicznym Gmina Olszanica, położona jest w obrębie Karpat Wschodnich, które są fragmentem łuku karpackiego (Karpat zewnętrznych). Są to tzw. Karpaty fliszowe. W budowie geologicznej dominują osady fliszowe, które osadzały się w okresie kredowo paleogeńskim. Podłożem utworów fliszowych są osady paleozoiczno - mezozoiczne.

Typowymi cechami osadów fliszowych jest ich miąższość (do kilku kilometrów), charakterystyczna dla fliszu rytmiczna sedymentacja - wzajemne przekładanie się zespołów piaskowcowych (piaskowców i zlepieńców) z ilastymi (łupkami, mułowcami i innymi) oraz zmienność facji i miąższości. Osady fliszu zostały intensywnie zaburzone tektonicznie (głównie w miocenie) - charakter zaburzeń jest generalnie fałdowo - uskokowy. Na podstawie różnic litologicznych i stylu zaburzeń wydzielono w obrębie Karpat fliszowych szereg jednostek tektoniczno - facjalnych.

Gmina Olszanica położona jest w obrębie jednostki skolskiej (część północna gminy) oraz podśląskiej i śląskiej (część

środkowa i południowa). Jednostka skolska ma charakter płaszczowiny. W jej skład wchodzi utwory kredy dolnej i górnej, osady paleoceńsko eoceńskie oraz oligoceńsko - miocenie. Wykształcone są one w facji inoceramowej (paleoceńska formacja z Ropienki), w postaci łupków pstrych oraz warstw hieroglifych i margli globigerinowych (utw, paleoceńsko - eoceńskie) oraz warstw menilitowych i krośnieńskich z diatomitami (oligocen i miocen). W obrębie płaszczowiny skolskiej (tzw. brzeźnego regionu inoceramowego) wyróżnia się dwie, różniące się stylem budowy tektonicznej strefy. Zewnętrzna, północna, nosi nazwę strefy antyklinarialnej. Strefa synklinarialna, bardziej południowa, składa się z szeregu fałdów o kierunku północny zachód - południowy - wschód. W ich obrębie wydzielona została duża struktura antyklinalna Wara - Kiczera, której utwory w części wschodniej kontaktują się z warstwami krośnieńskimi synkliny Nozdrzec - Liskowate. Ku południowemu - zachodowi antyklina Wary przechodzi w sfałdowaną strefę synklinarną Budują ją warstwy krośnieńskie łęku Temeszowa (z diatomitami) oraz synkliny Gór Słonnych (bez diatomitów). Obie te jednostki rozdziela antyklina Paszowa - Wańkowa (centralna część Gminy Olszanica) z widocznymi na powierzchni utworami kredy górnej. Z jednostką skolską od południa graniczy jednostka podśląska a następnie śląska. Płaszczowina podśląska, nasunięta jest na warstwy krośnieńskie płaszczowiny skolskiej. Płaszczowina podśląska w przekroju doliny Sanu jest wąska (50 - 400 m) i składa się z silnie sfałdowanych, pstrych margli węglowickich, które otulają wysady i porozrywane bloki utworów kredy dolnej. Jednostka (płaszczowina) śląska w rejonie nasunięcia na jednostkę podśląską (od północy) i dukielską (od południa) wykazuje silne zaangażowanie tektoniczne z widocznymi na powierzchni utworami kredowymi. W rejonie nasunięcia na płaszczowinę podśląską została wydzielona w obrębie płaszczowiny śląskiej „strefa brzeźna”. Pomiędzy wypiętrzonymi strefami brzeźnymi jednostki śląskiej, jej środkową część zajmuje wielkie, podłużne, obniżenie tektoniczne, wypełnione głównie warstwami krośnieńskimi. Jest to depresyjna część jednostki śląskiej, zwana najczęściej centralną depresją karpacką. Utwory centralnej depresji składają się z szeregu wtórnie sfałdowanych i częściowo złuskowanych elementów tektonicznych o generalnym biegu północny - zachód - południowy - wschód. Przez środkową część depresji przebiega obalony ku północy fałd Czaszyn - Lutowiska oraz położona na północ od niego struktura składająca się z kilku fałdów, które ku czółu jednostki ujawniają coraz starsze poziomy fliszu „krośnieńskiego”. Osady fliszowe jednostki śląskiej charakteryzują się znacznym zróżnicowaniem facjalnym, a ich profil litostratygraficzny obejmuje utwory wieku dolna kreda - paleogen. Idąc od północy pierwszą antyklina przebiegającą przez tereny gminy jest Antyklina Ropienki. Jądro jej budują trzeciorzędowe (paleogen) warstwy inoceramowe. Warstwy inoceramowe od strony północnej i południowej otoczone są łupkami podmenilitowymi i menilitowymi pochodzącymi z tego samego okresy. Obrzeżenie antykliny budują trzeciorzędowe (oligocen) piaskowce i łupki warstw krośnieńskich dolnych. Jądro Antykliny Wańkowej budują warstwy inoceramowe otoczone od północy i południa łupkami menilitowymi i podmenilitowymi. Na południe od Antykliny Wańkowej utwory starszego podłoża reprezentowane są przez piaskowce z łupkami warstw krośnieńskich dolnych tworzące szereg niewielkich antyklin i synklin. Warstwy krośnieńskie dolne reprezentowane są przez piaskowce gruboławicowe przewarstwione łupkami szarymi o różnej miąższości. Czwartorzęd w Gminy Olszanica reprezentowany jest przez plejstocenie i holocenie osady akumulacji rzecznej i zboczowej. Plejstocenie osady rzeczne zalegają w podłożu den dużych dolin tj. doliny Sanu i Olszanki. Reprezentowane są w spągu przez żwiry rzeczne zawierające dużo domieszki kamieni o średnicy 5 - 20 cm. Miąższość żwirów

w rejonie badań waha się w granicach 2 - 5 m. W okresie plejstocenu wykształcone zostały również mady rzeczne zalegające w podłożu wysokiej terasy erozyjnej rzeki San w rejonie Zwierzynia. Plejstoceńskie deluwialne gliny zboczowe zalegająca stropowych partiach podłoża w obrębie stoków i zrównań wierzchwinowych. Są to zwietrzałe rozłożone i przemieszane utwory skalne. Osady zboczowe występują w postaci glin piaszczystych, glin, glin pylastych i pyłów zawierających duże domieszki rumoszu - okruszków skalnych. Miąższość tych osadów waha się w granicach 0,8 - 4,0 m. Lokalnie może być większa. Osady holocenię reprezentowane są przez mady rzeczne zalegające w podłożu den dolinnych niewielkich dolin bocznych i w podłożu teras zalewowych i nadzalewowych. Osady te zalegają na żwirach i rumoszczach rzecznych względnie bezpośrednio na wietrzelinach warstw skalnych. Miąższość ich dochodzi do 5 m.

2.1.2.2 Klimat.

Tereny Gminy Olszanica według podziału R. Gumińskiego należą do rozległej dzielnicy klimatycznej nazywanej podkarpacką W dzielnicy tej przeciętny okres wegetacyjny trwa ok. 206 dni. Liczba dni z pokrywą śnieżną dochodzi do 80 w roku. Natomiast liczba dni z przymrozkami mieści się w granicach 100 - 150 dni. Roczna suma opadów waha się w granicach 600 - 800 mm. Maksymalna liczba dni pogodnych dochodzi do 40 w roku. W rejonie tym dominują wiatry południowe i zachodnie. Często w zimie są wiatry typu fenowego wiejące z kierunków południowych. Wiatry te niosą cieplejsze powietrze powodujące gwałtowne ocieplenie i topnienie śniegów. Tereny gminy posiadają urozmaiconą rzeźbę i duże deniwelacje terenu, które warunkują specyficzny rozkład opadów. Występują fragmenty terenów silnie skraplanych i fragmenty terenu pozostające w cieniu opadowym. Zjawisko to nie jest szczegółowo poznane. Niemniej jednak można przyjąć, że większe ilości opadów otrzymują stoki eksponowane do kierunku napływu wilgotnych mas powietrza. W tym przypadku będą to stoki o ekspozycji zachodniej, północno - zachodniej i północnej. Charakterystyczną cechą tej dzielnicy jest również bardzo duża ilość opadów w miesiącach letnich czerwiec - lipiec i minimalna ilość opadów jesienią w październiku. Warunki klimatu lokalnego uzależnione są od wyniesienia nad poziom morza, od rzeźby terenu i ekspozycji stoków. Biorąc pod uwagę pionową zmienność poszczególnych elementów meteorologicznych można stwierdzić, że najkorzystniejsze warunki klimatu lokalnego panują na stokach o ekspozycji dosłonecznej położonych na wysokościach do 400,00 m n.p.m. Górną granicą obszarów ciepłych jest przeważnie wysokość 600 - 650 m n.p.m. Powyżej tych wysokości nawet na stokach o ekspozycji dosłonecznej panują niekorzystne warunki klimatyczne. Lato jest krótkie a na stokach o ekspozycji północnej przebieg temperatur jest niski i brak jest wyraźnej granicy między wiosną, latem i jesienią. Rozpatrując oddzielnie poszczególne formy morfologiczne tu występujące należy podkreślić, że najkorzystniejsze warunki klimatu lokalnego występują na stokach o nachyleniach powyżej 5% eksponowanych w kierunku południowym, zachodnim, wschodnim, południowo - zachodnim i południowo - wschodnim położonych na wysokościach do 400,00 m n.p.m. Są to tereny dobrze nasłonecznione i usłonecznione, dobrze przewietrzane o bardzo korzystnych warunkach termiczno - wilgotnościowych. Okres zalegania pokrywy śnieżnej jest krótszy w porównaniu ze stokami o ekspozycji północnej. Na stokach o ekspozycji południowej i zachodniej długość dnia jest większa. Są to więc tereny posiadające bardzo korzystne warunki dla osadnictwa, rolnictwa i sadownictwa. Mniej korzystne warunki panują na stokach

o ekspozycji północnej i północno - wschodniej. Są to tereny w większości zacienione albo zaciemnione zupełnie. Ze względu na minimalne nasłonecznienie i usłonecznienie są to tereny wyraźnie niedogrzone zimne, otrzymujące mniejsze ilości światła i ciepła niezbędnego do wegetacji roślin. Bardzo złe warunki klimatu lokalnego występują również w dolinach. Szczególnie w dolinach wąskich głęboko - wciętych. Takie doliny otrzymują niewielkie ilości energii słonecznej. Ponadto są to obszary spływu i stagnacji zimnych i wilgotnych mas powietrza. W ich obrębie zaznacza się wyraźna inwersja temperatur. W wąskich krętych dolinach występują też zastoiska zimnego powietrza. W dolinach częstym zjawiskiem jest wymarzenie sadów.

2.1.2.3 Gleby.

Teren gminy posiadają mocno urozmaiconą rzeźbę wyrażającą się rozczłonkowaniem terenu, dużą ilością dolin głęboko wciętych i obecnością wysokich stromych skarpi oraz stoków o dużych nachyleniach. Najkorzystniejsze warunki panują na stokach o ekspozycji południowej, wschodniej, zachodniej i południowo - zachodniej oraz południowo wschodniej, gdzie nachylenia terenu nie przekraczają 12%. Są to tereny dogodne do upraw ciepłolubnych, wrażliwych na duże skoki temperatury. W obrębie stoków o większych nachyleniach zaznacza się mocniej erozja gleb. Stąd wymagają odpowiednich zabezpieczeń przeciwoerozyjnych. Niekorzystne warunki dla rolnictwa panują na stokach o nachyleniach powyżej 12% eksponowanych ku północy i północnemu - wschodowi i północnemu zachodowi. Są to tereny nie dogrzane i zacienione, nie mające warunków do wegetacji większości upraw rolnych. Korzystnym sposobem zagospodarowania stoków zacienionych będzie zamiana ich na użytki zielone a w rejonach o dużych nachyleniach zalesienie. W rejonie gminy występują gleby o przeciętnej i słabej wartości. Dominują gleby zaliczane do klasy IVa i IVb użytków rolnych. Towarzyszą im gleby klasy V - VI. Gleby klasy IIIa, IIIb występują lokalnie w dolinach rzecznych i zajmują niewielkie powierzchnie. Są to gleby średniej jakości. Gleby klas V - VI są glebami jałowymi. W związku z tym w rejonach trudnodostępnych i na stokach o dużych nachyleniach można je zalesić. W rejonie gminy wydzielono 3 rodzaje użytków zielonych tj. użytki dobrej jakości, użytki zielone typu pastwisk i łąk górskich oraz użytki słabe. Użytki zielone dobrej jakości występują w rozległych dolinach i na stokach o mniejszych nachyleniach. Usytuowane zostały na glebach klasy IIIa - IIIb i IVa - IVb, w rejonach gdzie wody gruntowe występują najgłębiej. Użytki zielone słabe występują przeważnie w dolinach o podmokłych dnach, wytworzone zostały na słabych glebach. Użytki zielone typu łąk i pastwisk górskich wytworzone zostały na stokach o dużych nachyleniach i przeważnie o ekspozycji północnej. Wytworzone zostały przeważnie na glebach dobrych klas IVa - IVb. W większości powstały w wyniku zaniechania upraw rolnych w wyższych partiach stoków. Obecnie stanowią nieużytki względnie nie zagospodarowane pastwiska.

2.1.3. Sytuacja gospodarcza.

W ilości zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na terenie Gminy Olszanica dominuje sektor prywatny. Aktualnie na terenie gminy nie funkcjonuje żadne duże przedsiębiorstwo (zatrudniające ponad 500 osób). W sieci handlowej dominują sklepy małe, zatrudniające 1-2 pracowników. Gmina Olszanica jest gminą turystyczno-rolniczą, gdzie głównym źródłem dochodu jest handel i usługi związane z turystyką. Na terenie gminy funkcjonuje kilkanaście większych zakładów zatrudniających ponad 10 osób są to:

Tabela nr 2.3 Zestawienie większych zakładów działających na terenie Gminy Olszanica

Miejscowość	Nazwa zakładu	Zakres działalności	Ilość zatrudnionych osób
Olszanica	Podkarpacki Ośrodek Motoryzacyjny sp. z o.o. w Olszanicy	produkcja węży ciśnieniowych do sprzętu rolniczego budowlanego i pojazdów ciężarowych	26
	Przedsiębiorstwo Wielobranżowe sp. z o.o. OLSZANEX w Olszanicy	produkcja palet, więźby dachowe, tarcica.	10
	Przedsiębiorstwo Usług Technicz.-Nafta-Gaz Serwis Sp. z o.o.	zakład produkcji , napraw maszyn i urządzeń	38
Uherce Mineralne	Firma Prod.-Usług. Handlowa sp. jawna PROHANBUD” Uherce Mineralne	roboty budowlane, wyrób kostki brukowej i kręgów betonowych produkcja drzewna	120
	Firma Hand. Usług. sp. jawna T. Cycak Uherce Mineralne	sklep materiałów budowlanych , skład materiałów budowlanych, usługi transportowe.	10
	Firma Hand. Usług. Produkcyjna sp. jawna „WIZA” Uherce Mineralne	stacja paliw, mechanika pojazdowa, sklep z częściami samochodowymi i materiałami budowlanymi	9
	Przedsiębiorstwo Prod. Handl. Usług„EXTRANS” Uherce Mineralne	produkcja węgla drzewnego	48
Wańkowa	3 - zakłady produkcji drzewnej, usługi tartaczne	palety, krawędziaki	10
Paszowa	2 - zakłady produkcji drzewnej usługi tartaczne		8

Oprócz w/w zakładów na terenie gminy funkcjonuje kilkanaście mniejszych tarataków i stolarni, ponadto jest kilka działających zakładów mechaniki samochodowej. Z powyższego zestawienia widać więc, że dominującą rolę wiodą zakłady z branży przemysłu drzewnego oraz mechaniki samochodowej. Ważną gałęzią działalności gospodarczej w Gminie Olszanica jest rolnictwo.

Główne priorytety wynikające ze Strategii Rozwoju Gminy to:

- I. Zwiększenie dochodów gospodarstw rolnych z działalności poza rolniczej tj.
  - Wspieranie rozwoju agroturystyki i turystyki wiejskiej
  - Stymulowanie tworzenia miejsc pracy poza rolnictwem - rozwój małej i średniej przedsiębiorczości (handel i usługi)
  - Specjalizacja w zakresie produkcji mleka, żywca wołowego i owiec
  - Gospodarka rolna dostosowana do terenów górskich
  - Rolnictwo ekologiczne i zrównoważone.

Obecnie Gmina liczy 600 gospodarstw rolnych a średnia gospodarstwa wynosi 4.0 ha (średnia w województwie 3.70~ha). Produkcja roślinna produkowana jest pod potrzeby produkcji zwierzęcej oraz na spożycie, w niewielkim procencie sprzedawana jako produkt bezpośredni szczególnie

w gospodarstwach agroturystycznych. Rolnicy sprzedają głównie produkt zwierzęcy. Kilkadziesiąt gospodarstw dostarcza mleko do OSM w Sanoku, z którymi podpisano już „Kwoty mleczne” dla dostawcy hurtowego. Przed tymi gospodarstwami stoi wielkie zadanie: Poprawa zbiorników na gnojówkę, budowa płyty obornikowej, poprawa dobrostanu zwierząt, zakup schładzalników. Rolnicy do 50 mego roku życia, którzy będą chcieli produkować mleko będą mogli skorzystać i pozyskać fundusze na modernizację z programów dla gospodarstw niskotowarowych, z programów rolno środowiskowych, bądź innych programów pomocowych. Swoją pomoc zaoferuje również Mleczarnia. Rolnicy schodzący z produkcji mleka będą mogli produkować młode bydło rzeźne lub prowadzić hodowlę owiec bo są ku temu sprzyjające warunki,- dużo użytków zielonych i Ubojnia „Połonina” w Lesku. Produkcja drobiu i trzody chlewnej prowadzona jest tylko na samozaopatrzenie gospodarstw domowych. Na terenie gminy funkcjonuje 1 gospodarstwo ekologiczne z uzyskanym atestem, obecnie o taki atest stara się kilku rolników. Dodatkowym źródłem dochodu dla rolników jest agroturystyka i turystyka wiejska większość korzysta z indywidualnej reklamy. Kilkanaście gospodarstw prowadzi pasieki pszczele o średniej liczbie pni ponad 15 sztuk. Wyprodukowany miód w 100 procentach wyjeżdża wraz z wypoczywającymi gośćmi. Kilka gospodarstw agroturystycznych posiada stawy rybne, wzbogacając tym samym ofertę swoich usług.

BAZA TURYSTYCZNA NA TERENIE GMINY

OŚRODKI WZASOWE

1. Ośrodek Wczasowy Służby Więziennej „POŁONINY” w Olszanicz
  - ośrodek posiada 94 miejsca noclegowe,
  - w ośrodku znajduje się kawiarnia.
2. Ośrodek Wczasowy „UROCZYSKO” w Zwierzyniu.
  - ośrodek posiada w okresie letnim 120 miejsc noclegowych, w tym w budynku ośrodka 90, w domkach campingowych 30.

GOSPODARSTWA AGROTURYSTYCZNE

Na terenie gminy znajdują się 22 gospodarstwa agroturystyczne z liczbą 203 miejsc noclegowych.

Tabela Nr 2.4. Ilość zakładów, instytucji, obiektów użyteczności publicznej

Zakłady, instytucje, obiekty na terenie Gminy	Liczba
Przedsiębiorstwa	25
placówki handlowo-usługowe	30
obiekty użyteczności publicznej	23
w tym: szkoły	7
Urząd Gminy	1
Bank Spółdzielczy	1
Ośrodek zdrowia	1
Kluby i świetlice wiejskie	8
Stadiony sportowe	3
obiekty turystyczne	24
zabudowa letniskowa	3
targowiska	1
cmentarze	8

• dane wg Urzędu Gminy

Tabela Nr 2.5. Wyszczególnienie obiektów usługowo - handlowych

Restauracje, bary, kawiarnie i punkty małej gastronomii

Olszanica	Restauracja „Olszanka”
Orelec	mała gastronomia
Uherce Mineralne	mała gastronomia
	mała gastronomia
Zwierzyn	mała gastronomia
Rudenska	Bar - „Relax”
Wańkowa	Bar -mała gastronomia
Paszowa	mała gastronomia

Placówki - handlowe

Olszanica	Delikatesy centrum art. spoż. chem.- przemysłowe Delikatesy ABC art. spoż. chem. przemysłowe Dom Handlowy art. spożywcze, kwiaty Dom Handlowy art. przemysłowe, AGD, odzież. Mini Market art. spoż.-chem. przemy. Sklep spożywczo - warzywny Kiosk „Ruchu”
Uherce Mineralne	Sklep spożywczo- przemysłowy Sklep spożywczo-przemysłowy Sklep spożywczo -przemysłowy Sklep spożywczo - przemysłowy Sklep spożywczo- przemysłowy
Stefkowa	Sklep spożywczo-przemysłowy
Wańkowa	Sklep spożywczo-przemysłowy
Paszowa	Sklep spożywczo-przemysłowe
Rudenka	Sklep spożywczo-przemysłowy
Zwierzyń	Sklep spożywczo- przemysłowe Sklep spożywczo - przemysłowy
Orelec	Sklep spożywczo przemysłowy Sklep spożywczo- przemysłowy

 Zasoby naturalne

Na terenie Gminy OLSZANICA występują złoża surowców mineralnych tzw. pospolitych, tj.: skały piaskowcowe, iły i gliny, kruszywa Wszystkie złoża położone są w obszarze chronionym. Przez tereny gminy przepływają rzeki San, Olszanka. Prowadzą one wody aktualnie w I, II i III klasie pod względem czystości.

 Sytuacja finansowa – Gminny Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Przychody i wydatki Gminnego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej Gminy Olszanica obrazuje tabela nr 2.6.

Tabela Nr 2.6. Sytuacja finansowa Gminy (przychody i wydatki w zł Gminnego Funduszu Ochrony Środowiska)

Gminny Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej GMINY OLSZANICA	2001 r.	2002 r.	2003 r.
STAN ŚRODKÓW	10 998,4	17 828,4	23 267,3
WYDATKI OGÓLEM	2141,8	858	2046,6
• dane wg urzędu gminy			

2.1.4. Istniejąca infrastruktura gminy.

2.1.4.1. Systemy zaopatrzenia w wodę.

Na terenie gminy funkcjonują 2 wodociągi komunalne w Olszaniczy i Wańkowej. Ponadto, istnieje 1 wodociąg zakładowy przy Zakładzie Karnym w Uhercach, który zaopatruje także osiedle mieszkaniowe przy zakładzie - 86 mieszkań.

Tabela 2.7 Zbiornice systemy zaopatrzenia w wodę na terenie Gminy Olszanica

Miejscowość	Administrator ujęcia	Rodzaj ujęcia	Wydajność ujęcia	Długość sieci wodociągowej [km]	Ilość obsługiwanych budynków	Cena 1 m ³ wody [zł]
Olszanica	gmina	studnie głębinowe	288 m ³ /d	6,0	114	1,80
Wańkowa	gmina	powierzchniowe	75 m ³ /d	2,5	5	3,60
Uherce	Zakład Karny	studnie głębinowe	288 m ³ /d	b.d.	zakład+86	b.d.

2.1.4.2. Systemy oczyszczania i odprowadzania ścieków.

Istniejący system kanalizacyjny

Tabela 2.8. Zbiornice system kanalizacyjny na terenie Gminy Olszanica - stan istniejący

Wyszczególnienie informacji	Nazwa miejscowości objętej systemem kanalizacyjnym
	WAŃKOWA
Liczba mieszkańców korzystających z kanalizacji zbiorczej (bez ścieków dowożonych)	96
Udział mieszkańców korzystających z usług kanalizacyjnych	20,4%
Długość sieci kanalizacyjnej	0,345 km
Ilość odprowadzanych ścieków	13,94 m ³ /d
Nazwa oczyszczalni ścieków obsługującej system	oczyszczalnia typu TURBOJET 80 w Wańkowej
Odbiornik ścieków	potok Wańkowa

Oczyszczalnie ścieków: gminna w Wańkowej i zakładowe w Olszaniczy 2 szt. i w Uhercach Mineralnych 1 szt.

1. Podkarpacki Ośrodek Motoryzacyjny „Olszanica” - Sebiofikon - 30 m³/d
2. Ośrodek Doskonalenia Kadry Służby Więziennej - Bioblok - MU- 50 a - 50 m³/d
3. Szkoła Olszanica - mechaniczno - biologiczna Sebiofikon - 10 m³/d
4. Zakład Karny Uherce - mechaniczno - biologiczna - 94,9 m³/d
5. Blok w Wańkowej - mechaniczno - biologiczna - 12 m³/d

Poza w/w systemami w gminie brak jest kanalizacji, ścieki gromadzone są w zbiornikach bezodpływowych.

Docelowy system kanalizacyjny

Tabela 2.9 Zbiornice system kanalizacyjny na terenie Gminy Olszanica - stan docelowy

Wyszczególnienie informacji	Nazwa miejscowości objętych projektowanym systemem kanalizacyjnym							
	Olszanica	Orelec	Paszowa	Stefkowa	Wańkowa	Uherce	Zwierzyń	Rudenka
Liczba mieszkańców objętych docelowo systemem	1298	427	303	621	470	1414	258	390
Długość sieci [km] do budowy w latach:								
2003-2005	-	-	-	-	-	-	-	-
2006-2010	10,7	-	-	2,7	-	7,3	-	-
2011-2015	-	3,9	4,5	-	5,5	-	2,7	2,2
Nakłady [tys. zł] na budowę sieci w latach:								
2003-2005	-	-	-	-	-	-	-	-
2006-2010	3100	-	-	812	-	2555	-	-
2011-2015	-	1288	1741	-	1858	-	1028	700

Z powyższych miejscowości ścieki odprowadzane będą do gminnej oczyszczalni ścieków w Olszaniczy. W chwili obecnej jest w trakcie opracowywania projekt budowlany tejże oczyszczalni. Przewidywana przepustowość $Q_{sr.d.} = 1157 \text{ m}^3/\text{d}$.

2.1.4.3 Ogrzewanie.

Na terenie gminy funkcjonują małe, lokalne kotłownie. Generalnie ogrzewanie obiektów oparte jest na bazie rozwiązań indywidualnych.

2.1.4.4 Zaopatrzenie w energię elektryczną.

Sieć energetyczna jest dobrze rozwinięta. Zaopatrzenie obiektów w energię elektryczną stanowi 100%. Podstawą zasilania gminy są linie elektroenergetyczne średniego napięcia. Zakłada się rozbudowę sieci i urządzeń dla potrzeb istniejących i nowych odbiorców. Oprócz założeń proekologicznych zawartych w obu programach realizuje się obecnie reelektryfikację i modernizację sieci SN i NN z niezbędną dobudową nowych stacji transformatorowych z oświetleniem dróg gminnych ze względu na zaistniałą i planowaną urbanizację Gminy.

2.1.4.6. Drogi i linie kolejowe

Aktualny stan infrastruktury w tym zakresie wygląda następująco:

- ⇒ **Drogi**
- Krajowe: 13 km
- Wojewódzkie: 6 km
- Powiatowe: 22 km
- Gminne: 20 km
- ⇒ **Linie kolejowe**
- 12 km
- ⇒ **Ważniejsze węzły komunikacyjne**
- Mosty drogowe: 4 (Olszanica- 2, Uherce Mineralne - 1, Stefkowa - 1)
- Mosty kolejowe: 1 (Olszanica)
- Wiadukty: 1

Gmina Olszanica położona w północnej części powiatu leskiego pełni wielorakie funkcje, w tym administracyjne, usługowe, oświatowe, rolnicze.

Głównymi zewnętrznymi powiązaniem komunikacyjnymi Gminy Olszanica są następujące kierunki

A) drogowe:

Powiązanie poprzez sieć dróg krajowych.

- Olszanica - Lesko - Sanok.
- Olszanica - Ustrzyki Dolne - Krościenko (przejście graniczne drogowe – projektowane) - granica państwa - Ukraina.

Powiązanie poprzez sieć dróg powiatowych.

- Olszanica - Gmina Ustrzyki Dolne
- Olszanica - Gmina Tyrawa Wołoska

Powiązanie poprzez drogi wojewódzkie

- Olszanica - Gmina Solina
- Uherce Mineralne - Solina

B) kolejowe

- Olszanica - Zagórz (powiązanie w węzle kolejowym w Zagórz z granicznym przejściem kolejowymi w Łupkowie /Słowacja/ oraz z linią kolejowa relacji: Zagórz - Stróże)
- Olszanica - Ustrzyki Dolne - Krościenko - przejście graniczne kolejowe - Chyrów i Ukraina

Linie te umożliwiają bezpośrednie połączenia kolejowe w układzie ponad regionalnym z miastami: Warszawa, Kraków, Łódź Kaliska, Kielce, Katowice oraz międzynarodowym z Ukraina i Słowacja.

Połączenia Wewnętrzne

Generalnie powiązania wewnętrzne opierają się na sieci dróg powiatowych. Elementem uzupełniającym sieć dróg powiatowych stanowią drogi gminne. Do najważniejszych połączeń należy zaliczyć drogi powiatowe łączące przyległe gminy, a to:

- Uherce - Bóbrka
- Olszanica - Wojtkowa
- Wańkowa - Dzwiniacz - Brzegi Dolne

Sieć drogowa

Stan istniejący.

Podstawowy układ sieci komunikacyjnej Gminy Olszanica stanowią następujące drogi:

w systemie transportowym krajowym

- droga krajowa regionalna nr 84 relacji: Sanok - Lesko - Olszanica - Ustrzyki Dolne Krościenko - projektowane przejście graniczne drogowe - Smolnica / Ukraina.

w systemie transportowym wojewódzkim.

- droga wojewódzka nr 895 relacji: Uherce - Myczków.

w systemie transportowym lokalnym.

drogi powiatowe klasy Z na kierunkach:

- Uherce - Bóbrka nr 19544
- Olszanica - Wojtkowa nr 19547
- Tyrawa Wołoska - Wańkowa nr 19548
- Wańkowa - Dzwiniacz - Brzegi Dolne nr 19552
- Wańkowa - Leszczowate - Łodyna nr 19553
- Podkamionka - Zwierzyń -Średnia Wieś nr 19546 (układ drogowy nieprzejezdny - brak połączenia mostowego przez rzekę San z miejscowością Średnia Wieś)

Stan dróg krajowych i wojewódzkich jest zadawalający. Natomiast drogi powiatowe są w dużym stopniu ulepszone, jednak ich wartość techniczną i eksploatacyjną należy uznać za nie spełniającą aktualnych wymogów transportu i komunikacji I wymagają modernizacji np.: odnowy nawierzchni, odwodnienia, remontów przepustów, mostów itp.).

Analiza przedstawionych danych wskazuje, że droga krajowa nr 84, wojewódzka nr 895 oraz droga powiatowa nr 19547 stanowią główny szkielet komunikacyjny gminy. Drogi te w pierwszej kolejności winne mieć zapewniony najwyższy parytet w środkach finansowych na zapewnienie pełnego utrzymania standardu technicznego. Odnosi się to również do utrzymania zimowego. Pozostały układ dróg powiatowych pełni rolę dróg zbiorczych doprowadzających ruch do głównego układu komunikacyjnego gminy.

2.1.4.7 Formy użytkowania terenu, majątek gminy.

Według danych z Urzędu Gminy Olszanica na dzień 31 grudnia 2003 roku powierzchnia geodezyjna gminy wynosi 9402 ha.

Gmina ma wskaźnik lesistości 54,3% (Polska 28%) i mało sprzyjające warunki naturalne dla działalności rolniczej. W strukturze użytkowania gminy dominują użytki rolne, łącznie zajmują powierzchnię 3362 ha, co stanowi 36 % powierzchni gminy.

W skład terenów zabudowanych i zurbanizowanych wchodzi tereny osiedlowe, gdzie ponad 0,18% stanowią grunty zabudowane i tereny komunikacyjne, gdzie drogi zajmują ponad 2,43%.

Strukturę użytkowania gruntów w gminie szczegółowo przedstawia tabela.

Tab. nr 2.10 Użytkowanie gruntów w Gminie Olszanica.

Kierunek wykorzystania	Powierzchnia * w ha	% powierzchni gminy	% powierzchni powiatu
Użytki rolne	3362	35,76	4,03
w tym: grunty orne	1958	20,83	2,35
sady	15	0,16	0,02
łąki trwałe	191	2,03	0,23
pastwiska trwałe	1040	11,06	1,25
grunty rolne zabudowane	157	1,67	0,19
rowy	1	0,01	0,00
grunty pod stawami	0	0,00	0,00
Użytki leśne, zadrzewione i zakrzewione	5548	59,01	6,65
w tym: lasy	5113	54,38	6,13
grunty zadrzewione i zakrzewione	434	4,62	0,52
Wody	126	1,34	0,15
w tym: wody płynące	117	1,24	0,14
wody stojące	9	0,10	0,01
Grunty zabudowane i zurbanizowane	349	3,71	0,42
w tym: mieszkaniowe	2	0,02	0,00
przemysłowe	8	0,09	0,01
inne zabudowane	22	0,23	0,03
zurbanizowane niezabudowane	4	0,04	0,00
rekreacji i wypoczynku	13	0,14	0,02
użytki kopalne	1	0,01	0,00
tereny komunikacyjne razem	298	3,17	0,36
w tym: drogi	229	2,44	0,27
kolejowe	69	0,73	0,08
inne	0	0,00	0,00
Tereny różne	14	0,15	0,02
Użytki ekologiczne	0	0,00	0,00
Nieużytki	4	0,04	0,00
RAZEM	9402	100,00	11,27

* powierzchnia geodezyjna

2.1.6. Kierunki rozwoju Gminy Olszanica

Rozwój gminy jest ściśle związany z uwarunkowaniami wynikającymi z rozwoju krajowego i województwa podkarpackiego. Zakres tego rozwoju regulują przepisy prawa polskiego i unijnego oraz programy, strategie opracowywane na różnych szczeblach administracyjnych oraz przede wszystkim możliwości finansowe, w tym pozyskane i planowane do pozyskania m.in. z Funduszu Spójności i Funduszy Strukturalnych, Inicjatyw Wspólnotowych. Część z tych pieniędzy może przeznaczona na wspieranie przedsiębiorców (m.in. w związku z podniesieniem konkurencyjności), przedsiębiorcy z branży rolnej spożywczej będą mieli prawo do korzystania z instrumentów Wspólnej Polityki Rolnej. Po integracji z UE większość funduszy na realizację projektów (zatwierdzonych przez Komisję UE) będzie wypłacana po zakończeniu projektu.

Przeszkodą w pozyskiwaniu finansów są często przepisy niespójne lub brak ustaw, procedur i rozporządzeń na podstawie, których można ubiegać się o środki.

Obecnie najważniejszymi dokumentami strategicznymi warunkującymi rozwój gospodarczy gminy powiązany z ochroną środowiska jest „Narodowy plan rozwoju na lata 2004-2006”, „Strategia wykorzystania Funduszu Spójności na lata 2004-2006”, Sektorowe programy operacyjne, „Strategia rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2002-2006” aktualizowana, „Plan zagospodarowania województwa podkarpackiego”, „Strategia rozwoju Gminy Olszanica”, „Wieloletni plan rozwoju Gminy Olszanica”, „Zintegrowany program operacyjny rozwoju województwa podkarpackiego”, „Studium uwarunkowań

i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Olszanica”.

Najważniejszym pod względem finansowym programem dla województwa jest Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego, z którego województwo może otrzymać 192 mln euro.

Zgodnie ze strategią rozwoju Gminy Olszanica główne priorytety wynikające ze Strategii Rozwoju Gminy to:

1. Zwiększenie dochodów gospodarstw rolnych z działalności poza rolniczej tj.
  - Wspieranie rozwoju agroturystyki i turystyki wiejskiej
  - Stymulowanie tworzenia miejsc pracy poza rolnictwem - rozwój małej i średniej przedsiębiorczości (handel i usługi)
  - Specjalizacja w zakresie produkcji mleka, żywca wołowego i owiec
  - Gospodarka rolna dostosowana do terenów górskich
  - Rolnictwo ekologiczne i zrównoważone.

Zgodnie z planem zagospodarowania przestrzennego województwa podkarpackiego na obszarze gminy docelowo przewiduje się rozwój takich funkcji jak: mieszkaniowo usługowej, rolniczej, turystycznej.

„Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Olszanica” przewiduje w gminie:

- ◆ rozwój osadnictwa wiejskiego,
- ◆ działalność gospodarczą w oparciu o walory przyrodnicze i bogate tradycje oraz rozwój działalności pozarolniczej (małe przedsiębiorstwa rodzinne),
- ◆ ochronę środowiska przyrody żywej i nieożywionej i walorów krajobrazowych, uaktywnienie działań

- w zakresie zalesiania, dolesiania, przywrócenie funkcjonowania korytarzy ekologicznych, ochrona przed powodzią,
- ◆ zachowanie i wzbogacanie wartości kulturowych w krajobrazie gminy, wykorzystanie walorów krajobrazowych i dziedzictwa kulturowego dla celów edukacyjnych i rozwoju różnych form turystyki i wypoczynku,
  - ◆ rozwój bazy turystycznej, obecnie praktycznie nie istniejącej w postaci zorganizowanych kąpielisk nadrzecznych, pól biwakowych i namiotowych, budownictwa letniskowego,,
  - ◆ polepszenia stanu technicznego dróg,
  - ◆ wyposażenie w niezbędną infrastrukturę techniczną dla rozwoju gospodarczego i polepszenia warunków życia ludności i modernizację infrastruktury istniejącej

w zakresie obiektów zaopatrzenia w wodę, gospodarki ściekowej, i gospodarki odpadami.

2.1.7. Wnioski wynikające z analizy ekonomiczno-finansowej.

Ustawa z dnia 26 listopada 1998 r. o finansach publicznych oraz Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym określa zakres działania i zadania gmin. Zadania te Gmina wykonuje poprzez: zakłady budżetowe, jednostki budżetowe, instytucje kultury, gospodarstwa pomocnicze, inne. W Gminie Olszanica niskie są dochody wpływające na Gminny Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, planowane w 2003 r. na poziomie 6 tys. zł, w 2004 r. 16,6 tak więc nie jest to znacząca pozycja w dofinansowaniu zadań ochrony środowiska.

Tabela 2.12 Przychody i wydatki gminnego funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej w latach 2003/2004

Przychody GFOŚiGW	Kwota [zł]	Wydatki	Kwota [zł]
przychody i wydatki - 2003 r.			
Stan środków na początku roku	16 970		
wpływy z tytułu opłat	6046,83	zakup koszy ulicznych	2046
wpływy inne	250	dofinansowanie akcji „Sprzątanie świata”	200
RAZEM przychody:	23 266		
		RAZEM wydatki:	2246
przychody i wydatki – 2004 r.			
stan na początek 2004 r.	21 200	zakup pojemników typu IGLOO	23 554
wpływy z tytułu opłat przewidywane	16 678,86	zakup koszy ulicznych na odpady	1000
RAZEM przychody:	36 878		

Gmina otrzymała dotację na zakup pojemników IGLOO z WFOSiGW w Rzeszowie w wysokości 23 200 zł.

W oparciu o analizę źródeł finansowania działań w zakresie ochrony środowiska w ostatnich latach oraz prognoz co do perspektywicznych źródeł (patrz tabela 44), przewiduje się że struktura finansowania wdrażania Programu w najbliższych latach będzie następująca - tabela 2.8.

Tabela 2.13. Przewidywana struktura finansowania realizacji założeń Programu Ochrony Środowiska

Źródło finansowania	%
Budżety terenowe: miast i gmin, w tym gminne i powiatowe fundusze ekologiczne	25%
Fundusze ekologiczne: NFOŚiGW, WFOSiGW	20%
Podmioty gospodarcze (środki własne i kredyty bankowe)	40%
Fundusze pomocowe i strukturalne	15%

3. ZASOBY I STAN ŚRODOWISKA.

3.1. Wody - zasoby i stan sanitarny.

3.1.1. Wody powierzchniowe.

Gmina Olszanica leży w dorzeczu Górnej Wisły – a dokładnie dorzeczu Sanu, jest to najbogatszy w wodę obszar (24% zasobów ogólnokrajowych). Zasoby wodne charakteryzują się znaczną zmiennością występowania w czasie i nierównomiernym rozmieszczeniem w dorzeczu. Średni roczny przepływ dla lat suchych jest znacznie niższy od średniego wieloletniego, relacja ta kształtuje się odwrotnie w latach mokrych. Znaczne naturalne spadki i mała zdolność retencyjna dolin rzecznych przy wysokich opadach atmosferycznych

powodują gwałtowny odpływ powierzchniowy, będący przyczyną dużych, nagłych wezbrań rzek i potoków.

Wprowadzona w dniu 1 stycznia 2002 r. ustawa Prawo wodne [3] zawiera wiele zapisów powstałych na bazie wytycznych z dokumentów międzynarodowych, w tym Unii Europejskiej. Europejska Karta Wody proklamowana w Strasburgu 6 maja 1968 r. przez Radę Europy sprecyzowała wymogi zlewniowego zarządzania zasobami wodnymi. W ustawie sprecyzowano istotę zarządzania wodami i określono instrumenty tego zarządzania wyszczególniając na pierwszym miejscu „warunki korzystania z wód dorzeczy”. W systemie zarządzania gospodarką wodną, powiat leski położony jest na obszarze działania Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Krakowie, utworzonego na mocy zarządzenia Ministra Ochrony Środowiska

Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 1 lutego 1991 r. (MP z dnia 15 lutego 1991 r., Nr 6, poz. 38). Do zakresu działania RZGW należy bilansowanie zasobów powierzchniowych i podziemnych, opracowywanie programów i planów gospodarowania zasobami wodnymi i ochrony wód w dorzeczu oraz ochrony przed powodzią, prowadzenie systemu informacyjnego gospodarki wodnej, opracowywanie warunków korzystania z wód dorzecza, inicjowanie studiów i badań w zakresie racjonalnego wykorzystania zasobów wodnych, koordynacja przedsięwzięć gospodarki wodnej, opiniowanie rozwiązań projektowych i lokalizacji inwestycji mających istotny wpływ na gospodarkę wodną, realizacja zadań z zakresu obronności kraju.

Gmina Olszanica położona jest w zlewni rzeki San, Olszanek, Ropienkę, Serednicę oraz szereg cieków bez nazwy. Główną sieć rzeczną w gminie tworzy rzeka San. Rzeka San stanowi prawobrzeżny, a zarazem największy karpacki dopływ Wisły o długości 443,4 km i powierzchni zlewni 16.861,3 km² (ogółem). Płynie przez Bieszczady Zachodnie, Pogórze Środkowo-Beskidzkie i Kotlinę Sandomierską. Źródła Sanu znajdują się na wysokości ok. 800 m n.p.m. na wschodnich stokach Piniaszkowego, na terytorium Ukrainy. Źródłowy odcinek rzeki stanowi granicę Polski i Ukrainy, od źródeł aż do Przemysła San płynie głęboką, wyciętą w skałach fliszowych doliną. Układ systemów rzecznych wskazuje na obecność w obrębie omawianego terenu działu wodnego, rozgraniczającego zlewiska dwóch mórz - Bałtyku i Morza Czarnego. Granica wododziałowa między zlewiskami mórz (główny wododział karpacki) przebiega na terenie miejscowości Leszczowate. Powyższe rzeki, wraz z mniejszymi dopływami tworzą kratowy układ sieci hydrologicznej w obrębie gminy. Rzeka Olszanica, poniżej m. Uherce Mineralne, rozlewa się tworząc szereg niewielkich stawów zakoli. Koryta rzek i potoków mają zmienną szerokość (od 2 - 20 m) i głębokość wcięcia (od 3,0 m). Część z nich to potoki górskie, o znacznych spadkach i gwałtownych przyborach wód w czasie topnienia śniegów i letniego maksimum opadowego. Największą rzeką w rejonie gminy jest rzeka San przepływająca w korycie o szerokości 40 do 100 m, wciętym na głębokości 3 - 4 m. W wyniku zabudowania zapory i zalewu w Myczkowcach, na odcinku przepływającym przez teren gminy przepływy rzeki zostały uregulowane. Nadmiar wód opadowych magazynowany jest przez zbiornik wodny. W związku z tym, brak jest wylewów rzeki wykraczających poza obręb koryta. Pozostałe rzeki nie mają wodowskazów. Stąd trudno ustalić zasięg wylewów katastrofalnych. Z dostępnych informacji wynika, że w okresie wysokich stanów wody zalewają niżej położone fragmenty den dolinnych.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 11 lutego 2004 r. w sprawie klasyfikacji dla prezentowania stanu wód powierzchniowych i podziemnych, sposobu prowadzenia monitoringu oraz sposobu interpretacji wyników i prezentacji stanu tych wód (Dz. U. Nr 32, poz. 284) dla prezentowania stanu wód powierzchniowych wprowadzono klasyfikację, obejmującą pięć klas jakości tych wód, z uwzględnieniem kategorii jakości wody A1, A2 i A3, określonych w przepisach w sprawie wymagań jakim powinny odpowiadać wody powierzchniowe wykorzystywane do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia. Klasy jakości wód powierzchniowych:

klasa I – wody o bardzo dobrej jakości; spełniają wymagania określone dla wód powierzchniowych wykorzystywanych do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia, w przypadku ich uzdatniania sposobem właściwym dla kategorii A1; wartości wskaźników jakości wody nie wskazują na żadne oddziaływanie antropogeniczne;

klasa II – wody dobrej jakości; spełniają w odniesieniu do większości wskaźników jakości wody wymagania określone dla wód powierzchniowych wykorzystywanych do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia, w przypadku ich uzdatniania sposobem właściwym dla kategorii A2; wartości biologicznych wskaźników jakości wody wykazują niewielki wpływ oddziaływań antropogenicznych,

klasa III – wody zadawalającej jakości; spełniają wymagania określone dla wód powierzchniowych wykorzystywanych do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia, w przypadku ich uzdatniania sposobem właściwym dla kategorii A2; wartości biologicznych wskaźników jakości wody wykazują umiarkowany wpływ oddziaływań antropogenicznych,

klasa IV – wody nie zadawalającej jakości; spełniają wymagania określone dla wód powierzchniowych wykorzystywanych do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia w przypadku ich uzdatniania sposobem właściwym dla kategorii A3; wartości biologicznych wskaźników jakości wody wykazują, na skutek oddziaływań antropogenicznych, zmiany ilościowe i jakościowe w populacjach biologicznych;

klasa V – wody złej jakości, nie spełniają wymagań dla wód powierzchniowych wykorzystywanych do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia; wartości biologicznych wskaźników jakości wody wskazują na oddziaływanie antropogeniczne, występuje zanik w znacznej części populacji biologicznych.

Jak wynika z badań WIOŚ z 2002 roku, rzeka San na odcinku od źródeł do granic gminy została zaklasyfikowana do II klasy czystości wód, z biegiem rzeki następuje pogorszenie jakości wody.

Pozostałe dopływy rzeki San, tylko na krótkich odcinkach, prowadzą wody I klasy czystości, w większości są to wody II klasy czystości, zważywszy na poziom związków biogenych. Monitoring jakości tych wód jest prowadzony sporadycznie, brak więc danych w tym zakresie.

3.1.2. Wody podziemne.

3.1.2.1. Zasoby i stan sanitarny wód podziemnych.

Obszar Gminy Olszanica położony jest w obrębie górsko-wyżynnej prowincji hydrogeologicznej (wg A. S. Kleczkowskiego), w której wydzielono szereg mniejszych jednostek - gmina ta znajduje się w obrębie zewnętrznej części Masywu Karpackiego, a dokładniej w obrębie gór i pogórza. Wody wglębne tu występujące to głównie wody zbiornika czwartorzędowego (dolinnego), występujące w ośrodku porowym, oraz trzeciorzędowego (szczelinowe i szczelinowo-porowe). Oba te zbiorniki pozostają często w związku hydraulicznym, tworząc przypowierzchniowy, pierwszy poziom wód gruntowych. Poziom ten bezpośrednio reaguje na istniejące warunki hydrologiczne a jego wydajność jest bardzo zmienna i uzależniona od wielkości opadów atmosferycznych. Jednocześnie jest to poziom najbardziej narażony na zanieczyszczenie. Jest on podstawowym źródłem zaopatrzenia w wodę ludności miejscowej. Górny odcinek Sanu (wraz z retencyjnym zbiornikiem w Solinie), a właściwie wody wglębne w jego obrębie, wchodzi w skład zbiornika rzeki San. Zbiornik ten zaliczony został do głównych zbiorników wód podziemnych w Polsce jako ten, który w przyszłości stanie się jedynym źródłem zaopatrzenia w wodę pitną. W związku z powyższym zostały wydzielone obszary wymagające: najwyższej i wysokiej ochrony (A. S. Kleczkowski pt. Mapa

obszarów głównych zbiorników wód podziemnych w Polsce wymagających szczególnej ochrony). Ma to swe uzasadnienie w fakcie, iż jest to zbiornik płytki, w obrębie utworów czwartorzędowo trzeciorzędowych, słabo lub zupełnie nie izolowany od powierzchni utworami słabo przepuszczalnymi bądź nieprzepuszczalnymi. Istnienie w obrębie gminy obszarów najwyższej i wysokiej, wymagać będzie ukierunkowanego gospodarowania na ich powierzchni - eliminowanie zagrożeń. Potencjalnymi źródłami zanieczyszczenia wód tego zbiornika mogą być niekontrolowane zrzuty nie oczyszczonych ścieków komunalnych, powierzchniowy spływ lub infiltracja wód skażonych bituminami (stacje paliw i kopalnie ropy) lub innymi związkami chemicznymi pochodzącymi ze składowisk odpadów lub niewłaściwie magazynowanych substancji chemicznych (np. nawozów sztucznych) oraz nieumiejętnie stosowanych środków ochrony roślin i nawozów sztucznych. O konieczności ochrony zbiornika wód podziemnych świadczy fakt, iż nie tylko w przyszłości ale już obecnie stanowi on podstawowe źródło zaopatrzenia w wodę mieszkańców gminy, tym bardziej, że teren gminy nie jest zasobny w wody podziemne.

Wody gruntowe gromadzą się:

w żwirach i madach rzecznych - wody te w obrębie większych dolin gromadzą się w żwirach rzecznych. Natomiast w rejonie mniejszych dolin występują w madach rzecznych jako śródglinowe wody zawieszane. Ilość ich i zasobność uzależniona jest od miąższości warstwy piaszczysto - żwirowej. W rejonie gminy większe ilości tych wód występują w dolinie Sanu i w dolnym biegu doliny rzeki Olszanki, gdzie miąższość żwirów dochodzi do 5 m. Wody gruntowe występują w obrębie dolin rzecznych głównie na głębokościach ok. 0,5 - 5,6 m.. Bezpośrednio po długotrwałych opadach wody gruntowe mogą pojawić się na głębokościach ok. 0,0 - 3,0 m. Natomiast po okresach długotrwałej suszy poziom wód może znacznie się obniżyć do głębokości ok. 2,5 - 7,5 m od powierzchni terenu. Zasobność tych wód uzależniona jest od miąższości warstwy wodonośnej. Badania wydajności wód tego poziomu wykazały, że poziom ten nie może być brany pod uwagę jako źródło zaopatrzenia w wodę. Maksymalna ich wydajność dochodzi do 7 m³/h przy depresji 3,0 m w rejonach gdzie miąższość warstwy piaszczysto - żwirowej dochodzi do 7 m.

w glinach i rumoszach i wietrzelinach skalnych - wody te występują w obrębie stoków i zrównań wierzchowinowych. Gromadzą się w stropowych partiach deluwialnych glin zboczowych oraz w stropowych partiach wietrzelin skalnych. Jest to poziom nieciągły, występujący na różnych głębokościach, podlegający dużej rozpiętości wahań zwierciadła. Zasobność jego uzależniona jest od miąższości deluwii i wielkości domieszek rumoszu w ich obrębie. Zasilanie jego odbywa się tylko wyłącznie za pośrednictwem opadów atmosferycznych. Stąd większe ilości tych wód występują podczas intensywnych opadów w rejonach o niewielkich nachyleniach, w strefach podstokowych i w obrębie lokalnych obniżen terenu. Wody te występują głównie na głębokościach 1,2 - 7,5 m od powierzchni terenu. W okresach suchych obniżyć on się może odpowiednio do głębokości 3,0 - 9,0

od powierzchni terenu, tak że w niektórych rejonach wody tego poziomu zanikają zupełnie. Omawiany poziom wód gruntowych nie może być brany pod uwagę przy projektowaniu zaopatrzenia wsi w wodę. W szczelinach spękanych skał przeważnie piaszczystych - wody szczelinowe występują na głębokościach 7 - 36,0 m od powierzchni terenu. Poziom ich zwierciadła występuje pod napięciem hydrostatycznym i stabilizuje się odpowiednio na głębokościach 4 - 21,0 m od powierzchni terenu. Wydajność tego poziomu jest zróżnicowana i waha się w granicach 2,3 - 12,0 m³ /h przy depresjach nie przekraczających 5 m. Są też studnie, których wydajność nie przekracza 1,5 m³/h przy depresji 39,0 m. Odmienne warunki wodne powstały w sąsiedztwie linii brzegowej zalewu, gdzie szczeliny skalne nasycone zostały wodą pochodzącą z zalewu. Wydajność studni wykonanych w pobliżu linii brzegowej dochodzi do 80 m³h przy depresji 1,15 m. Większych ilości wód szczelinowych należy spodziewać się w rejonie zalegania warstw krośnieńskich dolnych czyli w południowej części gminy i w rejonie zalegania warstw krośnieńskich dolnych towarzyszących antyklinie Ropienki i Wańkówek.

Źródła

Źródła wypływają bądź ze szczelin skalnych bądź z pokryw zwietrzelinowych. Wydajność źródeł zwietrzelinowych, których warstwą wodonośną są pokrywy (zazwyczaj gliniaste) jest bardzo mała i bardzo zmienna. Reakcja na zasilanie jest szybka, jednak zwiększona wydajność trwa krótko.

Typowymi wypływami są młaki, wycieki i wysięki. Po deszczach i roztopach następuje szybki, ale krótkotrwały wzrost zarówno liczby jak i wydajności młak. W czasie suszy dużo z tych wypływów zanika. Wycieki odznaczają się nikłymi wydajnościami, ale ze względu na ich dużą ilość odgrywają znaczącą rolę w zasilaniu potoków w wodę. Wysięki mają okresowy odpływ wyłącznie po deszczach i roztopach. Źródłiska rzek i potoków powinny być szczególnie chronione, ponieważ stanowią swoisty rezerwuar wody zasilającej cieki.

Wody podziemne występujące na terenie gminy, dzielą się na:

- ♦ zwykłe,
- ♦ mineralne i lecznicze.

Zwykłe wody podziemne

Zwykłe wody podziemne występują w trzech horyzontach wodonośnych: czwartorzędowym, trzeciorzędowym i kredowym. Ze względu na wodonośność, zasobność, jakość wód podziemnych i ich znaczenie dla gospodarki, wydzielone zostały na terenie Polski Główne Zbiorniki Wód Podziemnych (GZWP). W granicach gminy znajdują się dwa takie zbiorniki: zbiornik czwartorzędowy „Dolina rzeki San”; zbiornik trzeciorzędowy „Bieszczady”.

Charakterystykę Głównych Zbiorników Wód Podziemnych w gminie obrazuje poniższa tabela.

Tabela 3.1 Charakterystyka GZWP

Lp.	Numer zbiornika	Nazwa zbiornika	Powierzchnia [km ²]	Średnia głębokość [m]	Zasoby dyspozycyjne tys. [m ³ /d]
1.	430*	„Dolina Sanu”	98	10	35
2.	431	„Bieszczady”	1120	-	25

* udokumentowane

Wody zbiornika czwartorzędowego mają charakter porowy, jest to poziom przypowierzchniowy pozostający w bezpośrednim kontakcie z powierzchnią, reagujący wprost na istniejące warunki hydrologiczne. Generalnie zwierciadło wód gruntowych występuje na głębokości do 5 m p.p.t.

Wody zbiornika trzeciorzędowego występują w ośrodku szczelinowym i szczelinowo-porowym, utwory w których zlokalizowane są warstwy wodonośne charakteryzują się dużą zmiennością warunków hydrogeologicznych na niewielkich przestrzeniach. Znajduje to odzwierciedlenie w głębokościach zalegania zwierciadła wód warstwy wodonośnej, nie stanowią one głównego źródła zaopatrzenia ale wykorzystywane są lokalnie jako użytkowe.

Wody zbiornika kredowego występują w ośrodku szczelinowo-porowym i nie mają większego znaczenia gospodarczego.

Degradację jakości wód podziemnych powoduje głównie, wprowadzanie do środowiska geologicznego różnorodnych substancji zanieczyszczających. Zanieczyszczenie może być również efektem zmian naturalnych warunków hydrogeochemicznych wywołanych eksploatacją wody. Potencjalnymi źródłami zanieczyszczenia wód tego zbiornika mogą być niekontrolowane zrzuty ścieków komunalnych, powierzchniowy spływ lub infiltracja wód skażonych bituminami lub innymi związkami chemicznymi ze składowisk odpadów lub magazynowanych substancji chemicznych np. nawozów sztucznych.

Zbiorniki wód podziemnych narażone są głównie na zanieczyszczenia związane z działalnością człowieka. Można wydzielić następujące typy zagrożeń:

- ◆ wielkopowierzchniowe – związane z działalnością rolniczą, zwłaszcza z nieprawidłową gospodarką nawozami mineralnymi, środkami ochrony roślin i gnojowicą w gospodarstwach rolnych, zagrożenie obszarowe może być spowodowane zanieczyszczeniem powietrza, tlenkami siarki i azotu (kwaśne deszcze) oraz metalami ciężkimi zawartymi w pyłach;
- ◆ małopowierzchniowe – związane ze składowaniem odpadów przemysłowych i komunalnych;
- ◆ liniowe – związane ze wzmożonym ruchem samochodowym, potencjalnymi źródłami zanieczyszczenia wód podziemnych są także rurociągi produktów naftowych oraz transport kolejowy;
- ◆ punktowe – jest to rozwijająca się obecnie w szybkim tempie sieć dystrybucji paliw płynnych, gospodarstwa domowe na wsiach (szamba, przydomowe dzikie wysypiska, fermy hodowlane), a także miejsca zrzutu ścieków przemysłowych i komunalnych.

Ustawa Prawo wodne [3] określa zasady gospodarowania wodami podziemnymi oraz sposób zarządzania zasobami wodnymi na terenie kraju. Zgodnie z zapisami tej ustawy oceny jakości wód podziemnych dokonuje się w ramach państwowego monitoringu środowiska.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 11 lutego 2004 r. w sprawie klasyfikacji dla prezentowania stanu wód powierzchniowych i podziemnych, sposobu prowadzenia monitoringu oraz sposobu interpretacji wyników i prezentacji stanu tych wód (Dz. U. Nr 32, poz. 284) wprowadza pięć klas jakości wód podziemnych:

klasa I – wody bardzo dobrej jakości, w których żaden ze wskaźników nie przekracza wartości dopuszczalnych jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi, a skład chemiczny upoważnia do wykorzystania ich bez uzdatniania,

klasa II – wody dobrej jakości, dla których z wyjątkiem żelaza i manganu pozostałe wskaźniki jakości nie przekraczają wartości dopuszczalnych jakości wody do spożycia przez ludzi lub uzyskuje wymaganą jakość po prostym uzdatnieniu fizycznym,

klasa III – wody zadowalającej jakości, dla których wykorzystanie wód do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia, wymaga typowego uzdatniania fizycznego i chemicznego i dopuszcza się przekroczenia wartości dopuszczalnej jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi maksymalnie dla 5 określonych wskaźników,

klasa IV – wody nie zadowalającej jakości, których wykorzystanie przez ludność wymaga zastosowania wysokosprawnego uzdatniania fizycznego i chemicznego; w wodzie tej dopuszcza się możliwość przekroczenia określonych 10 wartości dopuszczalnych wskaźników jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi,

klasa V – wody złej jakości, nie nadające się do wykorzystania, których uzdatnianie jest nieopłacalne.

Zakres wskaźników ujętych w klasyfikacji uwzględnia te wskaźniki, których obowiązek pomiarów wynika z konieczności spełnienia wymagań zawartych w określonych dyrektywach Unii Europejskiej.

Wody mineralne i lecznicze

Specyficzną grupę wód podziemnych stanowią wody mineralne do celów leczniczych. Wody lecznicze są naturalnymi wodami podziemnymi o udowodnionych właściwościach leczniczych, cechujących się stałym składem chemicznym i naturalną czystością mikrobiologiczną. Wody uważane za mineralne muszą zawierać co najmniej 1000 mg składników mineralnych w litrze. O właściwościach leczniczych decyduje rodzaj i stężenie aktywnych składników biochemicznych. Na terenie gminy nie rozpoznano zasobów wód mineralnych.

3.2. Klimat.

Tereny Gminy Olszanica według podziału R. Gumińskiego należą do rozległej dzielnicy klimatycznej nazywanej podkarpacką W dzielnicy tej przeciętny okres wegetacyjny trwa ok. 206 dni. Liczba dni z pokrywa śnieżną dochodzi do 80 w roku. Natomiast liczba dni z przymrozkami mieści się w granicach 100 - 150 dni. Roczna suma opadów waha się w granicach 600 - 800 mm. Maksymalna liczba dni pogodnych

dochodzi do 40 w roku. W rejonie tym dominują wiatry południowe i zachodnie. Często w zimie są wiatry typu fenowego wiejące z kierunków południowych. Wiatry te niosą cieplejsze powietrze powodujące gwałtowne ocieplenie i topnienie śniegów. Tereny gminy posiadają urozmaiconą rzeźbę i duże deniwelacje terenu, które warunkują specyficzny rozkład opadów. Występują fragmenty terenów silnie skraplanych i fragmenty terenu pozostające w cieniu opadowym. Zjawisko to nie jest szczegółowo poznane. Niemniej jednak można przyjąć, że większe ilości opadów otrzymują stoki eksponowane do kierunku napływu wilgotnych mas powietrza.

W tym przypadku będą to stoki o ekspozycji zachodniej, północno - zachodniej i północnej. Charakterystyczną cechą tej dzielnicy jest również bardzo duża ilość opadów w miesiącach letnich czerwiec - lipiec i minimalna ilość opadów jesienią w październiku. Warunki klimatu lokalnego uzależnione są od wyniesienia nad poziom morza, od rzeźby terenu i ekspozycji stoków. Biorąc pod uwagę pionową zmienność poszczególnych elementów meteorologicznych można stwierdzić, że najkorzystniejsze warunki klimatu lokalnego panują na stokach o ekspozycji dosłonecznej położonych na wysokościach do 400,00 m n.p.m. Górną granicą obszarów ciepłych jest przeważnie wysokość 600 - 650 m n.p.m. Powyżej tych wysokości nawet na stokach o ekspozycji dosłonecznej panują niekorzystne warunki klimatyczne. Lato jest krótkie a na stokach o ekspozycji północnej przebieg temperatur jest niski i brak jest wyraźnej granicy między wiosną, latem i jesienią. Rozpatrując oddzielnie poszczególne formy morfologiczne tu występujące należy podkreślić, że najkorzystniejsze warunki klimatu lokalnego występują na stokach o nachyleniach powyżej 5% eksponowanych w kierunku południowym, zachodnim, wschodnim, południowo - zachodnim i południowo - wschodnim położonych na wysokościach do 400,00 m n.p.m. Są to tereny dobrze nasłonecznione i usłonecznione, dobrze przewietrzane o bardzo korzystnych warunkach termiczno - wilgotnościowych. Okres zalegania pokrywy śnieżnej jest krótszy w porównaniu ze stokami o ekspozycji północnej. Na stokach o ekspozycji południowej i zachodniej długość dnia jest większa. Są to więc tereny posiadające bardzo korzystne warunki dla osadnictwa, rolnictwa i sadownictwa. Mniej korzystne warunki panują na stokach o ekspozycji północnej i północno - wschodniej. Są to tereny w większości zacienione albo zaciemnione zupełnie. Ze względu na minimalne nasłonecznienie i usłonecznienie są to tereny wyraźnie nie dogrzane zimne, otrzymujące mniejsze ilości światła i ciepła niezbędnego do wegetacji roślin. Bardzo złe warunki klimatu lokalnego występują również w dolinach. Szczególnie w dolinach wąskich głęboko - wciętych. Takie doliny otrzymują niewielkie ilości energii słonecznej. Ponadto są to obszary spływu i stagnacji zimnych i wilgotnych mas powietrza. W ich obrębie zaznacza się wyraźna inwersja temperatur. W wąskich krętych dolinach występują też zastoiska zimnego powietrza. W dolinach częstym zjawiskiem jest wymarzenie sadów.

3.3. Surowce mineralne.

Na podstawie analizy dostępnych materiałów geologicznych można stwierdzić, że Gmina Olszanica nie jest zasobna w złoża surowców mineralnych. Kruszywa naturalne występujące w dolinach rzek ze względu na niewielkie ilości, nie mają większego znaczenia surowcowego.

Skaly ilaste

W roku 1961 udokumentowano dla przemysłu ceramiki budowlanej złoża glin zwietrzelinowych i lessopodobnych oraz łupków krośnieńskich „Olszanica”. W złożu o pow. 13 ha udokumentowano w kat. B 209,0 tys. m³ oraz w C1- 31,0 tys. m³

surowca ilastego do produkcji cegły pełnej. Nadkład stanowi gleba i glina zwietrzelinowa o średniej grubości 0,6 m. Miąższość kopaliny waha się w granicach od 0,6 - 10,0 m i wynosi średnio 4,0 m. Eksploatacja prowadzona jest w obrębie glin zwietrzelinowych do stropu szarych łupków i piaskowców. W obrębie serii złożowej występuje duża ilość okruców i głązów piaskowca. Surowiec ten może być wykorzystywany m.in. do produkcji cegła klasy 100.

Skaly krzemionkowe

Kruszywa naturalne występują tu w obrębie dolin rzecznych - są to żwiry zalegające na podłożu skalnym i często przykryte warstwą mad. W żwirach dominuje frakcja gruba i materiał piaskowcowy. Nagromadzenia żwirów rzecznych mają charakter punktowy w obrębie dolnych odcinków dolin Olszanicy i Wańkowej. Miąższość warstw żwirowych nie przekracza zwykle 2,0 m - dlatego ich eksploatacja nieuchronnie prowadzi do dewastacji dużych obszarów w obrębie dolin rzecznych. W Gminie Olszanica utwory żwirowe nie mają znaczenia przemysłowego. Wszystkie złoża surowców mineralnych znajdujących się w gminie w kwalifikacji sozologicznej są złożami częściowo kolizyjnymi, ponieważ położone są w obrębie Parku Krajobrazowego Gór Słonnych, co nie wyklucza eksploatacji, ale zobowiązuje do szczególnej dbałości o środowisko. W Gminie Olszanica nie ma obszarów perspektywicznych, w obrębie których istniałaby możliwość udokumentowania złóż surowców mineralnych o znaczeniu przemysłowym. Eksploatacja surowców mineralnych powinna być prowadzona zgodnie z obowiązującym prawem, a szczególnie z ustawami: Prawo geologiczne i górnicze i O ochronie i kształtowaniu środowiska.

3.4. Lasy.

Gmina Olszanica jest obszarem o bardzo dużej lesistości ponad 54,3% to tereny leśne. Większość powierzchni stanowią lasy własności Skarbu Państwa, pozostałe to lasy niepaństwowe (gminne, prywatne i inne).

Nadzór nad lasami państwowymi na terenie gminy sprawuje Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Krośnie. Obejmuje ona swoim zasięgiem teren całej gminy, prawie całego województwa; geograficznie - Bieszczadów, Beskidu Niskiego, Pogórza Przemyskiego, fragmenty Roztocza i Kotliny Sandomierskiej, o łącznej powierzchni 451 tys. ha, z czego 405 tys. ha lasów objętych jest formami ochronnymi.

W imieniu Skarbu Państwa na terenie gminy nadzór sprawuje nadleśnictwo: Lesko, Brzegi Dolne.

Szczegółowe dane odnośnie powierzchni zajmowanej przez lasy, na terenie gminy obrazuje tabela poniżej.

Tabela 3.3 Powierzchnie zajmowane przez lasy na terenie gminy

Nazwa gminy	Powierzchnia lasów ogółem w [ha]
Olszanica	5170

Nadzór nad lasami nie stanowiącymi własności Skarbu Państwa: komunalnymi i prywatnymi (osób fizycznych i wspólnot gruntowych) od 1 stycznia 1999 r. sprawuje Starosta na mocy art. 5 ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach (j.t.: Dz. U. z 2000 r., Nr 56, poz. 679, z późniejszymi zmianami). Gospodarka w tych lasach prowadzona jest zgodnie z uproszczonymi planami urządzania lasów.

Wybrane dane o lasach stanowiących własność osób fizycznych i prawnych przedstawia tabela poniżej.

Tabela 3.4 Wybrane dane o lasach stanowiących własność osób fizycznych i prawnych z terenu gminy

Nazwa gminy	Powierzchnia gruntów leśnych ogółem w [ha]					
	ogółem	Własność		lasy ochronne	objęte dokumentacją urzędzeniową	
		Osób fizycznych	wspólnot gruntowych		uproszczone plany urządzania lasu	inwentaryzacje stanu lasu
Olszanica	455,9	455,9	-	455,9	455,9	-

Teren Gminy Olszanica zaliczany jest do terenów o dużej lesistości. Wskaźnik średniej lesistości w 54%. Dla porównania średnia lesistość na terenie działania RDLP w Krośnie - wynosi 38%, a ogólnie w kraju – 28,1%.

Wśród głównych, lasotwórczych gatunków drzew przeważają buk (36%), jodła (21%), sosna (16%) i olcha szara (16%). Ogólnie udział gatunków iglastych i liściastych jest podobny. Dominującym typem siedliskowym jest las górski.

Około 80% ogólnej powierzchni leśnej stanowią lasy ochronne, podlegające ochronie ze względu na spełniane funkcje. Pod względem struktury wiekowej największy udział mają drzewostany w klasie III wieku (41-60 lat), duża jest też ilość drzewostanów w V klasie i wyższych (81 lat i powyżej).

Zagrożenia, stan sanitarny i zdrowotny lasów

Czynniki zagrażające trwałości ekosystemów leśnych można podzielić na:

- abiotyczne – susza, okiść, huragany, mróz;
- biotyczne – szkodliwe owady, grzyby pasożytnicze, zwierzyzna płowa;
- antropogeniczne – emisje przemysłowe, naruszenia stosunków wodnych, szkody górnicze, rekreacyjno-turystyczna penetracja lasów, pożary.

Szkody wyrządzane w lesie przez wymienione czynniki tworzą najczęściej łańcuch następujących po sobie uszkodzeń, doprowadzających w efekcie nawet do zamarcia lasu. Niesprzyjające warunki meteorologiczne, np. lata suszy, degradacja roślin, oddziaływanie przemysłu, tworzą sprzyjające

podłoże w dalszej mierze do oddziaływań wywołanych przez owady żerujące, grzyby pasożytnicze uszkadzające zwłaszcza systemy korzeniowe.

Analizując stan zdrowotny lasów na terenie działania Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Krośnie, najistotniejszym zagrożeniem są zagrożenia wynikające od czynników abiotycznych – huraganowych wiatrów, okiści, gołoledzi. Usuwanie ich skutków to proces bardzo żmudny i długotrwały. Istotne są również czynniki biotyczne, wywołujące choroby grzybowe: hubę korzeniową, opieńkę miodową, które opanowały część drzewostanów po gruntach porolnych.

W drzewostanach sosnowych istnieje też zagrożenie od szeliniaka i smolika znaczonego.

Spośród czynników antropogenicznych największy wpływ na stan drzewostanów ma emisja przemysłowa. Ujawnia się ona stopniowo w formie różnego rodzaju uszkodzeń aparatu asymilacyjnego, np. przebarwienia i opadanie liści i szpilek. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego Leśnictwo 1998 100% drzewostanów nadzorowanych jest w I strefie uszkodzenia (uszkodzenia słabe) w wyniku szkodliwego oddziaływania gazów i pyłów wprowadzanych do powietrza. Zważywszy na niskie uprzemysłowienie Gminy Olszanica, domniemać należy, że to oddziaływanie spowodowane jest emisją zanieczyszczeń z Słowacji.

Stan uszkodzenia wybranych drzewostanów na terenie działania RDLP w Krośnie przedstawiono w tabeli poniżej.

Tabela 3.5 Procentowy udział drzew w klasach uszkodzenia na terenie RDLP Krosno w 2001 r. (drzewostany w wieku powyżej 40 lat)

Rodzaj drzewostanów	Liczba drzew [szt.]	Klasy uszkodzeń								
		0	1	2	3	4	1-3	2-3	2-4	3-4
Sosnowy	540	4,81	67,04	28,15	0	0	95,19	28,15	28,15	0
Świerkowe	60	13,33	60,00	26,67	0	0	86,67	26,67	26,67	0
Jodłowe	460	2,39	24,13	71,52	1,3	0,65	96,96	72,83	73,48	1,96
Bukowe	680	2,94	68,53	27,65	0,88	0	97,06	28,53	28,53	0,88
Dębowe	120	0	54,17	45,83	0	0	100	45,83	45,83	0
Iglaste	1060	4,25	48,02	46,89	0,57	0,28	95,47	47,45	47,74	0,85
Liściaste	860	2,33	66,05	30,93	0,7	0	97,67	31,63	31,63	0,7

Powyższe dane tabelaryczne, sporządzono w oparciu o badania monitoringowe uszkodzeń drzewostanów, przeprowadzone przez Inspekcję Ochrony Środowiska, stan na koniec 2001 roku.

3.5. Powietrze atmosferyczne.

Stan jakości powietrza atmosferycznego w gminie kształtuje emisja zanieczyszczeń:

- z lokalnych kotłowni osiedlowych i palenisk domowych;
- ze środków transportu samochodowego lokalnego i tranzytowego;

- transgranicznego przenoszenia zanieczyszczeń z zagranicy oraz ościennych powiatów.

Udział gminy w globalnej emisji zanieczyszczeń powietrza w skali kraju i województwa jest bliski zeru. W ostatnich latach przeprowadzone zostały modernizacje kotłowni gminnych obiektów publicznych (wprowadzenie opalania olejem opałowym) m.in. w szkołach, w Wiejskim Domu Kultury w Uhercach Mineralnych oraz w kilkunastu

gospodarstwach domowych. Do powietrza emitowane są gazy i pyły głównie z energetycznego spalanie paliw stałych w domowych paleniskach.

Wzrost ilości pojazdów samochodowych na terenie gminy prowadzi do wzrostu zanieczyszczenia powietrza związkami dwutlenku azotu, tlenkiem węgla, węglowodorami i związkami ołowiu.

Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska w Rzeszowie nie odnotował w latach 2002 - 2003 przekroczeń dopuszczalnej emisji w stosunku do wydanych decyzji o dopuszczalnej emisji (pozwoleń na wprowadzanie gazów i pyłów do powietrza) dla jednostek organizacyjnych z terenu powiatu leskiego.

Na potrzeby ustalenia odpowiedniego sposobu oceny jakości powietrza w województwie podkarpackim w marcu 2002 roku w Wojewódzkim Inspektoracie Ochrony Środowiska w Rzeszowie, przy współpracy z Wojewódzką Stacją Sanitarno Epidemiologiczną, dokonano klasyfikacji stref. W województwie wyróżniono 25 stref, których granice pokrywają się z granicami powiatów. Uwzględniono dwie grupy kryteriów:

- określonych w celu ochrony zdrowia ludności zamieszkującej strefę;
- określonych w celu ochrony roślin i ekosystemów.

Wszystkie strefy poddano ocenie jakości powietrza ze względu na ochronę zdrowia. Ze względu na ochronę roślin i ekosystemów oceniono 21 stref (z wyłączeniem powiatów grodzkich). Wykonana klasyfikacja stref wskazała na potrzebę prowadzenia w niektórych strefach (powiatach) intensywnych pomiarów, na wysokim poziomie. Powiat Leski nie został zaliczony do tej grupy, a aktualna sieć pomiarowa jest wystarczająca do dokonania - ocen bieżących poziomu zanieczyszczenia powietrza. Badania stanu powietrza przeprowadzone w 2002 r. wykazały na większości stanowisk pomiarowych niskie stężenia dwutlenku siarki, dwutlenku azotu, tlenku węgla, benzenu, ołowiu, ozonu. Nie wykazano przekroczenia dopuszczalnych norm tych substancji, zarówno w kryterium zdrowia jak i ochrony roślin.

4. SYSTEM OBSZARÓW CHRONIONYCH.

4.1. Obszary o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych.

Ochrona przyrody i krajobrazu w powiecie leskim odgrywa ważną rolę w krajowym systemie obszarów

chronionych. Za szczególnie efektywną uznać należy wielkoobszarową ochronę przyrody, polegającą na tworzeniu specjalnych jednostek przestrzennych obejmujących wiele różnych ekosystemów o walorach wymagających szczególnej ochrony. Należą do nich: parki krajobrazowe, rezerваты przyrody oraz obszar chronionego krajobrazu. Innymi formami ochrony przyrody stosowanymi w powiecie, są ochrona gatunkowa roślin i zwierząt oraz ochrona indywidualna w postaci pomników przyrody, stanowisk dokumentacyjnych, użytków ekologicznych i zespołów przyrodniczo-krajobrazowych. Duża powierzchnia gminy objęta jest powyższymi formami ochrony.

Dąży się do tego, aby wszystkie typy obszarów chronionych zachowały przestrzenną ciągłość i łączność, czego przykładem tego jest Bieszczadzki Park Narodowy, dla którego rolę otuliny spełniają: od zachodu – Ciśniańsko-Wetliński Park Krajobrazowy i od północy – Park Krajobrazowy Doliny Sanu. Strefą ochronną dla obu parków krajobrazowych jest Wschodniobeskidzki Obszar Chronionego Krajobrazu.

4.1.1 Parki krajobrazowe.

Na terenie gminy występują następujące parki krajobrazowe:

Park Krajobrazowy Gór Słonnych zajmuje całkowitą powierzchnię 51.392 ha, z czego na terenie powiatu leskiego: 11.982 ha (Gmina Lesko i Olszanica). Wyróżnia się malowniczym krajobrazem Gór Słonnych, porośniętym wysokopiennym lasem mieszanym, dolin z łąkami i polami uprawnymi, przełomowymi odcinkami Sanu i mniejszych potoków oraz występowaniem oryginalnych skałek piaskowcowych. Licząca ok. 900 gatunków flora naczyniowa zachowała wysoki stopień naturalności. W Parku rośnie 30 gatunków roślin chronionych, osobliwością dendrologiczną jest występowanie drzewiastych form cisa oraz olszy kosy. Występują tu rzadkie zwierzęta, zagrożone i chronione, a zwłaszcza duże kręgowce leśne i ptaki (puchacz, bocian czarny, orzeł bielik).

Zagrożenia oraz sposoby ich eliminacji lub minimalizacji

Identyfikację i ocenę zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych oraz sposoby ich eliminacji i minimalizacja przedstawia poniższa tabela.

Tabela 4.1 Zagrożenia oraz sposoby ich eliminacji

Lp.	Identyfikacja zagrożeń	Sposób eliminacji lub minimalizacji zagrożeń
1.	Uszkodzenia w ekosystemach spowodowane przez pieszych przy szlakach turystycznych	Wykonanie zabezpieczeń przed niepożądaną penetracją turystyczną
2.	Przyśpieszony odpływ płytkich wód gruntowych w zmeliorowanych obszarach torfowisk	Ograniczenie odpływu wód przez wykonanie zastawek na rowach melioracyjnych
3.	Zanieczyszczenie wód płynących Parku z powodu wadliwie funkcjonujących oczyszczalni ścieków oraz turystów	Wprowadzenie programu monitoringu hydrologicznego i hydrochemicznego: poprawa sprawności oczyszczalni ścieków, budowa nowych oczyszczalni ścieków
4.	Zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego poprzez wypał węgla drzewnego	Ograniczanie skutków wypału poprzez jego stopniowe oddalanie od granic Parku
5.	Niekorzystne zmiany w poszczególnych częściach ekosystemu leśnego (degradacja zbiorowisk roślinnych, przekształcanie gleb) wynikające z niedostosowania składu gatunkowego drzewostanów do siedliska (sztuczne drzewostany świerkowe)	Przebudowa drzewostanów poprzez wprowadzenie gatunków zgodnych z siedliskiem, rozluźnienie górnej warstwy drzew dla poprawy warunków wzrostu i rozwoju młodych drzew
6.	Negatywne oddziaływanie czynników atmosferycznych (wiatr, śnieg) na przegęszczone sztuczne drzewo-stany przeznaczone do przebudowy	Regulacja zagęszczenia drzew w drzewostanach młodszych klas wieku
7.	Zamieranie drzewostanów świerkowych powodowane przez czynniki biotyczne (owady, grzyby pasożytnicze)	Usuwanie drzew zaatakowanych przez szkodliwe owady i grzyby, wykładanie pułapek na owady, korowanie ściętych drzew opanowanych przez owady

8.	Uszkodzenia upraw leśnych i młodników przez jelenie i samy, zgryzanie pędów i pączków w uprawach leśnych, zdzieranie kory z pni drzew w młodnikach	Grodzenie i naprawy ogrodzeń upraw leśnych i młodników, zabezpieczenia drzew pakułami i stosowanie środków zapachowych
9.	Brak ciągłości połączeń pomiędzy głównymi kompleksami leśnymi	Tworzenie korytarzy leśnych drogą dosadzania drzew na odcinkach, w których przewiduje się łączenie dużych kompleksów leśnych
10.	Zdeptywanie i zgryzanie przez owce wrażliwych ekosystemów nieleśnych (szuwarów, ziołorośli, torfowisk) położonych w sąsiedztwie pastwisk	Grodzenie cennych zespołów roślinnych barierkami drewnianymi
11.	Spadek różnorodności gatunkowej w zbiorowiskach nieleśnych	Regularne koszenie łąk na powierzchniach, które są tradycyjnie od lat użytkowane
12.	Zanikanie korytarzy ekologicznych łączących poszczególne powierzchnie nieleśne	Regularne koszenie, usuwanie krzewów, regulowany wypas
13.	Degradacja torfowisk i zbiorowisk roślinnych ziołorośli i młak	Odkrzaczanie, podnoszenie poziomu wód gruntowych poprzez stosowanie zastawek, progów i ekranów foliowych
14.	Zamieranie cennych, starych okazów drzew na terenie dawnych siedlisk ludzkich	Konserwacja starych drzew poprzez formowanie koron i usuwanie z nich suchych gałęzi
15.	Zacieranie się śladów dawnych terenów osadniczych	Odsłanianie śladów dawnej zabudowy poprzez usuwanie niepożądanego roślinności
16.	Zanikanie dawnych sadów i grup zadrzewień owocowych, zamieranie rodzimych odmian o charakterze typowo górskim, odpornych na ostre warunki klimatyczne	Nasadzenia drzew owocowych w strefie dawnych chałup, sadów, przeprowadzane wg historycznych map katastralnych
17.	wypieranie półnaturalnych zbiorowisk roślinnych przez gatunki ekspansywne	Likwidacja lub ograniczenie populacji ekspansywnych gatunków
18.	Niszczenie stanowisk roślin wschodniokarpackich i wysokogórskich poprzez wydeptywanie otoczenia szlaków, niekontrolowane poszerzanie szlaków, biwakowanie w miejscach niedozwolonych	Systematyczny nadzór zbiór nasion roślin zagrożonych i wysiewanie ich na uprawach pochodnych, regeneracja szaty roślinnej oraz zasilanie populacji lokalnych przez wprowadzenie wyhodowanych siewek, monitoring stanowisk
19.	Spadek liczebności jelenia w Bieszczadach spowodowany nadmierną redukcją liczebności populacji w otulinie Parku	Współpraca z lasami państwowymi w zakresie gospodarowania populacją jelenia, zmierzająca do ograniczenia ich odstrzałów
20.	drastyczny spadek liczebności wilka na terenie Parku i otuliny	Utrzymywanie odpowiedniej liczby populacji jelenia
21.	Zmiana zachowań niedźwiedzia powodowana dostępem do kontenerów i wysypisk odpadów oraz penetracją przez człowieka jego ostoi	Terminowy wywóz śmieci, ochrona ostoi niedźwiedzia
22.	Zanikanie regionalnej rasy konia huculskiego w Karpatach	Zachowawcza hodowla konia huculskiego
23.	Zanikanie drzew i krzewów wzbogacających bazę pokarmową dla ptaków, ssaków i niektórych bezkręgowców	Wzbogacenie bazy pokarmowej ptaków, ssaków oraz tworzenie siedlisk dla bezkręgowców przez nasadzenia drzew i krzewów owocowych
24.	Zagrożenie osłabionej populacji żubra (okres zimowy, choroby)	Zimowe dokarmianie żubrów i ograniczenie migracji żubrów na tereny, gdzie stwierdzono choroby zakaźne
25.	Wzrost śmiertelności dzikich zwierząt na ruchliwych drogach	Wykonywanie zabezpieczeń ograniczających wychodzenie płazów na drogi, budowa przejść pod drogami, wystawianie znaków ostrzegawczych przy drogach publicznych
26.	Kłusownictwo w potokach górskich	Nadzór nad ekosystemami potoków w miejscach szczególnie narażonych na kłusownictwo – tarliska

Ochrona Parku

Celem ochrony przyrody nieożywionej jest:

- zabezpieczenie wód płynących oraz stojących, poprawa czystości wód potoków;
- zabezpieczenie zasobów wodnych zretencjonowanych w pokrywach zwietrzelinowo-glebowych (obszary źródłiskowe, zabagnienia);
- zachowanie naturalnego biegu potoków wraz z elementami rzeźby fluwialnej występującymi w korytach potoków;
- zachowanie charakterystycznych elementów rzeźby górskiej i walorów krajobrazowych (skałki, rumowiska skalne, usuwiska);
- zachowanie cennych siedliskowo gleb o dużych walorach ekologiczno-hydrologicznych (gruntowo-glejowych);
- zachowanie cennych krajobrazowo i przyrodniczo torfowisk i zatorfień oligotroficznych, pełniących także funkcję hydrologiczną;
- zachowanie walorów krajobrazowych przełomowych odcinków dolin rzecznych ukazujących przebieg naturalnych procesów erozyjnych;

- zachowanie ścian nieczynnych kamieniołomów jako cennych przykładów zmienności litologicznej utworów fliszowych;
- zachowanie naturalnych odsłoneń skał fliszowych ukazujących węglaną budowę geologiczną,
- zabezpieczenie pokrywy glebowej w obrębie pieszych szlaków turystycznych.

Celem ochrony ekosystemów Parku jest:

- zachowanie procesów przyrodniczych w ekosystemach naturalnych;
- zachowanie leśnych ekosystemów o charakterze pierwotnym i naturalnym;
- przywrócenie struktury i składu gatunkowego właściwych dla fitocenoz naturalnych w lasach częściowo zgodnych z siedliskiem;
- unaturalnienie składu gatunkowego lasów przedplonowych (na gruntach porolnych) oraz innych sztucznych drzewostanów w kierunku naturalnego składu gatunkowego, zgodnego z siedliskiem;
- spontaniczna renaturalizacja enklaw lasów przedplonowych oraz drzewostanów sztucznych w kompleksie lasów naturalnych;

- utrzymanie wybranych polan w celu zachowania różnorodności biologicznej kompleksów leśnych;
- zachowanie naturalnej różnorodności biocenoz potoków górskich;
- zachowanie dużej różnorodności łągów nadrzecznych wraz z korytami rzek z charakterystycznymi dla nich populacjami zwierząt;
- podniesienia zwierciadła wód gruntowych w ekosystemach podmokłych zdegradowanych przez prace melioracyjne w latach poprzednich;
- utrzymanie utworzonych oczek wodnych w celu utrzymania biocenoz wód stojących;
- renaturalizacja siedlisk i odbudowa populacji zwierząt związanych z siedliskami bagiennymi, bagiennie-łąkowymi i bagiennie-zaroślowymi;
- ochrona spontanicznych procesów regeneracji subalpejskich zbiorowisk połoninowych;
- zabezpieczenie cennych zbiorowisk połoninowych przed negatywnym wpływem ruchu turystycznego;
- eliminacja wielkopowierzchniowych płatów ekspansywnych roślin obcego pochodzenia.

Celem ochrony gatunków roślin i siedlisk jest:

- zabezpieczenie siedlisk roślin wysokogórskich i wschodniokarpackich niszczonego przez wzmożony ruch turystyczny wzdłuż partii grzbietowych połonin;
- przywrócenie naturalnego poziomu wód gruntowych w obrębie siedlisk gatunków wilgociolubnych;
- zabezpieczenie małolicznych populacji roślin wysokogórskich, wschodniokarpackich i wilgociolubnych;
- wzmacnianie populacji torfowiskowych gatunków „szczególnej troski” o dużym znaczeniu lokalnym i regionalnym;
- nie wprowadzanie szlaków konnych w obszary ochrony ścisłej, właściwe planowanie turystyki pieszej oraz gospodarki wokół osad i na łąkach.

Celem ochrony gatunków zwierząt i ich siedlisk jest:

- zachowanie naturalnych ekosystemów puszczy karpackiej wraz z populacjami: dużych drapieżników (niedźwiedź, wilk, ryś), ssaków kopytnych (żubr, jelen, dzik, sarna) i drobnych ssaków (pilchowate, owadożerne, nietoperze);
- utrzymanie naturalnych relacji pomiędzy drapieżnikami i ofiarami;
- zachowanie fauny dużych i średnich dziuplaków występujących w starszych fragmentach drzewostanów buczyny karpackiej;
- opieka nad populacjami dużych ptaków drapieżnych i sów, ze szczególnym uwzględnieniem gatunków ginących i zagrożonych (orzeł przedni, orlik krzykliwy, orlik grubodzioby, trzmielojad, gadożer, puchacz, puszczyk uralski, sóweczka, włochatka);
- utrzymanie populacji płazów (kumak górski, traszka karpacka, traszka górska, rzekotka drzewna) oraz rzadkich gatunków ptaków (derkacz, świergotek łąkowy, kłaskawka, błotniak łąkowy) występujących w siedliskach podmokłych;

- zachowanie fauny łągów i potoków górskich, w tym gatunków rzadkich i kluczowych (wydra, pluszcz, pstrąg potokowy);
- utrzymanie zgrupowań drzew i krzewów, których owoce wzbogacają bazę pokarmową zwierząt;
- kształtowanie leśnych korytarzy mających na celu umożliwienie swobodnej migracji zwierząt pomiędzy izolowanymi kompleksami leśnymi;
- zachowanie unikatowej rasy konia huculskiego w Karpatach.

Celem ochrony siedlisk przyrodniczych jest:

- zachowanie kwaśnych buczyn, żyznych buczyn;
- zachowanie górskich jaworzyn ziołoroślowych;
- zachowanie jaworzyn górskich na stokach i zboczach;
- zachowanie lasów łągowych i nadrzecznych zarośli wierzbowych;
- zachowanie pionierskiej roślinności na kamieńcach górskich potoków;
- zachowanie górskich ziołorośli nadpotokowych;
- zachowanie wysokogórskich borówczysk bażenowych;
- zachowanie wysokogórskich muraw połoninowych z kostrzewą niską;
- zachowanie gołoborzy krzemianowych;
- utrzymanie łąk górskich poprzez ekstensywne użytkowanie;
- zachowanie podmokłych łąk eutroficznych.

Celem ochrony krajobrazów jest:

- ochrona krajobrazu naturalnego w obszarze ochrony ścisłej;
- eksponowanie wybranych atrakcji widokowych poprzez odsłonięcie przedpola;
- kształtowanie architektury obiektów kubaturowych, poprzez nawiązanie do tradycji regionalnej.

Celem ochrony wartości kulturowych jest:

- zachowanie i konserwacja śladów nieistniejących wsi: zabudowy i rozłogów dawnych pól;
- zachowanie i ucytelnienie przebiegu historycznych granic: dawnych wsi, granicy rolno-leśnej, miedz, dawnych dróg, poprzez oznaczenie w terenie.

4.1.2 Rezerwaty przyrody.

Rezerwaty przyrody są drugą, co do rangi, formą ochrony przyrody. Są to obszary obejmujące zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym ekosystemy, określone gatunki roślin i zwierząt, elementy przyrody nieożywionej mające wartość ze względów naukowych, przyrodniczych i kulturowych; bądź elementy krajobrazowe. Podstawowym celem ich istnienia jest stworzenie szans przetrwania świata roślin i zwierząt poprzez ochronę różnorodności biocenoz oraz zawartego w nich materiału genetycznego.

Wykaz istniejących rezerwatów przyrody wraz z krótką ich charakterystyką przedstawia tabela poniżej.

Tabela 4.2 Rezerwaty przyrody

Lp.	Nazwa rezerwatu	Położenie Gmina	Powierzchnia [ha]	Rodzaj rezerwatu	Przedmiot ochrony
1.	Bobry w Uhercach	Olszanica/Solina	27,12	faunistyczny	bóbr europejski
2.	Buczyna w Wańkowej	Olszanica	98,68	leśny	zbiiorowiska roślinne, osobliwości dendrologiczne
3.	Przełom Sanu pod Grodziskiem	Olszanica Solina Lesko	100,24	leśno-krajobrazowy	przełom Sanu z wyniesieniem Grodzisko

REZERWAT „BOBRY W UHERCACH”
1. Utworzony w 1994 r. - MP Nr 51 poz. 432
2. Forma ochrony Częściowa
3. Typy i podtypy rezerwatu: Wg głównego przedmiotu ochrony - rezerwat w typie faunistycznym w podtypie ssaków, a wg głównego środowiska chronionego - rezerwat w typie mieszanym w podtypie ekosystemów wodnych i nieleśnych ekosystemów
4. Powierzchnia: Powierzchnia ogólna - 27.12 ha w tym na terenie L.P. - 27.12 ha
5. Położenie Gmina: Olszanica i Solim Miejscowość: Uherce Mineralne i Myczkowce
6. Przedmiot ochrony Stanowisko podlegające ochronie gatunkowej bobra europejskiego
7. Cel ochrony Zachowanie w stanie niezmienionym środowiska bytowania bobra europejskiego
8. Chronione środowiska przyrodnicze: Zarośla - 22.38 ha Wody otwarte - 4.74 ha
9. Opis walorów przyrodniczych Teren rezerwatu to dawne wyrobiska żwiru tworzące cztery stawy i szereg mniejszych zabagnień o różnym stopniu wypłylenia. Przepływająca przez teren rezerwatu rzeka Olszanka silnie meandruje przez co utworzyła bogatą sieć hydrologiczną w postaci licznych wązszych i szerszych odgałęzień głównego ciekę oraz małych starorzeczy. Dominującym zespołem roślinnym jest zbiiorowisko pośrednie między wiklinami nadrzecznymi a łągiem wierzbowo - topolowym. Liczne jamy bobrze występują w części brzegowej rzeki Olszanki lub w wyższych partiach terenu (zasiedlane są zwłaszcza w czasie wezbrań rzeki). Jamy często połączone są ze sobą systemem kanałów i tuneli podziemnych.
10. Najważniejsze osobliwości: Oprócz bobrów występują tu osobliwości florystyczne tj. skrzyp olbrzymi, pierwiosnka wyniosła, kopytnik pospolity.

REZERWAT „ BUCZYNA W WAŃKOWEJ”
1. Utworzony w 2000 roku (Dziennik Urzędowy Województwa Podkarpackiego Nr 243 poz. 195)
2. Położenie Gmina - Olszanica Miejscowość - Wańkowa Nadleśnictwo - Brzegi Dolne Obręb - Steflcowa Oddział, pododdział - I O 1 a - d, 1 O2, 103b, 104a - d
3. Przedmiot ochrony: Zbliżone do naturalnych zbiiorowiska leśne charakterystyczne dla południowo wschodniego krańca Gór Słonnych.
4. Cel ochrony: Zachowanie naturalnego układu zbiiorowisk roślinnych począwszy od łągi przez grąd do żywej buczyny karpackiej z szeregiem gatunków roślin rzadkich i chronionych oraz z licznymi osobliwościami dendrologicznymi.
5. Środowiska przyrodnicze objęte ochroną Lasy - 98.68 ha
6. Opis walorów przyrodniczych Rezerwat położony jest na południowym zboczu jednego z grzbietów południowo -wschodniego krańca Gór Słonnych. Cenny starodrzew tworzy naturalny układ leśnych zbiiorowisk roślinnych. W bogatym, liczącym 135 gatunków roślin naczyniowych występuje 15 gatunków roślin chronionych.
7. Najważniejsze osobliwości Florystyczne: wawrzynek wilczyko, bluszcz pospolity, tojad mołdawski, parzydło leśne, lilia złotogłów, gnieźnik leśny, podkolan biały.

PRZEŁOM SANU POD GRODZISKIEM
1. Położenie Obręb - Lesko Gmina - Leska, Salina, Olszanica Miejscowość - Bachlawa, Myczkowce, Zwierzyń Nadleśnictwo - Lesko
2. Przedmiot ochrony: Cenny krajobraz okolic Jeziora Myczkowskiego , pozostałości wczesnośredniowiecznego grodziska , bogate stanowisko jęczynika zwyczajnego.
3. Cel ochronny: Zachowanie cennego krajobrazu doliny Sanu nad Jeziorem Myczkowskim u podnóża wzgórza Grodzisko. Na wzgórzu znajdują się pozostałości grodziska wczesnośredniowiecznego oraz bogate stanowisko jęczynika zwyczajnego.
4. Środowiska przyrodnicze do objęcia ochroną Lasy - 122,73 ha Łąki i pastwiska- 29,97 ha Wody - 11,00 ha Inne - 0,21 ha
5. Opis walorów przyrodniczych Projektowany rezerwat obejmuje północno-zachodnią część zalesionego wzgórza nad Jeziorem Myczkowskim, gdzie oprócz pozostałości grodziska znajduje się bogate stanowisko jęczynika zwyczajnego. Dominującym zbiorowiskiem jest zespół grądu z „pomnikowymi” okazami lipy drobnolistnej i rzadkimi gatunkami w runie. Najważniejsze osobliwości Pozostałości grodziska, stanowisko jęczynika zwyczajnego, osobliwości florystyczne - lilia złotogłów, bluszcz pospolity, parzydło leśne.

Biuro Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej Oddział w Przemysłu na zlecenie Ministra Środowiska wykonało projekt docelowej sieci rezerwatów przyrody na gruntach będących w zarządzie Lasów Państwowych. Według tego projektu docelowa sieć rezerwatów przyrody w województwie podkarpackim powinna objąć 220 obiektów o pow. 37.515,33 ha. Na zatwierdzenie przez Wojewodę Podkarpackiego oczekuje 11 rezerwatów o łącznej powierzchni 1909,05 ha.

4.1.3 Indywidualne formy ochrony przyrody.

Pomniki przyrody.

Są to pojedyncze obiekty przyrodnicze lub ich zespoły odznaczające się szczególnymi wartościami naukowymi, kulturowymi, historyczno-pamiętkowymi lub krajobrazowymi. Pomnikami przyrody są sędziwe i okazałe drzewa i krzewy, aleje drzew, stanowiska rzadkich roślin i zwierząt chronionych, głazy, skałki, itp. Rodzaje pomników przyrody i ich położenie na terenie powiatu obrazuje poniższa tabela.

4.1.4. Inne formy ochrony.

Międzynarodowy Rezerwat Biosfery „KARPATY WSCHODNIE” powołany został przez UNESCO w 1992 roku i obejmuje obszary przygraniczne: Polski, Słowacji i Ukrainy. Jest to jedyny w Europie trójstronny rezerwat biosfery.

Aktualnie w skład rezerwatu wchodzi: po stronie polskiej – Bieszczadzki Park Narodowy oraz parki krajobrazowe: Ciśniańsko-Wetliński i Doliny Sanu.

Po stronie słowackiej: Park Narodowy Połoniny.

Po stronie ukraińskiej – Regionalny Park Krajobrazowy „Stużica” oraz projektowany Nadsański Park Regionalny.

Wschodniobeskidzki Obszar Chronionego Krajobrazu zajmuje powierzchnię 99.667 ha. Na terenie powiatu leskiego obejmuje swym zasięgiem teren 4 gmin: Baligród – pow. 6.612ha; Lesko – pow. 6530 ha; Olszanica – pow. 723 ha i Olszanica – pow. 14,054 ha.

Obejmuje obszary o wyróżniających się cechach krajobrazowych i przyrodniczych, wszystkie kompleksy leśne o wysokim stopniu naturalności, zespoły torfowiskowe, obszary źródliskowe, wododziałowe i inne.

4.2. Obszary ochrony wód.

4.2.1. Ochrona wód powierzchniowych.

Celem ochrony wód powierzchniowych jest utrzymanie lub poprawa jakości wód, tak aby wody osiągnęły co najmniej dobry stan ekologiczny i w zależności od potrzeb nadawały się do zaopatrzenia ludności w wodę zdatną do spożycia, bytowania ryb w warunkach naturalnych, rekreacji wodnej.

- Ochrona wód polega na: unikaniu, eliminacji i ograniczaniu zanieczyszczeń wód oraz zapobieganiu niekorzystnym zmianom naturalnych przepływów wody lub naturalnych poziomów zwierciadła wody.

Strefa ochrony pośredniej. Teren wewnętrzny strefy ochrony pośredniej, w granicach tego terenu zabrania się wykonywania czynności powodujących zmniejszanie przydatności ujmowanej wody oraz ujęcia, a w szczególności:

- ⇒ odprowadzania nie oczyszczonych ścieków do wody i ziemi,
- ⇒ rolniczego wykorzystywania ścieków, stosowania niektórych środków ochrony roślin, mycia pojazdów, pojenia zwierząt, budowy nowych obiektów inwentarskich i mieszkalnych i usługowych w odległości nie mniejszej niż 100 m od brzegów potoków w terenie nie posiadającym pełnej infrastruktury,
- ⇒ lokalizowania ferm, zakładów przemysłowych, magazynów substancji ropopochodnych i innych substancji chemicznych oraz rurociągów do ich transportu,
- ⇒ budowy stacji paliw,
- ⇒ budowy dróg publicznych bez oceny ich oddziaływania na środowisko,
- ⇒ parkingów,

- ⇒ składowisk odpadów, nowych cmentarzy, grzebowisk zwierząt, nowych urządzeń melioracyjnych bez odpowiednich uzgodnień,
- ⇒ urządzania nowych obiektów rekreacyjnych,
- ⇒ intensywnej hodowli ryb oraz wydobywania żwiru i piasku.
- ⇒ Ponadto wprowadza się nakazy, zapewnienia ochrony wód powierzchniowych przed zanieczyszczeniem poprzez budowę i eksploatację urządzeń służących tej ochronie, z tym, że - wybór miejsca i sposobu usuwania i oczyszczania ścieków powinien minimalizować negatywne oddziaływania na środowisko.

W Gminie Olszanica ochrona wód realizowana jest poprzez funkcjonowanie systemu kanalizacyjnego i oczyszczalni ścieków. Zadaniem w najbliższych latach dla samorządu będzie objęcie tym systemem wszystkich gospodarstw i podmiotów działających na terenie gminy.

4.2.2. Ochrona wód podziemnych.

Ochronę zasobów wód podziemnych prowadzi się przez ustanawianie stref ochronnych źródeł i ujęć wody. Przez strefę ochrony źródła wody i ujęcia wody rozumie się obszar poddany zakazom, nakazom i ograniczeniom w zakresie użytkowania gruntów i korzystania z wody obejmujący ujęcie wody, źródło wody lub jego część oraz grunty przylegające do ujęcia i źródła wody (zasobów wód podziemnych). Strefę ochrony dzieli się na teren ochrony bezpośredniej lub ochrony pośredniej: wewnętrzną i zewnętrzną.

Teren ochrony bezpośredniej ujęcia wód podziemnych obejmuje grunty, na których jest usytuowane ujęcie wody oraz otaczający je pas gruntu licząc od zarysu budowli i urządzeń służących do poboru wody. Przy studniach wierconych pas ten powinien wynosić ca 8-10 m, przy studniach kopanych od 10-15m, przy studniach zbiorczych poziomych systemów drenażowych od 10-15m, a przy ujęciach naturalnego wypływu wód podziemnych od 15 do 20m. Na terenie ochrony bezpośredniej należy zapewnić:

- odprowadzenie wód opadowych w taki sposób, aby nie mogły one przedostać się do urządzeń służących do poboru wody i zasobów wód podziemnych,
- zagospodarowanie terenu zielenią,
- szczelne odprowadzanie poza granicę strefy ochronnej, ścieków z urządzeń sanitarnych przeznaczonych do użytku osób obsługujących zakłady wodociągowe,
- ograniczenie do niezbędnych potrzeb osób nie zatrudnionych stale przy urządzeniach służących, do poboru wody.

Teren strefy ochronnej bezpośredniej winien być ogrodzony i oznakowany.

- Na terenach ochrony bezpośredniej mogą być zabronione roboty i czynności powodujące zmniejszenie przydatności ujmowanej wody lub wydajności ujęcia.

Teren strefy ochrony pośredniej wewnętrzny obejmuje obszar wyznaczony 30 dniowym czasem przepływu wody w warstwie wodonośnej do ujęcia, a teren zewnętrzny obejmuje obszar wyznaczony 25 letnim czasem wymiany wody w warstwie wodonośnej. Stąd na właścicieli gruntów położonych na terenie ochrony pośredniej może być nałożony obowiązek zlikwidowania nieczynnych studni i ognisk zanieczyszczeń, oraz stosowania określonych upraw rolnych i leśnych.

Celem ochrony wód podziemnych należy na bieżąco kontrolować szczelność zbiorników bezodpływowych na ścieki, szczelność

przewodów kanalizacyjnych i obiektów oczyszczalni ścieków, oraz szczelność zbiorników na gnojowicę oraz nawóz naturalny, a także szczelne podłoże magazynów ze środkami ochrony roślin i nawozami sztucznymi. Szczególnej kontroli wymagają zbiorniki i przewody stacji paliwowych.

5. ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA.

5.1. Zagrożenia jakości wód.

Osadnictwo, działalność rolnicza prowadzą do zaśmiecenia środowiska i do zanieczyszczenia wód powierzchniowych i podziemnych ściekami, rozkładającymi się śmieciami oraz nieumiejętnie używanymi nawozami i środkami ochrony roślin.

Proces zwiększania zrzutów zanieczyszczeń zbiega się w czasie z procesem zmniejszania przepływów prowadząc do znacznego pogorszenia jakości wód.

Wysypiska śmieci lokalizowane najczęściej w korytach rzek lub w lasach stanowią ponadto element znacznie obniżający wartości estetyczne krajobrazu.

W dolinach poważnym zagrożeniem czystości wód są ścieki komunalne, nieumiejętnie stosowane nawozy sztuczne i środki ochrony roślin, eksploatacja surowców mineralnych.

Zagrożenia dla jakości wód powierzchniowych należy rozpatrywać w dwóch odrębnych kategoriach:

- w zlewni rzeki San i jego dopływów;

W zlewni rzeki San brak jest zanieczyszczeń o charakterze przemysłowym. Na jakość wód Sanu na odcinku Gminy Olszanica decydujący wpływ mają nie oczyszczone ścieki bytowe z terenów zurbanizowanych gminy. Zlewnia ma charakter leśny. Duży procent obszaru zlewni stanowią kompleksy leśne, natomiast w użytkach rolnych znaczny udział mają łąki i pastwiska. Brak jest tutaj przemysłu, funkcjonują natomiast gospodarstwa rolne, których działalność koncentruje się na hodowli bydła oraz na uprawie zbóż.

Zagrożenia jakości wód podziemnych dotyczą przede wszystkim Głównego Zbiornika Wód Podziemnych, który jest płytki w obrębie utworów czwartorzędowych i słabo lub zupełnie nie izolowany od powierzchni.

Potencjalnym zagrożeniem dla jakości wód płytkiego krążenia mogą być:

- ścieki (surowe lub niedostatecznie oczyszczone) wprowadzane do gleby i wody,
- „dzikie wysypiska” odpadów;
- nie posiadające wymaganych zabezpieczeń stacje paliw, magazyny produktów ropopochodnych oraz innych substancji chemicznych;
- szlaki komunikacyjne: drogi, parkingi i place postojowe samochodów;
- fermy zwierząt;
- intensywne nawożenie i stosowanie środków ochrony roślin, rolnicze wykorzystywanie ścieków;
- cmentarze.

5.2. Odpady.

Zagadnienia dotyczące stanu i prognozy gospodarki odpadami analizowane są w tomie II Programu „Plan gospodarki odpadami dla Gminy Olszanica”. Za najpilniejsze zadanie w tym zakresie należy uznać budowę i wdrożenie systemu segregacji odpadów i rozwiązanie kwestii odpadów azbestowych.

5.3. Hałas.

Hałas jest specyficznym czynnikiem zanieczyszczającym środowisko. Charakteryzuje się dużą ilością źródeł i powszechnością występowania.

Głównymi źródłami hałasu jest:

- ruch transportowy (hałas komunikacyjny),
- działalność przemysłowa (hałas przemysłowy),
- aktywność rekreacyjno-wypoczynkowa (hałas komunalny - imprezy na wolnym powietrzu, dyskoteki, nocne kluby).

Biorąc pod uwagę turystyczny charakter gminy - hałas przemysłowy nie stanowi większego zagrożenia. Większe zakłady przemysłowe zlokalizowane są na terenach oddalonych od zabudowy mieszkaniowej, ponadto punktowe źródła hałasu przemysłowego znajdują się w obiektach zamkniętych. Potencjalne zagrożenie mogą stanowić zlokalizowane na terenie gminy tartaki, brak jednak jakichkolwiek badań, potwierdzających te obawy.

5.4. Powietrze.

Zgodnie z art. 85 ustawy Prawo ochrony środowiska [1] ochrona powietrza polega na zapewnieniu jak najlepszej jego jakości, określanej za pomocą poziomów substancji w powietrzu, definiowanych jako stężenia tych substancji w powietrzu odniesione do ustalonego czasu lub opad substancji w odniesieniu do ustalonego czasu i powierzchni. Jak najlepszą jakość powietrza mają zapewnić działania na rzecz utrzymania poziomów substancji w powietrzu poniżej poziomów dopuszczalnych lub co najmniej na tych poziomach, bądź też zmniejszenia ich co najmniej do dopuszczalnych, gdy są one przekroczone.

Decydujący wpływ na jakość powietrza na obszarach zurbanizowanych mają emisje z pojazdów samochodowych oraz z komunalnych i przemysłowych źródeł stacjonarnych, w tym głównie zakładów energetycznych oraz sieciowych i lokalnych źródeł ciepła.

Energetyczne spalanie paliw.

Największy wpływ na stan powietrza wywiera energetyczne spalanie paliw. Można tu wyodrębnić emitory wysokie, oddziaływujące w większych odległościach (głównie z obiektów przemysłowych) oraz emitory niskie - mające wpływ na bezpośrednie sąsiedztwo (małe zakłady, lokalne kotłownie) oraz indywidualne systemy grzewcze mieszkańców. Energetyczne spalanie paliw jest źródłem emisji podstawowej: dwutlenku siarki, dwutlenku azotu i pyłu. Stężenia tych substancji w powietrzu wykazują zmienność w ciągu roku – rosną w sezonie grzewczym i maleją latem. Z danych ogólnokrajowych wynika, że poziom stężeń substancji podstawowych wprowadzanych do powietrza wykazuje tendencję spadkową. Wiąże się to przede wszystkim ze zmianą nośników energii.

Główne źródła emisji substancji do powietrza pochodzących z procesów spalania paliw, na terenie gminy, stanowi zakłady produkcyjne oraz kotłownie zarówno zakładowe jak i przydomowe. Wielkość emisji zależy od ilości i jakości używanego paliwa, wyposażenia w urządzenia oczyszczające gazy odlotowe oraz skuteczności działania tych urządzeń. Nie wszystkie zakłady dysponują urządzeniami służącymi ograniczeniu emitowanych substancji.

Głównym problemem, występującym zarówno na terenach gminy, jest tzw. „niska emisja”, związana ze stosowaniem paliw o gorszej jakości w paleniskach domowych oraz z działalnością małych zakładów, nie podlegających obowiązkowi posiadania pozwolenia na wprowadzanie substancji do powietrza (zakłady te mają obowiązek dokonać zgłoszenia eksploatacji instalacji powodującej emisję do powietrza). Z szacunkowych danych wynika, że ogromna większość instalacji ciepłowniczych (ok. 95%) opalanych jest węglem i drewnem. Tylko jednostki sektora użyteczności publicznej i kilkanaście budynków indywidualnych jako źródło energii cieplnej stosuje paliwo olejowe. Przyczyną takiego stanu rzeczy jest brak zgazyfikowania terenu gminy. Wykorzystywanie alternatywnych źródeł energii jest zjawiskiem marginalnym.

Ciągi komunikacyjne.

Drugim zasadniczym czynnikiem generującym poziom stanu jakości powietrza jest ruch samochodowy. Wielkość emisji do powietrza spowodowanej ruchem samochodowym zależy od natężenia i organizacji ruchu samochodowego oraz stanu technicznego pojazdów i dróg. Substancje wprowadzane do powietrza przez ruch samochodowy to: tlenek węgla, tlenki azotu, węglowodory, sadza, pyły zawierające metale ciężkie, m.in. ołów, oraz pyły gumowe (emisja na skutek tarcia opon o nawierzchnię drogi).

Obowiązek uzyskania pozwoleń emisyjnych nie dotyczy również zarządców dróg, mimo że emisja substancji generowana przez ruch transportowy (przede wszystkich ruch tranzytowy pojazdów ciężkich) ma istotny udział w wielkości globalnej emisji. Na terenie gminy główną arterią komunikacyjną stanowi droga powiatowa tzw. mała obwodnica bieszczadzka.

W 2002 roku przeprowadzone zostały przez WIOŚ w Rzeszowie badania monitoringowe powietrza atmosferycznego, według nowych przepisów prawa obowiązujących w Polsce, dostosowanych do wymogów Unii Europejskiej. Ocena wykonana została dla poszczególnych stref województwa z uwzględnieniem 4 grup kryteriów ustanowionych ze względu na: ochronę zdrowia ludzi, ochronę roślin, obszar ochrony uzdrowiskowej i teren parku narodowego. Na terenie powiatu leskiego oceny tej dokonano w oparciu o dwa kryteria: pod kątem ochrony zdrowia (dla wskaźników: pył zawieszony) oraz dla obszaru ochrony uzdrowiskowej (dla wskaźników: dwutlenek siarki, dwutlenek azotu, pył zawieszony).

Głównym celem oceny jakości powietrza było uzyskanie informacji o stężeniach substancji na obszarach poszczególnych stref w zakresie umożliwiającym dokonanie ich kwalifikacji w oparciu o przyjęte kryteria:

- dopuszczalnego poziomu substancji w powietrzu,
- poziomu dopuszczalnego powiększonego o margines tolerancji.

Klasyfikacja przeprowadzona w oparciu o te kryteria, stanowi podstawę do podjęcia decyzji o potrzebie zaplanowania działań na rzecz poprawy jakości powietrza w strefie i konieczności opracowania programów naprawczych ochrony powietrza. Wyniki pierwszej rocznej oceny jakości powietrza prezentuje tabela poniżej.

Tabela 5.2 Klasyfikacja wynikowa powiatu leskiego na podstawie pierwszej rocznej oceny jakości powietrza wykonanej w oparciu o badania przeprowadzone w 2002 roku

Nazwa strefy	Rodzaj kryteriów klasyfikacji strefy	Symbol klasy wynikowej dla poszczególnych substancji dla obszaru całej strefy			Klasa ogólna strefy	Wymagane działania wynikające z klasyfikacji
		SO ₂	NO ₂	Pył zawieszony		
Powiat Leski	ochrony zdrowia ludzi	A	A	A	A	nie wymagane
	teren obszaru ochrony uzdrowiskowej	A	A	A	A	nie wymagane

Z oceny jakości powietrza, zgodnie z kryteriami określonymi dla ochrony zdrowia ludzi i obszaru ochrony uzdrowiskowej, tj. obejmującymi substancje: SO₂, NO₂, PM10, CO, ołów, benzen, ozon, wynika, że poziom koncentracji wszystkich ocenianych substancji na obszarze powiatu leskiego w 2002 r. nie przekraczał wartości dopuszczalnych stężeń. Poziom ten nie wymaga podejmowania w 2003 r. działań związanych z opracowaniem programów ochrony powietrza.

Obszary uciążliwości zapachowej

Odory do chwili obecnej nie są w Polsce normowane, co nie znaczy, że możemy je pominąć. Dodatkowo samo odczucie siły i klasyfikacja zapachów na przyjemne i nie przyjemne, czy odrażające jest bardzo subiektywna. Zdolność rozpoznawania przez człowieka niektórych lotnych substancji w otoczeniu jest cechą bardzo zindywidualizowaną. Dokładne określenie odległości oddziaływania zapachów jest niemożliwe, gdyż jest ono bardzo zmienne uzależnione od wielu czynników, w tym od pogody. Zasięg i oddziaływanie odorów uzależnione są od samego źródła, jego rodzaju i wielkości oraz od warunków atmosferycznych, a przede wszystkim od siły i kierunku wiatru oraz opadów atmosferycznych. Najbardziej bezpośrednią miarą wielkości emisji substancji zapachowo uciążliwych, są opinie ludności narażonej na ten rodzaj uciążliwości. Zasadne jest więc uwzględnienie tej problematyki w planach zagospodarowania przestrzennego.

Dla potrzeb planistycznych winny być opracowane zasady lokalizacji zakładów i przedsięwzięć mogących stanowić potencjalne źródło odorów, np. fermy drobiu, świń, kompostownie, oczyszczalnie ścieków, piekarnie, itp. Tereny te powinny być lokalizowane w znacznej odległości od zabudowy mieszkaniowej oraz od strony zawietrznej, w stosunku do jej zabudowy, przy uwzględnieniu najczęściej występujących kierunków wiatru. Ponadto, należałoby w decyzjach administracyjnych dotyczących lokalizacji, pozwolenia na budowę i pozwolenia na użytkowanie takich przedsięwzięć, narzucać konieczność stosowania nowoczesnych technologii - zamkniętych, hermetycznych, dających największe zabezpieczenie przed ewentualną uciążliwością odorową.

5.5 Degradacja środowiska glebowego.

Tak jak w skali kraju, na obszarze Gminy Olszanica, od kilkunastu lat zmniejsza się intensywność działalności rolniczej. Zmniejszenie dawek nawozów sztucznych i środków ochrony roślin należy uznać za korzystne dla środowiska glebowego. Z drugiej strony wieloletnie odłogowanie ziemi i zaprzestanie wapnowania skutkuje negatywnymi zmianami w kulturze gleb uzyskanej poprzez intensywną uprawę, powoduje zmniejszenie retencji w glebie wód opadowych, umożliwia sukcesję roślinności drzewiastej i krzewiastej. Ponadto zaniedbania w utrzymaniu sprawności urządzeń melioracyjnych zagraża ponownym zabagnieniem gruntów.

Z powodu dużego nasilenia ruchu drogowego istnieje zagrożenie przekroczenia zawartości w glebie metali ciężkich i konieczność ograniczenia rolniczego wykorzystania pasa ziemi przyległego do drogi Lesko – Olszanica - Krościenko. Wiele negatywnych skutków powoduje wypalanie suchych traw, zwłaszcza na pochyłościach terenu i w pobliżu lasów.

W tutejszych lasach znaczne i często niepowetowane straty w środowisku glebowym powoduje nadmierna eksploatacja, prowadzona przy pomocy sprzętu mechanicznego.

Ochrona gleb Gminy Olszanica wynika w znacznym stopniu z antropogenicznych przemian środowiska glebowego w przeszłości jak i z obecnych jego zagrożeń.

Zmiana stosunków wodnych, obniżenie lustra wody gruntowej i zwiększenie odpływu wód wpływają na stosunki powietrzno - wodne występujących tu gleb. Obecnie niektóre tereny wymagają opieki ze względu na zaburzony naturalny kierunek rozwoju krajobrazu.

Powierzchnie cenne hydrologicznie występują w postaci młak i niewielkich zatorfiń w rejonach źródliskowych potoków. Występują również na większych powierzchniach tworząc podmokłe utwory glebowe. Obszary te winny być otoczone szczególną opieką ze względu na zabezpieczenie zasobów wodnych. Należy wyeliminować wszystkie działania mogące zaburzyć stosunki wodne.

Wymiernymi i obiektywnymi wskaźnikami stanu środowiska są m.in. chemiczne deformacje gleb, dlatego też przedmiotem analiz były pierwiastki o największym znaczeniu ze względu na udział w skażeniu gleb lub ważne funkcje metaboliczne.

Do pierwiastków najczęściej badanych ze względu na wielkość skażeń należą metale ciężkie oraz związki siarki /substancje te wymienione są na liście trucizn, którą opracowała Komisja Toksykologii Środowiska PAN, a na czele tej listy znajduje się dwutlenek siarki, z kolei 6 i 7 miejsce zajmuje ołów i kadm.

W ocenie stopnia zanieczyszczenia gleb przez metale ciężkie punktami odniesienia są liczby graniczne, ustalone w oparciu o stopień szkodliwości poszczególnych pierwiastków oraz właściwości gleb. W zakresie liczb granicznych brak jest dotychczas jednolitych kryteriów ocen. Różni autorzy proponują różne zakresy wartości dla stężeń metali ciężkich w glebach, które nie są całkowicie ze sobą zgodne.

Zawartość metali ciężkich w glebach na terenie Gminy Olszanica mieściły się w zakresach określonych jako normalne, naturalne charakterystyczne dla fliszu karpackiego z którego powstały. Gleba obok wody i powietrza jest jednym z ważniejszych elementów środowiska przyrodniczego. Stanowi utwór najbardziej powierzchniowej części skorupy ziemskiej, powstały w wyniku wielu nakładających się czynników wietrzeniowych, w tym również biologicznych. Akumulowana jest w niej znaczna część migrujących pierwiastków, powstających zarówno w wyniku naturalnych procesów geologicznych, jak też wprowadzanych do środowiska na skutek działalności człowieka. Nagromadzenie w glebie pierwiastków lub związków chemicznych w stężeniach wyższych, w stosunku do jej

naturalnego tła geochemicznego, stanowi zagrożenie dla środowiska glebowego. Pod wpływem oddziaływania czynnika antropogenicznego obserwuje się zakwaszenie gleb oraz chemiczne zanieczyszczenie spowodowane nadmierną akumulacją niektórych pierwiastków, w skutek: opadania pyłów wyemitowanych do atmosfery, migrację wodną ze składowisk odpadów, stosowanie nawozów mineralnych, wykorzystywanie ścieków i odpadów do nawożenia gleb oraz różnego rodzaju transportu. W ostatnich latach nastąpił drastyczny spadek zużycia nawozów mineralnych. Wiele gleb uprawnych podlega procesom erozji wodnej i wietrznej. Oceny stanu ekologicznego gleb użytków rolnych dokonuje Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach w oparciu o badania Okręgowej Stacji Chemiczno-Rolniczej, w cyklach 5-letnich. Zakres badawczy obejmuje pobór w określonych miejscach próbek profili glebowych i oznaczenie wskaźników: skład granulometryczny, % próchnicy, % CaCO₃, pH, kwasowość hydrolityczna, kwasowość wymienna, zawartość przyswajalnych dla roślin form fosforu, potasu, magnezu i siarki siarczanowej oraz zawartości azotu ogólnego, węgla organicznego, WWA, metali, przewodnictwa elektrycznego i radioaktywności. Ze względu na brak uprzemysłowienia, teren gminy nie należy do zagrożonych degradacją gleb. Nie został też ujęty w sieci krajowego monitoringu.

5.6. Poważne awarie i klęski żywiołowe.

5.6.1. Informacje ogólne.

Największym zagrożeniem dla środowiska mogą być sytuacje awaryjne, wypadki; katastrofy. Zgodnie z ustawą z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej. (Dz. U. Nr 62, poz. 558) klęska żywiołowa to katastrofa naturalna lub awaria techniczna, której skutki zagrażają życiu lub zdrowiu dużej liczby osób, mieniu w wielkich rozmiarach albo środowisku na znacznych obszarach, a pomoc i ochrona mogą być skutecznie podjęte tylko przy zastosowaniu nadzwyczajnych środków, we współdziałaniu różnych organów i instytucji oraz specjalistycznych służb i formacji działających pod jednolitym kierownictwem. Katastrofą naturalną lub awarią techniczną może być również zdarzenie wywołane działaniem terrorystycznym.

Poważna awaria to zdarzenie (w szczególności emisja, pożar lub eksplozja powstała w trakcie procesu przemysłowego, magazynowania lub transportu, w których występuje jedna lub więcej niebezpiecznych substancji) prowadzące do natychmiastowego powstania zagrożenia życia lub zdrowia ludzi lub środowiska lub powstania takiego zagrożenia z opóźnieniem. Katastrofa naturalna to zdarzenie związane z działaniem sił natury, w szczególności wyładowania atmosferyczne, wstrząsy sejsmiczne, silne wiatry, intensywne opady atmosferyczne, długotrwałe występowanie ekstremalnych temperatur, osuwiska ziemi, pożary, susze, powodzie, zjawiska lodowe na rzekach i morzu oraz jeziorach i zbiornikach wodnych, masowe występowanie szkodników, chorób roślin lub zwierząt albo chorób zakaźnych ludzi albo też działanie innego żywiołu.

5.6.2. Poważne awarie.

Wraz z upływem lat wzrasta wpływ substancji chemicznych na środowisko, przy czym główne zagrożenia powodują trucizny pochodzące z działalności człowieka. Na niebezpieczeństwo narażone są oprócz ludzi także poszczególne komponenty środowiska przyrodniczego: woda, powietrze, gleba, rośliny i zwierzęta. Bezpieczeństwo ekologiczne to utrzymanie na pewnym poziomie różnorodności biologicznej, krajobrazowej, zwiększenie skali

rekultywacji obszarów zdewastowanych i zdegradowanych oraz zapobieganie pogarszaniu się jakości środowiska. Bezpieczeństwo zarówno chemiczne jak i biologiczne odgrywa dużą rolę w realizacji celów w zakresie bezpieczeństwa ekologicznego. Bezpieczeństwo chemiczne oznacza wprowadzenie kontroli zagrożeń dla środowiska związanych przede wszystkim z awariami przemysłowymi z udziałem niebezpiecznych substancji chemicznych i obejmuje kwestie: rozpoznania miejsc i charakteru potencjalnych zagrożeń, opracowanie właściwych planów operacyjnych na wypadek awarii przemysłowych i transportowych oraz posiadanie sprawnego systemu ratowniczego. Obecnie środki chemiczne stosowane są powszechnie m. in. w gospodarstwach domowych, w przemyśle, produkcji farmaceutyków. Na szeroką skalę stosowane są chemikalia w rolnictwie pod postacią pestycydów i nawozów sztucznych. W obrocie znajdują się olbrzymie ilości substancji chemicznych (tworzywa sztuczne, ubrania, żywność, materiały budowlane, farby, kosmetyki, środki piorące itp.), a corocznie trafia do obrotu wiele nowych związków chemicznych. Szkodliwość substancji dla człowieka i środowiska może powodować ich niewłaściwe stosowanie, przechowywanie czy transport.

W związku z powyższym koniecznym stało się opracowanie i wydanie w kraju odpowiednich przepisów prawnych, normujący proces i metody oceny bezpieczeństwa, potencjalnych źródeł poważnych awarii, stwarzających potencjalne poważne zagrożenie dla ludzi i środowiska. Wymogi co do postępowania z substancjami chemicznymi zostały określone w ustawie z dnia 11 stycznia 2001 r. o substancjach i preparatach chemicznych (Dz. U. Nr 11, poz. 690 z późn. zm.) Celem niniejszej ustawy jest ochrona człowieka i środowiska przed szkodliwym wpływem substancji i preparatów chemicznych.

Wszystkie substancje i preparaty podlegają klasyfikacji pod względem stwarzanych przez nie zagrożeń dla zdrowia i życia człowieka i środowiska, określając przy tym kategorię zagrożenia.

Znaczące zmiany do polskiego prawa dotyczącego substancji chemicznych i produktów wprowadziła także ustawa z dnia 27 kwietnia 2001r. Prawo ochrony Środowiska [1]. Wprowadzanie do środowiska wytwarzanej, wykorzystywanej lub transportowanej substancji jest dopuszczalne wyłącznie w zakresie w jakim jest to konieczne w związku z charakterem prowadzonej działalności i jest to podstawowa zasada wymagana powyższą ustawą.

Ponadto przepisy zabraniają (z wyjątkiem przypadków w nim określonych) wprowadzania do obrotu lub ponownego wykorzystania substancji stwarzających zagrożenie dla środowiska, do których zaliczone zostały PCB, azbest i dwutlenek tytanu (a także produkty i odpady zawierające ten związek). Wykorzystanie, przemieszczanie i eliminowanie tych substancji jest uwarunkowane szczególnymi środkami ostrożności. Przy czym wykorzystywane substancje stwarzające szczególnie zagrożenie dla środowiska podlegają sukcesywnej eliminacji.

Ze stosowaniem substancji i preparatów chemicznych związany jest problem wystąpienia poważnych awarii. Ustawa Prawo ochrony środowiska [1] zawiera instrumenty prawne służące zapobieganiu i przeciwdziałaniu poważnym awariom, a także obowiązki zakładów i organów administracji związane z awarią przemysłową i współpracę międzynarodową w przypadku, gdy skutki awarii mogą mieć zasięg transgraniczny.

To na prowadzącym zakład zwiększonego ryzyka lub dużego ryzyka wystąpienia awarii, spoczywają głównie obowiązki związane z awariami przemysłowymi a także na organach Państwowej Straży Pożarnej i Wojewodzie.

Ustawa Prawo Ochrony Środowiska [1] definiuje poważną awarię jako „zdarzenie w szczególności emisję, pożar lub eksplozję, powstałe w trakcie procesu przemysłowego, magazynowania lub

transportu, w którym występuje jedna lub więcej niebezpiecznych substancji, prowadzących do natychmiastowego powstania zagrożenia życia lub zdrowia ludzi lub środowiska, lub powstania takiego zagrożenia z opóźnieniem”, czyli do poważnych awarii zaliczane są najczęściej zdarzenia, które są wynikiem awarii w zakładach przemysłowych używających do procesów produkcji substancji i preparatów chemicznych, takich jak: środki toksyczne, łatwopalne, wybuchowe. Oprócz w/w sytuacji do poważnych awarii może dojść także w przypadku kolizji drogowej czy katastrofy kolejowej.

Ustawodawstwo polskie, w zakresie wdrażania systemu przeciwdziałania poważnym awariom, wydało szereg przepisów wykonawczych:

Rozporządzenie Ministra Gospodarki dotyczące: raportów o bezpieczeństwie, wewnętrznych planów operacyjno – ratowniczych oraz zewnętrznych planów operacyjno – ratowniczych,

Rozporządzenie Ministra Gospodarki dotyczące: rodzajów i ilości substancji niebezpiecznych, których znajdowanie się w zakładzie decyduje o zaliczeniu go do zakładu o zwiększonym ryzyku albo zakładu o dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej,

Rozporządzenie Ministra Środowiska dotyczące: zakresu informacji wymaganych do podania do publicznej wiadomości, kryteriów poważnej awarii zakresu informacji w zgłoszeniu o poważnej awarii i terminu wykonania procedury zgłoszenia awarii oraz szczegółowego zakresu informacji, wymaganych do podania do publicznej wiadomości.

Na terenie żaden z zakładów nie został zakwalifikowany jako zakład o dużym lub zwiększonym zagrożeniu wystąpienia poważnej awarii przemysłowej.

W związku z tym żaden z zakładów nie jest zobowiązany do opracowania wewnętrznego planu operacyjno-ratunkowego w myśl art. 261 ustawy Prawo ochrony środowiska [1].

5.6.2.1 Skażenia chemiczno - ekologiczne.

Źródłem wystąpienia zagrożenia dla środowiska naturalnego na terenie gminy są obiekty zaliczone do potencjalnych sprawców awarii, tj. obiekty magazynowania i dystrybucji produktów ropopochodnych, a także transport drogowy substancji niebezpiecznych, niewłaściwe postępowanie z odpadami zawierającymi substancje niebezpieczne.

Najgroźniejsze są zanieczyszczenia wód podziemnych i gleby substancjami ropopochodnymi z uwagi na skutki zanieczyszczenia, zagrożenie dla ujęć wody oraz trudności z usuwaniem samego zanieczyszczenia. Zanieczyszczenie w/w substancjami związane jest głównie z lokalizacją baz i stacji paliw oraz z nieprawidłowym ich transportem, magazynowaniem oraz dystrybucją. Z materiałów toksycznych, a zarazem niebezpiecznych pożarowo i stosowanych na większą skalę należy wymienić: gaz propan-butan, oraz paliwa płynne (etylina, olej napędowy). Obecnie na terenie gminy istnieje 3 stacje paliw, wyposażonych w podziemne zbiorniki do magazynowania paliw. W przypadku wystąpienia skażenia – strefa skażeń może objąć teren poza zakładem, w zasięgu 200-300 m. Na przebiegu ciągów komunikacyjnych mogą zaistnieć kolizje pojazdów połączone z uwolnieniem się ładunków niebezpiecznych. Mogą one spowodować lokalne zniszczenie lub skażenie środowiska oraz zagrażać życiu i zdrowiu ludzi, szczególnie na terenach zabudowanych. Najwięcej zdarzeń związanych z nadzwyczajnym zagrożeniem środowiska powstaje podczas transportu drogowego (wyciek substancji ropopochodnych). Zdarzenia te mają charakter lokalny i możliwe są do zneutralizowania lub usunięcia. Zjawisko to jest o tyle niepokojące, że w przypadku magazynowania, istnieje możliwość przewidywania rozmiarów i miejsca ewentualnego zdarzenia, natomiast w przypadku transportu występują większe trudności. W zależności od rodzaju i ilości przewożonych środków oraz panujących warunków meteorologicznych zasięg oddziaływania zagrożenia może mieć od kilku do kilkunastu kilometrów.

Przez teren gminy przebiega trasa samochodowa, na których dopuszczony jest przewóz materiałów niebezpiecznych: droga wojewódzka nr 893 relacji Lesko-Baligród i Hoczew - Polańczyk.

5.6.2.2 Zagrożenie katastrofalną falą powodziową.

Na terenie gminy na rzece San usytuowany jest zespół zapór wodnych Olszanica - Myczkowce. Zapora w Solinie zamyka zbiornik o pojemności 502 mln m³ wody, natomiast zapora w Myczkowcach - zbiornik o pojemności 10,9 mln m³ wody. W przypadku awarii lub uszkodzenia obiektów hydrotechnicznych Zespołu Elektrowni Wodnych Solina - Myczkowce nastąpią katastrofalne zatopienia, wywołane potężną falą powodziową, o dużej sile niszczenia.

Poszczególne strefy zagrożenia, czas dojścia fali powodziowej oraz jej maksymalną wysokość pokazuje poniższa tabela.

Tabela 5.3 Charakterystyczne parametry katastrofalnej fali uderzeniowej przy rzędnej napełnienia Zbiornika Solińskiego 401,5 m n.p.m.

Zagrożone miejscowości	Gmina	Strefa zagrożenia	Czas dojścia czoła fali w [min]	Maksymalna wysokość fali [m]
Zwierzyń, Orelec, Uherce Mineralne	Olszanica	I - II	30	16-19
Średnia Wieś, Bachlawa, Hoczew, Łączki, Weremień, Huzele, Lesko, Łukawica	Lesko	II	30-60	13-19

Przewidywane straty wśród ludności i zniszczenia w infrastrukturze wynoszą:
w I strefie – straty w ludziach: 100%, zniszczenia w infrastrukturze: 100%;
w II strefie – straty w ludziach: do 30%, zniszczenia w infrastrukturze: 90 – 100%;
w III strefie – straty w ludziach: do 5%, zniszczenia w infrastrukturze: do 30%.

5.6.2.3 Zagrożenia pożarowe.

Duże zagrożenie pożarowe stwarzają lasy, nieco mniejsze - tereny rolnicze.

W okresie wiosny oraz podczas suchej jesieni na tych obszarach i w ich pobliżu występują pożary traw, poszycia leśnego, młodników oraz drzewostanów iglastych. Trudny teren górzysty (różnice poziomów, słaba sieć dróg dojazdowych, niewielka ilość punktów czerpania wody) znacznie ograniczają możliwość prowadzenia szybkich i skutecznych działań ratowniczo-gaśniczych.

Duże zagrożenie pożarowe, tak w mieście jak i na wsi, stwarza ich zwarta zabudowa oraz niektóre zakłady pracy.

Największe zagrożenie pożarowe stanowią stacje paliw, stacje LPG, magazyny i kontenery z butlami.

5.6.2.4 Skażenie promieniotwórcze.

Zagrożenie skażeniem promieniotwórczym istnieje ze względu na możliwość awarii elektrowni jądrowych państw sąsiednich (Ukraina: Równno, Chmielnicki, Czarnobyl; Czechy: Bohunice, Paks, Machowce, Dukovany; Niemcy: Kumel; Litwa: Ignalina) i niekontrolowanego transportu substancji promieniotwórczych przez teren gminy.

5.6.2.5 Awarie sieci gazowych.

Zagrożenie stanowi niebezpieczeństwo wybuchu mieszaniny gazu z powietrzem lub w wyniku kontaktu gazu z ogniem. Na terenie gminy aktualnie brak jest sieci gazowej.

5.6.3. Katastrofy naturalne.

5.6.3.1. Zagrożenie powodziowe.

W okresach intensywnych opadów atmosferycznych istnieje zagrożenie wystąpienia lokalnych podtopień, związanych z zwiększonym zrzutem wody z zapory. Zalane mogą zostać gospodarstwa w miejscowościach: Zwierzyn.

Istnieje także realne niebezpieczeństwo wystąpienia lokalnych podtopień miejscowości położonych nad rzekami i potokami, wywołane nadmiernymi opadami deszczu występującymi jako gwałtowne ulewy o bardzo dużym jednorazowym opadzie deszczu. Największe zagrożenie pod tym względem stwarzają rzeki: Olszynka.

Rzeka San na terenie gminy ma charakter rzeki górskiej i wraz z swymi dopływami i szeregiem potoków tworzy sieć rzeczną, która w czasie obfitych i długotrwałych opadów kształtuje obszar zalewowy sołectw przez które przepływa San. Wybudowanie w latach siedemdziesiątych zbiornika Solina i Myczkowce spowodowało zmniejszenie lecz nie całkowite zaniechanie zagrożenia powodzią w gminie.

W celu wprowadzenia profilaktyki powodziowej należy:

- ⇒ przestrzegać rygorów planów przestrzennej zabudowy na terenach predysponowanych do zalewania,
- ⇒ objąć tereny zalewowe systemem kanalizacji i wodociągów w celu ograniczenia na wypadek powodzi skażenia środowiska ściekami a także zapewni ludności dostawę wody przydatnej do picia dla ludzi i zwierząt,
- ⇒ objąć całą gminę a szczególnie tereny zagrożone zasięgiem słyszalności instalacji akustycznej ostrzegania i alarmowania o zagrożeniach, w tym celu czynić starania o podłączenie lokalnych syren alarmowych do radiowego systemu alarmowania,
- ⇒ uwzględnić w planach gospodarczych i w budżecie gminy środki na:

- ⇒ bieżące konserwacje wałów p. powodziowych i budowanie nowych
- ⇒ w miejscach zagrożenia, utrzymywanie drożności przepustów, rowów odwadniających itp.,
- ⇒ podwyższanie i uszczelnianie fundamentów budynków znajdujących się na terenach zalewowych ponad przewidywany poziom wody w czasie powodzi,
- ⇒ wyposażenie i utrzymanie gminnego magazynu p. powodziowego (zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 14, ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym Dz. U. z 2002 r. Nr 23, poz. 220),
- ⇒ wykupienie polis ubezpieczenia od strat spowodowanych przez powódź.
- ⇒ powołać Gminny Zespół Reagowania współpracujący z Wójtem i określić Główny Gminny Plan Reagowania z uwzględnieniem 3-ch etapów zagrożenia; tj. w obliczu klęski, w czasie jej trwania i po powodzi. Dla bezpieczeństwa ludzi i mienia w strefie zalewowej dopuszcza się lokalizację obiektów i urządzeń służących ochronie przeciwpowodziowej, związanych z eksploatacją (ujęcia) o ochroną wód (oczyszczalnie ścieków), infrastrukturę techniczną, rekreacyjne zagospodarowanie i wykorzystanie (bez wznoszenia trwałych obiektów kubaturowych), wyznaczanie tras i urządzeń komunikacyjnych. Dopuszcza się ponadto rolnicze wykorzystanie obszarów zalewowych, przy czym preferowane lub zalecane jest użytkowanie tych terenów jako trwałych łąk i pastwisk.

Wszelka działalność inwestycyjna, a także wprowadzanie zmian w funkcjonowaniu obszarów zalewowych, wymaga każdorazowego uzgodnienia zamierzeń z odpowiednimi służbami gospodarki wodnej i ochrony środowiska. lub uzyskania na etapie procedury lokalizacyjnej pozwolenia wodnoprawnego. Obiekty oraz roboty zmieniające stosunki wodne wymagają ocen oddziaływania na środowisko, a działalność inwestycyjna polewnych. Ponadto każdorazowo konieczna jest zgoda właściwego organu ds. gospodarki wodnej i ochrony środowiska oraz Wojewódzkiego Komitetu Przeciwpowodziowego. Na terenach położonych w strefie zagrożenia zalaniem wielkimi wodami zabrania się m.in. lokalizowania cementarzy, składowisk odpadów, zbiorników paliw, magazynów środków chemicznych, a w szczególności toksycznych oraz innych obiektów szkodliwych dla środowiska i zdrowia ludzi. Oczyszczalnie powinny być projektowane z uwzględnieniem zagrożenia zatopieniem, a wyloty ścieków zabezpieczone przed wodami cofkowymi w okresie wzebrań powodziowych, z możliwością przepompowania ścieków do odbiorników.

5.6.3.2 Osuwiska.

Osuwiska są na Podkarpaciu zjawiskiem bardzo częstym. Zasięg ich oddziaływania jest bardzo ograniczony, nieraz do kilkudziesięciu metrów kwadratowych. Często zagraża obiektom budowlanym. Występują lokalnie i związane są najczęściej z podcięciem skarp przez drogi lub budowę budynków, a w ostatnich latach powodowane są przez płytkie wody stokowe i wycinanie lasów. Na obszarze gminy praktycznie nie występują obszary narażone na ruchy osuwiskowe.

5.6.3.3. Huragany.

Huragany, określane są jako wiatry wiejące z prędkością powyżej 35 m/s (12 w skali Beauforta), występują w województwie podkarpackim sporadycznie. Odmianą huraganów w Polsce są występujące sporadycznie trąby

powietrzne o zasięgu oddziaływania kilkudziesięciu metrów i na długości do kilku kilometrów. Huragany według wieloletnich obserwacji stacji synoptycznych mogą występować w całym obszarze przygranicznym.

5.6.3.4. Gradobicia.

Gradobicia, czyli intensywne opady gradu najczęściej w połączeniu z burzami, także występują sporadycznie powodując skutki klęski żywiołowej na obszarach do 1 km². Zjawiska te w ostatnich latach nasilają się w okresie letnim.

5.6.3.5. Susze.

Cały teren kraju ulega stopniowemu przesuszaniu poprzez zmniejszanie naturalnej retencyjności zlewni oraz obniżaniu się poziomów zwierciadeł wód podziemnych oraz zmian klimatu. To zagrożenie w Gminie Olszanica nie jest tak istotne jak dla innych rejonów Polski.

5.6.3.6. Trzęsienia ziemi.

Trzęsienia ziemi praktycznie nie występują, ale mogą dotyczyć obszarów pancejsmicznych Karpat. Najbliżej powiatu zanotowano trzęsienie ziemi w latach 80 o sile 2 w skali Richtera w okolicach Krynicy.

5.6.3.7. Pożary.

Pożary, szczególnie lasów i łąk są zjawiskiem częstym, a równocześnie bardzo - zróżnicowanym w zasięgu i konsekwencjach. Szczególnie nasilają się w okresie wiosennego wypalania traw, a także w okresach letnich (susza), co wiąże się z niską świadomością ekologiczną społeczeństwa. Lasy na obszarze gminy znajdują się w III kat. zagrożenia pożarowego.

5.7. Elektromagnetyczne promieniowanie nie jonizujące.

5.7.1. Informacje ogólne.

Wszystkie urządzenia elektryczne, w tym napowietrzne linie przesyłowe wytwarzają - w swoim otoczeniu pola elektromagnetyczne. W zależności od zakresu częstotliwości, pola elektromagnetyczne wytwarzają elektromagnetyczne promieniowanie nie jonizujące (1-10⁶ Hz) oraz promieniowanie jonizujące (10¹⁶- 10²² Hz; ultrafiolet, promieniowanie X oraz gamma). Źródłem promieniowania nie jonizującego są systemy przesyłowe energii elektrycznej, stacje nadawcze radiowe, telewizyjne, telefonii komórkowej, medyczne urządzenia diagnostyczne i terapeutyczne i gospodarstwa domowego (kuchenki mikrofalowe). Ochrona ludzi i środowiska przed nie jonizującym promieniowaniem elektromagnetycznym uregulowana jest przepisami:

- ochrony przed promieniowaniem, zagospodarowania przestrzennego, bezpieczeństwa i higieny pracy oraz przepisami sanitarnymi.
- szkodliwe oddziaływanie elektromagnetycznego promieniowania nie jonizującego ujawnia się przy długotrwałym przebywaniu człowieka w strefach wpływu pól w postaci zmian i dolegliwości m.in. wzroku, układu nerwowego, układu sercowo- naczyniowego. Intensywność oddziaływania zmniejsza się wraz z odległością od źródła promieniowania. Dostatecznym środkiem zapobiegania jest więc wyznaczenie stref ograniczonego użytkowania.

Zgodnie z ustawą Prawo ochrony środowiska [1] pola elektromagnetyczne definiuje się jako pola elektryczne, magnetyczne oraz elektromagnetyczne o częstotliwości od 0 Hz do 300 GHz. Źródłem pól elektromagnetycznych emitowanych do środowiska w powyższym zakresie częstotliwości, są stacje i linie elektroenergetyczne, urządzenia radionadawcze i radiokomunikacyjne oraz liczne urządzenia medyczne i przemysłowe. Wpływ tych urządzeń na środowisko jest zależny od częstotliwości ich pracy, ale przede wszystkim od wielkości wytwarzanej przez nie energii.

W związku z tym, z punktu widzenia ochrony środowiska, istotne znaczenie mają następujące obiekty:

- linie i stacje elektroenergetyczne o napięciu znamionowym równym 110 kV lub wyższym;
- obiekty radionadawcze, w tym: stacje nadawcze radiowe i telewizyjne;
- urządzenia radiokomunikacyjne, w tym stacje bazowe telefonii komórkowej o częstotliwości 450-1800 MHz, których sieć rozwinęła się znacznie w ciągu ostatnich lat;
- urządzenia radiolokacyjne.

Ochrona przed polami elektromagnetycznymi, określona w Prawie ochrony środowiska [1], polega na zapewnieniu jak najlepszego stanu środowiska poprzez utrzymywanie poziomów pól elektromagnetycznych poniżej dopuszczalnych lub co najmniej na tych poziomach oraz na zmniejszaniu poziomów pól elektromagnetycznych co najmniej do dopuszczalnych, gdy nie są one dotrzymywane.

5.7.2. Linie energetyczne.

Energia elektryczna stanowi jedno z głównych mediów potrzebnych współczesnemu człowiekowi w celu zaspokojenia potrzeb bytowych warunkujących odpowiedni standard życia. Dostarczanie energii ze źródeł zasilania do odbiorcy wymaga przesyłu niejednokrotnie na znaczne odległości. Poza obszarami zurbanizowanymi odbywa się to, głównie systemem linii i stacji redukcyjnych napowietrznych. Dostawy energii elektrycznej go gminy odbywają się liniami elektroenergetycznymi średniego napięcia 15 kV. Sieć elektroenergetyczna gminy jest dobrze rozwinięta. Wymaga ona jednak we fragmentach - w celu poprawy jakości i niezawodności zasilania - rozbudowy i modernizacji.

Na terenie gminy zlokalizowane są następujące linie energetyczne:

- linia elektroenergetyczna 110 kV Solina – Ustrzyki Dolne,
- linia elektroenergetyczna 110 kV Solina – Bircza.

Dopuszczalny poziom pól elektromagnetycznych wokół urządzeń o częstotliwości 50 Hz (takich jak linie i stacje elektroenergetyczne) wyrażony jest przez wartość skuteczną natężenia pola elektrycznego 10 kV/m - w odniesieniu do miejsc dostępnych dla ludności i 1 kV/m - w odniesieniu do obszarów zabudowy mieszkaniowej oraz wartość skuteczną natężenia pola magnetycznego 60 A/m. Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna nie stwierdziła występowania w gminy miejsc dostępnych dla ludności, w których pola elektromagnetyczne przekraczałyby wartość dopuszczalną. Według informacji uzyskanej z WIOŚ w Rzeszowie, w chwili obecnej, takie badania są wstrzymane, trwają bowiem prace nad opracowaniem i wdrożeniem metodyki pomiarowej natężenia pola elektromagnetycznego, zgodnej z wymogami rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 30 października 2003 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych

w środowisku oraz sposobów sprawdzania dotrzymania tych poziomów (Dz. U. Nr 192, poz. 1883).

Obszar otaczający źródło pola elektromagnetycznego, jakim są linie energetyczne musi być objęty strefami ochronnymi, ze względu na występowanie podwyższonego poziomu natężenia pola elektromagnetycznego. Pole to o częstotliwości 50 Hz i przy natężeniu powyżej 1 kV/m, poprzez swoją składową elektryczną ma niekorzystny wpływ na organizmy żywe. Miarą pośrednią oddziaływania pola jest prąd pojemnościowy, płynący przez ciało człowieka do ziemi. Ustalona, bezpieczna wartość tego prądu przy dotykaniu elementów metalowych, pojazdów ogrodzeń i innych przedmiotów usytuowanych w pobliżu urządzenia elektrycznego nie powinna przekraczać 4 mA. Dla zachowania wyżej podanych wartości wyznaczone zostały odpowiednimi przepisami szerokości stref ochronnych. Są to:

- Strefa ochronna I⁰ - stopnia - określa się nią obszar między skrajnymi przewodami linii i wyznacza ją rozpiętość ramion słupa, natężenie pola elektromagnetycznego w strefie wynosi powyżej 10 kV/m
- Strefa II⁰ stopnia liczona jest od skrajnego przewodu i jest uzależniona od napięcia linii, natężenie pola elektromagnetycznego w tej strefie wynosi od 10 do 1 kV/m.

Linie i stacje napowietrzne są postrzegane jako elementy nie harmonizujące z krajobrazem zarówno naturalnym jak i zurbanizowanym., zaś strefy ochronne są obszarami ograniczonego użytkowania i zagospodarowania terenu. Dotyczy to lokalizacji obiektów kubaturowych przeznaczonych na stały pobyt ludzi i zalesień w pobliżu linii. Sposób gospodarowania w obrębie stref ochronnych jest określony przez Polskie Normy, wytyczne projektowania i eksploatacji urządzeń elektrycznych oraz przepisy branżowe.

5.7.3. Stacje nadawcze radio telewizyjne.

Z punktu widzenia ochrony środowiska i ludzi istotne znaczenie mają urządzenia radiolokacji rozsiewczej, stacje nadawcze radiowo-telewizyjne, telefonii komórkowej, które emitują do środowiska fale elektromagnetyczne o wysokiej częstotliwości, w postaci radiofal o częstotliwości od 0,1 - 300 MHz i mikrofal od 300 do 300 000 MHz. Aktualnie na terenie Gminy Olszanica zlokalizowana jest jedna stacja przekaźnikowa Krajowej Rady Radiofoni i Telewizji o wysokości 40 m.

W ostatnich latach nastąpił rozwój nowych technik telekomunikacyjnych i rozwój sieci telefonii komórkowej. Elementem tej sieci są stacje bazowe telefonii komórkowej należące do: Polskiej Telefonii Cyfrowej Sp. z o.o. POLKOMTEL S.A. i Polskiej Telefonii Komórkowej CENTERTEL Sp. z o.o. Anteny nadawcze stacji bazowych lokalizowane są na wolnostojących wieżach antenowych lub na masztach antenowych instalowanych często na istniejących wieżach telewizyjnych. Postępowanie administracyjne związane z lokalizacją stacji odbywa się zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa ochrony środowiska i poprzedzone jest procedurą ocen oddziaływania na środowisko.

Lokalizacja anten na znacznych wysokościach (30-40 m n.p.t.) oraz kierunkowa charakterystyka ich promieniowania powodują, że w miejscach dostępnych dla ludności pole elektromagnetyczne emitowane przez anteny nadawcze stacji bazowych, jest wielokrotnie niższe niż dopuszczalne. Potwierdzają to badania WSSE. Stacje bazowe nie stanowią więc zagrożenia dla zdrowia mieszkańców. Aktualnie na terenie gminy jest zlokalizowana Antena nadawcze stacji bazowej telefonii komórkowej o wysokości 29 m – GSM-BT2551 POLKOMTEL S.A..

5.8. Zanieczyszczenia transgraniczne.

Gmina nie przylega do granicy ze Słowacją. Zaznacza się jednak wpływ zanieczyszczeń transgranicznych, zwłaszcza w odniesieniu do lasów. Lasy leżą w przyrodniczo - leśnej Krajinie Karpackiej. Występują tu liczne drzewostany w różnym stopniu narażone na negatywne skutki oddziaływania transgranicznych zanieczyszczeń powietrza. Zanieczyszczenia te wpływają ujemnie na aparat asymilacyjny drzew. Najbardziej wrażliwe na skutki oddziaływania zanieczyszczeń przemysłowych są gatunki drzew iglastych: sosna, świerk, jodła. Gatunki liściaste m.in. buk, brzoza są znacznie mniej wrażliwe na negatywne skutki oddziaływania zanieczyszczeń atmosferycznych.

Głównym źródłem informacji na temat zmian stanu zdrowotnego lasów na wskutek m.in. zanieczyszczeń transgranicznych Polski są badania prowadzone w ramach monitoringu lasów. Wśród drzewostanów w województwie podkarpackim dominują drzewostany zaliczone do średniej defoliacji koron (klasa 2).

Zagadnienia transgranicznego przenoszenia zanieczyszczeń atmosferycznych oraz skutków jakie te procesy wywołują między innymi w drzewostanach usytuowanych na granicy Polska - Słowacja, są ważne w ogólnej ocenie stopnia zmian w środowisku przyrodniczym terenu. Jednak w obecnym etapie rozpoznania dotyczącym zasięgów rozprzestrzeniania się zanieczyszczeń głównie z wysokich emitorów w pasie przygranicznym, nie można wskazać konkretnych źródeł emisji oddziaływujących niekorzystnie na stan drzewostanów leśnych.

W ostatnich latach sukcesywnie obserwuje się spadek podstawowych zanieczyszczeń w województwie, co ma wpływ na zmniejszenie rozprzestrzeniania się zanieczyszczeń transgranicznych szczególnie poza granice wschodnią, ze względu na minimalne wskaźniki zanieczyszczeń powietrza na południu województwa oraz na różę wiatrów. Do takiego stanu przyczyniły się likwidacje niektórych zakładów przemysłowych, kotłowni węglowych, modernizacje dużych kotłowni i instalowanie urządzeń do redukcji zanieczyszczeń.

Nie dysponujemy dokładnymi danymi odnośnie źródeł zanieczyszczeń powietrza z terenu Ukrainy i Słowacji. Stwierdza się jednak napływające zanieczyszczenia na podstawie rozkładu stężeń średniorocznych dwutlenku siarki. Podniesiony poziom dwutlenku siarki obserwuje się w rejonie Przełęczy Łupkowskiej (podniesiony w stosunku do tła zanieczyszczeń obszaru przygranicznego).

Współpraca transgraniczna powinna zmierzać w kierunku ograniczania zanieczyszczeń transgranicznych, przeciwdziałania poważnym awariom, ochrony i racjonalnego wykorzystania przyrodniczych zasobów środowiska.

Kierunki te zostały sformułowane dla następujących zagadnień:

- transgraniczne systemy przyrodnicze;
- ochrona i racjonalne wykorzystanie wód granicznych;
- rozwój funkcji turystyczno-wypoczynkowych i uzdrowiskowych;
- eliminowanie i minimalizowanie zagrożeń ekologicznych.

W ramach transgranicznej ochrony systemów przyrodniczych istotnymi działaniami będzie:

- obejmowanie formami ochrony przyrody cennych obszarów przyrodniczych wymagających ochrony w świetle wymogów prawa międzynarodowego (m. in. Sieć NATURA 2000);
- tworzenie wspólnych z sąsiednimi państwami transgranicznych obszarów chronionych oraz rozbudowa i doskonalenie funkcjonowania istniejących systemów obszarów prawnie chronionych;

- prowadzenie monitoringu i wymiany informacji w zakresie zmian przyrodniczych i krajobrazowych ochrony różnorodności biologicznej.

W ramach ochrony i racjonalnego wykorzystania wód granicznych, działania powinny zmierzać w kierunku ochrony zlewni wód granicznych i kontroli czystości stanu wód.

Najobszerniejsze spektrum działań w zakresie współpracy transgranicznej dotyczyć będzie rozwoju funkcji turystyczno-wypoczynkowych, w ramach których planuje się:

- tworzenie związków międzygminnych po obu stronach granic w celu kompleksowego zagospodarowania turystycznego;
- turystyczne promowanie obszarów transgranicznych, w tym obszarów chronionych z określeniem zasad ich udostępniania dla celów turystycznych,
- prowadzenie turystycznej promocji i marketingu turystycznego regionów transgranicznych;
- prowadzenie monitoringu ruchu turystycznego, szczególnie na obszarach cennych przyrodniczo;
- podnoszenie standardów obiektów i świadczonych usług w rejonie przygranicznym;
- rozwój systemu połączeń komunikacyjnych (samochodowych, rowerowych, pieszych i konnych) łączących powiat z ościennymi krajami.

Szczególnie ścisła współpraca transgraniczna powinna rozwijać się w zakresie eliminowania i minimalizowania zagrożeń ekologicznych, zważywszy na bliską lokalizację elektrowni jądrowych w krajach sąsiadujących, tj: w Czechach, Ukrainie i w Niemczech. Istotne działania w tym zakresie to:

- systematyczna i obustronna informacja danych meteorologicznych, hydrologicznych oraz skażeń środowiska,
- przestrzeganie procedur ostrzegania i alarmowania w zakresie nadzwyczajnych zagrożeń i klęsk żywiołowych,
- ograniczania transportu materiałów niebezpiecznych przez transgraniczne obszary chronione,
- ograniczanie emisji zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego o charakterze transgranicznym, itp.

6. POZYSKIWANIE ENERGII ZE ŹRÓDEŁ ODNAWIALNYCH.

Na terenie gminy nie pozyskuje się energii ze źródeł odnawialnych.

7. EDUKACJA EKOLOGICZNA.

Na terenie gminy edukacja ekologiczna prowadzona jest przez szkoły podstawowe, gimnazjum, Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Boguchwale.

8. PODSUMOWANIE.

W świetle prowadzonych badań (WIOŚ w Rzeszowie) należy uznać stan środowiska gminy za dobry. Spowodowane jest to brakiem dużych zakładów przemysłowych na terenie gminy i małą ilością podmiotów gospodarczych mających istotny wpływ na stan środowiska. Problem stanowi nadal gospodarka ściekowa, zapewnienie ludności dobrej jakościowo wody do spożycia, ochrona przeciwpowodziowa, racjonalna gospodarka odpadami, ograniczanie hałasu drogowego i zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego. Zintensyfikowania wysiłków w świetle planowanego rozwoju wymagać będzie ochrona

bioróżnorodności, krajobrazu, ciągłości systemów ekologicznych i gleb.

9. ANALIZA SWOT.

9.1. Czynniki wewnętrzne.

Stan przyrody i środowiska

Mocne strony

- + praktycznie brak na terenie gminy zagrożeń środowiska (z wyjątkiem potencjalnych, powodziowych),
- + różnorodność biologiczna obszaru gminy (krajobrazowa, morfologiczna, ekosystemowa, siedliskowa)
- + duże obszary prawnie chronione
- + występowanie naturalnie ukształtowanych dolin rzecznych;
- + duże obszary gleb o wysokiej klasie bonitacyjnej,
- + brak emitorów zanieczyszczeń powietrza (przemysłowych),
- + brak gruntów zdewastowanych i zdegradowanych, wymagających rekultywacji i zagospodarowania przy średniej krajowej za wyjątkiem obszarów wydobywania kopalin
- + bardzo niska zawartość metali ciężkich w glebach użytków rolnych;
- + ogólnie niski poziom chemizacji środowiska i zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego;
- + występowanie obszarów prawnie chronionych,
- + położenie w obszarze Głównego Zbiornika Wód Podziemnych.

Słabe strony

- zagrożenie powodzią znacznych obszarów gminy, zły stan wałów przeciwpowodziowych
  - wysoka podatność gleb na czynniki erozyjne;
  - utrzymujące się zanieczyszczenie i eutrofizacja wód;
  - zanikanie drobnych zbiorników wodnych oraz bogatych przyrodniczo enklaw śródpolnych;
- niska odporność drzewostanów w lasach silnie przekształconych gospodarczo na działanie czynników biotycznych, w szczególności na gradację owadów; hałas, wibracje i zanieczyszczenie gleb wzdłuż głównych szlaków komunikacyjnych.

Stan infrastruktury służącej ochronie środowiska

Mocne strony

- + średnia dynamika rozwoju sieci kanalizacyjnej
- + szybki wzrost liczby ludności obsługiwanej przez oczyszczalnie ilość i jakość obiektów ochrony
- + istniejący system oceny zagrożenia pożarowego w lasach, zagrożeń przeciwpowodziowych,
- + zmodernizowane kotłownie i przeprowadzone termorenowacje w obiektach użyteczności publicznej.
- + duże doświadczenie gminy w pozyskiwaniu środków na inwestycje,
- + tworzenie korzystnych warunków przestrzennych do absorpcji funduszy strukturalnych;
- + udział gminy w programie rozwoju przedsiębiorczości w powiecie;
- + mała ilość wytwarzanych przemysłowych i odpadów niebezpiecznych;
- + brak przemysłu degradującego środowisko,
- + korzystne warunki dla rozwoju rolnictwa ekologicznego i integrowanego oraz rozwoju przyjaznych dla środowiska form turystyki

- + korzystne warunki dla rozwoju wykorzystania odnawialnych źródeł, upowszechnianiem się stosowania palenisk (pieców co) na drewno,
- + wzrost zainteresowania tworzeniem gospodarstw agroturystycznych;

Slabe strony

- ograniczone środki finansowe na rozbudowę i modernizację infrastruktury służącej ochronie środowiska (brak środków na wkład własny, zapotrzebowanie przekraczające możliwości dofinansowania zadań);
  - niedostateczny stan infrastruktury komunikacyjnej (zły stan dróg),
  - wzrost zanieczyszczeń komunikacyjnych, hałasu i wibracji
- duża ilość wyrobów zawierających azbest w obiektach budowlanych;
duże rozproszenie zabudowań utrudniające objęcie całości gminy
kanalizacja sanitarna

Sfera społeczna

Mocne strony

- + rosnące kwalifikacje oraz doświadczenie kadr ochrony środowiska; + powstawanie stowarzyszeń i związków gmin podejmujących wspólne działania dla zapewnienia zrównoważonego rozwoju gminy,
- + intensywna działalność edukacyjna szkół
- + działalność edukacyjna prowadzona przez pracowników obszarów chronionych oraz członków proekologicznych organizacji pozarządowych (konkursy, wydawnictwa, zajęcia aktywnej edukacji terenowej, akcje prośrodowiskowe - sprzątanie świata, dzień ziemi, etc.)
- + wprowadzanie do programów edukacji formalnej zagadnień ochrony przyrody i środowiska, działalność szkolnych kół zainteresowań;
- + upowszechnianie informacji o środowisku i problemach jego ochrony;
- + rosnąca liczba proekologicznych imprez masowych.

Slabe strony

- zbyt wolno postępujący wzrost świadomości społecznej dotyczącej konieczności gospodarowania w sposób przyjazny dla przyrody i środowiska, brak indywidualnych nawyków i postaw prośrodowiskowych (segregacji odpadów, oszczędności wody, nie zaśmiecania lasów, spalanie szkodliwych odpadów powodujące zanieczyszczenie powietrza, etc.);
- słaba informacja o działalności doradczo-szkoleniowej, słaba współpraca z mediami, niedostatecznie rozpowszechniona wiedza na temat technicznych i organizacyjnych rozwiązań służących ochronie środowiska (nowe prawo ochrony środowiska, najlepsze dostępne techniki itp.);
- ucieczka wykwalifikowanych ludzi poza teren gminy i powiatu,

9.2. Czynniki zewnętrzne.

Sfera prawna i polityczna.

Mocne strony

- + wprowadzenie większości przepisów ochrony przyrody i środowiska dostosowanych do prawa unijnego i wdrożenie instrumentów prawno-ekonomicznych mobilizujących do realizacji inwestycji prośrodowiskowych,

- + zwiększenie gamy instrumentów finansowania inwestycji i działań proekologicznych (preferencyjne kredyty, ulgi podatkowe, dotacje z budżetu państwa); może obniżyć efektywność wykorzystania środków przeznaczonych na rozwój regionalny;
- + możliwość uzyskiwania dotacji i pożyczek z funduszy krajowych i zagranicznych na inwestycje w zakresie ochrony środowiska,
- + uspołecznienie procesów podejmowania decyzji mających wpływ na stan środowiska i zwiększanie zakresu informacji o środowisku
- + doskonalenie krajowego i wojewódzkiego systemu formalnej edukacji środowiskowej

Slabe strony

- niespójność przepisów prawnych i opóźnienia w przygotowywaniu nowych aktów prawnych i przepisów wykonawczych dotyczących ochrony przyrody, programów rolnośrodowiskowych,
- słaba informacja na temat skutków prawnych,
- słaba pozycja w kraju województwa podkarpackiego w dostępie do środków finansowych, pomimo okazałych kwot przeznaczanych na rozwój regionalny ze źródeł zagranicznych w stosunku do innych województw,
- brak jasnych zasad przyznawania środków finansowych na działania związane z ochroną środowiska.

Sfera przyrodnicza a społeczno - gospodarcza

Mocne strony

- + możliwość wdrożenia programów rolno - środowiskowych UE;
- + wspieranie inicjatyw samorządów, organizacji i instytucji w woj. podkarpackim, zmierzających do uzyskania pomocy finansowej programów UE, na rozwój infrastruktury ochrony środowiska;
- + wspieranie inicjatyw podmiotów gospodarczych zmierzających do uzyskania dofinansowania inwestycji eliminujących zagrożenia
- + podejmowane próby koordynowania działań prośrodowiskowych na wszystkich szczeblach administracji rządowej i samorządowej;
- + wzrost krajowego i zagranicznego popytu na „zdrową żywność”, bezpieczne dla środowiska formy sportu i rekreacji, turystyki i kontaktu z przyrodą;

Slabe strony

- małe zainteresowanie inwestorów zagranicznych województwem
- nasilenie transportu materiałów niebezpiecznych;
- tolerancyjny stosunek wymiaru sprawiedliwości do sprawców wykroczeń przeciwko przyrodzie i środowisku
- niedostateczna współpraca z samorządami Słowacji w zakresie dla środowiska i wspierających rozwój zrównoważony ze wspólnego rozwiązywania problemów ochrony środowiska w środkach krajowych i zagranicznych; rejonach przygranicznych.

10. ZAŁOŻENIA WYJŚCIOWE DO PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA.

10.1 Analiza obowiązującego stanu prawnego.

10.1.1 Wprowadzenie.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, przyjęta w 1997 roku stwierdza, że Rzeczpospolita Polska – kierując się

zasadą zrównoważonego rozwoju – zapewnia ochronę środowiska naturalnego; nakłada ona także na władze publiczne obowiązek zapewnienia bezpieczeństwa ekologicznego współczesnemu i przyszłym pokoleniom.

W 2000 roku został sporządzony dokument programowy „II polityka ekologiczna państwa”, który w 2001 roku został zaakceptowany przez Parlament. Ustala on cele ekologiczne do 2010 i 2025 roku. „II polityka ekologiczna państwa” zakłada, że niepodważalnym kryterium obowiązującym na każdym – także lokalnym i regionalnym – szczeblu jej realizacji jest człowiek, jego zdrowie oraz komfort środowiska, w którym żyje i pracuje.

Człowiek jest ściśle związany w swojej działalności z systemem przyrodniczym, do którego należą gleba, woda, powietrze oraz wszelkie ekosystemy. Zachowanie równowagi z poszanowaniem zasady zrównoważonego rozwoju wymaga:

- Spójnego zarządzania dostępem do zasobów środowiska
- Racjonalnego użytkowania zasobów przyrodniczych
- Zapobiegania powstawaniu negatywnych skutków działalności gospodarczej
- Likwidacji negatywnych skutków działalności gospodarczej
- Głównym celem „II polityki ekologicznej państwa” jest zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego kraju, przy założeniu, że skuteczna regulacja i reglamentacja korzystania ze środowiska nie dopuści do powstania zagrożeń dla jakości i trwałości zasobów przyrodniczych. W toku realizacji jej zapisów, kierować należy się zasadami:
- Zrównoważonego rozwoju – jako zasada podstawowa, wyznaczająca generalny kierunek zharmonizowanego ze środowiskiem rozwoju społeczno – gospodarczego
- Przewidywalności – przewidująca, że rozwiązywanie pojawiających się problemów powinno następować po bezpiecznej stronie oraz związana z nią zasada wysokiego poziomu ochrony środowiska
- Integracji polityk ekologicznej i sektorowych
- Równego dostępu do środowiska przyrodniczego w kategoriach równowagi szans człowieka i przyrody oraz sprawiedliwości międzypokoleniowej, międzyregionalnej i międzygrupowej
- Regionalizacji w ramach ekosystemów europejskich oraz regionalizacji w stosunku do obszarów o zróżnicowanym stopniu przekształcenia i degradacji z równoczesnym rozszerzeniem uprawnień samorządu terytorialnego i wojewodów,
- Uspołecznienia – w praktyce realizowana poprzez konsultowanie projektów aktów prawnych i dokumentów o charakterze strategicznym z przedstawicielami pozarządowych organizacji ekologicznych, zapraszanie przedstawicieli tych organizacji do uczestnictwa w różnego rodzaju pracach resortu ochrony środowiska, konsultowanie ze społecznościami lokalnymi planów inwestycyjnych
- „Zanieczyszczający płaci” – mówiąca o obowiązku pokrywania kosztów naprawy szkód ekologicznych przez podmiot, który szkody te wyrządził
- Prewencji – przeciwdziałanie negatywnym skutkom dla środowiska podejmowane być powinno na etapie planowania i realizacji przedsięwzięć
- Stosowania najlepszych dostępnych technik (BAT)
- Klauzul zabezpieczających, umożliwiających państwu członkowskiemu stosowanie ostrzejszych kryteriów w porównaniu z wymogami prawa wspólnotowego
- Skuteczności ekologicznej i efektywności ekonomicznej

„II polityka ekologiczna państwa” zakłada 3 etapy osiągania swoich celów, w tym 2 etapy związane z procesem integracji z Unią Europejską:

- W trakcie ubiegania się o członkostwo w UE – etap realizacji celów krótkookresowych w latach 2000 - 2002
- W pierwszym okresie członkostwa, zakładającym okresy przejściowe i realizację programów dostosowawczych – etap realizacji celów średniookresowych w latach 2004 - 2010
- W kolejnym etapie członkostwa – etap realizacji celów długookresowych w ramach realizacji "Strategii zrównoważonego rozwoju Polski do 2025 r."
- Zadaniem pierwszego etapu były:
- Pełna realizacja Układu Europejskiego, ustalającego 10-letni okres dla harmonizacji polskiego prawa ekologicznego z wymogami Unii Europejskiej w latach 1994 - 2004
- Pełna realizacja Narodowego programu przygotowania do członkostwa w Unii Europejskiej, ustalającego zadania szczegółowe dla okresu przedakcesyjnego i zakładającego gotowość integracji w roku 2002

Wymienione zadania były realizowane poprzez:

- Harmonizację przepisów prawnych z regulacjami obowiązującymi w Unii Europejskiej
- Reformę mechanizmów zarządzania ochroną środowiska, dostosowującą ją do wymogów związanych z integracją
- Stworzenie warunków prawnych i organizacyjnych do realizacji międzynarodowych konwencji ekologicznych
- Pełne wdrożenie reformy zarządzania państwem we wszystkich ogniach związanych z ochroną środowiska
- Sukcesywne wdrażanie rozwiązań prawnych w sferze ekologicznej, przyjmowanych w latach 2000 - 2002 przez Unię Europejską
- Zmniejszenie negatywnego oddziaływania na środowisko i zdrowie człowieka tzw. „gorących punktów” oraz zmniejszenie ich liczby
- Usprawnienie systemu przeciwdziałania powstawaniu nadzwyczajnych zagrożeń środowiska (poważnych awarii) oraz rozbudowę systemu ratownictwa ekologicznego
- Podjęcie działań zmierzających do zintegrowania celów polityki sektorowej z polityką ekologiczną
- Rozpoczęcie wdrażania do realizacji polityki ekologicznej nowoczesnych i skutecznych mechanizmów, metod i procedur, których pełne wdrożenie powinno nastąpić w okresie dostosowawczym.

Cele średniookresowe przewidują istotną poprawę stanu środowiska, praktyczne wdrożenie unijnych przepisów i standardów ekologicznych oraz postanowień konwencji międzynarodowych i umów dwustronnych, a także wzmocnienie instytucjonalne podejmowanych działań.

Cele długookresowe wiążą się z perspektywą zrównoważenia społeczno – gospodarczych procesów rozwojowych i pełną (możliwą) rewitalizacją zniszczonych ekosystemów.

Zakładają one:

- Ugruntowanie konstytucyjnej zasady zrównoważonego rozwoju
- Utrwalenie zasady skutecznej kontroli państwa nad strategicznymi zasobami przyrodniczymi
- Pełną integrację polityk: przestrzennej, ekologicznej i sektorowych
- Dokonanie przebudowy modelu produkcji i konsumpcji w kierunku poprawy efektywności surowcowo – energetycznej oraz minimalizacji negatywnego

- oddziaływania na środowisko wszelkich form działalności człowieka i rozwoju cywilizacyjnego
- Zachowanie obszarów o wysokich walorach turystyczno – rekreacyjnych
- Utrzymanie i ochronę istniejących ekosystemów o cennych wartościach przyrodniczych i kulturowych
- Odbudowę zniszczeń powstałych w środowisku przyrodniczym i renaturalizację cennych przyrodniczo obszarów
- Efektywny wzrost wartości produkcji w rolnictwie i leśnictwie poprzez lepsze wykorzystanie potencjału biologicznego oraz podnoszenie jakości zdrowotnej produktów przy przeciwdziałaniu nadmiernej intensywności procesów produkcyjnych oraz metod upraw i chowu zwierząt
- Rezygnację z niektórych osiągnięć nauki i techniki, które mogłyby negatywnie oddziaływać na środowisko
- Wypracowanie mechanizmów reagowania na nowe wyzwania pojawiające się wraz z postępującym rozwojem cywilizacji

W 2002 r. opracowany został „Program Wykonawczy do II polityki ekologicznej państwa, na lata 2002-2010”, który jest dokumentem o charakterze operacyjnym tj. wskazującym wykonawców i terminy realizacji konkretnych zadań lub pakietów zadań, przewidzianych do realizacji, a także szacującym niezbędne nakłady i źródła ich finansowania. Zapisy ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo Ochrony Środowiska porządkują dotychczasową, istniejącą od 1990 roku, praktykę okresowego sporządzania dokumentów programowych o nazwie „Polityka ekologiczna państwa” dla różnych horyzontów czasowych.

Artykuły 13 - 16 ustawy nakładają obowiązek przygotowywania i aktualizowania polityki ekologicznej państwa co 4 lata. Sporządzona w grudniu 2002 r. „Polityka ekologiczna państwa na lata 2003 - 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 - 2010” jest aktualizacją i uszczegółowieniem długookresowej „II polityki ekologicznej państwa” Okres realizacji „Programu ochrony środowiska Gminy Olszanica” zbiega się z okresem realizacji celów średniookresowych „II polityki ekologicznej państwa”. W trakcie wdrażania gminnego programu ochrony środowiska proponuje się również realizację celów określonych w „II Polityce ekologicznej państwa” jako długookresowe.

10.1.2 Konwencje i porozumienia międzynarodowe.

Zgodnie z „Przeglądem realizacji przez Polskę konwencji międzynarodowych oraz umów i porozumień wielostronnych i dwustronnych w zakresie ochrony środowiska” Polska jest obecnie sygnatariuszem 33 konwencji, porozumień międzynarodowych oraz protokołów w dziedzinie ochrony środowiska, z których 21 ratyfikowała. Postanowienia większości konwencji mają odzwierciedlenie w przepisach Unii Europejskiej. Natomiast postanowienia konwencji ratyfikowanych przez Polskę, do których nie przystąpiły inne kraje UE, zgodnie z zasadą klauzul zabezpieczających, mają odzwierciedlenie w postanowieniach polskich przepisów prawnych.

10.1.3 Programy sektorowe i regionalne.

Przy sporządzaniu niniejszego dokumentu brano pod uwagę zapisy różnych programów rządowych oraz regionalnych, zwłaszcza:

- II polityki ekologicznej państwa

- Programu wykonawczego do II polityki ekologicznej państwa
- Narodowej strategii ochrony środowiska
- Polityki leśnej państwa
- Programu ochrony środowiska i Plan gospodarki odpadami Województwa Podkarpackiego
- Programu ochrony środowiska i Plan gospodarki odpadami powiatu Leskiego

10.1.4 Krajowe uwarunkowania prawne w zakresie ochrony środowiska.

Ustawa z 27.04.2001 r. Prawo Ochrony Środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627, z późniejszymi zmianami) wprowadza: obowiązek realizacji polityki ekologicznej państwa poprzez gminne, powiatowe, wojewódzkie programy ochrony środowiska, z wykonania których co 2 lata sporządzać się będzie raport; opłatę za składowanie odpadów komunalnych, którą ponosić będzie jednostka utrzymująca składowisko; administracyjne kary pieniężne za składowanie odpadów bez pozwoleń i w miejscu do tego celu nie wyznaczonym; przeznaczanie środków powiatowych funduszy ochrony środowiska na realizację przedsięwzięć związanych z gospodarką odpadami i współfinansowanie inwestycji o charakterze ponadlokalnym; programy dostosowawcze dotyczące inwestycji, w których realizowanie wymagań ochrony środowiska nie może zostać osiągnięte w terminach ustalonych przepisami, a za utrzymaniem tych inwestycji w ruchu przemawia interes publiczny (ww. programy dostosowawcze nie mogą trwać dłużej niż 6 lat, najpóźniej do 31.12.2010 r.).

Ustawa z 16.04.2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 92 poz. 880) określa cele, zasady i formy ochrony przyrody ożywionej i nieożywionej oraz krajobrazu. Ochrona przyrody w rozumieniu ustawy oznacza zachowanie, właściwe wykorzystanie oraz odnawianie zasobów przyrody i jej składników. Ochrona przyrody ma na celu utrzymanie procesów ekologicznych i stabilności ekosystemów, zachowania różnorodności biologicznej, zachowania dziedzictwa geologicznego, zapewnienia ciągłości istnienia gatunków roślin i zwierząt wraz z siedliskami poprzez utrzymywanie lub przywracanie ich do właściwego stanu, utrzymywanie lub przywracanie do właściwego stanu siedlisk przyrodniczych, a także innych zasobów przyrody i jej składników, kształtowanie właściwych postaw człowieka wobec przyrody.

Ustawa z 11.01.2001 r. o substancjach i preparatach chemicznych (Dz. U. Nr 11, poz. 84, zm. Dz. U. 2002 Nr 142, poz. 1187, zm. Dz. U. 2003 Nr 189, poz. 1852) określa warunki, zakazy lub ograniczenia produkcji, wprowadzania do obrotu lub stosowania substancji i preparatów chemicznych, w celu ochrony przed szkodliwym wpływem tych substancji i preparatów na zdrowie człowieka lub na środowisko.

Ustawa z 11.12.1997 r. o administrowaniu obrotem z zagranicą towarami i usługami oraz o obrocie specjalnym (Dz. U. Nr 157, poz. 1026) reguluje zasady administrowania obrotem z zagranicą towarami i usługami, a także obrotem specjalnym.

Ustawa z 27.04.2001 r. o odpadach (Dz. U. Nr 62, poz. 628, z późniejszymi zmianami) zobowiązuje posiadaczy odpadów do poddania odpadów w pierwszej kolejności odzyskowi. Jeżeli odzysk jest nie możliwy z przyczyn technologicznych lub nie uzasadniony ekonomicznie - odpady te należy unieszkodliwiać w sposób zgodny z wymogami ochrony środowiska i planami gospodarki odpadami. W ustawie sformułowano tzw. „zasadę

bliskości” stanowiącą, że odpady których nie udało się odzyskać lub unieszkodliwić w miejscu ich powstawania, powinny być, uwzględniając najlepszą dostępną technikę lub technologię, przekazywane do najbliższego miejsca, w którym te procesy są realizowane. Ustawa zobowiązuje zarządy województw, powiatów oraz Wójtów gmin do opracowania odpowiednio - wojewódzkich, powiatowych i gminnych planów gospodarki odpadami, które należy aktualizować nie rzadziej niż co 4 lata, i z realizacji których należy składać co 2 lata sprawozdania. W myśl ustawy przedsięwzięcia związane z unieszkodliwianiem odpadów będzie można realizować z udziałem środków z funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej, o ile przedsięwzięcia te zostaną ujęte w planie gospodarki odpadami. Ustawa reguluje kwestie w zakresie składowania odpadów. Składować można wyłącznie odpady, których unieszkodliwienie w inny sposób było niemożliwe. Rozróżnia się trzy typy składowisk odpadów: składowiska odpadów niebezpiecznych, obojętnych oraz odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne. Składowiska stanowią obiekty budowlane, do których lokalizacji, budowy i eksploatacji mają zastosowanie przepisy ustaw o zagospodarowaniu przestrzennym oraz prawo budowlane. Organ właściwy do wydania decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu dla składowiska odpadów może uzależnić wydanie tej decyzji od przedstawienia przez inwestora ekspertyzy co do możliwości odzysku lub unieszkodliwienia odpadów w inny sposób niż przez składowanie. Wprowadzono zakaz składowania odpadów, m.in.: płynnych; o właściwościach wybuchowych, żrących, utleniających, łatwopalnych; medycznych i weterynaryjnych; opon i ich części. Odpady przed umieszczeniem na składowisku powinny być poddane procesowi przekształcenia fizycznego, chemicznego lub biologicznego i segregacji, w celu ograniczenia zagrożenia dla ludzi i środowiska oraz zmniejszenia objętości odpadów.

Ustawa z 11.05.2001 r. o opakowaniach i odpadach opakowaniowych (Dz. U Nr 63, poz. 638, z późniejszymi zmianami) – określa wymagania, jakie powinny spełniać opakowania oraz wprowadza zasady racjonalnego gospodarowania odpadami powstającymi z opakowań poprzez obowiązek: zapobiegania powstawaniu odpadów z opakowań, promowania opakowań zwrotnych, przeznaczonych do wielokrotnej rotacji, segregacji odpadów opakowaniowych, odzysku i recyklingu pozyskanych odpadów. Ustawa o odpadach opakowaniowych jest odpowiednikiem Dyrektywy 94/62/EC z 1994 r. Ustala ona m.in. limity odzysku i recyklingu odpadów opakowaniowych. W przypadku nie osiągnięcia wyznaczonych poziomów podmioty zobowiązane do opłat produktowych, będą miały zwiększone stawki tych opłat o 50%.

Ustawa z 11.05.2001 r. o obowiązkach przedsiębiorców w zakresie gospodarowania niektórymi odpadami oraz o opłacie produktowej i opłacie depozytowej (Dz. U z 2001 r. Nr 63, poz. 639) - wprowadza bodźce ekonomiczne mające stymulować proekologiczne zachowania podmiotów gospodarczych i całego społeczeństwa oraz zabezpieczenie środków finansowych na racjonalne zagospodarowanie głównie odpadów opakowaniowych i użytkowych. Przedsiębiorcy sprzedający swoje produkty w opakowaniach mają wybór jednego z trzech sposobów postępowania: stworzenie własnego systemu odzysku i zagospodarowania odpadów, sędowanie realizacji swoich zobowiązań na wyspecjalizowaną organizację lub uiszczanie państwu opłaty produktowej. Za odpady nie zebrane samodzielnie lub przez wyznaczonej organizację, producenci zapłacą opłaty produktowe, które zostaną przekazane częściowo do Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska, a częściowo bezpośrednio do gmin. Środki pochodzące z opłat produktowych za opakowania przekazywane będą wojewódzkim funduszom,

a następnie gminom, proporcjonalnie do ilości odpadów opakowaniowych przekazanych do odzysku i recyklingu, wykazanych w sprawozdaniach, do sporządzenia których zobowiązany jest Wójt gminy.

Ustawa z 7.06.2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (Dz. U z 2001r. Nr 72, poz. 747) - określa zasady i warunki zbiorowego zaopatrzenia w wodę przeznaczoną do spożycia przez ludzi oraz zbiorowego odprowadzania ścieków, w tym zasady działalności przedsiębiorstw wodociągowo-kanalizacyjnych, zasady tworzenia warunków do zapewnienia ciągłości dostaw i odpowiedniej jakości wody, niezawodnego odprowadzania i oczyszczanie ścieków, a także ochrony interesów odbiorców usług, z uwzględnieniem wymagań ochrony środowiska i optymalizacji kosztów. W myśl ww. ustawy zbiorowe zaopatrzenie w wodę i zbiorowe odprowadzanie ścieków należy do zadań własnych gminy.

Ustawa z 22.06.2001 r. o organizmach genetycznie zmodyfikowanych (Dz. U z 2001 r. Nr 76, poz. 811) - reguluje: zamknięte użycie organizmów genetycznie modyfikowanych, zamierzone uwalnianie GMO do środowiska, w celach innych niż wprowadzanie do obrotu, wprowadzanie do obrotu produktów GMO, wywóz za granicę i tranzyt produktów GMO, właściwość organów administracji rządowej do spraw GMO. Ustawy nie stosuje się do modyfikacji genetycznych genomu ludzkiego.

Ustawa z 18.07.2001 r. prawo wodne (Dz. U z 2001 r. Nr 115, poz. 1229, z późniejszymi zmianami) - reguluje gospodarowanie wodami zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, a w szczególności kształtowanie i ochronę zasobów wodnych, korzystanie z wód oraz zarządzanie zasobami wodnymi. Gospodarowanie wodami jest prowadzone z zachowaniem zasady racjonalnego i całościowego traktowania zasobów wód powierzchniowych i podziemnych, z uwzględnieniem ich ilości i jakości. Gospodarowanie odpadami w myśl ww. ustawy uwzględnia zasadę wspólnych interesów i jest realizowane przez współpracę administracji publicznej, użytkowników wód i przedstawicieli lokalnych społeczności, tak aby uzyskać maksymalne korzyści społeczne.

Ustawa z 18.04.1985 r. o rybnictwie śródlądowym (Dz. U. Nr 21, poz. 91, zm. Dz. U. 1997 Nr 128, poz. 602) – reguluje zasady i warunki ochrony, chowu, hodowli i połowu ryb w powierzchniowych wodach.

Ustawa z 20.07.1991 r. o Państwowej Inspekcji Ochrony Środowiska (Dz. U. Nr 77, poz. 335, z późniejszymi zmianami) - określa zadania Inspekcji Ochrony Środowiska. W myśl ww. ustawy Główny Inspektor Ochrony Środowiska jest centralnym organem administracji rządowej, powołanym do kontroli przestrzegania przepisów o ochronie środowiska oraz badania stanu środowiska, nadzorowanym przez ministra właściwego do spraw środowiska.

Ustawa z 19.06.1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. Nr 101, poz. 628, ost. zm. Dz. U. Nr 154, poz. 1793) – zakazuje, w celu wyeliminowania produkcji, stosowania oraz obrotu wyrobami zawierającymi azbest:

- wprowadzania na polski obszar celny wyrobów zawierających azbest oraz azbestu
- produkcji wyrobów zawierających azbest
- obrotu azbestem i wyrobami zawierającymi azbest

Ustawa z 4.02.1994 r. prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. Nr 27, poz. 96, z późniejszymi zmianami) – określa zasady i warunki wykonywania prac geologicznych, wydobywania kopalin złóż, ochrony złóż kopalin, wód podziemnych i innych składników środowiska w związku z wykonywaniem prac geologicznych i wydobywaniem kopalin.

10.1.5. Europejska Sieć Ekologiczna NATURA 2000.

W związku z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej, bezwzględna koniecznością stało się dostosowanie krajowych systemów prawa państw kandydujących, w tym również Polski, do obowiązującego prawa Unii Europejskiej, we wszystkich dziedzinach. Przewodnym kierunkiem działań, w sferze ochrony zasobów przyrodniczych, stało się utworzenie na terytorium Polski tzw. Europejskiej Sieci Ekologicznej NATURA 2000, która swoim zasięgiem obejmować będzie również teren powiatu leskiego.

Informacje ogólne

Europejska Sieć Ekologiczna NATURA 2000 to sieć obszarów chronionych na terenie państw członkowskich Unii Europejskiej. Celem wyznaczania tych obszarów jest ochrona cennych pod względem przyrodniczym i zagrożonych składników różnorodności biologicznej w państwach Unii Europejskiej. W skład Sieci NATURA 2000 wchodzi:

- ♦ obszary specjalnej ochrony (OSO) wyznaczone na podstawie Dyrektywy Rady 79/409/EWG w sprawie ochrony dzikich ptaków, tzw. „ptasiej” – dla gatunków ptaków wymienionych w załączniku I dyrektywy;
- ♦ specjalne obszary ochrony (SOO) wyznaczone na podstawie Dyrektywy Rady 92/43/EWG w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory, tzw. „siedliskowej” – dla ochrony siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków zwierząt i roślin, wymienionych w załączniku II dyrektywy.

Polska w ramach procesu integracji z Unią Europejską została zobowiązana do wyznaczenia na swoim terytorium Sieci NATURA 2000 do dnia akcesji do UE.

W ramach działań wprowadzających Sieć na terenie kraju, podjęto następujące działania:

Koncepcja Sieci NATURA 2000 w Polsce

W latach 200-2001 opracowano Koncepcję Sieci NATURA 2000 w Polsce. W ramach tego projektu dokonano wstępnej analizy obszarów chronionych pod kątem ich zgodności z kryteriami obowiązującymi w programie Natura 2000 oraz wytypowano obszary kwalifikujące się do włączenia do Sieci z terenów leżących poza obszarami chronionymi, wyznaczonymi na podstawie ustawy o ochronie przyrody [6]. Obszary te szczegółowo opisano zgodnie ze Standardowym Formularzem Danych. Ich wyznaczenie zostało przeprowadzone na podstawie istniejących baz danych przestrzennych, takich jak CORINE Biotopes i CORINE Land Cover.

Wdrożenie Koncepcji Sieci NATURA 2000 w Polsce

Obecne prace polegają na weryfikacji wstępnie zaproponowanej listy obszarów, które mają być włączone do Sieci NATURA 2000. Analizy dokonywane są przez zespoły realizacyjne utworzone przy wojewódzkich konserwatorach przyrody. Prace mają na celu skorygowanie listy obszarów NATURA 2000 przedstawionych w Koncepcji Sieci, wskazanie tzw. korytarzy ekologicznych łączących główne obszary Sieci wraz z wytycznymi do ich funkcjonowania. Ponadto zostanie przygotowana pełna dokumentacja obszarów proponowanych do Sieci wraz

z materiałem kartograficznym, a także określony system zarządzania Siecią, zasady funkcjonowania i ochrony obszarów NATURA 2000 z uwzględnieniem zróżnicowania obszarów wg siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków roślin i zwierząt.

Projekt bliźniaczy w ramach PHARE 2001

Został rozpoczęty w końcu 2002 r., realizowany jest w oparciu o współpracę bliźniaczą z Francją. w ramach projektu będzie opracowana ostateczna wersja Sieci NATURA 2000, zostaną określone metody ochrony poszczególnych siedlisk i gatunków oraz opracowane wzorcowe plany ochrony wybranych, pilotażowych obszarów Natura 2000. W ramach tego projektu będą także przeprowadzone szkolenia dla służb ochrony przyrody, w zakresie ochrony obszarów Sieci NATURA 2000. Ponadto projekt zakłada wprowadzenie działań mających na celu informowanie społeczeństwa o znaczeniu Sieci NATURA 2000.

Dyrektywa Ptasia nakłada na państwa Wspólnoty Europejskiej obowiązek ochrony i zachowania wszystkich populacji ptaków naturalnie występujących w stanie dzikim, ale w sposób szczególny odnosi się do grupy gatunków zagrożonych wyginięciem lub rzadkich, dla których państwa członkowskie zobowiązane są do wyznaczenia tzw. Obszarów Specjalnej Ochrony (OSO).

Dyrektywa Siedliskowa ma zadanie zachowanie różnorodności biologicznej w obrębie europejskiego terytorium państw członkowskich. Tematycznie dokument składa się z dwóch części, z których jedna dotyczy ochrony siedlisk, a druga zachowania gatunków.

W Polsce w ramach wprowadzenia Sieci NATURA 2000 zaproponowano 389 obszarów Natura 2000, zajmujących powierzchnię ogółem: 8.056,8 tys. ha, w tym:
279 – to Specjalne Obszary Ochrony (SOO), zajmujące powierzchnię: 3.248,9 tys. ha;
141 – to Obszary Specjalnej Ochrony (OSO) o powierzchni: 5.619,4 tys. ha.

Do projektu, ze względu na cenne gatunki roślin, zwierząt i ptaków zgłoszono ponad 21% województwa podkarpackiego. Zaproponowano tu utworzenie 17 ostoi, z czego 9 dotyczy Dyrektywy Ptasiej.

Do ochrony, w myśl Dyrektywy Ptasiej, wyznaczono m.in.: Bieszczady, Góry Słonne, Pogórze Przemyskie, stawy w Budzie Stalowskiej, Beskid Niski, Lasy Janowskie i Roztocze. W myśl Dyrektywy Siedliskowej do projektu zaproponowano m. in.: Bieszczady, Park Krajobrazowy Gór Słonnych, Magurski Park Narodowy, Puszcze Solską.

Charakterystyka obszarów objętych Siecią NATURA 2000 w powiecie leskim wynikająca ze Standardowego Formularza Danych

Projekt Sieci NATURA 2000 na terenie powiatu leskiego obejmuje obszar 36.328 ha, co stanowi ok. 44% powierzchni powiatu. Swoim zasięgiem obejmuje teren dwóch parków krajobrazowych, tj.: Ciśniańsko-Wetlińskiego Parku Krajobrazowego i Parku Krajobrazowego Gór Słonnych. Geograficznie – obszar Bieszczadów i Gór Słonnych.

BIESZCZADY

Typ obszaru: C

Kod obszaru: PLB 180002

Położenie centralnego punktu obszaru: dł. geogr. E 22 23 0; szer. geogr. N 49 122

Powierzchnia: 107.317,0 ha

Charakterystyczne rzędne: wysokość minimalna: 710 m n.p.m.;
wysokość maksymalna: 1346 m n.p.m.; wysokość średnia:
1028 m n.p.m.
Region biogeograficzny: alpejski

Opis obszaru:

Obszar obejmuje pasma Bieszczadów Zachodnich ciągnące się z pd-zach. na pd.-wsch. Są to równoległe grzbiety, podzielone szerokimi i głębokimi obniżeniami. Posiadają one wyraźną wierzchovinę o wysokości ponad 1000 m n.p.m. i strome stoki.

Na szczytach występują ostro zakończone grzbiety skalne oraz łagodne skaliste wychodnie z murawami wysokogórkimi, osiągające najwyższe wysokości w masywie Tarnicy, Halicza i Krzemienia. Szczytowe partie gór porośnięte są przez łąki połoninowe z łanami śmiałka darniowego i borówczyskami, a poniżej zarośla olchy kosej. Niżej występują lasy reglaowe, z przewagą buczyny karpackiej. Między 500, a 700 m n.p.m. można wydzielić piętro dolin dawniej użytkowane rolniczo, od ponad 50 lat nie uprawiane, podlega naturalnej sukcesji, zwłaszcza olchy szarej rozrastającej się od potoków.

Ogólna charakterystyka obszaru:

Charakterystyka obszaru	Powierzchnia w [%]
tereny luźno zabudowane	0,08
grunty orne	0,33
łąki i pastwiska	7,59
złożone systemy upraw i działek	1,89
tereny rolnicze z dużym udziałem elementów naturalnych	0,17
lasy liściaste	59,15
lasy iglaste	5,84
lasy mieszane	22,59
naturalne murawy	1,96
lasy w stanie zmian	0,18
bagna	0,01
nieokreślone	0,21

Wartość przyrodnicza i znaczenie:

ostoja ptasia o randze europejskiej E 77, wchodząca w skład trójstronnego Rezerwatu Biosfery „Karpaty Wschodnie”; występuje co najmniej 38 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, 13 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK); stwierdzono gniazdowanie ok. 150 gatunków ptaków; w okresie lęgowym obszar zasiedla powyżej 1% populacji krajowej: bocian czarny, dzierzba czarnoczelna, dzięcioł biało-grzbiety, muchówka białoszysza, orlik krzykliwy, orzeł przedni, puchacz, trzmiełojad, co najmniej 1% populacji krajowej następujących gatunków ptaków: dzięcioł trójpalczasty, dzięcioł zielonosiwy, gadożer, głuszc, orzełek włochaty, puszczyk uralski, sóweczka, włochatka, płochacz halny; w stosunkowo wysokim zagęszczeniu występują bocian biały i derkacz; ostoja fauny puszczańskiej ze wszystkimi wielkimi drapieżnikami (niedźwiedź, wilk, ryś); bardzo silne populacje wydry, węża Eskulapa, traszki karpackiej; w faunie wodnej występuje ok. 700 gatunków zamieszkujących siedliska wodne i 300 gatunków – siedliska ziemnowodne; wśród

nich 24 to endemity karpackie. Bieszczady w granicach Polski posiadają pełny zestaw endemitów północno-wschodniego regionu Karpat i są dla większości z nich najdalej na zachód wysuniętą częścią arealu. Bogata flora roślin naczyniowych (1100 gatunków) z wieloma rzadkimi i zagrożonymi gatunkami w tym chronionymi prawnie oraz kilkoma (7) endemitami wschodniokarpackimi. Wyjątkowa bogata bryoflora (ok. 1000 gatunków). Liczne, dobrze zachowane zbiorowiska roślinne, wśród nich endemiczne.

Formy ochrony: PL01 (parka narodowy) – 26,0% powierzchni; PL02 (rezerwat przyrody) – 1,1%; PL03 (parki krajobrazowe) – 66,4%; PL04 (obszar chronionego krajobrazu) – 3,4%

Struktura własności: 70% powierzchni – własność Skarbu Państwa w zarządzie Bieszczadzkiego Parku Narodowego oraz Lasów Państwowych; 30% - własność osób fizycznych i prawnych

Typy siedlisk przyrodniczych:

Kod	Nazwa siedliska	Powierzchnia w [%]
4060	wysokogórskie borówczyska bażynowe	0,01
6230	górskie i niżowe murawy bliźniczkowe	0,50
6430	górskie i niżowe zarośla nadrzeczne i okrajkowe	1,00
6510	niżowe i górskie łąki użytkowane ekstensywnie	10,00
7110	torfowiska wysokie z roślinnością torfotwórczą	0,01
7140	torfowiska przejściowe i trzęsawiska	0,50
7230	torfowiska alkaliczne	0,01
8110	piargi i gołoborza krzemianowe	0,01
8220	ściany skalne i urwiska krzemianowe porośnięte roślinnością	0,01
9110	kwaśne buczyny	10,00
9130	żyźne buczyny	50,00
9140	górskie jaworzyny ziołoroślowe	0,01
9180	jaworzyny na stokach i zboczach	0,50
9190	lasów łąkowych i nadrzecznych zarośla wierzbowe	5,00

Zagrożenia: transgraniczne zanieczyszczenie powietrza, braki w rozwiązaniach gospodarki wodno-ściekowej dla istniejącego osadnictwa, powstawanie dzikich wysypisk śmieci, prowadzenie eksploatacji surowców mineralnych bez zabezpieczeń i działań rekultywacyjnych, silna presja turystyczno-rekreacyjna, sukcesja naturalna roślinności i zalesianie siedlisk otwartych na obszarach wyłączanych z użytkowania rolniczego, dzika zabudowa korytarzy ekologicznych, wypalanie węgla drzewnego, wyręb drzewostanów, łowiectwo, kłusownictwo.

GÓRY SŁONNE

Typ obszaru: C

Kod obszaru: PLH 180002

Położenie centralnego punktu obszaru: dł. geogr. E 22 29 26;
szer. geogr. N 49 33 12

Powierzchnia: 56.255,9 ha

Charakterystyczne rzędne: wysokość minimalna: 269 m n.p.m.;
wysokość maksymalna: 671 m n.p.m.;

Region biogeograficzny: kontynentalny

Opis obszaru:

Obszar położony jest na Pogórzu Karpackim w granicach Gór Słonnych. Obejmuje główne pasmo Gór Słonnych z najwyższym

szczytem Słonnym oraz grzbiet Chwaniów. Jest to obszar stanowiący granicę europejskiego działu wód, oddzielającego zlewiska Morza Bałtyckiego i Morza Czarnego, o szczególnych walorach przyrodniczo-krajobrazowych i kulturowych. Silnie zróżnicowana budowa geomorfologiczna, która w kompozycji z szatą roślinną oraz światem zwierzęcym stanowi naturalny element krajobrazu. Grzbiety górskie mają układ rusztowy, typowy dla polskiej części Karpat Wschodnich. Teren jest odwadniany przez gęstą sieć rzek i potoków, które często wykształcają przełomowe odcinki dolin. Osobliwością jest występowanie licznych słonych źródeł, dających początek blisko 80 potokom o wodzie słonawej. Na terenie obszaru występuje dwupiętrowy układ leśnych zbiorowisk roślinnych. W pasie pogórza występują głównie leśne zbiorowiska łąkowe odmiany wschodniokarpackiej. W reglu dolnym dominują lasy bukowe i bukowo-jodłowe. Zaludnienie obszaru jest niewielkie, osady koncentrują się w dolinach, wśród lasów znajdują się enklawy pól uprawnych, łąk i pastwisk, gdzie prowadzona jest gospodarka pasterska. Tereny dawniej użytkowane rolniczo po wysiedleniach przeprowadzonych w latach 1945-1947, dzisiaj podlegają sukcesji w kierunku zbiorowisk leśnych.

Ogólna charakterystyka obszaru:

Charakterystyka obszaru	Powierzchnia w [%]
tereny luźno zabudowane	02,58
grunty orne	11,64
łąki i pastwiska	9,93
złożone systemy upraw i działek	9,11
tereny rolnicze z dużym udziałem elementów naturalnych	4,00
lasy liściaste	17,41
lasy igłaste	20,32
lasy mieszane	27,05
tereny sportowe i wypoczynkowe	0,04
wrzosowiska	0,04
nieokreślone	0,21

Wartość przyrodnicza i znaczenie:

występuje co najmniej 28 gatunków ptaków z załącznika I Dyrektywy Ptasiej; w okresie lęgowym obszar zasiedla 5 par orla przedniego, 40-60 par puszczyka uralskiego, około 40 par orlika krzykliwego oraz co najmniej 1% populacji krajowej następujących gatunków ptaków: bocian czarny, orlik grubodzioby, puchacz, sóweczka; w stosunkowo wysokim zagęszczeniu występują: bocian biały, derkacz, dzięcioł trójpalczasty oraz drozd obroźny; rozległe połacie dobrze wykształconych zbiorowisk leśnych ze specyficznymi odmianami wschodniokarpackich łąk; rzeki o naturalnym charakterze z dobrze zachowanymi roślinnymi zbiorowiskami nadrzecznymi. Bogata flora roślin naczyniowych – ok. 900 gatunków, w tym wiele wschodniokarpackich,

występujących na skraju zasięgu, rzadkich i chronionych prawnie. Ważna ostoja fauny leśnej, w tym dużych drapieżników; rzeka Strwiąż jest ostoją minoga ukraińskiego; wśród bezkręgowców odnotowano wiele gatunków endemicznych; górujące nad całym obszarem kompleksy wysokopiennego lasu mieszanego, podzielone długimi ciągami dolin z łąkami i polami stanowią niepowtarzalne walory krajobrazowe;

Formy ochrony: PL02 (rezerwat przyrody) – 2,1%; PL03 (parki krajobrazowe) – 91,4%;

Struktura własności: częściowo – własność Skarbu Państwa, częściowo - własność osób fizycznych i prawnych

Typy siedlisk przyrodniczych:

Kod	Nazwa siedliska	Powierzchnia w [%]
3220	pionierska roślinność na kamieńcach górskich potoków	1,00
6210	murawy kserotermiczne	0,01
6230	górskie i niżowe murawy bliźniczkowe	3,00
6430	górskie i niżowe ziólorośla nadrzeczne i okrajkowe	3,00
6510	niżowe i górskie łąki użytkowane ekstensywnie	15,00
7140	torfowiska przejściowe i trzęsawiska	0,01
7230	torfowiska alkaliczne	0,01
9110	kwaśne buczyny	3,00
9130	żyźne buczyny	30,00
91E0	lasy łąkowe i nadrzeczne zarośla wierzbowe	1,00

Zagrożenia: transgraniczne i lokalne zanieczyszczenie powietrza, zanieczyszczenie wód, zalesianie terenów otwartych oraz naturalna sukcesja roślinności na opuszczonych gruntach rolnych prowadząca do eliminacji terenów otwartych, rabunkowa eksploatacja drzewostanów, bardzo silna presja turystyczno-rekreacyjna, presja osadnicza.

Wprowadzenie Sieci NATURA 2000, a lokalnie samorządy Wprowadzenie Sieci NATURA 2000 na terenie zarówno kraju, województwa oraz powiatu, wiąże się z licznymi ograniczeniami oraz zagrożeniami dla lokalnej społeczności, wynikającymi z szeregu zakazów, nakazów wspierających zachowanie różnorodności biologicznej.

Wszelkie działania ochronne podejmowane na terenach objętych Siecią mają przeciwdziałać przekształceniom siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk gatunków roślin i zwierząt. Podstawowym wskazaniem jest, aby stan siedlisk – nie uległ pogorszeniu. Realizując przytoczone powyżej założenie, jak wynika z art. 34 projektu ustawy o ochronie przyrody [6], ograniczeniu podlegać będzie działalność rolna, rybacka, amatorski połów ryb i polowanie - w takim stopniu, aby nie zagrażała ona zachowaniu siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk gatunków roślin i zwierząt. Należy jednak domniemać, w związku z zapisem art. 34, że nastąpią znaczne ograniczenia i zakazy w działalności rolnej, leśnej, łowieckiej i rybackiej na terenach objętych Siecią.

Jak wynika z ustawy o ochronie przyrody na obszarach objętych Siecią NATURA 2000, ze względu na siedlisko o znaczeniu priorytetowym lub gatunek priorytetowy dopuszcza się tylko, podjęcie działań na tym obszarze, ze względu na ochronę życia i zdrowia ludzkiego, bezpieczeństwo powszechne, a także ze względu na korzystne następstwa tych działań dla środowiska przyrodniczego.

Reasumując, taki zapis w ustawie o ochronie przyrody zamyka całkowicie na wybranych terenach gminy jakiegokolwiek rozwój, zarówno w zakresie turystyki, rekreacji jak i innych inwestycji. Dodatkowo koresponduje on ze Standardowym Formularzem Danych, który wymienia wyraźnie zagrożenia dla obszarów objętych Siecią, tj.: silna presja turystyczno-rekreacyjna, wypalanie węgla drzewnego, wyrąb drzewostanów, łowiectwo, presja osadnicza, zalesianie terenów otwartych. Zważywszy na turystyczno-rolniczy charakter powiatu, takie ograniczenia działalności ludzkiej, na tych terenach, są właściwie nie do przyjęcia.

Kolejnym bardzo istotnym problemem związanym z wprowadzeniem Sieci jest ograniczenie ekspansywnej gospodarki rolnej. Wprowadzenie Sieci na gruntach rolnych wiąże się bowiem z wypłacaniem rekompensat finansowych rolnikom. Zarówno warunki dopłat, sposoby ich naliczeń, nie zostały do tej pory określone.

Reasumując, wprowadzenie Sieci NATURA 2000 na terenie Gminy i Olszanica oraz Powiatu Leskiego, budzi wiele kontrowersji i obaw, zarówno ze strony władz samorządowych, instytucji oraz lokalnej społeczności.

10.1.6 Cele polityki ekologicznej województwa podkarpackiego.

W „Programie ochrony środowiska dla województwa podkarpackiego” przyjęto następujące założenia priorytetowe, wynikające z polityki ekologicznej państwa, wymienione pod względem ważności dla realizacji Programu:

- w zakresie ochrony i poprawy jakości środowiska:
- ochrona wód i kształtowanie stosunków wodnych;
- gospodarka odpadami;
- ochrona przed hałasem;
- ochrona przed polami magnetycznymi;
- przeciwdziałanie poważnym awariom i zapewnienie bezpieczeństwa chemicznego i biologicznego;
- ograniczenie zanieczyszczeń powietrza i przeciwdziałanie zmianom klimatu;
- ochrona przyrody, krajobrazu i różnorodności biologicznej.

w zakresie racjonalnego użytkowania zasobów środowiska:

- zmniejszenie materiałochłonności i odpadowości produkcji, energochłonności gospodarki;
- wykorzystanie energii ze źródeł odnawialnych;
- ochrona gleb i rekultywacja terenów zdegradowanych;
- ochrona kopaliny;
- wzbogacenie i racjonalne użytkowanie lasów.

w zakresie współpracy transgranicznej: ograniczenie zanieczyszczeń transgranicznych;

- w zakresie edukacji ekologicznej;
- dostęp do informacji i poszerzenie dialogu społecznego;
- propagowanie idei ochrony środowiska oraz trwałego i zrównoważonego rozwoju w społeczeństwie.

10.2 Cele i funkcje programu

Strategia długoterminowa będzie stanowić podstawę planowania działań w zakresie ochrony środowiska w latach 2004-2014 na terenie Gminy Olszanica. Długoterminowy cel, uwzględniający kierunki rozwojowe w regionie to:

- Harmonijny, zrównoważony rozwój gminy, w którym wymagania ochrony środowiska mają nie tylko istotny wpływ na przyszły charakter regionu ale również wspierają jego rozwój gospodarczy.

Strategia do roku 2014 została sformułowana w oparciu o ocenę stanu istniejącego, tendencje mające istotne znaczenie dla przyszłości gminy i najważniejsze kierunki rozwojowe. Została ona opracowana w odniesieniu do poszczególnych elementów środowiska przyrodniczego, dla których zdefiniowano długoterminowe cele i opisano strategię ich osiągnięcia. Realizacja Programu ochrony środowiska ma na celu zachowanie walorów środowiska i poprawę jego stanu na terenach zdegradowanych. Jako główne cele programu przyjmuje się:

Najważniejsze **cele Programu** to:

- 1) koordynowanie działań administracji publicznej wszystkich szczebli, instytucji, pozarządowych organizacji ekologicznych na terenie gminy w zakresie:
  - realizacji terminowych zobowiązań wynikających z podpisanego z Unią Europejską Traktatu Akcesyjnego (związanych ze zrównoważonym rozwojem, a więc stykiem ochrony środowiska z gospodarką i kwestiami społecznymi);
  - wdrażania nowych wymagań i standardów środowiskowych i przedsięwzięć poprawiających standardy związane z zaopatrzeniem mieszkańców w wodę, odprowadzaniem ścieków, unieszkodliwianiem odpadów, poprawą klimatu akustycznego, pełną dostępnością do informacji o środowisku i jego ochronie, udziałem społeczeństwa w procesach ocen oddziaływania na środowisko;
  - ochrony walorów przyrodniczo-krajobrazowych na terenie gminy;
  - realizacji Strategii Rozwoju Gminy Olszanica (gdzie jednym z ważniejszych celów strategicznych jest „Dobrze funkcjonujące środowisko przyrodnicze”);
  - podnoszenia świadomości ekologicznej społeczeństwa i wiedzy o stanie środowiska;
  - stworzenie podstawy do występowania o zewnętrzne środki finansowe potrzebne do realizacji przedsięwzięć ochrony środowiska;
  - określenie priorytetów ochrony środowiska gminy, z uwzględnieniem szans rozwojowych gminy i województwa podkarpackiego
  - oraz celów i kierunków działań ustalonych w dokumentach na szczeblu krajowym, wojewódzkim i gminnym.

Program opracowany został na 4 lata (2004 –2007 r.), z tym że przewidziane w nim działania obejmują w perspektywie okres do 2015 r.

Dokument powstał w oparciu o tzw. **otwarty proces planowania**, co oznacza: włączenie zainteresowanych jednostek (m. in. władz wojewódzkich, jednostek samorządu terytorialnego, instytucji wojewódzkich, przedsiębiorców, społeczeństwa, organizacji ekologicznych) do opracowywania i realizacji Programu; konieczność aktualizowania, przyjętych priorytetów, kierunków działań itp., w zależności od zmiany uwarunkowań realizacji Programu.

W Programie sprecyzowano rodzaj i harmonogram działań proekologicznych, głównie o charakterze systemowym i znaczeniu ponadlokalnym, a także środki niezbędne do osiągnięcia założonych celów (w tym mechanizmy prawno – ekonomiczne i środki finansowe).

Ustalenia programu obejmują:
strategię ochrony i poprawy stanu środowiska, a w niej:

- ◆ określone **cele strategiczne**, w obrębie których wyznaczono cele ekologiczne,
- ◆ **priorytetowe** długookresowe **cele ekologiczne** (do 2015) i wyznaczone w ramach tych celów cele średniookresowe (do 2011) i cele krótkookresowe (2004-2007), zmierzające do usunięcia problemów lub realizacji działań ochronnych, ustalone według stopnia ważności dla realizacji Programu.
- ◆ **działania inwestycyjne i pozainwestycyjne** ustalone w ramach, każdego z wyznaczonych celów średniookresowych lub długookresowych, ustalone według stopnia ważności dla realizacji Programu.
- ◆ **system zarządzania Programem**, w tym:
- ◆ kontrola realizacji Programu (monitoring poprzez mierniki realizacji przyjętej strategii działań),
- ◆ uczestnicy Programu,
- ◆ **koszty i źródła finansowania Programu** (środki niezbędne do osiągnięcia założonych celów, w tym mechanizmy prawno-ekonomiczne i środki finansowe).

Integralną częścią Programu są **załączniki** takie jak:

- ◆ załączniki tabelaryczne,
- ◆ słownik użytych terminów,
- ◆ opracowania źródłowe i bibliografia,
- ◆ załączniki graficzne.

10.2.1 Priorytety ekologiczne.

Wzorem Powiatowego Programu Ochrony Środowiska jako Programu nadrzędnego założono, że działania dotyczące realizacji Programu powinny odbywać się w obrębie następujących celów strategicznych:

- ◆ Ochrona jakości i zasobów wód powierzchniowych i podziemnych
- ◆ Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne użytkowanie zasobów przyrody
- ◆ Ochrona powierzchni ziemi w ramach racjonalnej gospodarki odpadami, oraz poprawa jakości pozostałych elementów środowiska
- ◆ Edukacja ekologiczna

W obrębie poszczególnych celów strategicznych, według hierarchii ważności określone zostały priorytetowe cele długookresowe (do 2015 r.).

10.2. Struktura Planu gospodarki odpadami.

Plan gospodarki odpadami sporządzony zostanie zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 9 kwietnia 2003 r. w sprawie sporządzania planów gospodarki odpadami. Uwzględnione zostały wymagania planów gospodarki odpadami: krajowego i wojewódzkiego. Struktura planu, cele i kierunki działań, rozwiązania systemowe oraz harmonogram i koszty realizacji gospodarki odpadami zostały omówione w integralnym opracowaniu „Gminny plan gospodarki odpadami”.

10.3. Kryteria wyboru celów i priorytetów ekologicznych.

W realizacji Programu nadrzędną zasadą jest zasada zrównoważonego rozwoju, a wiodącymi zasadami będą:

- 1) zasada „likwidacji aktualnych problemów”;
- 2) zasada „zanieczyszczający płaci”;
- 3) zasada prewencji (zapobiegania przyszłym problemom) i oszczędnego korzystania z zasobów naturalnych;
- 4) zasada odpowiedzialności grup zadaniowych i zasada uspołecznienia;
- 5) zasada skuteczności ekologicznej i efektywności ekonomicznej.

Przy ustalaniu kolejności celów oraz priorytetów działań i przedsięwzięć uwzględnia się następujące kryteria:

- ◆ spójność z priorytetami określonymi przez „Program ochrony środowiska dla województwa podkarpackiego”,
- ◆ spójność z „Planem gospodarki odpadami dla województwa podkarpackiego”,
- ◆ zgodność z celami i priorytetami określonymi w Strategii Rozwoju Gminy,
- ◆ zgodność z priorytetami, celami i kierunkami określonymi w „Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2000-2006”, oraz Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego, w szczególności dotyczącymi tworzenia warunków dla rozwoju gospodarczego, podniesienia konkurencyjności produktu turystycznego województwa, podniesienia poziomu i jakości życia mieszkańców;
- ◆ spójność z celami i kierunkami działań określonymi w innych dokumentach strategicznych i sektorowych, opracowywanych w województwie podkarpackim;
- ◆ spójność z priorytetowymi przedsięwzięciami określonymi przez gminę Powiatu Leskiego,
- ◆ spełnianie wymagań konwencji, umów, postanowień i porozumień międzynarodowych, nałożonych w ustawach i rozporządzeniach wykonawczych,
- ◆ zgodność z listą przedsięwzięć priorytetowych Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki w Wodnej w Rzeszowie,
- ◆ zgodność z celami polityki ekologicznej państwa określonych w dokumentach; „II Polityka Ekologiczna Państwa” oraz „Program Wykonawczy do II Polityki Ekologicznej Państwa na lata 2002-2010”,
- ◆ spójność z celami opracowanymi w innych dokumentach rządowych,

Formułując listę działań brano pod uwagę takie elementy jak:

- 1) ponadlokalny (gminny) wymiar działania (przedsięwzięcia),
- 2) spodziewany efekt ekologiczny czyli zmniejszenie dysproporcji pomiędzy stanem pożądanym a aktualnym,
- 3) możliwość uzyskania zewnętrznego wsparcia finansowego,
- 4) obecne zaawansowanie inwestycji,
- 5) zmniejszenie, eliminację lub przeciwdziałanie zagrożeniom środowiskowym, szczególnie związanych narażeniem zdrowia i życia mieszkańców,
- 6) uwarunkowania przyrodnicze i społeczno-gospodarcze Gminy Olszanica – jako wyjściowy przyjęto stan środowiska na dzień 31.12.2003 r.

Założenia i wytyczne polityki ekologicznej państwa i innych dokumentów strategicznych są podstawą do realizowania na terenie gminy działań na rzecz poprawy stanu środowiska (we wszystkich jego komponentach).

10. 4. Strategia ochrony i poprawy stanu środowiska.

Strategia ochrony, poprawy stanu i racjonalnego wykorzystania zasobów środowiska została opracowana dla obszaru Gminy Olszanica. Wskazywane działania dotyczą jednostek różnego szczebla zarządzania środowiskiem na terenie gminy oraz przedsiębiorstw i instytucji bezpośrednio podlegającym organom wojewódzkim i centralnym. Zadania do realizacji przez gminę zostały wyodrębnione jako część niezbędnych działań na rzecz środowiska, w formie zadań własnych gminy. Układ strategii w zakresie ochrony i poprawy stanu środowiska nawiązuje do strategii przyjętej w „Programie

Ochrony Środowiska dla Województwa Podkarpackiego” i „Programie Ochrony Środowiska Dla Powiatu Leskiego”.

10.4.1. Ochrona jakości i zasobów wód powierzchniowych i podziemnych oraz poprawa stosunków wodnych - cel strategiczny nr 1.

Cel ten zakłada systematyczną poprawę jakości wód, tak aby wody osiągnęły co najmniej dobry stan ekologiczny, racjonalizację zużycia wody w sektorze gospodarczym, rolnictwie i gospodarstwach domowych. Ponadto istotne jest zapewnienie bezpieczeństwa powodziowego terenów zalewowych.

Ustawa Prawo wodne [3] reguluje gospodarowanie wodami zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, a w szczególności kształtowanie i ochronę zasobów wodnych, korzystanie z wód oraz zarządzanie zasobami wodnymi. Dodatkowo wprowadza zasadę zlewniowego zarządzania gospodarką wodną przez utworzenie dwóch regionów wodnych dla dorzeczy Odry i Wisły. Realizując powyższe postulaty za priorytetowe działania, w ramach polityki krajowej, uznano:

- zintegrowaną ochronę wód przed zanieczyszczeniem;
- obligatoryjny obowiązek oczyszczania ścieków komunalnych;
- ochronę wód przed zanieczyszczeniami azotanami ze źródeł rolniczych.
- Istotne, są zapisy nakładające na aglomeracje o równoważnej liczbie mieszkańców powyżej 2000 RLM, obowiązek wyposażenia w sieci kanalizacyjne dla ścieków komunalnych, zakończone oczyszczalniami ścieków. Obowiązek ten aglomeracje realizują:
- do dnia 31 grudnia 2015 r., w przypadku aglomeracji o równoważnej liczbie mieszkańców od 2000 do 15 000 RLM;
- do 31 grudnia 2010 r., w przypadku aglomeracji o równoważnej liczbie mieszkańców powyżej 15 000 RLM.

Mając na względzie rangę zagadnienia, problem jakości wód powierzchniowych i podziemnych, powinien być rozwiązany globalnie dla całej gminy. Rozwiązanie tego problemu wymaga ścisłej współpracy między gminami sąsiednimi i podjęcia działań systemowych dla całej gminy.

Przewidywane kierunki zmian w tym zakresie, powinny obejmować działania i przedsięwzięcia niezbędne do realizacji zarówno w sferze gospodarki ściekowej jak również systemów zaopatrzenia w wodę. Ocena stanu urządzeń służących do poboru wody oraz jej uzdatniania, wymusza dążenie do rozbudowy i modernizacji systemów zaopatrzenia w wodę w taki sposób, aby obejmowały one jak największą liczbę użytkowników na terenie wszystkich gmin powiatu.

Przewiduje się, że docelowo przy systemach indywidualnego zaopatrzenia mają pozostać jedynie ci korzystający, dla których doprowadzenie zorganizowanych wodociągów będzie nieuzasadnione ekonomicznie. Takie działania mają także zapewnić poprawę jakości wody dostarczanej do odbiorców, tak aby spełniała ona wymagania stawiane obecnie obowiązującymi przepisami.

W zakresie gospodarki ściekowej, oprócz niskiego poziomu skanalizowania jest problem niedostatecznego wyposażenia w urządzenia służące oczyszczaniu ścieków. Niejednokrotnie zastosowane technologie oczyszczania ścieków są przestarzałe i nie spełniają podstawowych wymagań w zakresie oczekiwanej redukcji zanieczyszczeń w ściekach. Również stan technicznych wielu oczyszczalni budzi szereg wątpliwości, urządzenia przez wiele lat są nie remontowane, brak ciągłego nadzoru technicznego na wielu oczyszczalniach, niekompetencja

oraz często niewiedza osób odpowiedzialnych za eksploatację i stan techniczny obiektów oczyszczalni – to częste realia i rzeczywistość lokalnych oczyszczalni ścieków. Przedstawiony tu Cel powinien być osiągnięty do 2015 r. Rozwiązywanie problemów w dziedzinie jakości wód będzie prowadzone w układach zlewniowych m.in. przez działania pozainwestycyjne i inwestycyjne realizowane przez Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Krakowie oraz gminę w zakresie częściowego finansowania i lokalizacji przestrzennej inwestycji związanych z ochroną wód. Zadania w zakresie racjonalizacji zużycia wody należące będą głównie do instytucji na poziomie krajowym i wojewódzkim oraz do przedsiębiorstw, w tym komunalnych, podmiotów gospodarczych indywidualnych odbiorców. Ponadto na przedsiębiorcach i zakładach komunalnych spoczywa obowiązek modernizacji technologii uzdatniania wody do picia. Zakłady przemysłowe jakie mogą powstać na terenie gminy zobowiązane są do stosowania technologii eliminujących zrzut substancji niebezpiecznych ze ściekami przemysłowymi. Podstawowe działania w zakresie właściwego kształtowania stosunków wodnych poprzez działania inwestycyjne (m.in. budowa i modernizacja wałów przeciwpowodziowych) i pozainwestycyjne realizowane będą przez Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Krakowie oraz Podkarpacki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Rzeszowie przy współudziale samorządów gminnych. Ochronę przed powodzią oraz suszą prowadzi się zgodnie z planami ochrony przeciwpowodziowej oraz przeciwdziałania skutkom suszy na obszarze państwa. Dla obszarów nieobwałowanych narażonych na niebezpieczeństwo powodzi, dyrektor regionalnego zarządu gospodarki wodnej sporządza studium określające w szczególności granice obszarów bezpośredniego zagrożenia powodzią przy uwzględnieniu częstotliwości występowania powodzi, ukształtowania dolin rzecznych i tarasów zalewowych, strefy przepływu wezbrań powodziowych, terenów zagrożonych osuwiskami (skarp lub zboczy), tereny depresyjnych oraz bezodpływowych

Cel nr 1.1

Cele szczegółowe średniookresowe - Ochrona jakości i zasobów wód powierzchniowych i podziemnych

Cel nr 1.1.1. Wdrożenie kompleksowego systemu gospodarki wodno – ściekowej oraz minimalizacja emisji zanieczyszczeń ze źródeł: przemysłowych i wiejskich.

Cel nr 1.1.2. Zaspokojenie zapotrzebowania ludności na odpowiednią jakościowo wodę pitną oraz do celów bytowo-gospodarczych i rekreacyjno-turystycznych.

Cel nr 1.1.3. Ochrona wód przed zanieczyszczeniami spowodowanymi przez azotany z źródeł rolniczych

Cel nr 1.1.4. Ochrona wód podziemnych

Działania średniookresowe:

Działania zmierzające do realizacji ustalonych celów dotyczą następujących zagadnień:

Zarządzanie ochroną wód:

- ◆ nadzór nad obiektami emitującymi duże ładunki zanieczyszczeń, wstrzymanie zanieczyszczania wód przez egzekwowanie zakazu odprowadzania do nich ścieków bez oczyszczania. Kierunek bezinwestycyjny. Wymaga podjęcia wyłącznie działań administracyjnych w obrębie Urzędu Gminy. Zaletą tego jest to, że do realizacji można przystąpić od razu z udziałem pracowników zajmujących się ochroną środowiska, a także pracowników administracji budowlanej, geodezyjnej, służb obsługujących gminę np. zakładu oczyszczania, straży miejskiej (jeżeli jest) oraz każdego z radnych gminy, pozostałych pracowników

urzędu, a także pracowników wszystkich pozostałych instytucji zajmujących się ochroną środowiska.

Realizacja Programu powinna się odbywać poprzez:

- wykorzystanie oraz stosowanie przez pracowników gminy, upoważnionych przez Wójta Gminy, kompetencji wynikających z art. 49 ust. 2 Prawa Wodnego,
- wykorzystanie zapisów art. 91 ust. 2 ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska,
- korzystanie z zapisów art. 40 ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym.
- kontrole gospodarki ściekowej w zakładach przemysłowych
- sporządzenie programów działań mających na celu zmniejszenie odpływu zanieczyszczeń ze źródeł rolniczych,
- opracowanie warunków korzystania z wód,
- właściwa gospodarka zasobami wodnymi wspierana przez edukację ekologiczną
- **eliminacja zrzutu nie oczyszczonych ścieków do wód powierzchniowych i ziemi :**
- prowadzenie działań inwestycyjnych, zgodnie z „Krajowym programem oczyszczania ścieków komunalnych”, obejmującym lata 2003-2015,
- w latach 2006-2010 r. - modernizacja, rozbudowa i budowa: 39,5 km systemów kanalizacji zbiorczej
- budowa i wspieranie budowy indywidualnych systemów oczyszczania. Gmina, posiadająca wiele miejscowości o rozproszonej zabudowie, musi znaleźć własny sposób na poprawę stanu czystości wód powierzchniowych, których jak wcześniej wspomniano nie jest wiele. Jedną z przyczyn zanieczyszczeń wód powierzchniowych jest zbyt mała ilość kanalizacji i oczyszczalni w stosunku do liczby wodociągów. Aby taką dysproporcję zmienić, w przypadkach kiedy nie można skorzystać z oczyszczalni lub kanalizacji już istniejących, albo też budowa kolektorów czy oczyszczalni grupowych jest technicznie i ekonomicznie mało uzasadniona, należy preferować indywidualne systemy oczyszczania ścieków. Jest to metoda, która ze względu na warunki gruntowo – wodne nie wszędzie może być stosowana. Większą część kosztów jej budowy ponosi inwestor. Sprawdzając rachunek ciągniony kosztów realizacji i eksploatacji okazuje się, że koszty inwestycyjne są niższe dla zbiorników bezodpływowych jednak eksploatacja oczyszczalni indywidualnych jest zdecydowanie niższa niż zbiornika bezodpływowego. Taki sposób rozwiązywania problemów gospodarki ściekowej może stać się tzw. prawem miejscowym czyli może być zapisany w planie zagospodarowania przestrzennego. Ze strony gminy powinien być popierany udogodnieniami podatkowymi i innymi preferencjami leżącymi w kompetencjach gminy. Z tych możliwości mogą skorzystać niewielkie wsie o rozproszonej zabudowie, gdzie z powodzeniem można by realizować program sanitacji wsi w oparciu o rozwiązania indywidualnej asenizacji. W tych wsiach budowa zbiorczych kolektorów oraz oczyszczalni, a następnie ich eksploatacja może być zbyt kosztowna.
- budowa kanalizacji deszczowej - budowa kanalizacji deszczowej w celu wyeliminowania kosztownych w utrzymaniu rowów oraz pozbawieniu możliwości odprowadzania do nich zanieczyszczeń sanitarnych. Propozycja ta wymaga dokładnej analizy związanej z poszczególnymi miejscowościami gminy. Z jednej bowiem strony, niewątpliwie przy kanalizacji, utrudnione będzie ze względów technicznych wpięcie się do niej ze ściekami sanitarnymi, z drugiej zaś trzeba wziąć tu pod

uwagę sploty powierzchniowe przy ulewach i rolę rowów w lokalnej ochronie przeciwpowodziowej. Wody deszczowe odprowadzane są do rowów przydrożnych, melioracyjnych, rzek i potoków. Utrzymanie rowów, przepustów w obecnym czasie nastęca wiele trudności, stała konserwacja rowów (wykaszanie, odmulanie, odbudowa) pochłania coraz większe środki. Rowy stały się również odbiornikami nielegalnie zrzucanych ścieków sanitarnych z posesji, stając się źródłem odorów, miejscem wylęgu plagi much i komarów. Gęsta zabudowa wsi powoduje ciągłą konieczność przykrywania rowów często w sposób niefachowy, wbrew zasadom hydrauliki i hydrologii, stając się przyczyną lokalnych podtopień, zmian stosunków wilgotnościowych w glebie, będących często przyczyną zawilgocenia i zagrzybienia budynków. Korzyści z budowy kanalizacji deszczowej są wielorakie:

- sprawne odprowadzanie nadmiaru wód opadowych,
- ochrona budynków przed wilgocią,
- możliwość zagospodarowania poboczy,
- przebudowa dróg na nowoczesne z chodnikami i sprawnym odwodnieniem,
- eliminacja uciążliwej i kosztownej konserwacji rowów, przepustów itp.,
- eliminacja kosztownego czyszczenia rowów z odpadów itp.,
- likwidacja dzikich podłączeń do rowów odprowadzających ścieki,
- eliminacja przykrych zapachów oraz miejsc wylęgu insektów.

W zależności od sposobu zagospodarowania ścieki deszczowe odprowadzane są jako umownie czyste bądź jako zanieczyszczone. Wody deszczowe niosą ze sobą nieraz znaczne ładunki zawiesiny i substancji ekstrahujących się eterem naftowym, więc aby umożliwić odprowadzenie takich wód do cieków powierzchniowych wody te należy:

- Podczyszczać do parametrów spełniających przepisy obowiązującego prawa.
- Przy budowie nowych obiektów, rozbudowie lub odbudowie istniejących, wymagać i przewidywać instalowanie np. piaskowników (eliminacja zawiesiny).
- Przy budowie nowych obiektów, rozbudowie lub odbudowie istniejących, w przypadkach kiedy istnieje możliwość skażenia wód powierzchniowych ropopochodnymi, wymagać i przewidywać instalowanie separatorów.

Biorąc pod uwagę kolejność inwestycji brać należy pod uwagę:

- funkcję miejscowości
- położenie względem ważności dróg tranzytowych (najpierw drogi krajowe i międzynarodowe, następnie o mniejszym znaczeniu komunikacyjnym, potem drogi boczne ale utwardzone)
- rozwinięcie infrastruktury miejscowości
- położenie względem terenów o podwyższonych walorach przyrodniczych
- wielkość powierzchni zlewni
- ◆ rzetelna i pełna inwentaryzacja stanu technicznego zbiorników bezodpływowych,
- ◆ inwestycje inne niż systemy kanalizacji zbiorczej, realizowane tam, gdzie budowa kanalizacji zbiorczej nie przyniosłaby korzyści środowiskowych lub powodowałaby nadmierne koszty (np. budowa przyzgodowych oczyszczalni ścieków, dowożenie ścieków ze zbiorników bezodpływowych do istniejących, niedociągniętych oczyszczalni).

- ◆ egzekwowanie zakazu odprowadzania ścieków sanitarnych do ziemi przez sprawdzanie szczelności zbiorników bezodpływowych,
- ◆ egzekwowanie zakazu odprowadzania do ziemi gnojowicy bez wcześniej uzyskanego pozwolenia na rolnicze zagospodarowanie ścieków,
- ◆ egzekwowanie zakazu składowania na powierzchni ziemi odpadów,
- ◆ po przeprowadzeniu wodociągowania, wyeliminowania wykorzystywania nieczynnych studni jako zbiorników bezodpływowych,
- ◆ prowadzenie działań edukacyjnych mających na celu właściwą organizację gospodarstwa rolnego w zakresie ochrony środowiska (rola składowanych odpadów i obornika w ochronie wód podziemnych), prowadzenie działań edukacyjnych mających na celu umiejętne stosowanie nawozów i środków ochrony roślin,
- ◆ prowadzenie umiejętnej polityki cenowej w zakresie odpłatności za pobraną wodę i odprowadzane ścieki, mające przyczynić się do oszczędności zasobów wody pitnej,
- ◆ wykorzystywanie do zabiegów agrotechnicznych wód deszczowych

Zaopatrzenie w wodę:

- ◆ dostosowanie jakości wody pitnej do standardów Unii Europejskiej poprzez rozbudowę i modernizację stacji uzdatniania wód i sieci wodociągowych,
- ◆ właściwe zagospodarowanie stref ochrony ujęć wód (zmniejszenie do minimum zanieczyszczeń wód, zwłaszcza podziemnych).
- ◆ ewidencja studni służących do poborów wody na cele gospodarstwa domowego i rolnego, w zakresie zaopatrzenia w wodę:
- ◆ wspieranie działań podmiotów gospodarczych w zakresie racjonalnego gospodarowania wodą, zgodnie z obowiązującą zasadą stosowania wodooszczędnych technologii produkcji w przemyśle;
- ◆ zaspokojenie zapotrzebowania ludności na wodę pitną odpowiedniej jakości, poprzez budowę i modernizację ujęć i sieci wodociągowych, a także stacji uzdatniania wody,
- ◆ wykonanie inwentaryzacji istniejących ujęć wód podziemnych na terenie gminy;
- ◆ eksploatacja ujęć wód podziemnych zgodnie z ich naturalnymi zasobami; likwidacja nieczynnych ujęć wody;
- ◆ informowanie społeczeństwa o jakości wody do picia i wody w kąpieliskach;
- ◆ opomiarowanie ujęć wodnych, wprowadzenie optymalnych tarief cenowych;

Racjonalizacja zużycia wody:

- ◆ racjonalne gospodarowanie wodą przez podmioty gospodarcze, w tym eliminowanie nieuzasadnionego wykorzystania wód podziemnych i wody pitnej do celów przemysłowych (przez branże inne niż np. przemysł spożywczy i farmaceutyczny),
- ◆ działania edukacyjne społeczności lokalnej w zakresie oszczędnego wykorzystania wody,
- ◆ rejestracji zużycia wody przez podmioty gospodarcze i innych użytkowników ,
- ◆ stosowanie nowoczesnych technologii zapewniających minimalizację zużycia wody.

Cele krótkookresowe 1.1.2

Cel nr 1.1.2.1 Ograniczenie zanieczyszczenia ze źródeł przemysłowych i gospodarczych (ograniczenie zrzutu, niektórych substancji niebezpiecznych do 31.12.2007).

Cel nr 1.1.2.2 Zwiększenie ilości oczyszczonych ścieków komunalnych.

Działania w zakresie realizacji celów krótkookresowych:

Zarządzanie ochroną wód:

Ograniczenie zrzutu substancji niebezpiecznych ze ściekami (sukcesywnie) poprzez modernizację technologii produkcji.

Inwestycje:

- sukcesywne porządkowanie gospodarki ściekowej (do 2007 r.) w miejscowościach Gm. **Olszanica** poprzez modernizację, rozbudowę i budowę kanalizacji zbiorczej,
- ograniczanie zanieczyszczeń azotowych pochodzących z rolnictwa – sukcesywnie do 2015 r.), ograniczenie ilości zanieczyszczeń powstających w rolnictwie – głównie gnojowicy. Głównym odpadem z produkcji zwierzęcej na skalę przemysłową jest gnojowica. Ma ona w niektórych przypadkach, zwłaszcza wtedy, gdy postępuje się z nią w sposób nieumiejętny, istotny wpływ na stan czystości wód powierzchniowych, ale również i podziemnych. Składa się ona z mieszaniny kału, moczu i resztek pokarmowych. Z jednej strony gnojowica stanowi wartościowy nawóz organiczny, mający zastosowanie do nawożenia upraw polowych, przede wszystkim łąk i pastwisk; z drugiej strony, przy jej powstawaniu w nadmiarze w stosunku do możliwości wykorzystania do nawożenia, stanowi poważny problem utylizacyjny. W porównaniu z obornikiem gnojowica odznacza się bardziej zróżnicowanym składem, a przez to jest trudniejsza do zastosowania w praktyce rolniczej. Wyjątkowo wysoka zawartość związków azotowych powoduje bardzo duże zapotrzebowanie na tlen (BZT₅) wynoszące dla gnojowicy bydłowej 10 000 - 20 000 mgO₂/dm³. Nadmierne nawożenie gnojowicą powoduje trwałe a częstokroć nieodwracalne zmiany w środowisku glebowym, przejawiające się niszczeniem drzewostanu i naturalnych zbiorowisk szaty roślinnej, przy równoczesnym pojawianiu się flory synantropijnej prowadzącej do zachwaszczenia gruntów rolnych i użytków zielonych. Nawożenie gleby wysokimi dawkami gnojowicy może prowadzić do trwałej anerobiozy, a w konsekwencji do zahamowania życia biologicznego i utraty zdolności jej samooczyszczania. W powietrzu glebowym następuje koncentracja dwutlenku węgla (CO₂), co prowadzi do procesów beztlenowych w glebie, przy których wydzielają się siarkowodor, metan, etylen i inne związki trujące dla roślin. Nawożenie gnojowicą gleb zwięzłych prowadzi do zatykania porów i całkowitego zahamowania na pewien okres wymiany gazów w glebie. Niewłaściwie składowana i nie uzdatniona gnojowica jest przyczyną silnego zanieczyszczenia wód powierzchniowych i podziemnych.
- Szczególną rolę w zanieczyszczeniu wód odgrywają związki azotu i fosforu; zwłaszcza niebezpieczne są azotany, odznaczające się silnym działaniem toksycznym. Zanieczyszczenie powietrza powodowane gnojowicą jest również uciążliwe dla środowiska. Wydzielanie się z gnojowicy metanu, tlenu węgla, amoniaku i siarkowodoru (mają one w większych stężeniach własności trujące) powoduje, że fermi hodowlane są uciążliwe dla otoczenia. Do odczuwalnego zanieczyszczenia powietrza w odległości 800 m od obory, przyczyniają się gospodarstwa o obsadzie powyżej 180 SD (sztuk dużych, o masie powyżej 500 kg).

- Degradacji środowiska sprzyjają również mikroorganizmy występujące w gnojowicy, zwłaszcza ich odmiany chorobotwórcze w stosunku do ludzi i zwierząt.
- Ograniczenie szkodliwego wpływu gnojowicy na stan środowiska można osiągnąć przez jej gospodarcze wykorzystanie:
  - rolnicze zagospodarowanie gnojowicy surowej,
  - rolnicze zagospodarowanie gnojowicy wstępnie uzdatnionej,
  - biologiczne unieszkodliwianie gnojowicy za pomocą osadu czynnego,
  - beztlenową fermentację gnojowicy (produkcja biogazu),
  - wytwarzanie kompostu,
  - produkcję komponentów do pasz.
- W gospodarstwach o obsadzie do 500 SD szczególnie przydatne są pierwsze cztery systemy (a, b, c, d), a zwłaszcza beztlenowa fermentacja z wytwarzaniem biogazu, stąd w niniejszym opracowaniu ograniczono się do skomentowania tylko tych czterech systemów.
- ◆ rolnicze zagospodarowanie gnojowicy surowej
  - gnojowicę w stanie surowym wykorzystywać tylko w wyjątkowych przypadkach
  - do nawożenia stosować beczkowsy
  - z rozdeszczowywaczami lub deszczownic
  - przed użyciem w/w urządzeń pozabawiać gnojownicę części stałych
  - stosować gnojownicę krótko przed okresem wegetacyjnym
  - nie stosować nawożenia w czasie wegetacji (spalanie i zanieczyszczanie upraw)
- ◆ rolnicze zagospodarowanie gnojowicy wstępnie uzdatnionej.
  - Wstępne uzdatnianie gnojowicy polega na oddzieleniu frakcji stałej oraz napowietrzaniu frakcji płynnej w środowisku osadu czynnego, mające na celu redukcję azotanów i pozbycie się drażniącego zapachu. Tak przygotowaną gnojownicę rozdeszczowuje się na polach, a jej uzdatnianie może być prowadzone:
    - w rowach utleniających, zabudowanych w pomieszczeniach inwentarskich bezpośrednio podciągami gnojowymi,
    - w zbiornikach z aeratorami stałymi, powodującymi wymieszanie i napowietrzanie gnojowicy,
    - poprzez kompostowanie (według technologii szwedzkiej firmy Alfa-Laval), polegające na biotermicznym rozkładzie substancji organicznych w zamkniętych zbiornikach.
- ◆ biologiczne unieszkodliwianie gnojowicy za pomocą osadu czynnego
  - przerób osadów i części stałych przed rolniczym wykorzystaniem gnojowicy
- ◆ beztlenow fermentację gnojowicy (produkcja biogazu)
  - Fermentacja beztlenowa (metanowa) jest złożonym procesem biochemicznym, zachodzącym w warunkach beztlenowych. Wielkocząsteczkowe substancje organiczne rozkładane są przez bakterie i enzymy na związki proste. Zaletami tego procesu jest:
    - fermentacja beztlenowa przetwarzająca gnojownicę i zawarte w niej części stałe w masę nie zagniwającą,
    - możliwość uzyskania produktu łatwego do odwodnienia,
    - uzyskanie produktu chemicznie ustabilizowanego (głównie CH₄ i CO₂),

- pozbawienie produktu drażniących odorów,
  - uzyskanie w wyniku fermentacji biogazu o wartościach energetycznych – średnio 0.6 m³/m³ komory fermentacyjnej,
  - uzyskanie lepszych właściwości nawozowych i sorpcyjnych (związki azotowe w tej samej ilości jednak w postaci przyswajalnego azotu amonowego),
  - zmniejszona o ok. 30 – 50% ilość substancji organicznych (przy dodatkach popastwiskowych i poźniwnych) podwyższa efekt nawożenia,
  - wzrost pH z 7 do 8,
  - zmniejszona o ok. 60 – 80% ilość wskaźnika zanieczyszczeń BZT₅,
  - zmniejszona o ok. 50 – 60% ilość wskaźnika CHZT.
- Stan zagospodarowania odchodów zwierzęcych na obszarze gminy jest niezadowalający. Pewną poprawę należy wiązać z likwidacją wielu wielkotowarowych gospodarstw rolnych jak i ze spadkiem poziomu hodowli w gospodarstwach indywidualnych. Jednak tam, gdzie hodowla jest utrzymywana stwierdza się nieprawidłowości w postępowaniu z odchodami zwierzęcymi. Następstwami nieprawidłowego postępowania z gnojowicą jest wypłukiwanie przez wody deszczowe zanieczyszczeń z przydomowego obornika czy kiszonki. Ścieki te są niezwykle groźne dla jakości wód powierzchniowych oraz dla życia biologicznego w ciekach. Zanieczyszczenia w tych wodach pojawiają się w bardzo dużych stężeniach, a migrując w głąb profilu stały się przyczyną skażenia wód podziemnych i ich pierwszego poziomu wodonośnego, z którego czerpie wodę większość studni gospodarskich. Zanieczyszczenia tego rodzaju mogą być nawet przyczyną zgonów niemowląt i osób starszych korzystających przez dłuższy okres z takiej wody.

W celu poprawy sytuacji należy podjąć próby spowodowania:

- poprawienia szczelności płyt gnojowych,
- zwiększenia pojemności zbiorników do sezonowania gnojówki,
- poprawienia szczelności zbiorników na gnojówkę,
- poprawienia wyposażenia w odpowiedni sprzęt do rozdeszczowania gnojowicy,
- poprawienia stanu wiedzy o zasadach postępowania z odchodami zwierzęcymi,
- poprawienia świadomości ekologicznej rolników,

Cel szczegółowy długookresowy nr 1.2

Wody - kształtowanie stosunków wodnych, zwiększenie bezpieczeństwa powodziowego i zwiększenie zasobów dyspozycyjnych wód w gminie.

W ramach tego celu należy:

- a) dążyć do zwiększenia naturalnej retencji wód oraz do utrzymania istniejących zdolności retencyjnych, zwłaszcza na obszarach intensywnie użytkowanych przez człowieka,
- b) poprawić infrastrukturę przeciwpowodziową, budować wały, poprawić regulację cieków wodnych.

Cel nr 1.2.1. Cele szczegółowe średniookresowe:

Cel nr 1.2.1.1 Zwiększenie ilości obiektów i urządzeń infrastruktury przeciwpowodziowej.

Cel nr 1.2.1.2 Zwiększenie zasobów dyspozycyjnych wód w gminie.

Działania w zakresie realizacji celów średniookresowych

Podstawowe działania w zakresie właściwego kształtowania stosunków wodnych poprzez działania inwestycyjne (m.in. budowa, wałów przeciwpowodziowych) i pozainwestycyjne realizowane będą przez Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Krakowie oraz Podkarpacki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Rzeszowie przy współdziałaniu samorządu gminnego. Ochronę przed powodzią oraz suszą prowadzi się zgodnie z planami ochrony przeciwpowodziowej oraz planami przeciwdziałania skutkom suszy na obszarze państwa. Dla obszarów nie obwałowanych narażonych na niebezpieczeństwo powodzi, dyrektor regionalnego zarządu gospodarki wodnej sporządza studium określające w szczególności granice obszarów bezpośredniego zagrożenia powodzią, przy uwzględnieniu: częstotliwości występowania powodzi, ukształtowania dolin rzecznych i tarasów zalewowych, strefy przepływu wzebrań powodziowych, terenów zagrożonych osuwiskami (skarp lub zboczy), terenów depresyjnych oraz bezodpływowych.

Działania w zakresie realizacji celów średniookresowych:

- regulacja cieków wodnych, (usuwanie skutków powodzi, regulacja odcinków rzek i potoków oraz budowle regulacyjne),
- poprawa stanu systemów melioracyjnych (konserwacja urządzeń melioracyjnych na potokach), budowa nowych na niefunkcjonalnych terenach,
- budowa i poprawa stanu systemów odwadniania dróg,
- przeciwdziałanie wkraczaniu zabudowy na tereny zalewowe, poprzez stosowanie odpowiednich zapisów w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego,
- dostosowywanie użytkowania rolniczych terenów położonych w sąsiedztwie rzek i potoków do skali zagrożenia powodziowego (preferowanie użytkowania łąkowego oraz właściwe kształtowanie pasów roślinności wzdłuż cieków wodnych).

Cel nr 1.2.2 - Cele krótkookresowe

Cel nr 1.2.2.1 Poprawa stanu infrastruktury przeciwpowodziowej

Działania w zakresie realizacji celu krótkookresowego:

- sukcesywne usuwanie skutków powodzi na rzekach i potokach
- bieżąca konserwacja urządzeń melioracyjnych – podstawowych (rzeki, wały, potoki, zbiorniki), przywrócenie prawidłowego funkcjonowania istniejących systemów melioracyjnych, na terenie całego powiatu,
- zapewnienie właściwej przepustowości cieków wodnych (przepusty, jazy, rowy, itp.).
- Wszystkie przedsięwzięcia można podzielić na czynne i bierne. Bardzo często ich rodzaj wymuszony jest własnością. W przypadku ochrony przeciwpowodziowej jest to również pewnego rodzaju wyróżnikiem, chociaż własność nie czyni tych działań determinującym. Ze strony gminy można wyróżnić działania zarówno bierne jak i czynne. Do działań biernych (ale tylko w czasie kiedy powódź nie występuje) oraz czynnych, które gmina powinna podjąć oraz na bieżąco uzupełniać i regulować należy zaliczyć:

Ponadto należy wyróżnić działania takie jak:

- opracowanie Planu Ograniczenia Skutków Powodzi i Profilaktyki Powodziowej dla całej gminy,

- współdziałal w opracowaniu Planu Ograniczania Skutków Powodzi i Ochrony Ludności dla powiatu,
- współdziałal w proponowanym przez Starostwo Powiatowe Systemie Wczesnego Ostrzegania i Monitorowania Pogodowego,
- prowadzenie szkoleń z zakresu znajomości ochrony przeciwpowodziowej i zachowań ludności w czasie zagrożenia,
- współdziałanie z gminami w zakresie ochrony przeciwpowodziowej związanej z przedsięwzięciami własnymi i tych gmin,
- utworzenie i na bieżąco utrzymywanie magazynu przeciwpowodziowego dla ludności gminy,
- wystąpienie i zdecydowane wywieranie wszelkimi dostępnymi sposobami nacisku na zarządzających rzeką San w celu wyremontowania i bieżącego utrzymywania w zadawalającym stanie odcinków koryta,
- dbałość o właściwy stan urządzeń melioracji szczegółowych (wykaszenie i udrażnianie wszelkich rowów),
- dbałość o właściwy stan przepustów w drogach gminnych oraz współdziałanie z Powiatowym Zarządem Dróg w zakresie konserwacji przepustów pod drogami powiatowymi leżącymi na terenie gminy,
- weryfikacja obowiązującego w gminie Planu Zagospodarowania Przestrzennego pod kątem wykluczenia z zabudowy potencjalnych terenów zalewowych,
- uwzględnienie w opracowywanych planach szczegółowych dla poszczególnych miejscowości gminy, potrzeb wynikających z ochrony przeciwpowodziowej,
- wykorzystanie naturalnych warunków gminy do zwiększenia możliwości retencji wody (zastawki, oczka, stawy, suche - niewielkie zbiorniki wodne) dających również szansę zwiększenia w gminie skuteczności ochrony przeciwpowodziowej.

10. 4.2 Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne użytkowanie zasobów przyrody - cel strategiczny nr 2.

10.4.2.1 Racjonalne wykorzystanie zasobów środowiska.

10.4.2.1.1 Lasy.

Cel szczegółowy nr 2.1.

Ochrona i racjonalne użytkowanie zasobów leśnych.

Najprawdopodobniej, gdyby przeprowadzając uliczną sondę i zapytać o największe bogactwa naturalne Polski odpowiedź brzmiałaby: węgiel kamienny lub brunatny może mieć. Całe szczęście, że nie dla wszystkich. **Pozostaje bowiem LAS.** Największy i najbardziej imponujący dom roślin i zwierząt, żywe sanatorium dla chorych i rekonwalescentów, zbawienie dla klimatu, ochrona przed powodzią. Wszystkie wskaźniki procentowe mówiące o lesistości poszczególnych krajów czy też regionów Polski, jakkolwiek dają pewne porównanie to chyba o prawdziwej wartości lasu decyduje jego wiek i jakość czyli skład gatunkowy i kondycja wyrażająca się m.in. wartością rocznego przyrostu. Wieloletnia gospodarcza eksploatacja lasów spowodowała ich „odmłodzenie,..” Chociaż generalnie odmłodzenie dobrze się kojarzy, to w przypadku lasów oznacza to niekorzystną zmianę jego struktury. Dane statystyczne podają, że drzewostany w Polsce młode, nie przekraczające 60 lat stanowią ok. 65 % powierzchni leśnej. Drzewostany rębne stanowią ok. 20 % lasów, a stanowić powinny ok. 30 % by korzystać z lasu w różnej formie, również gospodarczej, nie zakłócało jego życia jako biocenozy. Na dobre lasom nie wychodzi technika zrębu

pełnego (przez wiele ubiegłych lat stosowana), bowiem przyroda nie lubi nagłych zmian, a las najlepiej odrasta w drodze naturalnej sukcesji. Zły skład gatunkowy czy też braki w pielęgnacji również nie są tu pomocne. A przecież jedna 60-letnia sosna produkuje w ciągu doby tyle tlenu ile wynosi średnie dobowe zapotrzebowanie 3 osób (1350 – 1800 litrów), 100 – letni buk w pełnym świetle w ciągu dnia wytwarza 1200 litrów tlenu na godzinę. Jednak dopiero 2700 młodych drzewek może wyprodukować tę ilość tlenu, co jedno stare. Mimo że te zależności podają jasne proporcje nie oznacza to rezygnacji z dolesiania czy zalesiania. Istnieje także, nie jedyny, ale bardzo ważny powód dla którego warto lasy posiadać i dbać o nie. Okazuje się bowiem, że lasy odgrywają bardzo ważną rolę w erozji gleb i w zatrzymywaniu wody. Szacuje się, że teren, na którym rosną lasy i zarośla nie oddaje ani jednej tony gleby z hektara, a odpływ wody wynosi tu 0.4% opadów. Na terenach trawiastych liczby te wynoszą odpowiednio 0.0 ton / ha i 1.9%. Na polach wskaźniki te ulegają znacznemu pogorszeniu i wynoszą odpowiednio 78 ton/ha i 26.0%. Wartości te dla terenów pozbawionych roślinności przybierają rozmiary budzące zaniepokojenie, bowiem dla takiego terenu strata gleby może wynieść 146 ton/ha, a strata wody 50 % wartości opadów.

Ochrona i racjonalne użytkowanie zasobów leśnych - realizacja tego celu polega przede wszystkim na kompleksowej ochronie ekosystemów leśnych, poprawie stanu zdrowotnego, doskonaleniu zasad i mechanizmów użytkowania obszarów leśnych, przygotowaniu podstaw do regulacji lesistości, wzbogacaniu zasobów leśnych i ochronie przed pożarami. Efektem realizacji celu długookresowego będzie:

- zachowanie równowagi przyrodniczej, zachowanie różnorodności biologicznej i krajobrazu, dobre warunki życia ludności,
- osiągnięcie przestrzennie optymalnej struktury lasów w krajobrazie,
- regeneracja zdewastowanych i zaniedbanych drzewostanów w lasach prywatnych.
- Ze względu na specyfikę ochrony ekosystemów leśnych, dla utrzymania i poprawy stanu lasów działania (przedsięwzięcia), z reguły pozainwestycyjne, należy prowadzić w sposób ciągły (ponieważ działań tych nie można zamknąć w określonym przedziale czasu). Z tego względu nie wyznaczono celów średniookresowych. Działania prowadzone będą zgodnie z kompetencjami określonymi przez ustawy szczególne.

Działania w zakresie realizacji celu długookresowego:

Zarządzanie ochroną i racjonalną gospodarką leśną:

- wdrażanie krajowego i wojewódzkiego (po jego opracowaniu) programu zalesiania,
- scalanie niewielkich enklaw leśnych w większe kompleksy,
- zachowanie bioróżnorodności lasów m.in. poprzez ochronę i odtwarzanie śródleśnych zbiorników wodnych oraz pozostawianie na gruntach przeznaczonych do zalesień - trwałych i okresowych oczek wodnych, bagien, mokradeł jako ostoi życia biologicznego, szczególnie na wododziałach, terenach wyżynnych i górskich,
- ochrona i pielęgnacja zasobów leśnych oraz ekosystemów nieleśnych, w tym obejmowanie ochroną cennych obszarów leśnych i nieleśnych (użytki ekologiczne - ekosystemy cenne przyrodniczo, takie jak: torfowiska, murawy kserotermiczne, półnaturalne łąki),
- stosowanie zasad zagospodarowywania lasów nie objętych formami ochrony przyrody a będących przedmiotem ochrony w świetle prawa międzynarodowego (konwencje

- i porozumienia międzynarodowe oraz dyrektywy Unii Europejskiej),
- przeciwdziałanie zagrożeniu pożarowemu,
- monitoring zagrożeń lasów,
- wspieranie tworzenia związków i stowarzyszeń właścicieli lasów, z lokalnymi podmiotami przetwórstwa, przy wykorzystaniu instrumentów stymulujących przedsiębiorczość.
- Inwestycje
- zalesianie gruntów wyłączonych z użytkowania rolniczego,
- przebudowa drzewostanów oraz odbudowa ekosystemów leśnych zniszczonych w wyniku pożarów, silnych wiatrów, kwaśnych deszczów, chorób itd.

Cele krótkookresowe nr 2.1.1

Racjonalna gospodarka leśna oraz ochrony zasobów leśnych.

Działania w zakresie realizacji celów krótkoterminowych:

- Opracowanie i aktualizacja planów urządzania lasów niepaństwowych (będących własnością osób fizycznych i wspólnot gruntowych) oraz coraz lepszy nadzór nad realizacją tych planów tj. wzmocnienie nadzoru i doradztwa fachowego w stosunku do lasów niepaństwowych, w tym przygotowywanie materiałów informacyjnych i edukacja ekologiczna,
- przygotowanie zalesień, w tym: weryfikacja klasyfikacji gruntów (granicy polno-leśnej), uregulowanie spraw związanych z wykazywaniem powierzchni leśnych w ewidencji gruntów oraz optymalnej lokalizacji zalesień w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego,
- nadzór i kontrola zalesień gruntów prywatnych oraz szkolenie właścicieli zalesionych gruntów.

10.4.2.1.2 Środowisko przyrodnicze, różnorodność biologiczna, krajobraz.

Cel szczegółowy nr 2.2

Utrzymanie unikalnych walorów przyrodniczych gminy.

Zgodnie z „Programem ochrony środowiska dla Powiatu Leskiego” realizacja tego celu ukierunkowana będzie na doskonalenie systemu obszarów chronionych, w tym ochronę obszarów o wysokich walorach przyrodniczych. Organami ochrony przyrody są:

- a) Minister Środowiska,
- b) Wojewoda Podkarpacki (Wojewódzki Konserwator Przyrody).

Starosta wykonując zadania z zakresu administracji rządowej m.in:

- prowadzi rejestr pomników przyrody, stanowisk dokumentacyjnych, użytków ekologicznych, zespołów przyrodniczo-krajobrazowych,
- prowadzi rejestry przetrzymywania roślin i zwierząt (egzotycznych),
- sprawuje kontrolę przestrzegania przepisów o ochronie przyrody w trakcie gospodarczego wykorzystania zasobów i poszczególnych składników przyrody przez jednostki organizacyjne oraz osoby prawne i fizyczne.

Na szczeblu lokalnym ochrona i podnoszenie wartości krajobrazu polegać będzie na działaniach takich jak:

- ochrona elementów tworzących walory krajobrazowe,
- prawidłowa gospodarka zasobami naturalnymi,
- odtwarzanie krajobrazów zdegradowanych (w uzasadnionych przypadkach),

- aktywności społeczeństwa w decydowaniu o losie otaczającego krajobrazu.
- plany zagospodarowania przestrzennego powinny zawierać zapisy przewidujące ochronę walorów krajobrazowych terenu gminy

Działania w ramach celu długookresowego:

- utrzymanie istniejących i powołanie nowych obszarów i obiektów prawnie chronionej przyrody i krajobrazu, w tym ochrona obszarów przyrodniczych ,
- zachowanie istniejących oraz odtwarzanie zanikłych elementów różnorodności biologicznej, w tym renaturalizacja cennych ekosystemów (głównie według wskazań planów ochrony),
- wzmocnienie ochrony obiektów objętych już ochroną prawną;
- zachowanie, odtwarzanie oraz wzbogacanie zasobów przyrody, w tym ochrona najbardziej zagrożonych ekosystemów oraz gatunków i ich siedlisk: kontynuacja prac nad planami rezerwatów przyrody i innymi formami ochrony, dokumentowanie oraz wyznaczanie obszarów cennych przyrodniczo,
- ochrona obszarów objętych międzynarodową Siecią ekologiczną NATURA 2000, opracowanie potrzeb objęcia monitoringiem obszarów sieci Natura 2000;
- podnoszenie wartości krajobrazu na szczeblu lokalnym i regionalnym, poprzez zrównoważone gospodarowanie, planowanie i odtwarzanie krajobrazu;
- ograniczanie zagrożeń dla zachowania różnorodności biologicznej,
- wspieranie działalności lokalnych proekologicznych organizacji działających na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego w gminie,
- wprowadzanie zadrzewień i zakrzaczeń śródpolnych,
- realizacja programów ochrony rzadkich i zagrożonych gatunków oraz tradycyjnego krajobrazu rolniczego na istniejących i projektowanych obszarach objętych prawną ochroną przyrody,
- nadzór nad pozyskiwaniem zasobów przyrodniczych z ich naturalnych siedlisk,
- ochrona walorów przyrodniczych parków narodowych, krajobrazowych, rezerwatów, zespołów przyrodniczo-krajobrazowych, użytków ekologicznych, pomników przyrody,
- opracowanie i wdrażanie programów ochrony terenów zieleni,
- poprawa stanu środowiska, poprzez usunięcie lub ograniczenie istniejących zagrożeń dla zachowania różnorodności biologicznej i krajobrazowej;
- ograniczenie procesów urbanizacyjnych w pobliżu obszarów przyrodniczo-cennych; wprowadzanie odpowiednich procedur lokalizacyjnych chroniących tereny cenne przyrodniczo przed przeinwestowaniem;
- zakaz składowania nieczystości i odpadów oraz ochrona zadrzewień i zakrzewień wzdłuż cieków wodnych;
- ochrona elementów naturalnych, starorzeczy, oczek wodnych, siedlisk i roślinności nadrzecznych;
- ochrona kompleksów leśnych, podnoszenie ich znaczenia ekologicznego, prowadzenie zrównoważonej gospodarki leśnej;
- nadzór bezpośredni nad lasami nie stanowiącymi własności Skarbu Państwa;
- dążenie do zwiększania lesistości w lasach prywatnych,
- stwarzanie formalno-prawnych (poprzez plany miejscowe) i finansowych warunków zalesień i dolesień nieużytków, gruntów rolnych niższej klasy bonitacyjnej (kl. V, VI) lub

- o dużym spadku terenu, szczególnie w sąsiedztwie kompleksów leśnych;
- zakaz wypalania łąk i pastwisk przez rolników, szczególnie w okresie wiosenno-jesiennym;
- podnoszenie świadomości ekologicznej i wrażliwości przyrodniczej społeczeństwa, poprzez odpowiednie ukierunkowanie w szkołach wszystkich typów oraz edukację nieformalną;
- rygorystyczne przestrzeganie wymagań ochrony przyrody w odniesieniu do obiektów turystyczno-rekreacyjnych w aspekcie ochrony walorów przyrodniczych;
- monitoring ruchu turystycznego szczególnie w terenach chronionych;
- znakowanie szlaków turystycznych i przyrodniczych ścieżek dydaktycznych wraz z dokładną informacją o walorach przyrodniczych;
- wspieranie gmin w ustanawianiu nowych form ochrony przyrody;
- ochrona gatunkowa roślin i zwierząt oraz ich siedlisk, szczególnie narażonych wyginieciem;
- w ramach ochrony fauny i flory – inicjowanie i wspieranie działań dotyczących budowy przejść dla zwierząt nad ciągami komunikacyjnymi, przepławek dla organizmów wodnych;
- ochrona terenów otwartych o szczególnych walorach widokowych.

Program działań ochronnych Wschodniobeskidzkiego Obszaru Chronionego Krajobrazu

W celu ochrony środowiska przyrodniczego i zapewnienia prawidłowego zagospodarowania przestrzennego wprowadzono obowiązek przestrzegania przez jednostki prowadzące działalność gospodarczą i usługową, następujących zakazów i nakazów dot. wzmożonej ochrony środowiska przyrodniczego we Wschodniobeskidzkim Obszarze Chronionego Krajobrazu:

Zakazuje się:

- lokalizacji przemysłowych ferm hodowlanych stosujących beściołkową metodę chowu;
- wypasania bydła i owiec na powierzchniach leśnych;
- zakładania na gruntach leśnych plantacji topolowych;
- wprowadzania gatunków obcego pochodzenia, dopuszcza się jedynie dla celów dydaktycznych i dekoracyjnych w obrębie urządzeń turystycznych oraz na terenie parków;
- stosowania w gospodarce leśnej rębni zupełnej, za wyjątkiem potrzeb typu sanitarnego;
- sztucznego nieracjonalnego obniżania wód gruntowych;
- odprowadzania jakichkolwiek ścieków do wód gruntowych i powierzchniowych bez wymaganego prawem pozwolenia wodnoprawnego i oczyszczenia;
- lokalizowania obiektów uciążliwych dla środowiska;
- emisji gazów i pyłów przekraczających dopuszczalne stężenia substancji szkodliwych w powietrzu atmosferycznym;
- eksploatacji surowców skalnych, żwirów, piasku z koryt rzek – dopuszcza się tylko eksploatację na lokalne potrzeby zgodnie z obowiązującymi przepisami.

Nakazuje się:

- zapewnienie szczególnej dbałości o rozwiązania architektoniczne wpływające korzystnie na kształtowanie krajobrazu;
- wprowadzenie wzmożonego nadzoru w zakresie ładu przestrzennego i dyscypliny budowlanej;
- dokonywanie zrywki i wywozu drewna w sposób zapewniający ochronę wartości przyrodniczych;

- biologiczną zabudowę skarb, wykopów, nasypów wzdłuż dróg publicznych przez zadrzewianie i zakrzewianie,
- ograniczenie stosowania chemicznych środków ochrony roślin;
- podejmowanie działań zmierzających do poprawy bilansu wodnego i retencyjnego wody;
- porządkowanie gospodarki wodno-ściekowej;
- zainstalowanie urządzeń redukujących emitowane zanieczyszczenia do środowiska;
- przestrzeganie obowiązku rekultywacji terenu po naruszeniu jego stanu pierwotnego.

Cel nr 2.2.1

Cele średniookresowe:

Cel nr 2.2.1.1 Zachowanie lokalnego bogactwa przyrodniczego i walorów krajobrazowych, poprzez objęcie prawną ochroną obszarów o wysokich walorach przyrodniczo-krajobrazowych.

Cel 2.2.1.2 Podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców gminy.

Cel 2.2.1.3 Zachowanie urozmaiconego krajobrazu rolniczego, rozwój rolnictwa ekologicznego, itp.).

Cel 2.2.1.4 Wykorzystanie walorów przyrodniczo - kulturowych gminy, rozwój zaplecza turystyczno-rekreacyjnego przy pełnej ochronie przyrody.

Działania w zakresie realizacji celów średniookresowych:

- prowadzenie edukacji ekologicznej dzieci, młodzieży i dorosłych w zakresie zrozumienia celów ochrony przyrody i różnorodności biologicznej,
- wdrażanie programów rolno-środowiskowych wymagania w zakresie objęcia programami rolnośrodowiskowymi spełniają również obszary obejmujące część gmin: Olszanica, objęte prawną ochroną przyrody),
- tworzenie nowych rezerwatów przyrody, użytków ekologicznych, pomników przyrody i innych form ochrony opracowania dokumentacyjne dla terenów istniejących i projektowanych rezerwatów , a następnie planów ochrony rezerwatów oraz uaktualnienie, obecnie bez mocy prawnej, opracowanych planów ochrony dla istniejących rezerwatów),
- wdrażanie zaleceń dotyczących ochrony przyrody, zawartych w planach ochrony parków narodowych, rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych,
- zmniejszanie ekspansji terenów zurbanizowanych w terenach cennych pod względem przyrodniczym i krajobrazowym (sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, regulujących zasady kształtowania zabudowy i ochrony środowiska),
- ochrona pomników przyrody ożywionej (m.in. konserwacja na wniosek właściciela lub zarządcy) i nieożywionej, w tym plany ochrony dla obiektów szczególnie cennych,
- opracowanie i wdrażanie programów ochrony terenów zieleni ,
- propagowanie i rozwój rolnictwa ekologicznego, zintegrowanego i dobrej praktyki rolniczej,
- prowadzenie wymiany informacji z zakresu ochrony różnorodności biologicznej oraz międzynarodowej współpracy naukowej w tej dziedzinie,
- opracowanie programu wprowadzania i zachowania zadrzewień i zakrzaczeń śródpolnych oraz zachowania oczek wodnych i cennych przyrodniczo enklaw śródpolnych,
- ochrona istniejących i odbudowa zdegradowanych korytarzy ekologicznych na obszarach pozbawionych kompleksów leśnych,

- zachowanie „oczek wodnych” oraz bogatych przyrodniczo enklaw śródpolnych, prowadzenie edukacji właścicieli gruntów w tym zakresie.

Cel nr 2.2.2

Cele krótkookresowe :

Cel nr 2.2.2.1. Ochrona obszarów i obiektów o szczególnych walorach przyrodniczych, w tym tworzenie nowych form ochrony przyrody.

Cel nr 2.2.2.2 Edukacja ekologiczna dzieci i młodzieży.

Działania w zakresie realizacji celów krótkoterminowych:

- zwalczanie kłusownictwa,
- obejmowanie różnorodnymi formami ochrony cennych obszarów przyrodniczo-krajobrazowych
- bieżąca ochrona walorów przyrodniczych: parków narodowych, parków krajobrazowych, zespołów przyrodniczo-krajobrazowych, użytków ekologicznych, pomników przyrody,
- porządkowanie rzek, cieków wodnych, stawów, oczek wodnych, otoczenia obiektów publicznych, poprawa estetyki rowów i gospodarstw domowych,
- konserwacja pomników przyrody (na wniosek właściciela lub zarządcy, w zależności od stanu zdrowotnego m.in. usunięcie posuszu, zabezpieczenie ubytków wgłębnych, zabezpieczenie ubytków powierzchniowych, wykonanie wiązań elastycznych, przeprofilowanie korony), dotychczas, do 2006 r., zgłoszono wnioski konserwacji drzew pomnikowych

10.4.2.1.3 Odnawialne źródła energii.

Cel szczegółowy nr 2.3.

Promocja wykorzystania odnawialnych źródeł energii

Realizacja tego celu związana jest z koniecznością zwiększania udziału energii odnawialnej w bilansie zużycia energii pierwotnej w Polsce i województwie, co wynika z Traktu Przedakcesyjnego przystąpienia Polski do Unii Europejskiej (do 2020 r. przewiduje się 14% wzrost udziału energii odnawialnej).

Uwarunkowania przyrodnicze gminy sprzyjają rozwojowi odnawialnych źródeł energii, zwłaszcza z wykorzystaniem siły wiatru i wody. Użytkowanie odnawialnych źródeł energii umożliwi osiągnięcie korzyści ekologicznych, gospodarczych i społecznych, a wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych powinien stać się integralnym elementem zrównoważonego rozwoju powiatu.

Z analizy uwarunkowań krajowych wynika, że wzrastać będzie wykorzystanie biomasy i siły wiatru. Na terenach, o dużych wartościach przyrodniczych i ciekach będących siedliskiem ryb wędrownych, dąży się do tego by nie lokalizować nowych siłowni wodnych. Przy lokalizacji inwestycji powinny być zachowane uwarunkowania wynikające z położenia w istniejących lub projektowanych obszarach ochrony przyrody i krajobrazu.

Cel nr 2.3.1

Cele średniookresowe:

Wzrost ilości energii odnawialnej w bilansie energetycznym, na obszarze gminy.

Działania w zakresie realizacji celu średniookresowego:

- inwentaryzacja zasobów energii odnawialnej i niezbędnej infrastruktury, wyznaczenie regionów preferowanych do rozwoju energetyki odnawialnej. Uwzględnienie stref preferowanych do rozwoju energii odnawialnej

w opracowywanych (aktualizacja) studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy,

- wspieranie rozwoju energetyki odnawialnej poprzez opracowanie programów energetycznego wykorzystania biomasy, rozwoju energetyki wodnej, wiatrowej, słonecznej oraz rozwoju wykorzystania energii geotermalnej,
- propagowanie rozwoju energetyki odnawialnej i nośników energii bardziej przyjaznych środowisku, zwłaszcza z wykorzystaniem energii słonecznej do poprawienia bilansu energetycznego budynków prywatnych i obiektów użyteczności publicznej,
- budowa urządzeń i instalacji do produkcji i transportu energii wytwarzanej z wykorzystaniem źródeł odnawialnych na terenach preferowanych do rozwoju energetyki odnawialnej,
- uwzględnienie jako priorytetu problematyki energii odnawialnej do opracowywanego miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy.

10.4.2.1.4 Gleby.

Cel szczegółowy nr 2.4

Racjonalne wykorzystanie gleb ich ochrona oraz promocja rolnictwa ekologicznego.

Realizacja tego celu polega na:

- zapobieganiu degradacji gleb przez czynniki antropogeniczne i naturalne,
- rekultywacji gleb,
- ochronie zasobów gleb najlepszej jakości, nadających się do wykorzystania rolniczego i leśnego
- wykorzystaniu gleb w zależności od uwarunkowań przyrodniczych.

Działania w zakresie realizacji celu długoterminowego polegać będą na:

- propagowania i wdrażania rolnictwa ekologicznego,
- stosowania dobrej praktyki rolniczej,
- wdrażaniu programów rolno-środowiskowych,
- podejmowaniu przedsięwzięć służących rozpoznaniu stanu gleb i skali zagrożeń,
- pracach rekultywacyjnych.
- działania w zakresie ochrony i racjonalnego wykorzystania gleb prowadzone będą zgodnie z kompetencjami wynikającymi z ustaw szczególnych. Zgodnie z ustawą Prawo ochrony środowiska, oceny jakości gleb i ziemi oraz obserwacji zmian dokonuje się w ramach państwowego monitoringu środowiska, a starosta prowadzi okresowe badania jakości gleb.

Cel nr 2.4.1

Cele średniookresowe:

Cel nr 2.4.1.1 Rozwój rolnictwa ekologicznego.

Cel nr 2.4.1.2. Ochrona gleb przed degradacją i zanieczyszczeniem wskutek czynników: naturalnych (m.in. zakwaszenie, erozja) i antropogenicznych.

Cel nr 2.4.1.3. Monitoring zagrożeń i optymalne wykorzystanie gleb w zależności od uwarunkowań przyrodniczych oraz ochrona zasobów gleb nadających się do wykorzystania rolniczego i leśnego przed ich przeznaczaniem na inne cele.

Cel nr 2.4.1.5 Włączenie do obiegu gospodarczego gruntów zdegradowanych.

Działania w zakresie realizacji celów średniookresowych:

- wdrażanie produkcji rolnej zgodnej z ustawą o rolnictwie ekologicznym (m.in. promowanie produktów markowych

- i certyfikowanych, utworzenie systemu banku informacji rynkowej),
- wspieranie unowocześnienia produkcji rolnej poprzez modernizację gospodarstw rolnych, postęp biologiczny, sprawną strukturę dystrybucji, zaopatrzenia, przetwórstwa i usług,
- właściwe użytkowanie rolnicze gleb, w tym odpowiednie nawożenie i stosowaniu środków ochrony roślin, rekultywacja terenów i użytków rolnych zdegradowanych, w wyniku działania czynników antropogenicznych i naturalnych (erozja, osuwiska),
- zachowywanie odpowiedniego odczynu gleb (z uwagi na występujące zasadniczo nadmierne zakwaszenie, stosowanie wapnowania),
- stosowanie zalesień gruntów nieprzydatnych rolniczo,
- zapobieganie nielegalnemu składowaniu odpadów,
- redukcja zanieczyszczeń przemysłowych i gospodarczych,
- szkolenia użytkowników gleb i gruntów w zakresie możliwości zasobów glebowych i ich degradacji oraz w zakresie rolnictwa ekologicznego.

Cel nr 2.4.2

Cele krótkookresowe:

Cel Nr 2.4.2.1 Monitoring gleb ukierunkowany na rejestrowanie zmian powodowanych przez czynniki zewnętrzne (zakwaszenie gleb, erozja, użytkowanie, przeciążenie gleb materia i energią, niewłaściwą techniką upraw, itp.).

Cel nr 2.4.2.2 Rekultywacja gleb zdegradowanych na obszarach rolniczego użytkowania, w tym zalesianie.

Cel nr 2.4.2.3 Wdrażanie programów rolno-środowiskowych.

Działania w zakresie realizacji celów krótkoterminowych:

- wdrażanie programów rekultywacji gleb i zalesiania gleb na obszarach rolniczego użytkowania,
- tworzenie punktów monitoringu stanu gleb, publikacje, szkolenia,
- organizowanie szkoleń w zakresie programów rolno-środowiskowych oraz wymogów ochrony środowiska przy stosowaniu środków ochrony roślin, nawozów mineralnych oraz utylizacji środków ochrony roślin,
- Badania zmian chemizmu gleb, a w szczególności zawartości metali ciężkich w glebach użytkowanych rolniczo,
- promocja zdrowej żywności, tworzenie punktów dystrybucji tej żywności

10.4.2.1.5 Kopaliny.

Cel szczegółowy nr 2.5

Racjonalne gospodarowanie zasobami kopaliny, ich kompleksowe wykorzystanie, łącznie z wykorzystaniem kopaliny towarzyszących oraz rekultywacja terenów poeksploatacyjnych. Realizacja celu ma za zadanie zwiększyć efektywność wykorzystania rozpoznanych złóż kopaliny i poszukiwanie i rozpoznanie nowych złóż, ograniczenie negatywnych skutków wydobywania kopaliny.

Cel nr 2.5.1

Cele średniookresowe:

Cel nr 2.5.1.1 Optymalne wykorzystanie rozpoznanych eksploatowanych złóż.

Cel nr 2.5.1.2. Minimalizacja negatywnych skutków wydobywania kopaliny.

Działania w zakresie realizacji celów średniookresowych

- ochrona złóż udokumentowanych i obszarów perspektywicznych oraz maksymalne wykorzystanie złóż eksploatowanych,

- dla przypadków gdy złoża są udokumentowane i wprowadza się je do planu zagospodarowania przestrzennego egzekwowanie prawidłowej, zawierającej bilans zysków i strat, prognozy wpływu zmian planu zagospodarowania przestrzennego na stan środowiska naturalnego,
- ścisła współpraca z organami koncesyjnymi oraz organami administracji geologicznej w przypadkach kiedy wydawane będą koncesje na rozpoznawanie złóż,
- współpraca z organami administracji geologicznej w zakresie całej sfery prac geologicznych i geotechnicznych, pamiętając o tym, że każde wiercenie wykonywane w celu zbadania stabilności podłoża, poziomu wód gruntowych wykonywane w celu posadowienia budowli czy wiercenie studni wymaga uzyskania decyzji zatwierdzającej projekt prac geologicznych,
- jasne i precyzyjne formułowanie warunków pod jakimi podmiot gospodarczy może prowadzić działalność wydobywczą, zwracając zwłaszcza uwagę na projekt zagospodarowania złoża oraz projekt rekultywacji terenu po ustaniu działalności wydobywczej podczas opiniowania przez gminę wydawanej koncesji (bez tej pozytywnej opinii organ koncesyjny nie powinien jej wydać)
- przestrzeganie zasady, że każdy pobór wody na cele wykraczające poza tzw. zwykłe korzystanie z wód wymaga uzyskania pozwolenia wodnoprawnego.
- ograniczanie nielegalnego wydobycia surowców (tzw. „dzikich wyrobisk” stwarzających zagrożenie dla życia i zdrowia ludzi), w znacznym stopniu wpływającego także ujemnie na środowisko (przypadkowa, niefachowa eksploatacja kopaliny jest też niekorzystna dla stanu złoża, powoduje marnotrawstwo zasobów i może powodować dewastację powierzchni gruntu),
- likwidacja i rekultywacja „kopanek” oraz „dołów urobkowych”, powstałych przy eksploatacji ropy naftowej,
- bieżąca rekultywacja terenów poeksploatacyjnych i terenów zdegradowanych.

10.4.3 Ochrona pozostałych komponentów środowiska - cel strategiczny nr 3.

10.4.3.1 Gospodarka odpadami.

Cel szczegółowy nr 3.1

Racjonalna gospodarka odpadami

Odpady stanowią źródło zanieczyszczeń wszystkich elementów środowiska dla tego gospodarka nimi powinna być traktowana priorytetowo. Ze względu na uwarunkowania przyrodnicze gmina nie jest predysponowana do lokalizowania składowisk odpadów i innych instalacji do ich unieszkodliwiania i odzysku. Potencjał gminy gospodarczy sprawia, że nie ma zbyt wiele odpadów pochodzących z sektora gospodarczego. Gmina obowiązana jest do budowy systemu selektywnej zbiórki odpadami komunalnymi.

W zakresie gospodarowania odpadami powstającymi w sektorze komunalnym:

Cele krótkookresowe

1. Wdrożenie planu gospodarki odpadami w gminie.
2. Objęcie zorganizowaną zbiórką odpadów komunalnych 95% mieszkańców gminy
3. Organizacja selektywnej zbiórki odpadów, zapewnienie warunków do ich zagospodarowania usuwania oraz likwidacji dzikich wysypisk śmieci,

4. Edukacja ekologiczna mieszkańców i prowadzona w szkołach w zakresie racjonalnej gospodarki odpadami,
5. Sukcesywne usuwanie odpadów azbestowych z terenu gminy.
Szczegółowe określenie celów w zakresie gospodarowania odpadami zawiera „Plan gospodarki odpadami dla Gminy Olszanica”.

Cel średniookresowy

1. Zapobieganie i minimalizacja powstawania odpadów do poziomu określonego w „Planie gospodarki dla Gminy Olszanica”.
2. Zwiększenie stopnia kontroli obrotu osadami ściekowymi celem maksymalnego bezpieczeństwa zdrowotnego i ochrony środowiska.
3. Usuwanie odpadów azbestowych z terenu gminy.

Działania średniookresowe:

- wdrożenie systemu selektywnej zbiórki odpadów,
- organizacja punktu gromadzenia odpadów komunalnych,
- organizacja gminnego punktu zbiórki odpadów niebezpiecznych
- Stworzenie systemu zbierania odpadów wielkogabarytowych: okresowy odbiór tych odpadów bezpośrednio od ich właścicieli oraz stworzenie warunków do zamówienia takiej usługi indywidualnie, jako „usługa na telefon”;
- Wdrożenie systemu zbierania odpadów budowlanych;
- modyfikacja systemu odpłatności za wytwarzane odpady: poprzez podwyższenie stawek opłat za odpady nie segregowane „u źródła”, zmieszane z surowcami wtórnymi lub odpadami niebezpiecznymi, bądź zastosowanie stawek bonifikacyjnych dla odpadów segregowanych;
- wdrożenie systemu kompostowania przydomowego i/lub wariant kompostowania w przyzmacz;
- podnoszenie świadomości ekologicznej obywateli.

w zakresie gospodarowania odpadami powstającymi w sektorze gospodarczym:

- zwiększenie udziału odzyskiwanych i ponownie stosowanych w procesach produkcyjnych odpadów przemysłowych,
- wdrożenie systemów pełnej i wiarygodnej ewidencji odpadów i metod ich zagospodarowania,
- unieszkodliwianie osadów ściekowych przez odwadnianie i wapniowanie,
- kompostowanie z kratek z oczyszczalni ścieków z odpadami zielonymi,
- podnoszenie świadomości ekologicznej przedsiębiorców.

w zakresie gospodarowania odpadami niebezpiecznymi:

- zapewnienie warunków bezpiecznego dla zdrowia ludzi usunięcia wyrobów zawierających azbest i zdeponowania ich na wyznaczonych składowiskach w sposób eliminujący ich negatywne oddziaływanie,
- inicjowanie związków gmin dla budowy składowiska odpadów azbestowych na terenie powiatu,
- inspirowanie właściwej działalności w zakresie usuwania wyrobów zawierających azbest, poszukiwanie inwestorów i podejmowanie inicjatyw lokalizacyjnych,
- zapewnienie odzysku i recyklingu olejów odpadowych,
- zapewnienie odzysku i recyklingu wycofanych z eksploatacji pojazdów.

10.4.3.2. Hałas i wibracje.

Cel szczegółowy nr 3.2

Zmniejszenie uciążliwości hałasu na terenach zurbanizowanych.

Hałas komunikacyjny.

Bardzo częstą przyczyną uciążliwości powodowanej przez hałas komunikacyjny jest między innymi systematycznie wzrastające natężenie ruchu, wąskie, obustronnie zabudowane ulice, niedostateczna jakość nawierzchni i nie zawsze prawidłowe rozwiązania inżynierii ruchu. Wnioski z nich wypływające wskazują na utrzymywanie się korzystnych tendencji wzrostu jakości stosowanych środków transportu drogowego, w szczególności osobowego, kompensujących z powodzeniem szybko rosnące natężenie ruchu. Znacznie gorzej przedstawia się wprowadzanie zmian poprawiających jakość rozwiązań inżynierskich oraz własności eksploatacyjne dróg i ulic; konieczność ponoszenia na ten cel znacznych nakładów finansowych stanowi jeszcze poważną barierę w nadawaniu tym działaniom powszechności na miarę potrzeb. Szczególnie pilne jest to na obszarach szczególnej ochrony w celu ratowania ich klimatu akustycznego przed degradacją. Realizacja tego celu zapewni zmniejszenie dyskomfortu życia mieszkańców powiatu, szczególnie w rejonach, w których hałas i wibracje są szczególnie uciążliwe (sąsiedztwo dróg tranzytowych przebiegających przez gminę oraz strefy zdrowiskowe). Ochrona przed hałasem polega na zapewnieniu najlepszego stanu akustycznego środowiska w szczególności poprzez:

- utrzymanie poziomu hałasu poniżej dopuszczalnego lub co najmniej na tym poziomie,
- zmniejszenie poziomu hałasu co najmniej do dopuszczalnego, gdy nie jest on dotrzymany.

Cel nr 3.2.1

Cele średniookresowe:

Zgodnie z Programem Ochrony Środowiska dla województwa podkarpackiego i dla Powiatu Leskiego określa się podstawowe cele na obszarze gminy:

Cel nr 3.2.1.1 Zmniejszenie wpływu hałasu komunikacyjnego i ograniczenie hałasu drogowego na obszarach o intensywnej zabudowie.

Cel nr 3.2.1.2 Niedopuszczanie do pogorszenia klimatu akustycznego na obszarach, gdzie sytuacja akustyczna jest korzystna.

Działania w zakresie realizacji celów średniookresowych:

- monitoring akustyczny poziomu hałasu komunikacyjnego, zwłaszcza w miejscowościach przez, które przebiegają drogi tranzytowe (zgodnie z prawem ochrony środowiska okresowe pomiary prowadzi zarządzający drogą i przedkłada organowi ochrony środowiska, który może nałożyć w drodze decyzji obowiązek prowadzenia pomiarów w związku z eksploatacją w przypadku negatywnego oddziaływania na środowisko),
- opracowanie programów ograniczenia hałasu na obszarach o intensywnej zabudowie, w oparciu o ocenę stanu akustycznego,
- budowa zabezpieczeń akustycznych wzdłuż dróg tranzytowych w miejscach nasilonej emisji hałasu.
- odpowiednia lokalizacja obiektów uciążliwych,
- egzekwowanie stosowania przepisów krajowych i unijnych w zakresie ochrony przed hałasem.
- remonty i budowa dróg

Cel nr 3.2.2

Cele krótkookresowe

Poprawa bezpieczeństwa użytkowania dróg.

Działania w zakresie realizacji celu:

Bieżące remonty dróg gminnych, właściwe utrzymanie dróg w okresach zimowych poprzez sprawne odśnieżanie.

10.4.3.3. Poważne awarie.

Cel szczegółowy nr 3.3

Ochrona przed poważnymi awariami, minimalizowanie skutków klęsk żywiołowych oraz zapewnienie bezpieczeństwa chemicznego i biologicznego.

Realizacja tego celu jest istotna ze względu na następujące uwarunkowania:

- przebieganie przez teren gminy dróg, którymi przewożone są materiały niebezpieczne,
- klęski żywiołowe (m.in. położony jest w strefie osuwiskowej) nawiedzające powiat Leski.
- Działania w zakresie realizacji celu koncentrować będą się głównie w sferze osadniczej i na obszarach o dużych walorach przyrodniczych, wokół zakładów o dużym ryzyku oraz wzdłuż odcinków dróg krajowych i wojewódzkich, służących do transportu materiałów niebezpiecznych. Działania w zakresie ograniczania poważnych awarii w zakładach przemysłowych o dużym ryzyku spoczywają na właścicielach zakładów oraz Komendancie Wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej.
- działania w zakresie ochrony ludności i ochrony zdrowia na poziomie powiatu prowadzone są przez Powiatowy Zespół ds. Ochrony Przeciwpożarowej i Ratownictwa oraz Powiatowe Centrum Zarządzania Kryzysowego. Realizacja celu długookresowego polegać będzie również na opracowywaniu i aktualizacji: powiatowych planów obrony cywilnej, planu działania w sytuacjach kryzysowych, planu doraźnej ochrony przed powodzią, organizacji szkoleń treningów i ćwiczeń w zakresie Obrony Cywilnej, obsłudze powiatowego ośrodka analizy danych i alarmowania, systemu wykrywania i alarmowania oraz systemu wczesnego ostrzegania.

Cel nr 3.3.1

Cele średniookresowe:

Cel nr 3.3.1.1 Przeciwdziałanie poważnym awariom.

Cel nr 3.3.1.2 Zwiększenie bezpieczeństwa ruchu pojazdów z materiałami niebezpiecznymi na terenie gminy

Cel nr 3.3.1.3 Edukacja w zakresie zagrożeń biologicznych.

Działania w zakresie realizacji celów średniookresowych:

- kontrole bezpieczeństwa i stanu środowiska w zakładach o dużym ryzyku,
- wzmożone kontrole pojazdów przewożących materiały niebezpieczne prowadzone przez: WIOŚ, PSP, Policję, Inspekcję Drogową,
- modernizację zbyt wąskich odcinków dróg, którymi przewozi się materiały niebezpieczne,
- przygotowanie parkingów i zjazdów na bezpieczne zatrzymanie pojazdów, a w przypadku awarii na ich odholowanie i zabezpieczenie,
- edukacja rolników i przedsiębiorców w zakresie zagrożeń związanych z rozwojem biotechnologii i bezpieczeństwa biologicznego.

Cel nr 3.3.2

Cele krótkookresowe:

Cel nr 3.3.2.1 Zapewnienie bezpieczeństwa w zakresie ochrony życia i mienia.

Cel nr 3.3.2.1 Poprawa infrastruktury przeciwpożarowej i ratownictwa ekologicznego.

Działania w zakresie realizacji celu krótkookresowego:

- rozbudowa i modernizacja systemu wczesnego ostrzegania w zakresie ochrony przeciwpowodziowej (m.in. opracowanie i stosowanie procedur postępowania w sytuacji zagrożenia),
- modernizacja i stała poprawa wyposażenia jednostek ratownictwa ekologicznego,
- techniczne i organizacyjne wspieranie służb odpowiedzialnych za zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego (w tym chemicznego i biologicznego),
- ujednolicenie systemu alarmowania.
- zorganizować i doposażyć w różnego rodzaju sprzęt przeciwpowodziowy, ciężki, transportowy, ratunkowy poszczególne służby ratunkowe;
- przeciwdziałanie występowania klęsk żywiołowych poprzez organizowanie właściwych struktur szybkiego reagowania oraz modernizację urządzeń zabezpieczających;
- monitorować i prowadzić okresowe kontrole przewozu, przechowywania i stosowania niebezpiecznych substancji chemicznych;
- przestrzegać zakazu wypalania suchych traw, prowadzić szeroką edukację zapobiegawczą szczególnie wśród ludności wiejskiej;
- dbałość o stan techniczny dróg, szczególnie zimą, dążenie do prawidłowego oznakowania miejsc szczególnie niebezpiecznych.

10.4.3.4 Powietrze atmosferyczne.

Cel szczegółowy nr 3.4.

Zachowanie standardów jakości powietrza atmosferycznego zgodnie z wymaganiami prawa krajowego i unijnego.

Cel ten ma za zadanie dotrzymanie standardów jakości powietrza na obszarze gminy. Ograniczanie „emisji niskiej” pochodzącej ze źródeł osadniczych należy głównie do zadań samorządów gminnych. Do przedsiębiorców należy ograniczanie emisji pochodzącej z procesów technologicznych w zakładach przemysłowych. Istotnym kierunkiem działań będzie edukacja ekologiczna, w tym zakresie oraz promowanie odnawialnych źródeł energii. Możliwości ograniczenia zanieczyszczeń transgranicznych, jakie przenoszone są na teren powiatu przekraczają kompetencje na poziomie lokalnym (gminnym i powiatowym) i wojewódzkim.

Cel nr 3.4.1

Cele średniookresowe:

Cel nr 3.4.1.1 Redukcja wielkości emisji zanieczyszczeń do powietrza w miejscowościach gminy.

Działania w zakresie realizacji celu średniookresowego:

- ◆ ograniczanie „emisji niskiej”;
- ◆ racjonalizacja wykorzystania i modernizacja istniejących systemów grzewczych,
- ◆ upowszechnianie wykorzystania odnawialnych źródeł energii,

- ◆ promocja stosowania paliw ekologicznych w kotłowniach i indywidualnych systemach grzewczych,
- ◆ propagowanie stosowania technologii energooszczędnych, termomodernizację budynków stosowanie instalacji wysokosprawnych,
- ◆ ograniczenie emisji spalin ze źródeł mobilnych poprzez: m.in. wprowadzanie biopaliw.

Na przestrzeni ostatnich lat, oprócz tego, że w technologiach spalania zaczęto korzystać z wielu paliw bardziej sprzyjających środowisku niż węgiel kamienny czy nawet koks, to jeszcze zaczęto szukać nowych paliw i nowych rozwiązań technicznych, które mogłyby te paliwa wykorzystać tzn. uzyskać z nich maksimum energii cieplnej. Niewątpliwie takim paliwem stała się słoma. Bardzo popularna w krajach skandynawskich, u nas dopiero przychodzi jej czas. W związku z ogólną sytuacją w rolnictwie stanowi również (w nadmiernych ilościach) problem dla rolników. Postawienie dzisiaj na „słomianą energetykę”, wydaje się być nie tylko ekonomicznie uzasadnione ale również wskazane. Taka technologia spalania powinna być propagowana zwłaszcza na obszarach rolniczych, a do takich niewątpliwie można zaliczyć teren Gminy Olszanica. Wykorzystywanie tej technologii i paliwa jest bardzo dobrze widziane przez wiele instytucji finansujących przedsięwzięcia w ochronie środowiska. Słoma jest specyficznym paliwem, które wymaga zastosowania specjalnych konstrukcji komór paleniskowych. Oczywiście można ją także spalić tak jak węgiel, koks czy drewno, ale jest to mniej racjonalne i wymaga ciągłej obsługi. Zjawiska, które dało się przy tym zaobserwować nie bez przyczyny nazywano „słomianym zapalem”, czy też „słomianym ogniem”, będące synonimem mocnego, ale dość krótkiego zapalu. Właśnie sposób w jaki trzeba dostarczać słomę do tego rodzaju palenisk powodował (ciągle podawanie rozluźnionej słomy w celu utrzymania ognia – brak odpowiedniej częstotliwości kończył się wygaszeniem ognia), że uzyskiwano nie najlepsze efekty. Spalanie w takich warunkach mogło się odbywać ze sprawnością procesu rzędu 30 – 40%. Konstrukcje palenisk kotłów przystosowane do spalania słomy dają szansę uzyskać w tym procesie sprawność urządzenia rzędu 80% (dla kotłów mniejszej mocy) natomiast dla kotłów o dużych wydajnościach można osiągnąć sprawność tego procesu nawet do 90%.

Tylko pozornie, tak jak w innych komponentach środowiska, obciążenia powietrza atmosferycznego dotyczą i szkodzą tylko jemu samemu. W rzeczywistości obciążając jeden komponent, szkodliwie oddziałujemy także na inny lub na wszystkie pozostałe. Związek w przyrodzie wszystkich jego uczestników jest oczywisty i wzajemnie od siebie zależny. Dla czystości powietrza atmosferycznego ważnym jest zachowanie człowieka również w tych dziedzinach, które pozornie nie mają ze sobą nic wspólnego i nawet w ochronie środowiska stanowią odrębnie rozpatrywane działy. Należy zwrócić uwagę, że większość dziedzin wchodzących w skład ochrony środowiska wymaga specjalistycznej inżynierskiej wiedzy, być może dlatego występuje wspomniany wyżej podział. Poprawa stanu czystości powietrza nastąpi wtedy gdy zrealizowane zostanie między innymi:

- ◆ eliminowanie uciążliwości dla powietrza przez właściwe lokalizowanie obiektów zarówno przemysłowych jak komunalnych czy też prywatnych
- ◆ dopełnianie staranności w tworzeniu planu zagospodarowania przestrzennego, zwłaszcza przez rozdzielanie funkcji przemysłowych i rzemiosła mniej lub bardziej uciążliwego, od funkcji mieszkaniowych i wypoczynkowych
- ◆ ograniczanie uciążliwości obiektów do granic ich własnych działek

- ◆ umiejętne kształtowanie procesu budowlanego przez umieszczanie w decyzjach o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu wymogów dotyczących ochrony środowiska
- ◆ w procesie lokalizacyjnym, wymaganie od inwestorów charakterystyk wpływu inwestycji na stan powietrza i innych komponentów środowiska lub ocen oddziaływania inwestycji na środowisko
- ◆ segregacja odpadów z maksymalnym wykorzystaniem surowców wtórnych i odpadów, które mogą być kompostowane
- ◆ wykorzystywanie energii słonecznej (obalanie błędnych mitów)
- ◆ propagowanie technologii wykorzystujących paliwa odnawialne np. słoma czy energia wodna (możliwość połączenia kilku aspektów ochrony środowiska przy wymianie kotłów węglowych na kotły opalane słomą – osiedle w Pszenniu)
- ◆ przestrzeganie we własnych jednostkach podległych gminie prawidłowego postępowania z odpadami „poszpitalnymi”
- ◆ wspomaganie finansowe i organizacyjne wszystkich obywatelskich inicjatyw dotyczących gazyfikacji
- ◆ propagowanie programów oszczędzania energii
- ◆ edukacja ekologiczna w zakresie szkodliwości spalania odpadów i opakowań.

10.4.3.5. Promieniowanie elektromagnetyczne.

Cel szczegółowy nr 3.5.

Ochrona przed promieniowaniem elektromagnetycznym.

Realizacja tego celu polega na skutecznej ochronie ludności przed działaniem promieniowania elektromagnetycznego, poprzez:

- 1) utrzymanie poziomów pól elektromagnetycznych poniżej dopuszczalnych lub co najmniej na tych poziomach,
- 2) zmniejszaniu poziomów pól elektromagnetycznych do co najmniej dopuszczalnych tam gdzie one są niedotrzymane.

Zadania w zakresie oceny poziomów pól elektromagnetycznych i ich zmian dokonuje się w ramach państwowego monitoringu środowiska. Zadania okresowych badań kontrolnych poziomów pól elektromagnetycznych i prowadzenie rejestru terenów o stwierdzonych przekroczeniach dopuszczalnych poziomów spoczywają na Wojewodzie.

- zadania samorządów gminnych polegać będą na właściwej lokalizacji obiektów, które mogą emitować pola elektromagnetyczne, czyli uwzględniania ich w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin. Ochrona ludzi i środowiska przed oddziaływaniem pól elektromagnetycznych polegać będzie na:
  - inwentaryzacji źródeł emisji;
  - wyznaczaniu obszarów ograniczonego użytkowania od istniejących i projektowanych emitorów
  - lokalizacji obiektów tak, by były jak najmniej konfliktowe z otaczającą przestrzenią,
  - egzekwowanie wykonywania pomiarów pól elektromagnetycznych do których inwestorzy zobowiązania są po uruchomieniu urządzeń
  - wdrażaniu najlepszych technik, technologii i rozwiązań technicznych ograniczających promieniowanie elektromagnetyczne.

- dążenie do lokalizacji możliwe jak największej ilości obiektów radiowo - telewizyjnych na jednej konstrukcji wsporczej
- uwzględnienie w planach zagospodarowania przestrzennego tras przebiegu linii wysokiego napięcia.

10.4.4. Edukacja ekologiczna.

10.4.4.1. Edukacja ekologiczna, dostęp do informacji i poszerzanie dialogu społecznego.

Cel szczegółowy nr 4.1

Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców gminy oraz propagowanie ochrony i racjonalnego wykorzystania zasobów naturalnych.

Celem edukacji ekologicznej jest propagowanie w społeczeństwie zachowań prowadzących do ochrony i racjonalnego wykorzystania zasobów naturalnych, powiązań pomiędzy zagadnieniami gospodarczymi, społecznymi, ekologicznymi i politycznymi. Cel ten realizowany będzie poprzez: wspieranie działań uzupełniających system edukacji szkolnej, zwiększenie efektywności edukacji ekologicznej, dostarczanie niezbędnej wiedzy o problematyce ekologicznej. Stan środowiska zależy w dużej mierze od postaw poszczególnych członków społeczeństwa. Swobodny dostęp do informacji o środowisku ma wpływ na pro-środowiskową postawę społeczności lokalnych.

Cel nr 4.1.1

Cele średniookresowe:

- Cel nr 4.1.1.1** Poprawa świadomości ekologicznej w zakresie właściwych postaw dotyczących korzystania ze środowiska (m.in. gospodarki odpadami i racjonalizacji zużycia wody, energii cieplnej i elektrycznej). Promowanie odnawialnych źródeł energii.
- Cel nr 4.1.1.2** Podniesienie świadomości społecznej w zakresie wiedzy o środowisku (zagadnienia ochrony ekosystemów, ochrony krajobrazu, kształtowanie norm zachowań sprzyjających ochronie różnorodności biologicznej) i jego zagrożeniach.
- Cel nr 4.1.1.3.** Promowanie rolnictwa ekologicznego,

Działania w zakresie realizacji celów średniookresowych:

- egzekwowanie przepisów, dotyczących: porządku, gospodarki odpadami, gospodarki wodno - ściekowej i ochrony przed hałasem,
- prowadzenie edukacji ekologicznej w szkołach (kółka zainteresowań, konkursy ekologiczne itp. prowadzenie aktywnych form edukacji np. „Ekolekcje”),
- rozwój bazy edukacji ekologicznej, w tym rozwój zagospodarowania edukacyjnego i turystycznego obszarów leśnych i parków krajobrazowych (ścieżki edukacyjne, szlaki turystyczne, tablice informacyjne itp.),
- prowadzenie kampanii informacyjno-edukacyjnych, wspieranie imprez prośrodowiskowych oraz działalności wydawniczej,
- dostęp do informacji o podejmowanych akcjach, kampaniach i działaniach na rzecz aktywnej ochrony środowiska w województwie, kraju i na świecie,
- udział w wojewódzkich, krajowych i międzynarodowych programach edukacji ekologicznej.

Cel nr 4.1.2

Cele krótkookresowe:

- Cel nr 4.1.2.1** Zorganizowanie systemu informacji o środowisku i ogólnodostępnych form edukacji ekologicznej.

Cel nr 4.1.2.2 Rozwój bazy edukacyjnej.

Cel nr 4.1.2.3 Edukacja ekologiczna w szkołach i w rolnictwie.

Działania w zakresie realizacji celów krótkookresowych:

- wprowadzanie do edukacji szkolnej programów ochrony środowiska wraz z planem gospodarki odpadami,
- wdrażania programu edukacyjnego,
- przygotowanie nowoczesnych (komputerowych) systemów zarządzania i dokumentowania zasobami środowiska,
- prowadzenie szkoleń dla rolników, kontynuowanie doradztwa rolniczego,
- prowadzenie edukacji ekologicznej dzieci i młodzieży w zakresie zrozumienia celów ochrony przyrody i różnorodności biologicznej,
- wprowadzenie dodatkowych form nauki wiedzy ekologicznej poprzez kółka zainteresowań, spotkania, konkursy,
- organizacja ścieżek przyrodniczo-edukacyjnych w Parku Krajobrazowym,
- utrzymanie istniejących ścieżek przyrodniczych, punktów widokowych, ścieżek konnych, miejsc udostępniania lasów dla społeczeństwa.

11. SYSTEM ZARZĄDZANIA PROGRAMEM.

11.1. Instrumenty i narzędzia realizacji Programu.

Program ma kształtować całość polityki w zakresie ochrony środowiska na szczeblu gminnym. Ma być główną wykładnią dla kierunków działań, obieranych przez wszelkie jednostki w zakresie szeroko pojmowanej ochrony środowiska. Realizacja Programu następować będzie poprzez:

- doprowadzenie do zbieżności zapisów Programu z treścią programów ochrony środowiska gmin oraz programów powiatów sąsiednich,
- koordynację działań organów i instytucji odpowiedzialnych za ochronę środowiska na terenie powiatu, ściśle pod kątem Programu,
- konsekwentną i skuteczną egzekucję przepisów prawa, szczególnie w zakresie objętym Programem,
- propagowanie wśród społeczności lokalnej wspólnych działań na rzecz środowiska naturalnego.
- realizacja celów założonych w Programie wspierana będzie m.in. przez preferowane proekologiczne kierunki inwestycji w powiecie Leskim. Obejmują one rozwój:
  - bazy turystycznej i uzdrowiskowej,
  - infrastruktury rekreacyjnej,
  - przetwórstwa produktów rolnych i leśnych,
  - przetwórstwa lokalnych surowców naturalnych,
  - drobnego przemysłu lekkiego, nieuciążliwego dla środowiska.

Możliwość skutecznego wykonywania ustaleń Programu wiązać się będzie ściśle z możliwościami finansowymi jednostek odpowiedzialnych za poszczególne zadania. Program jest jednak jednocześnie elementem niezbędnym do pozyskania tych środków. Pośrednio warunkiem sprawnej realizacji jest też posiadanie instrumentu w postaci odpowiednich zasobów kadrowych tj. niezbędnej liczby etatów oraz kompetentnych pracowników.

Realizacja zadań wynikających z „II Polityki ekologicznej państwa”, zwłaszcza wdrożenie systemów informatycznych oraz modyfikacja systemu statystyki publicznej, państwowego monitoringu środowiska i pozostałych mechanizmów nadzoru i kontroli, wymagać będą w latach 2004 – 2006 wzmocnienia istniejących lub powołania nowych struktur organizacyjnych

ochrony środowiska oraz wdrożenia systemów obiegu informacji w dziedzinie środowiska, niezbędnych do spełnienia przez Polskę warunków uczestnictwa w Unii Europejskiej i realizacji innych zobowiązań międzynarodowych.

Grupę instrumentów zarządzania Programem tworzą:

- instrumenty prawno-administracyjne;
- instrumenty rynkowe;
- instrumenty finansowe;
- instrumenty z zakresu organizacji, marketingu i zarządzania środowiskiem;
- instrumenty informacyjno-edukacyjne.

Na szczeblu gminnym Program realizowany będzie głównie poprzez instrumenty prawno-administracyjne oraz informacyjno edukacyjne. Instrumenty prawne i finansowe, będące w posiadaniu Wójta Gminy, służące realizacji polityki ekologicznej, w szczególności koordynacji działań proekologicznych, są obecnie niewystarczające.

11.2 Organizacja działań przygotowawczych, realizacyjnych i kontrolnych.

11.2.1. Działania przygotowawcze.

Organem odpowiedzialnym za wdrażanie i koordynację działań określonych w Programie jest Zarząd Powiatu Leskiego. Poprzez posiadane instrumenty prawno-administracyjne, informacyjno-edukacyjne i finansowe zapewnia spójność pomiędzy wszystkimi działaniami na rzecz ochrony środowiska w powiecie prowadzonymi na: szczeblu lokalnym, wojewódzkim krajowym i międzynarodowym, umożliwiającą efektywne wykorzystanie środków technicznych i finansowych.

11.2.2. Realizacja Programu.

Realizacja Programu wymagać będzie skoordynowanych wysiłków bardzo wielu jednostek z terenu gminy - jednostek administracji zespolonej, ekologicznych organizacji pozarządowych, a także podmiotów prowadzących działalność gospodarczą oraz osób fizycznych. Program realizowany będzie, zgodnie z przepisami szczególnymi, przez wszystkie jednostki odpowiedzialne za ochronę środowiska w powiecie, w oparciu o aktualnie dostępne instrumenty: prawno-administracyjne, informacyjno-edukacyjne, finansowe, ekonomiczno-rynkowe oraz instrumenty z zakresu organizacji i zarządzania środowiskiem.

11.2.3. Kontrola Programu.

11.2.3.1. Informacje ogólne.

Główną jednostką monitorującą wykonanie zadań, wynikających z Programu będzie Wójt Gminy Olszanica. Ocena wykonania Programu odbywać się będzie poprzez kontrolę osiągnięcia wyznaczonych mierników celów długookresowych (zgodnie z tabelą nr 4, załączoną do niniejszego Programu). Na podstawie art. 18 ust. 2 Prawa ochrony środowiska, co 2 lata, Wójt zobowiązany jest do sporządzenia w tym zakresie stosownego raportu i przedstawienia go Radzie Gminy. Najbliższa tego typu kontrola realizacji założeń Programu będzie miała więc miejsce w 2006 r. Kontrola wdrażania Programu i oceny jego realizacji w aspekcie osiągnięcia założonych celów prowadzona będzie poprzez monitoring:

- ⇒ stanu środowiska,
- ⇒ wdrażania i realizacji Programu, w tym kontrolę aktywności instytucji odpowiedzialnych za realizację zadań w zakresie ochrony środowiska na terenie gminy,

⇒ skutków realizacji Programu.

Raporty i ocena oraz zmiana uwarunkowań realizacji Programu (w sferach: gospodarczej, przyrodniczej, przestrzennej, społecznej i polityczno – instytucjonalnej) będą podstawą do aktualizacji. Aktualizacja Programu powinna odbywać się, nie rzadziej niż co 4 lata.

11.2.3.2. Monitoring środowiska.

Pod kątem nowych wymagań przepisów prawa krajowego i unijnego należy zmienić funkcjonujące dotychczas: metody badań, prowadzenie oceny dotrzymywania standardów jakości środowiska, system monitorowania środowiska, gromadzenia i przetwarzania informacji o środowisku oraz rozpowszechnianie informacji o środowisku i jego ochronie.

11.2.3.3. Monitoring wdrażania i realizacji Programu.

Monitoring wdrażania Programu dotyczyć będzie:

- ◆ określenia stopnia realizacji przyjętych celów,
- ◆ oceny realizacji programów i projektów inwestycyjnych ochrony środowiska,
- ◆ określenia stopnia rozbieżności pomiędzy przyjętymi celami i działaniami, a ich wykonaniem,
- ◆ analizy przyczyn tych rozbieżności.

11.2.3.4. Monitoring skutków realizacji Programu.

Monitoring skutków realizacji Programu prowadzony będzie poprzez ocenę:

- ◆ poprawy standardów jakości środowiska, poprawy poziomu i jakości życia mieszkańców,
- ◆ aktywności i reakcji społeczeństwa,
- ◆ ocenę stopnia realizacji działań.

Bezpośrednim wskaźnikiem zaawansowania realizacji działań będzie wysokość ponoszonych nakładów finansowych oraz uzyskiwane efekty rzeczowe. Uzyskiwane efekty rzeczowe, zweryfikowane przez ocenę stanu jakości i dotrzymywania norm komponentów środowiska, dokonana w ramach systemu monitoringu, ilustrować będą zaawansowanie realizacji Programu w skali rocznej i umożliwiać dokonywanie niezbędnych korekt na bieżąco. Ocena stopnia realizacji działań odbywać się będzie poprzez mierniki realizacji celów długookresowych określone w tabeli nr 4. Posługiwanie się, m.in. tymi miernikami, pozwoli na: określenie w jakim stopniu Program wpisuje się w układ limitów krajowych, określonych w polityce ekologicznej państwa, ocenę na ile gmina spełnia lub zbliża się do standardów europejskich.

Celem monitoringu jest, między innymi, identyfikacja, kontrola i ocena wskaźników dotyczących:

- 1) stopnia zmniejszenia różnicy między faktycznym zanieczyszczeniem środowiska, a zanieczyszczeniem dopuszczalnym na danym obszarze,
- 2) ilości zużywanej energii, materiałów, wody, wytwarzanych odpadów, emitowanych zanieczyszczeń w przeliczeniu na: jednostkę dochodu narodowego, wielkość produkcji (wyrażoną w jednostkach fizycznych), wartość sprzedaną lub na mieszkańca,
- 3) stosunku uzyskiwanych efektów ekologicznych do ponoszonych nakładów,
- 4) technologiczno-ekologicznej charakterystyki materiałów, urządzeń i produktów ujawnianych na etykietach lub w dokumentach technicznych produktów.

Powyższe wskaźniki powinny być gromadzone i wykorzystywane do oceny realizacji polityki ekologicznej na obszarze powiatu w przekroju terytorialnym i branżowym.

11.2.4. Struktura zarządzania Programem.

Zarządzanie, realizacja i kontrola Programu na poziomie gminy, prowadzone będą przez administrację rządową i samorządową oraz przez inne instytucje, w zakresie i poprzez instrumenty określone ustawami. Wójt gminy jest odpowiedzialny za wdrażanie i koordynację działań określonych w Programie, co znaczy że:

- czuwa nad realizacją poszczególnych zadań,
- przygotowuje wnioski o środki inwestycyjne,
- współpracuje w zakresie realizacji programów wyższego rzędu i programów sąsiednich gmin),
- modyfikuje Program w zależności od uwarunkowań, w tym prawnych,
- promuje Program.

Na obszarze gminy ochrona środowiska realizowana będzie, zgodnie z przepisami szczególnymi, przez:

- Wójta jako organ ochrony środowiska na szczeblu gminnym,
- Starostę jako organ ochrony środowiska na szczeblu powiatowym,
- Wojewodę Podkarpackiego oraz podległe mu służby zespolone, dysponujące instrumentami prawnymi w zakresie: reglamentowania prawa do korzystania ze środowiska, kontroli, nadzoru, negocjacji, opiniowania,
- Samorząd Województwa Podkarpackiego i podległe mu jednostki organizacyjne,
- organy administracji centralnej (m.in. Ministerstwo Środowiska, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi)
- instytucje finansujące zadania ochrony środowiska,
- Regionalną Dyрекcyję Lasów Państwowych w Krośnie i nadleśnictwa działające na terenie powiatu,
- Kuratorium Oświaty w Rzeszowie, Delegatura w Krośnie,
- Wojewódzki Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Boguchwale,

administrację nie zespoloną (specjalną), a w szczególności:

- a) Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Krakowie,
- b) Powiatowego Inspektora Sanitarnego,
- c) Państwową Straż Pożarną, w zakresie ratownictwa ekologicznego,
- d) Bieszczadzki Oddział Straży Granicznej w Przemysłu,
- e) Izbę Celną w Przemysłu,
- f) Zarząd Karpackich Parków Krajobrazowych w Krośnie

Na poziomie gminnym organem ochrony środowiska jest wójt, burmistrz lub prezydent miasta. Poza ogólnymi przepisami prawnymi, posiada on instrument zarządzania przestrzenią i środowiskiem, jakim jest miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego. Ważne jest uwzględnienie ścisłych powiązań Powiatu Ziemskiego w Krośnie z Powiatem Grodzkim w Krośnie. Najważniejsze powiązania przejawiają się w gospodarce ściekowej i gospodarce odpadami.

Ponadto ważnymi realizatorami Programu będą przedsiębiorstwa i zakłady komunalne oraz lokalne ekologiczne organizacje pozarządowe działające na terenie powiatu.

12. KOSZTY I ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU.

12.1. Koszt realizacji programu.

Źródła finansowania Programu ochrony środowiska będą zróżnicowane w zależności od rodzaju i okresu przewidywanego działania, a przede wszystkim możliwości stosowania

instrumentów finansowo-ekonomicznych zapewnionych na poziomie krajowym. Zgodnie z polityką ekologiczną państwa założone cele mogą być zrealizowane przy stopniowym wzroście udziału wydatków na ochronę środowiska i gospodarkę wodną tj. w latach 2003 - 2004, 1,3-1,4% w latach 2005 - 2006, 1,5-1,6%, w latach 2007 - 2008, 1,7-1,8%. Według oszacowanych kosztów dostosowawczych Polski do Unii Europejskiej, w najbliższych 10-13 latach trzeba przeznaczać na ochronę środowiska 2-3 razy więcej niż dotychczas. Koszt wykonania wymienionych w programie działań oszacowano na podstawie nakładów na realizację działań biorąc pod uwagę nakłady na inwestycje ochrony środowiska i gospodarki wodnej o podobnym charakterze oraz nakłady Szacuje się, że nakłady na ochronę środowiska w gminie, w latach 2004 - 2015 wyniosą łącznie ponad 22,8 mln zł.

12.2. Źródła finansowania Programu.

Źródła finansowania Programu ochrony środowiska będą zróżnicowane, w zależności od rodzaju i okresu przewidywanego działania, a przede wszystkim możliwości stosowania instrumentów prawnych, finansowo-ekonomicznych i możliwości udzielania pomocy publicznej w prawie krajowym i wspólnotowym (m.in. przepisy o pomocy publicznej).

Dotychczas podstawę finansowania ochrony środowiska stanowiły:

- fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej (Narodowy, wojewódzki, powiatowy fundusze gminne i Ekofundusz) oraz współpracujące z nimi banki (m.in. Bank Ochrony Środowiska), fundacje;
- przedakcesyjne programy pomocowe (Phare, SAPARD);
- środki z budżetu centralnego, budżetów samorządowych;
- pomoc zagraniczna,
- środki własne przedsiębiorców.

Dotychczas dostępne na rynku formy finansowania inwestycji ekologicznych dzielą się na:

- zobowiązania kapitałowe: kredyty, pożyczki, obligacje, leasing,
- udziały kapitałowe: akcje i udziały w spółkach,
- dotacje.

Realizacja Programu finansowana będzie ze środków:

- 1) publicznych, w tym:
  - a) krajowych, pochodzących z: budżetu państwa, budżetów jednostek samorządu terytorialnego, pozabudżetowych instytucji publicznych,
  - b) zagranicznych, pochodzących, m. in. z przedakcesyjnych programów pomocowych (do czasu ich zakończenia), funduszu spójności, funduszy strukturalnych, fundacji itp.;
- 2) niepublicznych, pochodzących z dochodów przedsiębiorstw i inwestorów, banków komercyjnych, funduszy inwestycyjnych, towarzystw leasingowych itp., w ramach których najczęstszymi formami finansowania będą:
  - 3) zobowiązania finansowe (np. kredyty, pożyczki, obligacje, leasing),
  - 4) udziały kapitałowe (akcje i udziały w spółkach),
  - 5) fundusze własne inwestorów,
  - 6) dotacje (tzw. granty) i subwencje właściwe,
  - 7) zagraniczna pomoc finansowa udzielana poprzez fundacje i programy pomocowe.

Podział tych środków na działania związane z ochroną środowiska odbywać się będzie zgodnie z:

- Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Podkarpackiego dla „Funduszy Strukturalnych na lata 2004 - 2006”;
- Planem Rozwoju Obszarów Wiejskich,
- Sektorowym Programem Operacyjnym „Restrukturyzacja i Modernizacja Sektora Żywnościowego oraz Rozwój Obszarów Wiejskich”,
- „Strategią Wykorzystania Funduszu Spójności na lata 2004-2006” opracowaną przez Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej, w lutym 2003 r.;
- przedakcesyjnymi programami PHARE, ISPA, oraz SAPARD (do czasu ich zakończenia),
- programami branżowymi, krajowymi i wojewódzkimi oraz regulaminami funduszy krajowych oraz wojewódzkich,
- wydatkami budżetowymi określonymi w poszczególnych gminach, przedsiębiorstwach i zakładach produkcyjnych,
- aktualnie obowiązującymi przepisami prawnymi.

Możliwości realizacji i wspierania inwestycji w zakresie ochrony środowiska ze środków własnych powiatu i gmin są limitowane ogólną sumą możliwych do uzyskania dochodów oraz potrzebą realizacji inwestycji w innych sferach działalności.

Aby sięgać po środki finansowe Unii Europejskiej, **gminy i powiaty powinny tworzyć związki gmin** i tworzyć wspólne projekty. Tylko takie projekty mają szansę na pozyskanie poważnych środków na ochronę środowiska z funduszy strukturalnych i funduszu spójności.

13. UWARUNKOWANIA REALIZACJI PROGRAMU.

Realizacja Programu może napotykać trudności wynikające z uwarunkowań (trudnych do oszacowania na obecnym etapie) takich jak:

- 1) możliwości współpracy lokalnej (współpracy samorządu powiatowego ze społecznością lokalną, instytucjami różnego szczebla, organami gmin), uwarunkowania prawno-politycznych, zmiany strukturalne w administracji publicznej i funduszach celowych, możliwości finansowych, zwłaszcza:
  - możliwości kredytowe gmin i przedsiębiorstw;
  - środki finansowe możliwe do pozyskania,
  - ograniczania środków na ochronę środowiska (przeznaczanie środków finansowych na zaspokojenie ogromnych potrzeb społeczeństwa, w zakresie innym niż ochrona środowiska.
- rezygnacja lub opóźnienie w realizacji konkretnych działań w programach wyższego rzędu,
- dynamika procesu rozwoju i zmian w sferach: gospodarczej, przyrodniczej, przestrzennej, społecznej i polityczno - instytucjonalnej,
- możliwości pozyskania terenu pod realizację projektów;
- możliwości techniczne wykonania zadań (m.in. zasoby ludzkie, wyposażenie techniczne),
- stopień zaangażowania instytucji odpowiedzialnych za realizację zadań,

- aktualne priorytety, określone w dokumentach rządowych, wojewódzkich, powiatowych.

14. RODZAJ I HARMONOGRAM REALIZACJI DZIAŁAŃ EKOLOGICZNYCH.

W zależności od czasu pełnej realizacji (od rozpoczęcia zadania do osiągnięcia celu wg przyjętego miernika) przyjęto podział na zadania:

- ◆ krótkookresowe (2004 r. -2007 r.)
- ◆ średniookresowe (do 2010 r.)
- ◆ długookresowe (do 2015 r.).

Zadania koordynowane, finansowane ze środków przedsiębiorstw i ze środków zewnętrznych.

Przez zadania koordynowane należy rozumieć pozostałe zadania, związane z ochroną środowiska i racjonalnym wykorzystaniem zasobów naturalnych, które są finansowane w ze środków przedsiębiorstw oraz ze środków zewnętrznych, będących w dyspozycji organów i instytucji szczebla wojewódzkiego i centralnego, bądź instytucji działających na terenie powiatu, ale bezpośrednio podległych organom wojewódzkim lub centralnym. Wykaz działań niezbędnych dla poprawy i utrzymania stanu środowiska przedstawiono w tabeli.

Zadania gminy

Zadania samorządów gminnych obejmują działania finansowane w całości lub częściowo ze środków pozostających w dyspozycji gmin i szczegółowo ustalone zostaną w gminnych programach ochrony środowiska. Część działań, w ramach uregulowań ustawowych, techniczno-organizacyjnie może być wspierana przez samorząd powiatowy. Wsparcie finansowe dla działań na rzecz ochrony środowiska na terenie gminy będzie udzielane w miarę możliwości finansowych starostwa powiatowego. Wykaz działań samorządu gminnego niezbędnych do realizacji w zakresie poprawy stanu środowiska na terytorium Gminy Olszanica przedstawiono w tabeli nr3.

Zadania własne gminy powinny określać: opis przedsięwzięcia, termin realizacji, instytucje odpowiedzialną, koszty, źródła finansowania. Zadania koordynowane powinny być ujęte w programie z takim stopniem szczegółowości, jaki jest dostępny na terenie gminy.

Gminny program ochrony środowiska powinien być skoordynowany w szczególności ze:

- ◆ studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy,
- ◆ miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego,
- ◆ lokalnymi programami rozwoju infrastruktury,
- ◆ gminnym planem gospodarowania odpadami,
- ◆ programami, których opracowanie wynika z ustawy Prawo ochrony środowiska m.in. ochrony przed hałasem, programem ochrony wód (jeżeli zostały opracowane).

14. ZAŁĄCZNIKI

14.1 Załączniki tabelaryczne

Tabela 14.1 Harmonogram działań inwestycyjnych w ramach polityki gminy w zakresie ochrony i poprawy jakości środowiska

Lp.	Nazwa zadania i zakres rzeczowy	Termin realizacji	Jednostka odpowiedzialna	Podmioty uczestniczące	Koszty realizacji /tys. PLN/	Źródła finansowania
Zadania ogólne						
1	Opracowanie MPZP z uwzględnieniem wymagań dotyczących ochrony środowiska, w szczególności: lokalizacji obiektów infrastruktury ochrony środowiska, zagadnień istniejących i potencjalnych obiektów niebezpiecznych, obszarów i obiektów o szczególnych walorach przyrodniczych, obszary ograniczonego użytkowania, nie spełniające wymagań w zakresie jakości środowiska, obszarów zalesień i zadrzewień, wykorzystania lokalnego potencjału w zakresie zaopatrzenia w energię i surowce, zwłaszcza odnawialne oraz pochodzące z odzysku.	2005 - 2007	Urząd Gminy	Urząd Gminy	Ceny MPZP ustalone w drodze przetargów 300	Środki własne gminy
Cel nr 1.1 Cele szczegółowe średniookresowe- Ochrona jakości i zasobów wód powierzchniowych i podziemnych						
2	Cel nr 1.1.1 Wdrożenie kompleksowego systemu gospodarki wodno – ściekowej oraz minimalizacja emisji zanieczyszczeń ze źródeł: przemysłowych i wiejskich		Urząd Gminy	Urząd Gminy		
	budowa sieci kanalizacyjnej w miejscowościach: Olszanica, Stefkowa, Uherce	2004 - 2010	Urząd Gminy	Urząd Gminy	6.467	dotacja WFOŚ pożyczka WFOŚ budżet gminy
	budowa sieci kanalizacyjnej w miejscowościach: Orelec, Paszowa, Wańkowa, Zwierzyń, Rudenka	2011 - 2015	Urząd Gminy	Urząd Gminy	6.615	dotacja WFOŚ pożyczka WFOŚ budżet gminy
	budowa gminnej oczyszczalni ścieków komunalnych w Olszanicy	2004 - 2010	Urząd Gminy	Urząd Gminy	3.905	dotacja WFOŚ pożyczka WFOŚ budżet gminy
3	Cel nr 1.1.1 Budowa nowych oczyszczalni przydomowych i zagrodowych na terenach, na których budowa zbiorczej sieci kanalizacyjnej jest ekonomicznie nieuzasadniona	2004 - 2007	Urząd Gminy	Indywidualne gospodarstwa domowe	Brak danych umożliwiających ustalenie kosztów	Środki własne gminy
4	Cel nr 1.1.1 Prowadzenie kontroli stanu technicznego zbiorników bezodpływowych oraz weryfikacja posiadania przez gospodarstwa domowe, nieodłączone do zbiorczej sieci kanalizacyjnej, ważnych umów na wywóz odpadów płynnych	2004 - 2007	Urząd Gminy	-	Brak danych umożliwiających ustalenie kosztów	Środki własne gminy
5	Cel nr 1.1.2. Zaspokojenie zapotrzebowania ludności na odpowiednią jakościowo wodę pitną oraz do celów bytowo-gospodarczych i rekreacyjno-turystycznych - zadania inwestycyjne - budowa rozdzielczej sieci wodociągowej	2004 2005 - 2007	Urząd Gminy	Urząd Gminy		środki własne, fundusze strukturalne
	Modernizacja istniejącego ujęcia wody w Wańkowej i Olszanicy	2007 - 2015	Urząd Gminy	Urząd Gminy	400	środki własne, fundusze strukturalne, fundusze ochrony środowiska
6	Cel nr 1.1.1.3. Ochrona wód przed zanieczyszczeniami spowodowanymi przez azotany z źródeł rolniczych Ograniczanie zanieczyszczeń azotowych pochodzących z rolnictwa	2004 - 2011	Urząd Gminy	Urząd Gminy	W zależności od dostępnych środków finansowych	środki własne, fundusze ochrony środowiska
Cel szczegółowy nr 3.1 Racjonalna gospodarka odpadami						
7	Cel szczegółowy średniookresowy nr 1.3.1 Ograniczenie ilości wytwarzanych odpadów oraz wdrożenie nowoczesnego systemu ich wykorzystywania i unieszkodliwiania. Wdrożenie selektywnej zbiórki odpadów Wykonanie Gminnego Punktu Zbiórki Odpadów Niebezpiecznych	2004 - 2007 2008 - 2011	Urząd Gminy	Urząd Gminy	52 50	FOŚiGW, środki własne, środki pomocowe UE

	Udział w budowie sortowni międzygminnej w Ustrzykach Dolnych	2008 - 2011			384	
	Zbiórka i zdeponowanie wyrobów zawierających azbest na składowisku (realizacja do roku 2030)	2004 - 2015			425	
8	Opracowanie i aktualizacja gminnego planu gospodarki odpadami	2007	Urząd Gminy	Urząd Gminy	10	Środki własne gminy
Cel szczegółowy nr 3.2						
Zmniejszenie uciążliwości hałasu na terenach zurbanizowanych						
9	Zmniejszenie uciążliwości hałasu na terenach zurbanizowanych Realizacja inwestycji komunikacyjnych (budowa odcinków drogowych, modernizacja dróg i skrzyżowań Modernizacja drogi gminnej – droga gminna Paszowa	2006 - 2007	Urząd Gminy	Urząd Gminy	700	środki własne, fundusze strukturalne
Cel szczegółowy nr 3.4.						
Zachowanie standardów jakości powietrza atmosferycznego zgodnie z wymaganiami prawa krajowego i unijnego.						
10	Modernizacja sposobu ogrzewania ciepłarni poprzez stosowanie zbiorczych systemów docieplania oraz wymianę kotłów na opalane paliwami gazowymi, olejowymi lub biopaliwami oraz ewentualnie wymianę starych pieców węglowych na nowoczesne, spełniające normy ochrony powietrza w zakresie dopuszczalnych emisji	2004 - 2007	Urząd Gminy	Urząd Gminy	Brak danych umożliwiających ustalenie kosztów	Środki własne gminy Środki prywatne GFOŚiGW
11	Likwidacja lub modernizacja starych kotłowni lub palenisk domowych poprzez wymianę kotłów na opalane paliwami gazowymi, olejowymi lub biopaliwami oraz ewentualnie wymianę starych pieców węglowych na nowoczesne, spełniające normy ochrony powietrza w zakresie dopuszczalnych emisji	2004 - 2007	Urząd Gminy	Urząd Gminy	Brak danych umożliwiających ustalenie kosztów	Środki własne gminy Środki prywatne GFOŚiGW
11	Gazyfikacja całej Gminy Olszanica	2004 - 2007	Urząd Gminy	Urząd Gminy	3500	środki własne, fundusze strukturalne
Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne użytkowanie zasobów przyrody - cel strategiczny nr 2						
12	Ochrona rewaloryzacja istniejących terenów zieleni i zadrzewień i tworzenie nowych na terenach zabudowanych,	2015			Brak danych umożliwiających ustalenie kosztów	
13	Wdrażanie programów rolno-środowiskowych na obszarze gminy	2015			Brak danych umożliwiających ustalenie kosztów	
14	Kształtowanie gospodarki leśnej i łowieckiej, zgodnie z wytycznymi Powiatowego Programu Ochrony Środowiska	2004 - 2007	Urząd Gminy	Województwo Podkarpackie Powiat Właściciele gruntów Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych Nadleśnictwo	Brak danych umożliwiających ustalenie kosztów	Środki własne województwa Środki własne powiatu Środki własne gminy Środki własne RDLP
Zadania w zakresie edukacji ekologicznej						
15	Upowszechnianie informacji o podejmowanych akcjach, kampaniach i działaniach na rzecz ochrony środowiska w gminie	2004 - 2007	Urząd Gminy		W ramach działań edukacyjnych gminy	
16	Dołożenie wszelkich starań, w celu kontynuacji nauki przedmiotu „Ekologia”, w ramach obowiązkowych zajęć szkolnych oraz wspieranie szkolnych kół zainteresowań i konkursów	2004 - 2007	Urząd Gminy		W ramach działań edukacyjnych gminy	
17	Wspomaganie prowadzenia edukacji ekologicznej przez lokalne organizacje pozarządowe i grupy obywatelskie	2004 - 2007	Urząd Gminy		W ramach działań edukacyjnych gminy	

Przedstawione w tabeli nakłady na realizację Programu Ochrony Środowiska należy traktować jako orientacyjne z uwagi na fakt, iż w chwili sporządzania Programu ustalenie niektórych kosztów nie jest możliwe.

Tabela 14.2 Harmonogram działań pozainwestycyjnych w ramach polityki powiatu w zakresie ochrony i poprawy jakości środowiska –
(źródło PPOŚ)

Lp.	Opis zamierzenia/działań	Termin realizacji						
		okres krótko-terminowy				okres średnio-terminowy		
		2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
w zakresie ochrony wód								
1.	Wspieranie, propagowanie i inicjowanie działań na rzecz budowy, rozbudowy, modernizacji oczyszczalni ścieków wraz z systemami kanalizacyjnymi oraz ujęć wody, sieci wodociągowych, stacji uzdatniania wody							
2.	Racjonalizacja gospodarowania wodą podziemną							
3.	Aktywizacja działań zmierzających do ustanawiania stref ochronnych ujęć wody, w szczególności pobieranej do celów konsumpcji							
4.	Działanie edukacyjne społeczności w zakresie racjonalności wykorzystania wody, nielegalnych zrzutów ścieków nie oczyszczonych do odbiorników, szkodliwości zanieczyszczeń wydostających się z nieszczelnych zbiorników bezodpływowych; kształtowanie postaw proekologicznych							
5.	Opracowanie i wdrożenie systemu informowania społeczeństwa o jakości wody do picia i wody w kąpieliskach w powiecie							
6.	Wspieranie działań na rzecz ochrony wód zbiorników zaporowych Olszanica – Myczkowce							
w zakresie ochrony przyrody								
1.	Wdrożenie Sieci Ekologicznej NATURA 2000							
2.	Opracowanie i bieżące wdrażanie planów ochrony rezerwatów i parków krajobrazowych							
3.	Wdrażanie instrumentów służących ekologiczacji gospodarki rolnej, w tym programów rolnośrodowiskowych, zachowania tradycyjnych praktyk gospodarczych na terenach przyrodniczo cennych							
4.	Ochrona obszarów zieleni i zadrzewień na terenach miejskich i wiejskich							
5.	Wprowadzanie odpowiednich procedur lokalizacyjnych chroniących tereny cenne przyrodniczo przed przeinwestowaniem							
6.	Rygorystyczne przestrzeganie wymagań ochrony przyrody w odniesieniu do obiektów turystycznych i rekreacyjnych							
7.	Podnoszenie szeroko pojętej świadomości ekologicznej i wrażliwości przyrodniczej społeczeństwa, kampania oświatowa w szkołach wszystkich typów, edukacja nieformalna							
8.	Prowadzenie racjonalnej gospodarki w lasach nie stanowiących własności Skarbu Państwa							
9.	Zalesianie terenów o niskich klasach bonitacyjnych gleb i gruntów porolnych; lokalizacja zalesień w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego							
w zakresie gospodarki odpadami								
omówiono w części nr II opracowania „Plan gospodarki odpadami”								
w zakresie ochrony powietrza i ochrony przed hałasem								
1.	Optymalizacja transportu publicznego oraz budowa i modernizacja sieci drogowej z infrastrukturą towarzyszącą w warunkach pełnej ochrony obszarów cennych przyrodniczo							
2.	Wsparcie przedsięwzięć dotyczących modernizacji systemów ogrzewania (zamiana paliwa węglowego na ekologiczne) lokalnych kotłowni budynków użyteczności publicznej oraz indywidualnych							
3.	W ramach współpracy ze służbami inspekcji ochrony środowiska prowadzenie monitoringu jakości powietrza na terenie gminy; identyfikacja terenów z przekroczeniami dopuszczalnych stężeń w powietrzu, prowadzenie badań kontrolnych poziomów hałasu komunikacyjnego przy drogach wojewódzkich i krajowych							
4.	Prowadzenie nasadzeń i odnowy zieleni ochronnej wzdłuż dróg o dużym natężeniu ruchu							
5.	Ograniczanie emisji hałasu poprzez tworzenie warunków rozwoju komunikacji zbiorowej, budowy ścieżek rowerowych, optymalizacji prędkości ruchu w terenach zabudowanych							
pozostałe:								
1.	Stworzenie systemu informowania społeczeństwa o możliwości wystąpienia awarii lub katastrofy							
2.	Propagowanie działań na rzecz wykorzystywania alternatywnych źródeł energii							
3.	Aktywizacja współpracy w dziedzinie ochrony środowiska (ochrona wód, powietrza, przyrody, krajobrazu, zapobieganie skutkom nadzwyczajnych zagrożeń środowiska) z samorządami państw ościennych							
4.	Upowszechnianie przez samorząd gminny systemów gromadzenia i udostępniania informacji o środowisku i jego ochronie (elektroniczne bazy danych)							

Tab. 14.3 Ważniejsze uwarunkowania formalno-prawne Programu

Rodzaj uwarunkowania	Wyszczególnienie
Uwarunkowania międzynarodowe	Agenda 2001 Szósty program działań Wspólnoty w dziedzinie ochrony środowiska na lata 2001-2010 Dyrektywy UE m.in. dotyczące gospodarki odpadami, jakości wód, oczyszczania ścieków, jakości powietrza, ochrony przyrody, ochrony przed hałasem Konwencje, umowy, porozumienia, umowy bilateralne Europejska sieć ekologiczna Natura 2000
Uwarunkowania krajowe	Polityka ekologiczna państwa wraz z Programem wykonawczym do II polityki ekologicznej państwa na lata 2002-2010 Narodowy Plan Rozwoju na lata 2004-2006 Strategie i programy sektorowe Przepisy prawne wg stanu na dzień 30 września 2003 r.
Uwarunkowania wojewódzkie	Strategia rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2000-2006 Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego Program Ochrony Środowiska wraz Planem Gospodarki Odpadami dla Województwa Podkarpackiego Plany ochrony parków krajobrazowych i narodowych Bank Projektów Województwa Podkarpackiego
Uwarunkowania lokalne	Strategia Rozwoju Powiatu Leskiego Strategie rozwoju gmin Studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin Informacje WIOŚ o stanie środowiska oraz dane statystyczne Prawo miejscowe wg stanu na dzień 30 września 2003 r. Informacje z gmin i jednostek organizacyjnych na temat planowanych do 2015 r. zadań

Tab.14. 4. Terminarz najważniejszych zadań samorządów powiatowych i gminnych oraz instytucji na szczeblu powiatowym w zakresie dostosowania ochrony środowiska do wymogów krajowych i Unii Europejskiej.

Nazwa zadania	Termin realizacji
Dostęp do informacji o środowisku i jego ochronie	Już powinien być wdrożony
System ocen oddziaływania na środowisko	Już powinien być wdrożony
Wdrożenie obowiązującego prawa ekologicznego, w zakresie zarządzania środowiskiem: opracowania ekofizjograficzne do opracowywanych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego lub ich zmian, uchwalenie programów ochrony środowiska dla gmin wraz z planami gospodarki odpadami, wykonanie przeglądów ekologicznych dla istniejących składowisk odpadów, uzyskanie kwalifikacji przez zarządzających składowiskami odpadów, zatwierdzenie instrukcji eksploatacyjnej składowisk odpadów, działania w zakresie zgłoszeń o zanieczyszczeniu ziemi lub gleby albo przekształceniu ukształtowania terenu, spowodowanych przez podmioty nie będą użytkownikami terenu przed 1 października 2001 r., uchwalenie przez Radę Powiatu programu działań dla terenów, na których poziom hałasu przekracza poziom dopuszczalny, wydawanie pozwoleń na emitowanie pól elektromagnetycznych: dla instalacji istniejących przed 1 października 2001 r., dla nowych instalacji, przyjęcie przez starostę oraz wójta, burmistrza i prezydenta miasta zgłoszenia instalacji, z której emisja nie wymaga pozwolenia: wójta, burmistrza i prezydenta miasta (w przypadku zwykłego korzystania ze środowiska, np. oczyszczalni ścieków do 5 m ³ /dobę): dla instalacji istniejących przed 1 października 2001 r., dla nowych instalacji. zgłoszenie zakładów o zwiększonym ryzyku, przedstawienie programu zapobiegania awariom, złożenie raportu o bezpieczeństwie oraz wewnętrznego planu operacyjno-ratowniczego do Komendanta Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej.	Wdrażane 30.06.2004 r. Przeglądy ekologiczne powinny być już wykonane 30.06.2004 r. Powinno być zrealizowane 30.06.2004 r. 30.06.2012 r. 31.12.2005 r. przed uruchomieniem instalacji Powinno być zrealizowane 30 dni przed rozpoczęciem eksploatacji Już powinno być wykonane

<p>Dyrektywa 94/62/WE w sprawie opakowań i odpadów opakowaniowych odzysk materiałów z odpadów opakowaniowych na poziomie co najmniej 50% i co najwyżej 65% masy oraz poziomu recyklingu całości materiałów opakowaniowych zawartych w opakowaniach na poziomie co najmniej 25% i co najwyżej 45% masy i co najmniej 15% masy każdego materiału z okresami pośrednimi: recykling tworzyw sztucznych: 10% w stosunku do wagi, recykling tworzyw sztucznych: 15% w stosunku do wagi, recykling metali: 11% w stosunku do wagi, recykling metali: 14% w stosunku do wagi, recykling metali: 15% w stosunku do wagi, całkowity poziom odzysku: 32% w stosunku do wagi, całkowity poziom odzysku: 37% w stosunku do wagi, całkowity poziom odzysku: 43% w stosunku do wagi</p>	<p>31.12.2007 do dnia przystąpienia Polski do UE, 31.12.2004 do dnia przystąpienia Polski do UE, 31.12.2003 31.12.2004 do dnia przystąpienia Polski do UE, 31.12.2004 31.12.2005</p>
<p>Dyrektywa 96/59/WE dotycząca całkowitej eliminacji PCB eliminacja PCB</p>	<p>31.12.2009 r.</p>
<p>i Dyrektywa 99/31/WE w sprawie składowisk odpadów wdrożenie standardów technicznych dotyczących budowy składowisk składowiska odpadów komunalnych przyjmujące powyżej 20 ton odpadów dziennie – dostosowanie do dyrektywy składowiskowej oraz dyrektywy IPPC (zintegrowanego zapobiegania i kontroli zanieczyszczeń), składowiska odpadów przyjmujące od 10 do 20 ton odpadów dziennie - dostosowanie do wymagań dyrektywy składowiskowej, pozostałe składowiska – dostosowanie do wymagań dyrektywy składowiskowej, wymagań związanych nad zasobami wodnymi oraz zarządzaniem odciekami, ochroną gruntów i zasobów wodnych, nadzorem nad gazem oraz stabilnością nie stosuje się do gminnych składowisk odpadów pod warunkiem przestrzegania celów pośrednich.</p>	<p>30.06. 2012 do października 2007 r. 31.12.2010 r. 30.06.2012 r. 1.01.2012</p>
<p>Dyrektywa Rady 91/271/EWG w sprawie oczyszczania ścieków komunalnych obowiązek budowy systemów kanalizacji w odniesieniu do aglomeracji: powyżej 10 000 RLM, od 2 000 do 10 000 RLM, obowiązek budowy oczyszczalni ścieków w odniesieniu do aglomeracji: od 2 000 do 10 000 RLM , od 10 000 do 15 000 RLM, od 15 000 do 100 000 RLM, w odniesieniu wymagań dla ścieków przemysłowych ulegających biodegradacji: budowa oczyszczalni ścieków w zakładach sektorów przemysłu rolno – spożywczego) - dla wszystkich zrzutów ścieków do wód z zakładów odpowiadających RLM powyżej 4 000.</p>	<p>31.12.2008 r. 31.12.2015 r. 31.12.2015 r. 31.12.2015 r. 31.12.2015 r. 31.12.2010 r. we wdrażaniu dyrektywy istotne są jej zapisy, które mówią że: tam, gdzie budowa systemów kanalizacyjnych nie przyniosłaby korzyści środowiskowych lub powodowałaby nadmierne koszty można zastosować inne rozwiązania zapewniające taki sam stan ochrony środowiska; możliwość odstąpienia od konieczności budowania oczyszczalni ścieków o podwyższonym stopniu usuwania biogenów, pod warunkiem zapewnienia w ramach całej zlewni redukcji zrzutu azotu i fosforu do wód o 75%</p>
<p>Rozporządzenie Rady EWG nr 259/93 w sprawie nadzoru i kontroli przesyłania odpadów w obrębie, do wspólnoty i poza jej obszar zgłoszenie właściwym organom i przetworzenie wszystkich skierowanych do Polski odpadów przeznaczonych do odzysku, wymienionych w załączniku II do rozporządzenia, zgłoszenie sprzeciwu przez właściwe organy wobec wysyłek odpadów przeznaczonych do odzysku skierowanych do Polski (art.10)</p>	<p>31.12.2012 31.12.2007 (z wyjątkiem szkła, papieru i zużytych opon i wymienionych w załączniku IV okres ten może być przedłużony do 31.12.2012)</p>

<p>Dyrektywa Rady 96/61/WE w sprawie zintegrowanego zapobiegania zanieczyszczeniom i kontroli dla instalacji istniejących, z których emisja wymaga pozwolenia zintegrowanego, dla których pozwolenie na budowę zostało wydane przed 01.10.2001 r., a użytkowanie rozpocznie się nie później niż 30.06.2003 r.,</p> <p>wymogów dla istniejących instalacji nie stosuje się, w takim zakresie w jakim obowiązuje wymóg działania instalacji, zgodnie z maksymalną dopuszczalną emisją, równorzędnymi parametrami lub środkami technicznymi opartymi na BAT, w pełni zintegrowane pozwolenia w stosunku do w/w instalacji dla instalacji, z których emisja wymaga pozwolenia zintegrowanego.</p>	<p>od 01.01.2004 r. do 30.10.2007 r.</p> <p>31.12.2010 r. 30.10.2007 31.12.2010 r.</p>
<p>Dyrektywa 2001/80/WE w sprawie wymagań dotyczących dopuszczalnych poziomów emisji zanieczyszczeń do powietrza z dużych instalacji energetycznego spalania</p> <p>ograniczenie emisji SO₂ dla elektrowni zawodowych, elektrociepłowni przemysłowych oraz elektrociepłowni i ciepłowni zawodowych,</p> <p>ograniczenie emisji NO_x dla elektrowni zawodowych i elektrociepłowni przemysłowych,</p> <p>ograniczenie pyłu dla ciepłowni komunalnych</p>	<p>1.01.2008 31.12.2020 31.12.2017 (nie stosuje się do MP GK Sp. z o.o Lesko 2 x kotły WR-10-2015, 2x kotły WR –10)</p>
<p>Dyrektywa 94/63 WE w sprawie kontrolowania emisji lotnych związków organicznych powstałych wskutek magazynowania benzyn i jej dystrybucji z terminali do stacji obsługi</p> <p>w odniesieniu do art. 3 zawierającego wymagania dotyczące istniejących instalacji do magazynowania benzyn, niezależnie od przepustowości rocznej bazy magazynowej,</p> <p>w odniesieniu do art. 4 pkt 2b zawierającego wymagania dotyczące instalacji do załadunku i rozładunku cystern na istniejących terminalach o rocznej przepustowości powyżej 150 000 ton benzyn,</p> <p>w odniesieniu do pozostałych przepisów art. 4 zawierającego wymagania dotyczące instalacji do załadunku i rozładunku cystern na istniejących terminalach,</p> <p>w odniesieniu do art. 5 zawierającego wymagania dotyczące istniejących cystern do przewozu benzyn,</p> <p>w odniesieniu do art. 6 zawierającego wymagania dotyczące instalacji do załadowywania zbiorników istniejących stacji paliw.</p>	<p>31.12.2005 r.</p> <p>31.12.2004 r.</p> <p>31.12.2005 r.</p> <p>31.12.2005 r.</p> <p>31.12.2005 r.</p>
<p>Dyrektywa Rady 75/439/EWG w sprawie usuwania olejów odpadowych</p>	<p>31.12.2005 r.</p>
<p>Dostosowanie do dyrektywy Rady 76/464/EWG w sprawie zanieczyszczenia spowodowanego przez, niektóre substancje odprowadzane do środowiska wodnego oraz kolejnych dyrektyw dotyczących substancji niebezpiecznych.</p>	<p>31.12.2007 r.</p>
<p>Dyrektywa 91/676 EWG w sprawie ochrony wód przed zanieczyszczeniami spowodowanymi przez azotany ze źródeł rolniczych</p> <p>koniczność budowy przez rolników szczelnych zbiorników na gnojowice, pozwalających na magazynowanie odchodów przez okres co najmniej 4 miesięcy</p>	<p>31.12.2007 r.</p>

Tab.14.5 Wykaz ważniejszych ustaw uwzględnionych w Programie

Lp.	Rodzaj ustawy
1.	Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62 poz. 629 z późn. zm.) wraz z rozporządzeniami wykonawczymi
2.	Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o wprowadzeniu ustawy Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz o zmianie, niektórych ustaw (Dz. U. Nr 100 poz. 1085 z późn. zm.),
3.	Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (Dz. U. nr 62, poz. 628 z późn. zm.) wraz z rozporządzeniami wykonawczymi
4.	Ustawa z dnia 11 maja 2001 r. o opakowaniach i odpadach opakowaniowych (Dz. U. Nr 63 poz. 638 z późn. zm.),
5.	Ustawa z dnia 29 listopada 2001 r. o obowiązkach przedsiębiorców w zakresie gospodarowania niektórymi odpadami oraz opłacie produktowej i opłacie depozytowej (Dz. U. Nr 63 poz. 639 z późn. zm.)
6.	Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz. U. Nr 238 poz. 2022 z późn. zm.) wraz z rozporządzeniami wykonawczymi,
7.	Ustawa z dnia 11 stycznia 2001 r. o substancjach w substancjach preparatach chemicznych (Dz. U. Nr 11, poz. 84 z późn. zm.)
8.	Ustawa z dnia 2 marca 2001r. o postępowaniu z substancjami zubożającymi warstwę ozonową(Dz. U. Nr 52, poz. 537 z późn. zm.)
9.	Ustawa z dnia 27 marca 203 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym(Dz. U. Nr 80, poz. 717)
10.	Ustawa z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. Nr 132, poz. 622 z późn. zm.)
11.	Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. – Prawo geologiczne i górnicze(Dz. U. Nr 27 poz. 96 z późn. zm.)

12.	Ustawa z dnia 26 lipca 2000 r. o nawozach i nawożeniu (Dz. U. Nr 89, poz. 991 z późn. zm.)
13.	Ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U. Nr 16, poz. 78)
14.	Ustawa z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska (Dz. U. z 2002 r. Nr 112, poz. 982 z późn. zm.)
15.	Ustawa z dnia 13 września 2002 r. o produktach biobójczych (Dz. U. z 2002 r., Nr 175, poz. 1439);
16.	Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej (Dz. U. Nr 147, poz. 1230 z późn. zm.)
17.	Ustawa o ochronie przyrody z dnia 16 października 1991 roku (Dz. U. z 2001 r. Nr 99, poz. 1079 z późn. zm.);
18.	Ustawa o lasach z dnia 28 września 1991 roku (Dz. U. z 2000 r. Nr 56 poz. 679, z późn. zm.);
19.	Ustawa Prawo łowieckie z dnia 13 października 1995 roku (Dz. U. z 2002 r. Nr 42, poz. 372 z późn. zm.);
20.	Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. Prawo energetyczne (Dz. U. Nr 54, poz. 348 z późn. zm.),
21.	Ustawa z dnia 16 marca 2001 r. o rolnictwie ekologicznym (Dz. U. Nr 38, poz. 452 z późn. zm.),
22.	Ustawa z dnia 18 grudnia 1998 r. o wspieraniu przedsięwzięć termomodernizacyjnych (Dz. U. Nr 16, poz. 1121 z późn. zm.)
23.	Ustawa z dnia 20 marca 2002 r. o finansowaniu i wspieraniu inwestycji (Dz. U. Nr 41, poz. 363)

15. SŁOWNIK UŻYWANYCH TERMINÓW

aglomeracja - rozumie się przez to miasto lub kilka miast o wspólnych granicach administracyjnych;

antropogeniczne oddziaływanie - budująca lub niszcząca działalność człowieka;

cele - określenie w fazie wstępnej przygotowania programu, planowanych efektów, jakie ma przynieść dane działanie o charakterze publicznym;

działanie - grupa projektów realizujących ten sam cel, działanie stanowi etap pośredni między celem ekologicznym a projektem;

„doły urobkowi” - pochodzące głównie z eksploatacji na skalę przemysłową, służące do zrzutu i gromadzenia płuczki powstałej przy eksploatacji odwiertów ropy naftowej;

efektywność (efekty) - kryterium porównujące wielkość nakładów na rzecz realizacji programu (np. finansowych, administracyjnych, ludzkich) z rzeczywistymi osiągnięciami programu na poziomie produktu, rezultatu lub oddziaływania;

emisja - rozumie się przez to wprowadzane bezpośrednio lub pośrednio, w wyniku działalności człowieka, do powietrza, wody, gleby lub ziemi:

substancje,
energje, takie jak ciepło, hałas, wibracje lub pola elektromagnetyczne;

eutrofizacja - rozumie się przez to wzbogacanie wody biogenami, w szczególności związkami azotu lub fosforu, powodującymi przyspieszony wzrost glonów oraz wyższych form życia roślinnego, w wyniku którego następują niepożądane zakłócenia biologicznych stosunków w środowisku wodnym oraz pogorszenie jakości tych wód;

Fundusz Spójności (Kohezji) - instrument ekonomiczno-polityczny Komisji Europejskiej, nie należący do Funduszy Strukturalnych i wdrażany na poziomie wybranych państw, a nie regionów. Jego celem jest ułatwienie integracji słabiej rozwiniętych krajów poprzez budowę wielkich sieci transportowych oraz obiektów infrastruktury ochrony środowiska o dużym obszarze oddziaływania;

Fundusze Strukturalne - zasób finansowy UE umożliwiający pomoc w restrukturyzacji i modernizacji gospodarki krajów członkowskich drogą interwencji w kluczowych sektorach i regionach (poprawa struktury). Na fundusze strukturalne składają się: Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejski Fundusz Społeczny (EFS), Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej (EFOiGR) oraz Finansowy Instrument Wspierania Rybołówstwa (FIWR);

GMO - organizm genetycznie zmodyfikowany - rozumie się przez to organizm inny niż organizm człowieka, w którym

materiał genetyczny został zmieniony w sposób nie zachodzący w warunkach naturalnych wskutek krzyżowania lub naturalnej rekombinacji;

imisja zanieczyszczeń - pochłanianie (przyjęcie) zanieczyszczeń przez określony element środowiska lub opad zanieczyszczeń na określoną (jednostkową) powierzchnię terenu;

IPPC - (Integrated Pollution Preveton and Control in Poland) - zintegrowane zapobieganie i ograniczanie zanieczyszczeń;

jednostka odpowiedzialna za realizację zadań - organ administracji spełniający funkcję koordynatora lub inicjatora działań zmierzających do realizacji zadań lub jednostka odpowiedzialna za finansowanie zadań;

korytarz ekologiczny - rozumie się przez to obszar pomiędzy dwoma lub wieloma obszarami chronionymi, niezabudowany, umożliwiający migrację zwierząt;

„kopanki” - wyrobiska (doły kopane pozostałe po wydobywaniu ropy naftowej) o głębokości od 4 do 60 m, często posiadające drewniane ocembrowanie;

monitorowanie - kontrola postępu realizacji programów i projektów poprzez system wskaźników określonych w dokumentach programowych;

organizacja ekologiczna - rozumie się przez to organizację społeczną, których statutowym celem jest ochrona środowiska;

plan ochrony - rozumie się przez to podstawowy dokument opracowywany dla wskazanych form ochrony przyrody, zawierający opis formy ochrony oraz cele prowadzenia działań ochronnych, katalog zadań i sposobów ich wykorzystania;

pola elektromagnetyczne - rozumie się przez to pole elektryczne, magnetyczne oraz elektromagnetyczne o częstotliwościach od 0 Hz do 300 GHz;

poziom hałasu - rozumie się przez to równoważny poziom dźwięku A wyrażony w decybelach (dB);

obszary wrażliwe - obszary wyznaczone przez Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Krakowie, zgodnie z obowiązującymi przepisami szczególnym;

wskaźniki - miara: celów, jakie mają zostać osiągnięte, zaangażowanych zasobów, uzyskanych produktów, efektów oraz innych zmiennych (np. ekonomicznych, społecznych, dotyczących ochrony środowiska);

zanieczyszczenie - rozumie się przez to emisję, która jest szkodliwa dla zdrowia ludzi lub stanu środowiska, powoduje szkodę w dobrach materialnych, pogarsza walory estetyczne środowiska lub koliduje z innymi, uzasadnionymi sposobami korzystania ze środowiska;

16. WYKAZ MATERIAŁÓW ŹRÓDŁOWYCH I BIBLIOGRAFIA

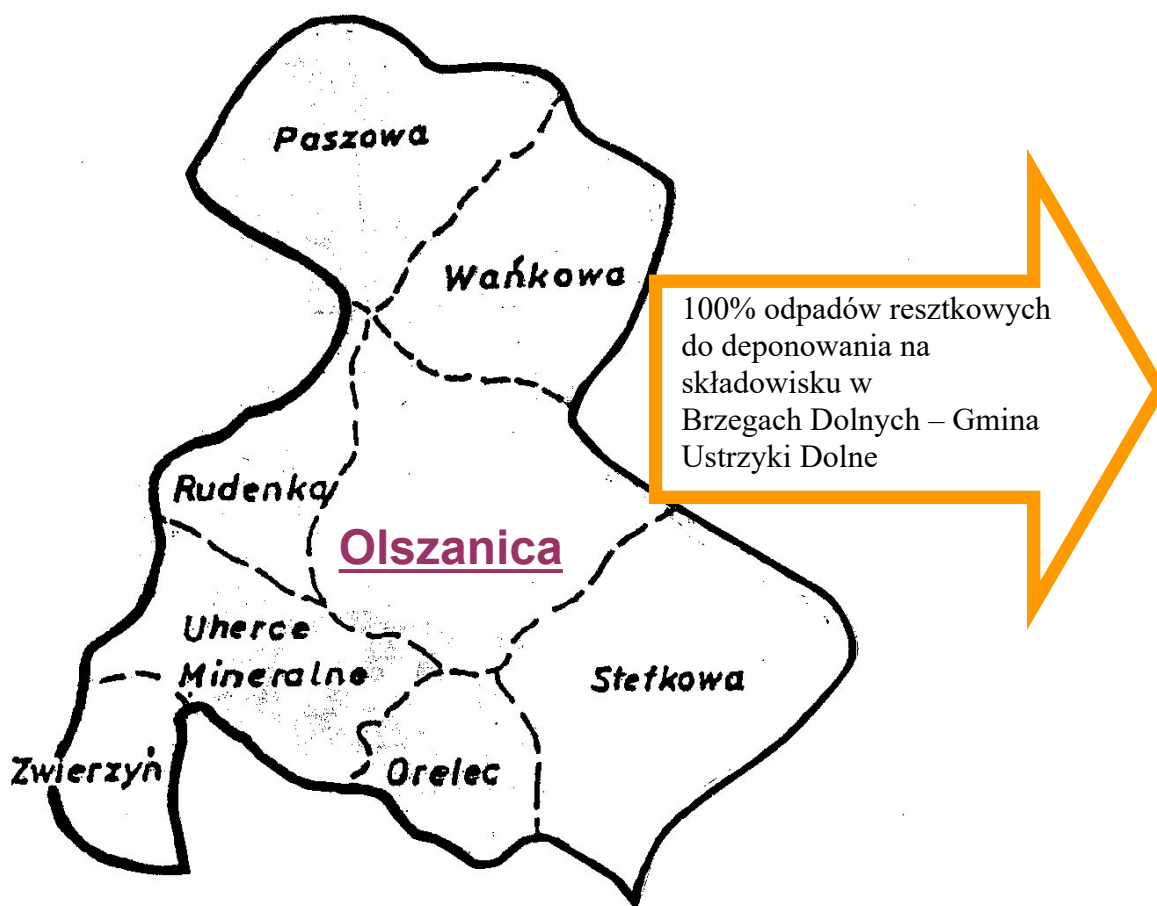
16.1. Bibliografia.

1. **Inwentaryzacja i sposoby likwidacji istniejących kopanek, służących na przełomie XIX i XX wieku do wydobywania ropy naftowej.** Stowarzyszenie Naukowe im. St. Staszica w Krakowie, Kraków, listopad 2002.
  2. **Informacja na temat wyznaczania w Polsce obszarów szczególnie narażonych na azotany pochodzenia rolniczego ....**Warszawa. Ministerstwo Środowiska, listopad 2003 r.
  3. **Krajowa Strategia Ochrony i Umiarkowanego Użytkowania Różnorodności Biologicznej wraz z Programem Działań”** zatwierdzona przez Radę Ministrów w dniu 25 lutego 2003 r.
  4. **Krajowy Plan Gospodarki Odpadami,** Warszawa, październik 2002
  5. **Narodowy Plan Rozwoju 2004 - 2006.** Dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dn. 14.01.2003 r. Polska. Warszawa, styczeń 2003 r.
  6. **Ocena wstępna zanieczyszczenia powietrza na terenie województwa podkarpackiego.** WIOŚ, Rzeszów 2001.
  7. **Plan Gospodarowania Odpadami dla Województwa Podkarpackiego.** Zarząd Województwa Podkarpackiego, wrzesień 2003 r.
  8. **Plan rozwoju obszarów wiejskich dla Polski na lata 2004 - 2006.**Wytyczne z wersji roboczej.MRiRW.2003 r.(do programów rolno-środowiskowych).
  9. **Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego.** Rzeszów, 2002 r.
  10. **Polityka ekologiczna państwa na lata 2003 - 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 - 2010.** Rada Ministrów, Warszawa, grudzień 2002 r.,
  11. **Polityka leśna państwa (aktualizacja).** Warszawa, 2003 r.,
  12. **Polityka klimatyczna Polski.** Warszawa 2003., dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu. 04.11.2003 r.
  13. **Program ochrony środowiska dla województwa podkarpackiego.** Zarząd Województwa Podkarpackiego, wrzesień 2003 r.
  14. **Program wykonawczy do II polityki ekologicznej państwa na lata 2002 - 2010.** Rada Ministrów, Warszawa, grudzień 2002 r,
  15. **Program badań monitoringowych w województwie podkarpackim w 2003 r.** WIOŚ. Rzeszów, 2002 r.
  16. **Przegląd realizacji przez Polskę Konwencji Międzynarodowych oraz umów i porozumień Wielostronnych i Dwustronnych w zakresie ochrony środowiska –** Ministerstwo Środowiska, Warszawa, kwiecień 2002 r.
  17. **Ramowy Program Rozwoju Rolnictwa Ekologicznego na Podkarpaciu na lata 2003 - 2006.**WFOŚiGW Rzeszów, październik 2002 r.
  18. **Regionalny Program Operacyjny na lata 2004 - 2006 -** projekt. Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie. Departament Rozwoju Regionalnego. Rzeszów, październik.2002 r.
  19. **Sektorowy Program Operacyjny „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego i rozwój obszarów wiejskich” -** projekt - MRiRW, Warszawa, 2003.
  20. **Stan gleb użytków rolnych w województwie podkarpackim Rzeszów 2002 r.** Stacja Chemiczno Rolnicza Oddział w Rzeszowie, Rzeszów, 2002 r.
  21. **Stan środowiska w województwie podkarpackim w 2000 roku.** Biblioteka Monitoringu Środowiska, Rzeszów, 2002 r.
  22. **Stan środowiska w województwie podkarpackim w 2001 roku.** Biblioteka Monitoringu Środowiska, Rzeszów, 2002 r.
  23. **Strategia rozwoju powiatu Leskiego.** Lesko, 2002 r.
  24. **Strategie rozwoju Gminy: Olszanica.**
  25. **Strategia rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2000 - 2006 -** Zarząd Województwa Podkarpackiego - Rzeszów, 2000r,
  26. **Strategia rozwoju turystyki w województwie podkarpackim na lata 2002 - 2006.** Jerzy Drupka, W. Kotliński wraz z zespołem współpracowników i konsultantów, Rzeszów 2002 r.
  27. **Strategia rozwoju infrastruktury transportu do 2006 r. i do roku 2013.**
  28. **Strategia wykorzystania Funduszu Spójności na lata 2004 - 2006.** MGPIPS, Warszawa, luty 2003 r.
  29. **Studium Kierunkowe Zagospodarowania Przestrzennego Obszaru Wzdłuż Granicy ze Słowacją.** Opracowanie Instytutu Gospodarki Przestrzennej i Komunalnej, Oddział w Krakowie. Urząd Mieszkalnictwa i Rozwoju Miast - Polska, 2001.
  30. **Wojewódzki Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego na lata 2001 - 2006.** Zarząd Województwa, Rzeszów, styczeń 2001 r.
  31. **Wymagania Unii Europejskiej w zakresie ochrony środowiska.** Ministerstwo Środowiska.2003 r.
  32. **Wyniki kontroli obiektów o podstawowym znaczeniu dla terenu województwa podkarpackiego i tworzących og powiatów i gmin.** Informacja WIOŚ, w Rzeszowie za rok, 2002.
  33. **Wytyczne dotyczące zasad i zakresu uwzględniania zagadnień ochrony środowiska w programach sektorowych.** Rada Ministrów, Warszawa, 2002 r.
  34. **Wytyczne sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i lokalnym. -** projekt Ministerstwa Ochrony Środowiska. Warszawa, lipiec 2002 r.
  35. **Zintegrowany program operacyjny rozwoju województwa regionalnego 2004 - 2006. -** Polska, przyjęty przez KIE w dn.14 lutego 2003 r., Warszawa, 2003 r.,
  36. **Zmiany w systemie udzielania pomocy publicznej na ochronę środowiska w Polsce.** Raport końcowy. Warszawa, luty 2003 r.
- ### 16.2. Najważniejsze materiały źródłowe.
1. **„Bilans zasobów kopalni i wód podziemnych w Polsce”.** wg stanu na 31.10.2002. r. Państwowy Instytut Geologiczny. 2001 r.
  2. **Dzienniki Urzędowe Województwa Podkarpackiego.** 1998-2003 r.
  3. **Informacja dotycząca znajdujących się na terenie województwa podkarpackiego dolów urobkowych.** PGNiG S.A. w Warszawie Oddział Sanocki Zakład Górnictwa Nafty i Gazu. 2003 r.
  4. **Informacja nt. realizacji i wykorzystania środków pomocowych w województwie podkarpackim.** Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego Departament Polityki Regionalnej Oddział Programów Pomocowych, Rzeszów maj 2002

5. **Informacje na temat planowanego wykorzystania na obszarze województwa podkarpackiego pomocy z funduszy strukturalnych.** Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego Departament Polityki Regionalnej Oddział programowania funduszy pomocowych. Rzeszów październik 2002- marzec 2003 r.
6. **Informacje na temat planowanych przedsięwzięć w latach 2004 - 2015, od instytucji powiadomionych o przystąpieniu do opracowania Programu Ochrony Środowiska wraz Planem Gospodarki Odpadami dla Powiatu Leskiego.**
7. **Informacje pochodzące ze Starostwa Powiatowego w Lesku** (Wydziały: Ochrony Środowiska, Geodezji i Gospodarki Nieruchomościami, Spraw Obywatelskich)
8. **Informacje pochodzące z ankietyzacji gminy.**
9. **Lista przedsięwzięć priorytetowych Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Rzeszowie na rok 2003.** Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego Departament Polityki Regionalnej Oddział programowania funduszy pomocowych.
10. **Lista projektów zgłoszonych w ramach II edycji Banku Projektów Województwa Podkarpackiego** (stan na wrzesień 2003 r.).
11. **Powiaty województwa podkarpackiego** - Urząd Statystyczny w Rzeszowie - Rzeszów 1999 r.
12. **Rocznik Statystyczny Województwa Podkarpackiego 2002 r.** Urząd Statystyczny w Rzeszowie, 2002 r.
13. **Rocznik Statystyczny Województwa Podkarpackiego 2001 r.** Urząd Statystyczny w Rzeszowie, 2001 r.
14. **Ustawy i rozporządzenia** w zakresie opracowywanego programu ochrony środowiska. Treści zawarte w Programie uwzględniają stan prawny na dzień 30 września 2003 r.
15. **Wykaz złóż gazu ziemnego i ropy naftowej znajdujących się w województwie podkarpackim.** PGNiG S.A. w Warszawie Oddział Sanocki Zakład Nafty i Gazu.
16. **Zaawansowanie realizacji na obszarze województwa podkarpackiego przedakcesyjnych programów pomocowych o charakterze regionalnym.** Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego Departament Polityki Regionalnej Oddział Programów Pomocowych, Rzeszów, marzec 2003.

Rysunek nr 1

Kierunek wywozu odpadów z Gminy Olszanica

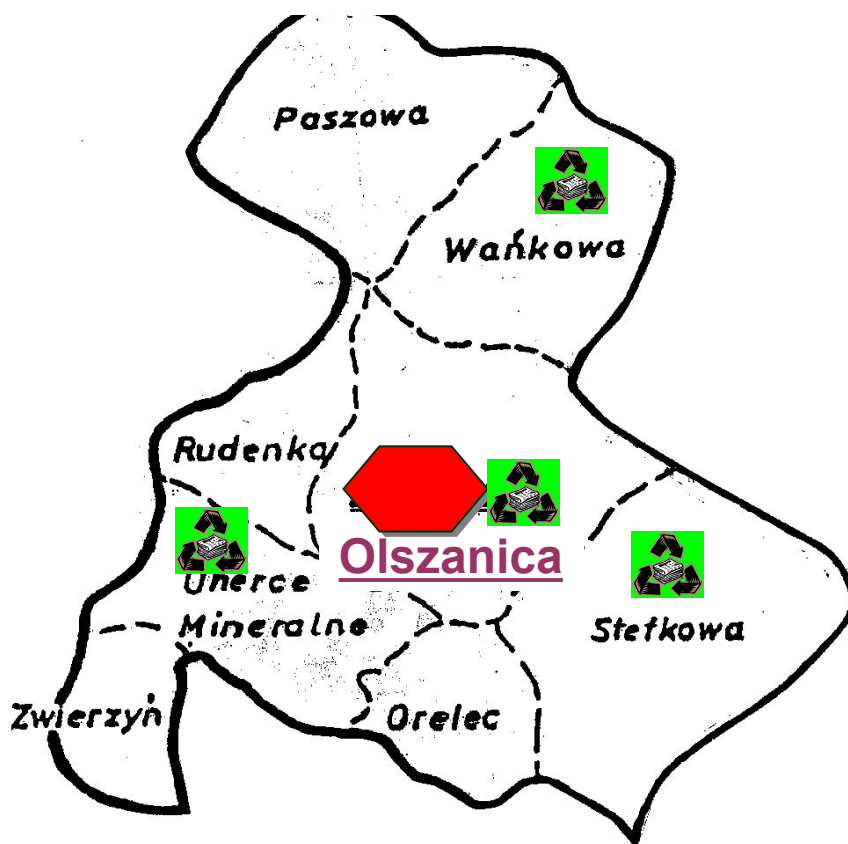

Legenda:
Kierunek wywozu odpadów -

Rysunek nr 2

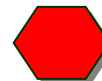
Obiekty związane z unieszkodliwianiem i zbiórką odpadów na terenie Gminy Olszanica

Legenda:

Miejscowości o największej ilości punktów
zbiórki odpadów segregowanych –

Gminy Punkt Zbiórki Odpadów - Niebezpiecznych
(planowana lokalizacja)

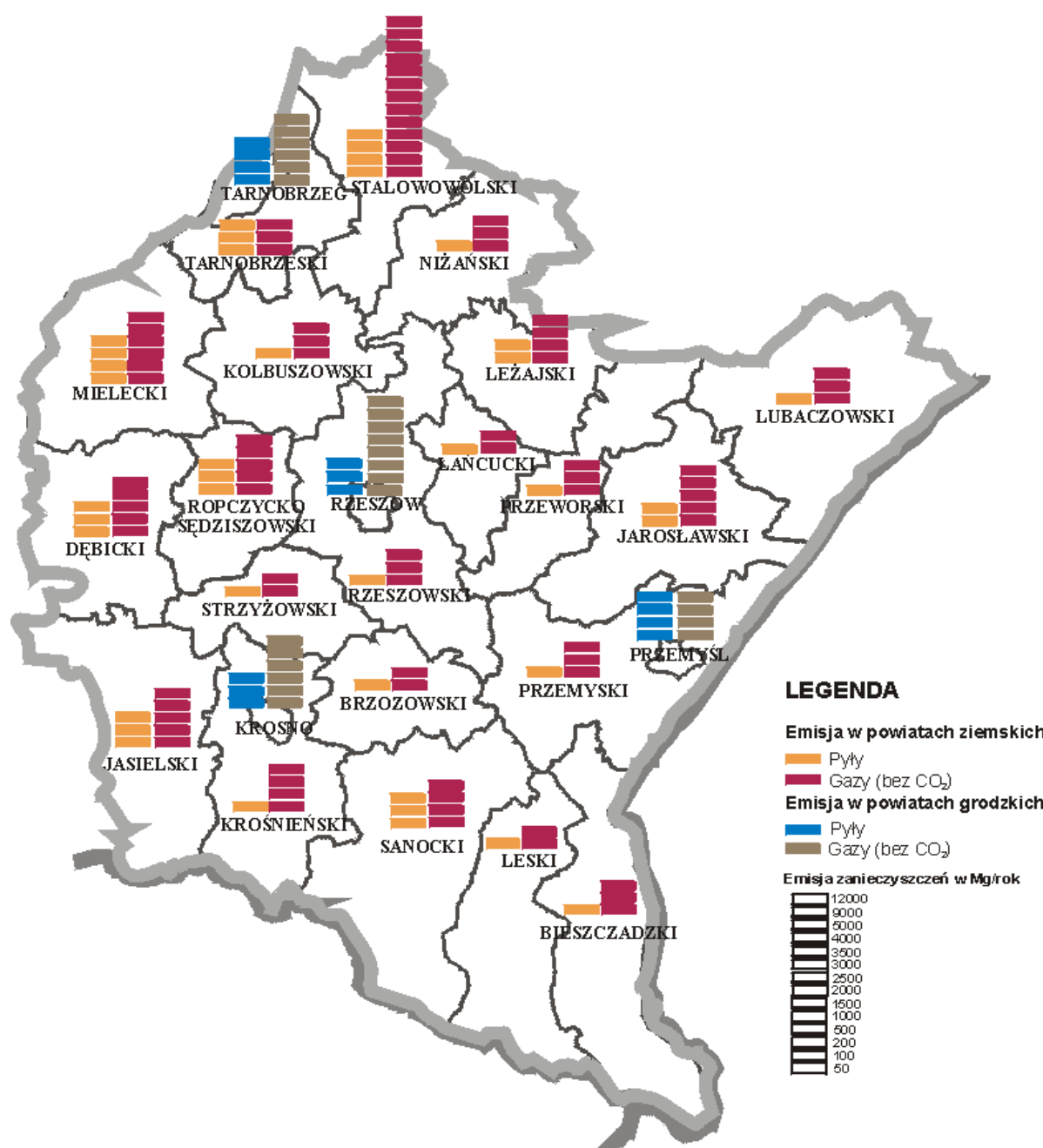

Rys. nr 3
Jakość wód powierzchniowych - źródło „Stan Środowiska w Województwie Podkarpackim” opracowane przez WIOŚ Rzeszów

Mapa nr 5-E

Emisja zanieczyszczeń gazowych i pyłowych na terenie poszczególnych stref
woj. podkarpackiego w 2003 r.

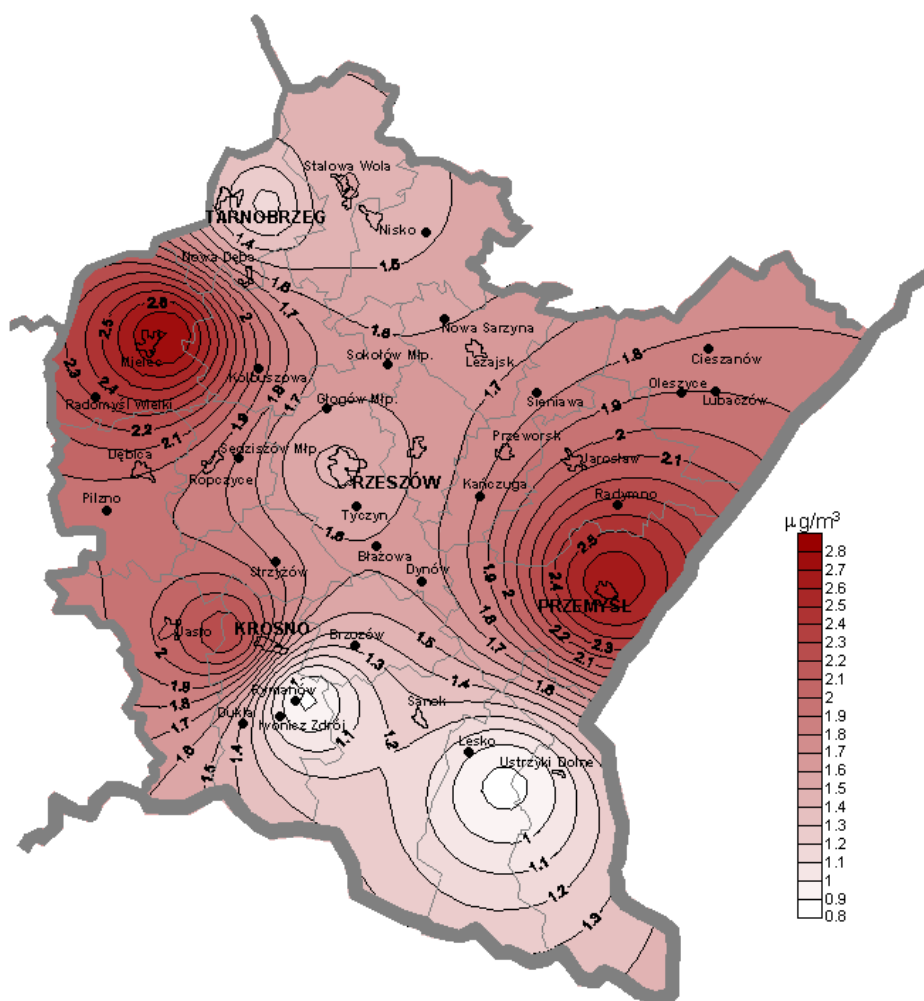

Rys. nr 4

Emisja zanieczyszczeń pyłowych i gazowych - źródło „Stan Środowiska w Województwie Podkarpackim” opracowane przez WIOŚ Rzeszów

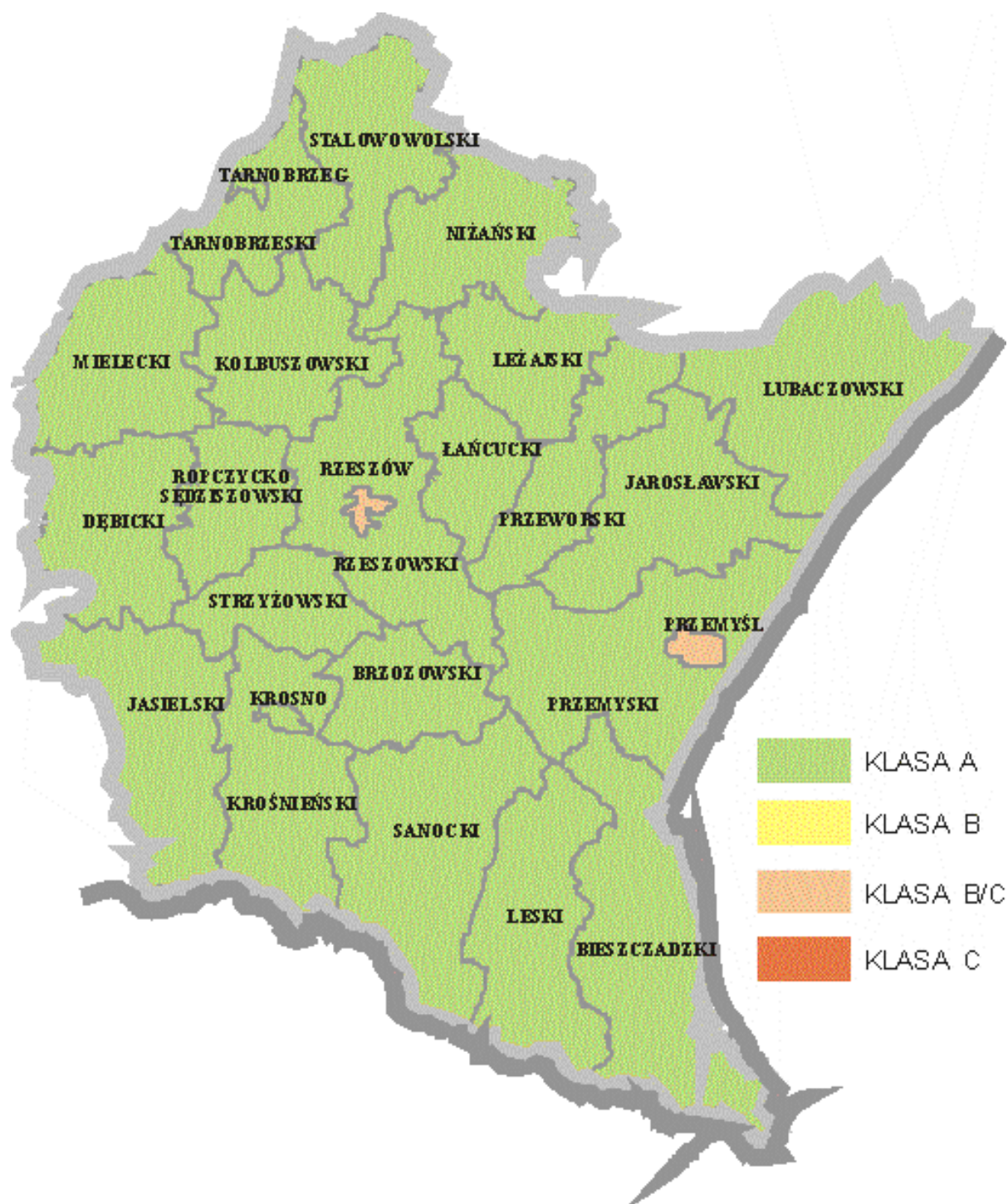
Mapa nr 4.I

Rozkład stężeń średniorocznych benzenu w 2003 roku
na terenie województwa podkarpackiego

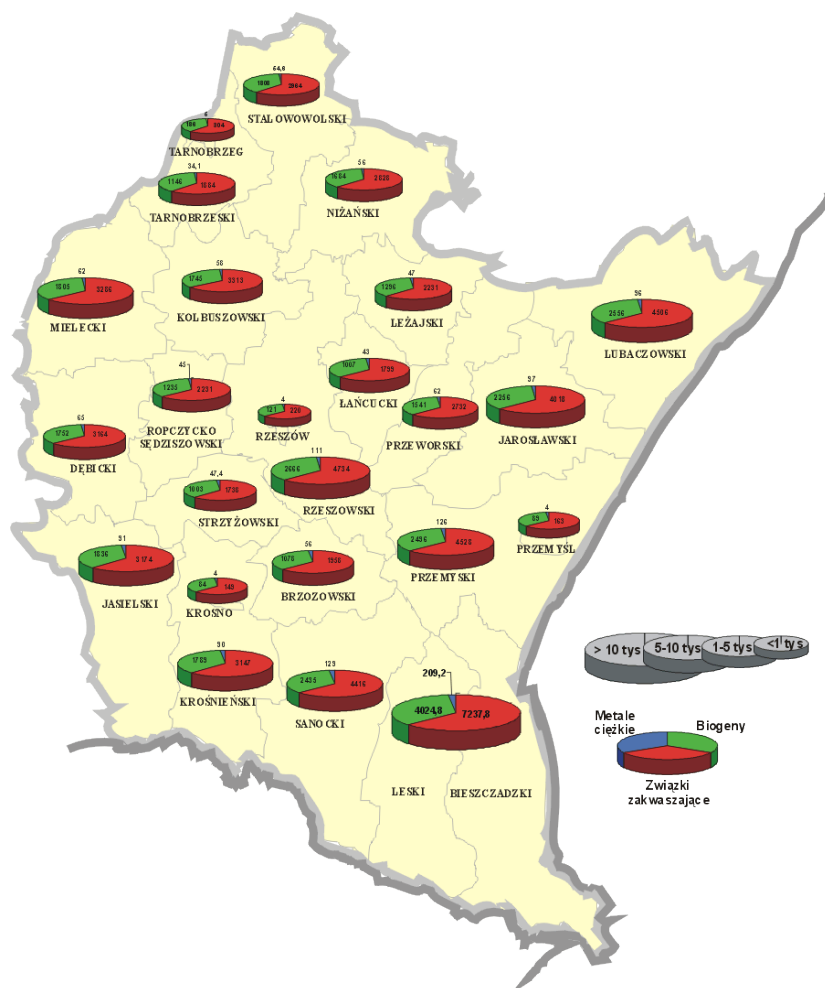

Rys. nr 5

Rozkład średniorocznych stężeń benzenu - źródło „Stan Środowiska w Województwie Podkarpackim” opracowane przez WIOŚ Rzeszów

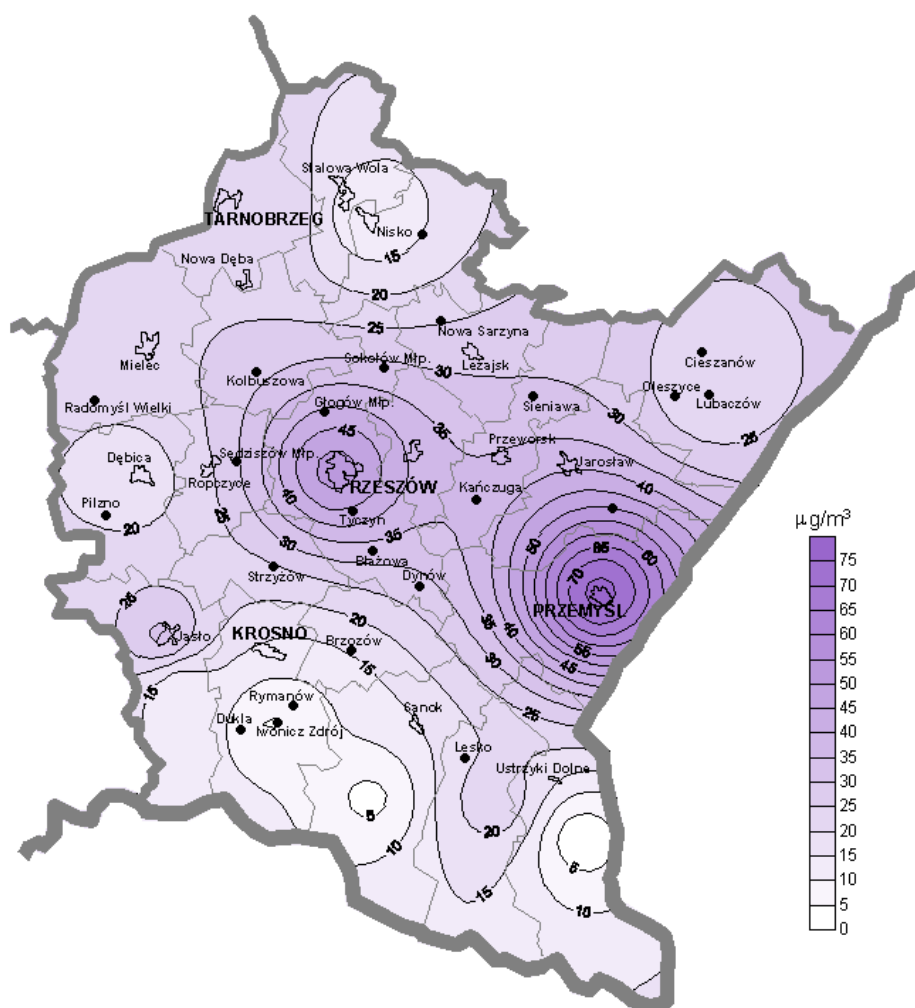
Rys. nr 6
KLASYFIKACJA STREF ZAPYLENIA
– źródło „Stan Środowiska w Województwie Podkarpackim” opracowane przez WIOŚ Rzeszów

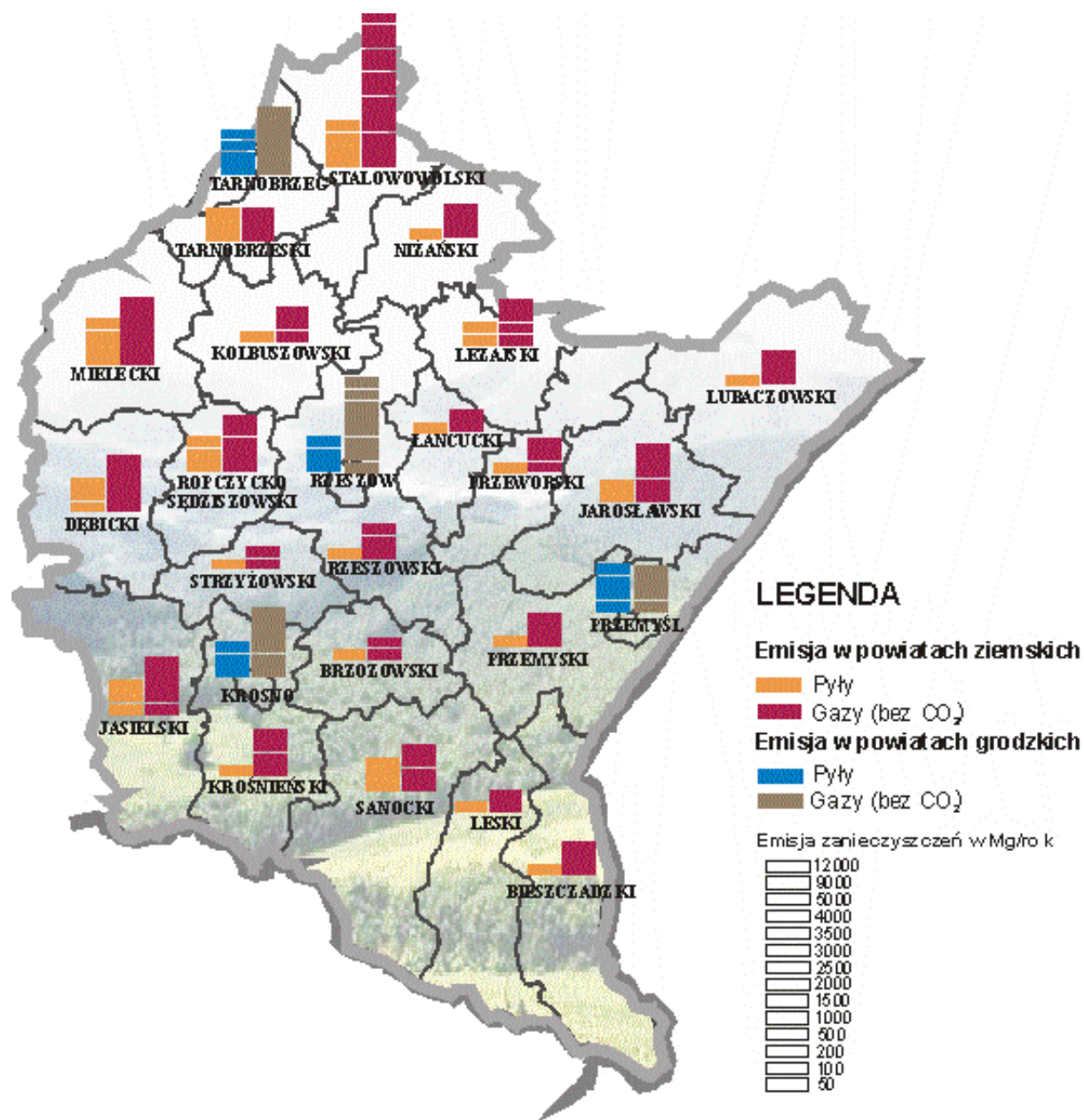
Rys. nr 7
OBCIĄŻENIE POWIERZCHNIOWE POWIATÓW WOJ. PODKARPACKIEGO ZANIECZYSZCZENIAMI Z MOKREJ DEPOZYCJI
– źródło „Stan Środowiska w Województwie Podkarpackim” opracowane przez WIOŚ Rzeszów

Mapa nr 3.I

Rozkład stężeń średniorocznych pyłu zawieszonego PM10 w 2003 roku
na terenie województwa podkarpackiego

Rys. nr 8
Rozkład stężeń średniorocznych pyłu zawieszonego – źródło „Stan Środowiska w Województwie Podkarpackim”
opracowane przez WIOŚ Rzeszów

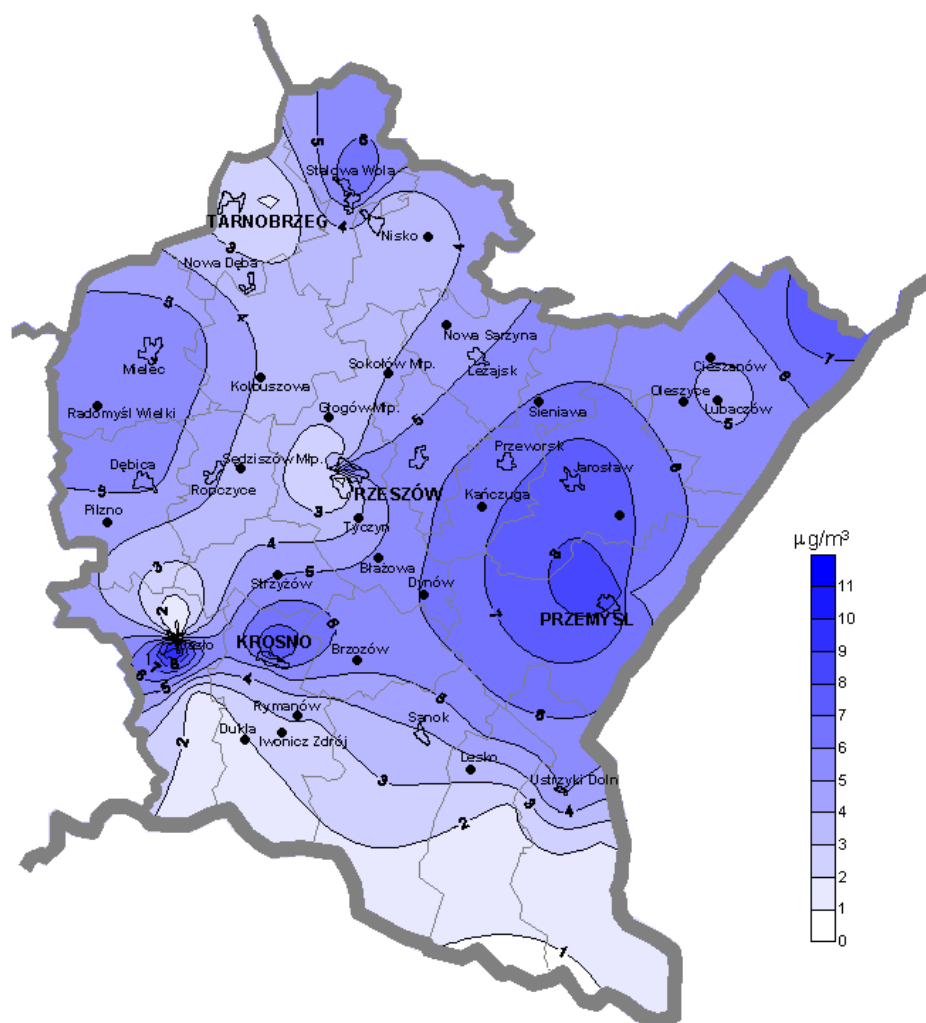

Rys. nr 9

Emisja zanieczyszczeń – źródło „Stan Środowiska w Województwie Podkarpackim” opracowane przez WIOŚ Rzeszów

Mapa nr 1.I

Rozkład stężeń średniorocznych dwutlenku siarki w 2003 roku
na terenie województwa podkarpackiego

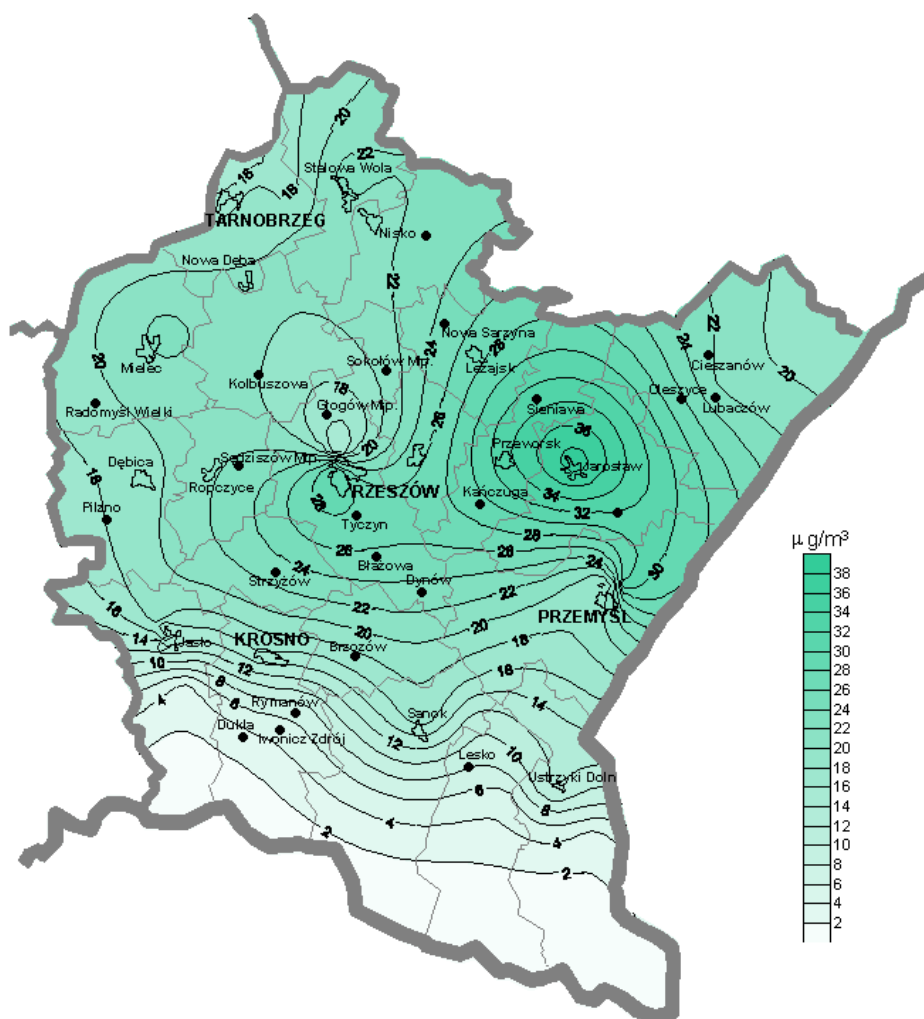

Rys. nr 10

Rozkład stężeń średniorocznych dwutlenku siarki – źródło „Stan Środowiska w Województwie Podkarpackim”
opracowane przez WIOŚ Rzeszów

Mapa nr 2.I

Rozkład stężeń średniorocznych dwutlenku azotu w 2003 roku
na terenie województwa podkarpackiego

Rys. nr 11

Rozkład stężeń średniorocznych dwutlenku azotu – źródło „Stan Środowiska w Województwie Podkarpackim”
opracowane przez WIOŚ Rzeszów

Wydawca: Wojewoda Podkarpacki

Redakcja: Podkarpacki Urząd Wojewódzki w Rzeszowie, Wydział Prawny i Nadzoru
Rzeszów, ul. Grunwaldzka 15, pok. 234 i 245, tel. (017) 862 75 11 lub (017) 867 10 00 wew. 1234 i 1245,
e-mail: redakcja@rzeszow.uw.gov.pl

Skład komputerowy: Zakład Usług Informatycznych Wojewódzkiego Ośrodka Informatyki - TBD w Rzeszowie
ul. Grunwaldzka 15, tel. (017) 862 75 11 lub (017) 867 10 00 wew. 1226, pok. 226
e-mail: dziennik@uw.rzeszow.pl

Druk: Zakład Obsługi Podkarpackiego Urzędu Wojewódzkiego w Rzeszowie
Rzeszów, ul. Grunwaldzka 15, tel. (017) 862 75 11 lub (017) 867 10 00 wew. 1020, pok. 20

- **Prenumerata i rozpowszechnianie** Dzienników Urzędowych Województwa Podkarpackiego: Dział Kadr i Organizacji
Zakładu Obsługi PUW w Rzeszowie,
tel.: (017) 862 75 11 lub (017) 867 10 00 wew. 1066, pok. 26a
- Zbiory Dzienników Urzędowych wraz ze skorowidzami wyłożone są do powszechnego wglądu w Wydziale Prawnym i Nadzoru,
w pokoju 245 w godzinach pracy Urzędu.

Tłoczono z polecenia Wojewody Podkarpackiego z dnia 9 września 2005 r.
